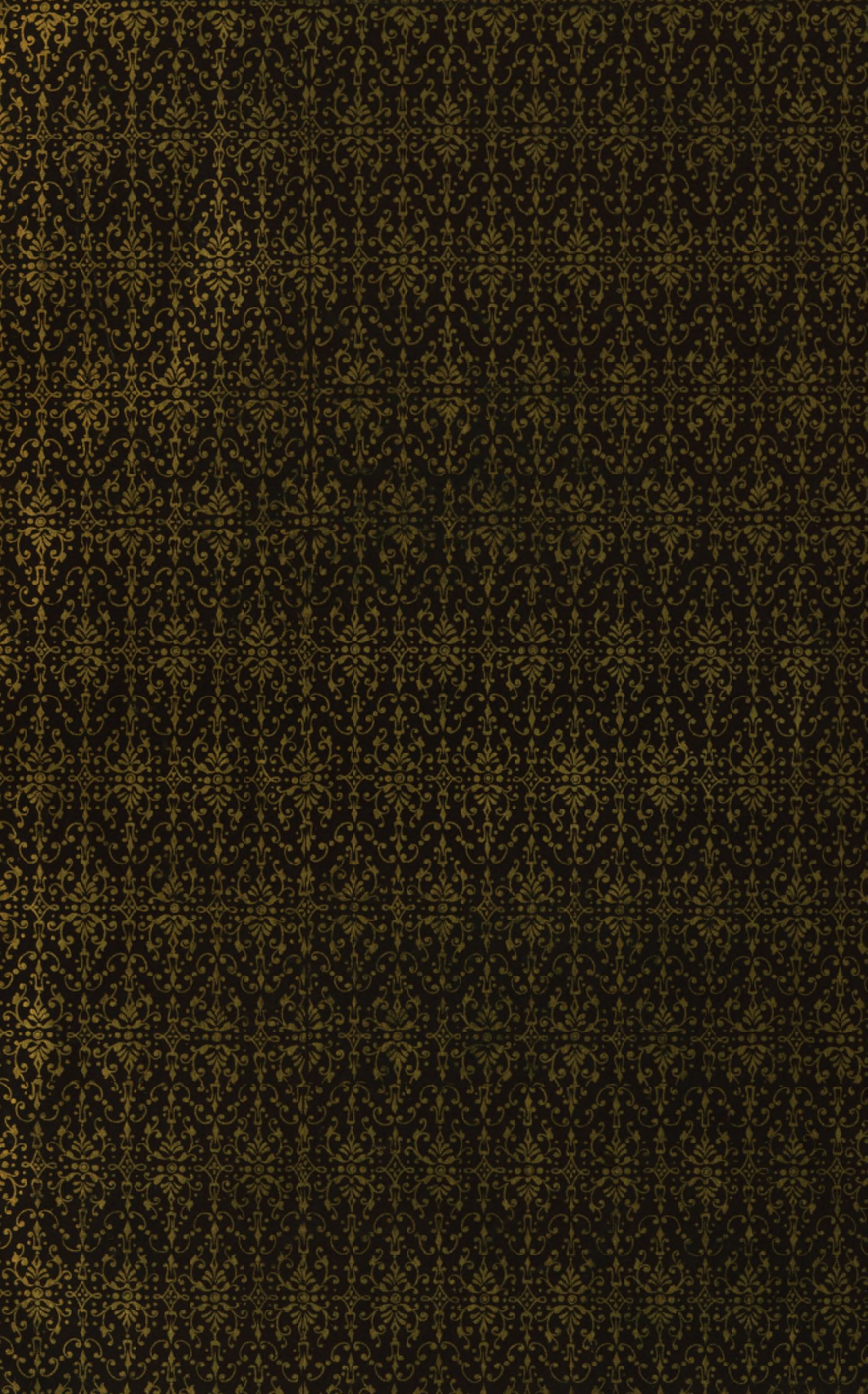

ANTOLOGIA
POETÓW POLSKICH

318035

ANTOLOGIA POLSKA.

WYBÓR

NAJCELNIEJSZYCH UTWORÓW POETÓW POLSKICH.

ZESTAWIŁ

WŁADYSŁAW B...

Z 12 ILLUSTRACYAMI

ANDRIOLLEGO — BRANDTA — GERSONA — KOSSAKA
LESSERA — PILLATEGO I ŻMURKI.

WYDANIE DRUGIE, ZNACZNIE POMNOŻONE.

LWÓW.

F. H. RICHTER.

LIPSK.

F. A. BROCKHAUS.

WARSZAWA.

GEBETHNER I WOLFF.

ANULOWANO

25122

Дозволено Цензурою.

Варшава дня 24 Юня 1881 года.

474309

SPIS POETÓW

ZAMIESZCZONYCH W DRUGIEM WYDANIU
ANTOLOGII POLSKIEJ.

	strona		strona
Anczyc Wł. L.	429	Ilnicka Marya	378
Asnyk Adam	407	Jabłoński Henryk	271
Baliński Karol	281	Karpiński Franciszek	92
Berwiński Ryszard	358	Klonowicz Sebastyan	36
Bielowski August	262	Kniaźnin Dyonizy	88
Biernacki Mikołaj	446	Kochanowski Jan	1
Brodziński Kazimierz	115	Kochowski Wespazyan	61
Brzozowski Karol	346	Komorowski Bronisław	473
Czajkowski Antoni	403	Konopnicka Marya	382
Czerwiński Bolesław	482	Koźmian Stanisław	423
Deotyma	369	Krasicki Ignacy	71
Drużbacka Elżbieta	63	Krański Zygmunt	183
Faleński Felicyan	443	Kraszewski Józef Ignacy	386
Fredro Aleksander	251	Kraushar Aleksander	453
Garczyński Stefan	245	Lenartowicz Teofil	338
Gaszyński Konstanty	231	Magnuszewski Dominik	289
Godebski Cyprian	105	Malczewski Antoni	128
Gomulicki Wiktor	464	Miaskowski Kasper	47
Gosławski Maurycy	247	Mickiewicz Adam	136
Goszczyński Seweryn	215	Morawski Franciszek	120
Grochowski Stanisław	43	Morsztyn Andrzej	53
Grudziński Stanisław	456	Naruszewicz Adam	67

	strona		strona
Niemcewicz Julian . . .	101	Trembecki Stanisław . . .	79
Odyniec Antoni Edward	197	Tretiak Józef	470
Ordon Władysław	460	Ujejski Kornel	322
Pajgert Adam	361	Urbański Aureli	478
Pług Adam	390	Wasilewski Edmund . . .	265
Pol Wincenty	310	Węgierski Kajetan	83
Potocki Wacław	55	Węzyk Franciszek	112
Rej Mikołaj	33	Witwicki Stefan	225
Romanowski Mieczysław	353	Wolski Włodzimierz . . .	306
Siemieński Lucjan	255	Woronicz J. P.	99
Słowacki Juliusz	159	Zagórski Włodzimierz . .	440
Sowiński Leonard	449	Zaleski Bogdan	206
Syrokomla Władysław . .	293	Zieliński Gustaw	417
Szarzyński Mikołaj Sęp.	39	Zimorowicz Szymon	49
Szymanowski Wacław . . .	435	Zmorski Roman	364
Szymonowicz Szymon . .	43	Żmichowska Narcyza . . .	372

SPIS PORZADKOWY RZECZY.

	strona
BOGARODZICA	XIII
KOCHANOWSKI JAN.	
Dobrodziejstwa Boga	1
Pochwała wina	2
Do zdrowia	4
Psalm Dawidowy	5
Treny	6
REJ MIKOŁAJ.	
O cnocie	33
KLONOWICZ SEBASTYAN.	
Z Flisa	36
SZARZYŃSKI-SĘP MIKOŁAJ.	
O nietrwalej miłości	39
O wojnie z pokusami	40
GROCHOWSKI STANISŁAW.	
Hymn	41
SZYMONOWICZ SZYMON.	
Dafnis	43
MIASKOWSKI KASPER.	
Rozmowa panienci z śmiercią	47
ZIMOROWICZ SZYMON.	
Z Roksolanek	49

	strona
MORSZTYN ANDRZEJ.	
Do panny	53
Nowe słońce	54
Kwiatek darowany	54
POTOCKI WACŁAW.	
Bój pod Chocimem	55
Urząd podczaszego	59
KOCHOWSKI WESPAZYAN.	
Ucieczka do Najświętszej Panny	61
DRUŻBACKA ELŻBIETA.	
Pochwała lasów	63
NARUSZEWICZ ADAM.	
Pacierz starca	67
KRASICKI IGNACY.	
Żona modna	71
TREMBECKI STANISŁAW.	
Kupido pokorny	79
Anakreontyk	80
Kupidynek	81
WĘGIERSKI KAJETAN.	
Mój świat	83
Melancholja	85
Filozof	86
KNIAŻNIN DYONIZY.	
Do wąsów	88
Do mirtu	89
KARPIŃSKI FRANCISZEK.	
Powrót na wieś	92
Duma Ludgardy	96
WORONICZ JAN PAWEŁ.	
Modlitwa za swego pasterza	99
NIEMCEWICZ JULJAN URSYN.	
Pogrzeb Księcia Józefa Poniatowskiego	101

	strona
GODEBSKI CYPRIAN.	
Wyjątek z wiersza „do Legionów“	105
Wyjątek z wiersza „do płci pięknej“	108
WEŹYK FRANCISZEK.	
Smutno mi Panie	112
BRODZIŃSKI KAZIMIERZ.	
Przechadzka wieczorna	115
Do konika polnego	118
Kobieta	119
MORAWSKI FRANCISZEK.	
Giermek	120
MALCZEWSKI ANTONI.	
Z poematu: „Marya“	128
MICKIEWICZ ADAM.	
Farys (Kasyda)	136
Trzy sonety krymskie	143
Oda do młodości	146
Z Pana Tadeusza	149
Trzech Budrysów	153
Rozmowa wieczorna	156
SŁOWACKI JULIUSZ.	
Hymn o zachodzie słońca na morzu	159
W pamiętniku	161
Rozłączenie	162
W Szwajcaryi	164
KRASIŃSKI ZYGMUNT.	
Do kobiety	183
Ułamek z glossy św: Teresy	184
Z Przedświtu	190
Zawsze i wszędzie	192
Z autografu	193
ODYNIEC ANTONI EDWARD.	
Legia tebańska	197

	strona
Branki Litwinów	200
Miłość i praca	203
ZALESKI J. B.	
Rojenia wiosniane	206
Panna młoda	208
Śpiewak tęskniący	210
Lach serdeczny na marach	213
GOSZCZYŃSKI SEWERYN.	
Róże	215
Piotr Pszonka Jasińczyk	216
Gwiazdy bliźnięta	223
WITWICKI STEFAN.	
Samson	225
Prostak wiejski	228
GASZYŃSKI KONSTANTY.	
Sonet	231
Aniołowie strąceni	232
Sielanka młodości	233
GARCZYŃSKI STEFAN.	
Rozmowa	245
GOSŁAWSKI MAURZYCY.	
Dumka podolska	247
Wędrówka	249
FREDRO ALEKSANDER.	
Weredyk	251
Stary śpiewak	252
SIEMIŃSKI LUCYAN.	
Komu w drogę temu czas	255
Dziecięce lata	257
Książ Dymitr Wiśniowiecki	258
BIELOWSKI AUGUST.	
Do moich dum	262
WASILEWSKI EDMUND.	
Krakowiak	265

	strona
Bal	266
Drzym sobie duszo	269
JABŁOŃSKI HENRYK.	
Z poematu „Gwido“	271
Dumka	279
BALIŃSKI KAROL.	
Farys — Wieszcz	281
MAGNUSZEWSKI DOMINIK.	
Dwie piastunki	288
SYROKOMLA WŁADYSŁAW.	
Śmierć słowika	293
Księgarz uliczny	296
Hetman polny	302
Przygrywka	304
WOLSKI WŁODZIMIERZ.	
Powitanie	306
POL WINCENTY.	
Młode małżeństwo	310
Sielanka	313
Zgon Mohorta	314
UJEJSKI KORNEL.	
Hagar na puszczy	322
Panna młoda	324
Kołysanka	327
Do mojej siostry	329
Niebezpieczna	331
LENARTOWICZ TEOFIL.	
Do poezyi	338
Złoty kubek	340
Rozmowa ze słowikiem	342
Cyganka	344
BRZozowski KAROL.	
Na przesilenie wiosenne	346
Lirnik	348

	strona
ROMANOWSKI MIECZYŚLAW.	
Śmierć Żyszki	353
Raj utracony	356
BERWIŃSKI RYSZARD.	
Przestroga	358
Jawnogrzesznica	359
PAJGERT ADAM.	
W zbrojowni	361
Przemiana	362
ZMORSKI ROMAN.	
Pieśń wiosenna	364
Zabłąkana	365
Chrystus i Piotr	366
Przypowieść wschodnia	368
DEOTYMA.	
Pieśń dziewicy	369
Modlitwa	370
ŻMICHOWSKA NARCYZA.	
Czemu mi smutno	372
Circulus vitiosus	376
ILNICKA MARYA.	
Strażona	378
Wiosna	380
KONOPNICKA MARYA.	
Przed sądem	382
KRASZEWSKI JÓZEF IGNACY.	
Z hymnów boleści	386
Z fantazyi „Szatan i kobieta“	388
PŁUG ADAM.	
Biedny Janek	390
CZAJKOWSKI ANTONI.	
Pająk	403
Śmierć Czarnieckiego	404

	strona
ASNYK ADAM.	
Król Juba	407
Prośba	412
Szkoda	414
Karmelkowy wiersz	415
ZIELIŃSKI GUSTAW.	
Powrót wiosny	417
Z poematu „Stepy“	418
KOŹMIAN STANISŁAW.	
Mowa polska	423
ANCZYC WŁ. L.	
Brody Krzyżackie	429
SZYMANOWSKI WACŁAW.	
Niedolega	435
Pieśń egipska	438
ZAGÓRSKI WŁODZIMIERZ.	
Historja patryarchy Noego	440
FALEŃSKI FELICYAN.	
Pogrzeb Ibisa	443
BIERNACKI MIKOŁAJ.	
Zasady	446
Opinja	447
SOWIŃSKI LEONARD.	
Z życia	449
Ergo sum	451
Dysonanse	451
KRAUSHAR ALEKSANDER.	
Beatus ille	453
GRUDZIŃSKI STANISŁAW.	
Wierzę	456
ORDON WŁADYSŁAW.	
Złońnica	460
Po łzach	461

	strona
GOMULICKI WIKTOR.	
El mole rachmim	464
TRETIĄK JÓZEF.	
Cicha woda	470
Łódź u brzegu	471
KOMOROWSKI BRONISŁAW.	
Z fantazyi ludowych	473
Kwiaty mistyczne	476
URBAŃSKI AURELI.	
Leżała w trumnie	478
Sierotka	479
CZERWIŃSKI BOLESŁAW.	
Kto silniejszy	482
Matka	484

BOGA RODZICA.

BOGA RODZICA.

I.

1. Boga rodzica dziewica,
Bogiem sławiona Marya,
U twego syna gospodna
Matko zwolena Marya,
Ziszczy nam spust winam.
Kyrie eleison.
2. . . . .
Ułysz głosy, napelni myśli człowiecze.
3. Słysz modlitwę, jąż nosimy,
To dać raczy, jegoż prosimy,
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.
Kyrie eleison.

II.

4. Nas dla wstał zmartwych syn boży,
Wierzyż w to człowiecze zbożny,
Iż przez trud Bóg swój lud
Odjął diablej strożej.
5. Przydał nam zdrowta wiecznego,
Starostę sował pkielnego,
Śmierć podjął, wspomionął
Człowieka piwego.
6. Jen-że trudy cirpiał bezmiernie,
Jeszczę był nie przespał zawiernie,
Aliz sam Bóg zmartwychwstał.
7. Adamie, ty boży kmieciu,
Ty siedzisz u Boga wiecu,
Domieści swe dzieci,
Gdzie-ż królują anieli.
8. Tegoż nas domieści
Jezu Kryste miły,
Bychom s tobą byli,
Gdzie się nam radują
Wesze niebieskie siły.

9. Była radość, była miłość,
Było widzenie twórcy
Anielskie bez końca,
Tu-ć się nam zjawilo
Diabie potępienie.

III.

10. Ni srebrem, ni złotem
Nas diabłu odkupił,
Swą mocą zastąpił.
Ciebie dla człowiecze,
Dal Bóg przekłóć sobie
Ręce, nodze obie,
Kry święta szła z Boga
Na zbawienie tobie.
11. Wierzy-ż w to człowiecze
Iż Jezu Kryst prawy
Cirpiął za nas rany,
Swą świętą krew przelał
Za nas krześciany.
12. O duszy o grzesznie
Sam Bóg pieczę ima,
Diabłu ją od:ima,

Gdzie to sam Króluję,
K sobie ją przytma.

13. Marya dziewice
Prośmy synka twego
Króla niebieskiego,
Aż nas uchwowa
Ode wszęgo złęgo.
14. Amen, tańo Bóg daj,
Bychom szli wszycy w raj.
-

Umieszczony powyżej tekst pieśni, opiera się na rekonstrukcyi dokonanej przez Profesera Dr. Romana Pilata w dziele *Pieśni Bogarodzica*, Kraków 1879. Dla wyjaśnienia dodajemy, że oznaczony punktami początek drugiej zwrotki jest zepsuty, i usiłowania rekonstrukcyi nie odniosły dotąd pożądanego skutku. W kilku miejscach późniejszych zwrotek, zachodzą współrzedne warjanty, które opuszczamy. Muzyka pisana kluczem Gregorjańskim, przechowała się w rękopisach z XV. wieku, ale tylko do początkowych zwrotek; dopiero w późniejszych jest zupełną. Z klucza Gregorjańskiego przełożona na dzisiejszą melodję, znajduje się w Śpiewach historycznych Niemcewicza, także w Chorale Nachbara, (Berlin 1856) i w Roczniku Tow. Nauk. Krakowskiego z 1869 r.

Rycerstwo śpiewające pieśń „Bogarodzica“.

Rysunek E. M. Andriollego.

JAN KOCHANOWSKI.

1530 † 1584.

DOBRODZIEJSTWA BOGA.

Czego chcesz od nas Panie za Twe hojne dary?
Czego za dobrodziejstwa, którym niemasz miary?
Kościół Cię nieogarnie, wszędy pełno Ciebie,
I w otchłaniach, i w morzu, na ziemi, na niebie.

Złota też wiem, niepragniesz, bo to wszystko Twoje,
Cokolwiek na tym świecie człowiek mieni swoje.
Wdzięcznym Cię tedy sercem Panie wyznawamy,
Bo dla Cię — przystojniejszej ofiary nie mamy.

Tys Pan wszystkiego świata: Tys niebo zbudował,
I złotemi gwiazdami ślicznieś ubaftował.
Tys fundament założył nieobeszłej ziemi,
I przykryłeś jej nagość zioly rozlicznemi.

Za Twojem rozkazaniem w brzegach morze stoi,
A zamierzonych granic przeskoczyć się boi.
Rzeki wód nieprzebranych wielką hojność mają,
Białą dzień — a noc ciemna, swoje czasy znają.

JAN KOCHANOWSKI.

Tobie kwoli rozliczne kwiatki wiosna rodzi;
Tobie kwoli w kłosianym wieńcu lato chodzi;
Wino jesień — i jabłka rozmaite dawa;
Potem, do gotowego gnuśna zima wstawa.

Z Twojej łaski, nocna rosa na mdle zioła padnie,
A zagorzałe zboże deszcz ożywia snadnie.
Z Twoich rąk wszelkie zwierzę patrzy swej żywności,
A Ty każdego żywisz z Twojej szczodroblewości.

Bądź na wieki pochwalon nieśmiertelny Panie!
Twoja łaska, Twoja dobroć nigdy nie ustanie.
Chowaj nas, póki raczysz, na tej niskiej ziemi:
Jedno niech zawsze będziemy pod skrzydłami Twemi.

POCHWAŁA WINA.

Dzbanie mój pisany,
Dzbanie polewany:
Bądź płacz, bądź żarty, bądź gorące wojny,
Bądź miłość niesiesz — albo sen spokojny.

JAN KOCHANOWSKI.

Jakokolwiek zwano,
Wino co w cię lano;
Przymkni się do nas, a daj się nachylić,
Chciałbym twym darem gości swych posilić.

I ten cię nie minie,
Choć kto mądrym słynie;
Pijali przed tym i Filozofowie,
A przedsię mieli spełna rozum w głowie.

Ty zmiękczysz każdego,
Najstateczniejszego;
Ty mądrych sprawy i tajemną radę,
Na świat wydawasz przez swą cichą zdradę.

Ty cieszysz nadzieją
Serca, które mdleją;
Ty ubogiemu przyprawujesz rogi,
Że mu ani król, ani hetman srogi.

— Trzymaj się na mocy;
Bo cię całej nocy
Z rąk niewypuścim, aż dzień jako trzeba,
Gwiazdy rozpędzi co do jednej z nieba.

JAN KOCHANOWSKI.

DO ZDROWIA.

Szlachetne zdrowie,
Nikt się nie dowie
Jako smakujesz:
Aż się zepsujesz.
Tam człowiek prawie.
Widzi na jawie,
I sam to powie:
Że nic nad zdrowie!
Ani lepszego;
Ani droższego.
Bo dobre mienie,
Perły, kamienie,
Także wiek młody,
I dar urody,
Miejsce wysokie,
Władze szerokie,
Dobre są: ale
Gdy zdrowie w cale.
Gdzie niemasz siły,
I świat niemiły!
Klejnocie drogi,
Mój dom ubogi,
Oddany tobie,
Ulubuj sobie.

JAN KOCHANOWSKI.

PSALM DAWIDOWY.

Wszelmoocny Panie! wiekuisty Boże!
Kto się Twym sprawom wydziwować może?
Kto rozumowi, którym niezmierny
Ten świat stworzony.

Gdziekolwiek słońce miece strzały swoje,
Wszędy jest zacne, święte imię Twoje,
A sławy, niebo ogarnąć nie może
Twej, wieczny Boże!

Niech źli jako chcą Ciebie mierzą sobie —
Z ust niemowląt rośnie chwała Tobie,
Ku większej hańbie i ku potępieniu
Złemu plemieniu.

Twój czyn jest niebo; Twoich rąk robota
Gwiazdy, jaśniejsze wybranego złota;
Ty coraz nowem światłem zdobisz wdzięczne,
— Koło miesięczne.

A człowiek co jest, że Ty niestworzony,
Wszystkiego Twórcą i Pan niezmierny,
Raczysz go pomnieć? czem jest syn człowieczy
Godzien Twej pieczy.

JAN KOCHANOWSKI.

Takeś go uczył i przychędożył,
Żeś go z anioły tylko nie położył;
Postawiłeś go panem nad zacnemi
Czyny swojemi.

Daleś w moc jego wszystkie bydła polne,
Daleś i leśne zwierzęta swywolne,
On na powietrzu ptactwem — pod wodami
Władnie rybami.

Wszechmocny Panie, wiekuisty Boże!
Kto się Twym sprawom wydziwować może?
Kto rozumowi, którym niezmierny
Ten świat stworzony?

TRENY.

Nie masz cię Orszulo moja!

TREN I.

Wszystkie płacze, wszystkie lzy Heraklitowe,
I lamenty i skargi Simonidowe,
Wszystkie troski na świecie, wszystkie wdychania
I żale i frasunki i rąk łamania!

JAN KOCHANOWSKI.

Wszystkie a wszystkie zaraz w dom się mój znoście,
A mnie płakać mej wdzięcznej dziewczki pomożcie,
Z którą mię niepobożna śmierć rozdzieliła,
I wszystkich moich pociech nagle zbawiła.
Tak więc smok, upatrzwszy gniazdo kryjome,
Słowiczki liche zbiera, a swe łakome
Gardło pasie; tymczasem matka szczebiece
Uboga, a na zbójcę coraz się miece
Próżno; bo i na samą okrutnik zmierza,
A ta nieboga ledwie umyka pierza.
Próżno płakać; podobno drudzy rzeczecie,
Cóż przebóg żywy; nie jest próżno na świecie?
Wszystko próżno — macamy, gdzie miękcej w rzeczy,
A ono wszędy ciśnie; błąd wiek człowieczy.
Nie wiem, co lżej, czy smutku jawnie żalować,
Czyli się z przyrodzeniem gwałtem mocować?

TREN II.

Jeślim kiedy nad dziećmi piórko miał zabawić,
A kwoli temu wieku lekkie rymy stawić,
Bodajżebych był raczej kolebkę kołysał
I z drugimi nieważne mamkom pieśni pisał,
Któremiby dziecińki noworodne śpiły
I swoich wychowawców lamenty tulily.

JAN KOCHANOWSKI.

Takie fraszki mnie zbierać pożyteczniej było,
Niżli — w co mię nieszczęście moje dziś wprawilo —
Plakać nad głuchym grobem mej wdzięcznej dziewczyny,
I skarżyć się na srogość ciężkiej Prozerpiny.
Alem użyć w obojgu jednakiej wolności
Nie mógł: owom ominął, jako w dojrzałości
Dowcipu coś rannego; na to mię przygoda
Gwałtem wbiła i moja nienagrodna szkoda.
Ani mi teraz łącno dowiadać się o tem,
Jaka mię z płaczu mego czeka cześć na potem?
Nie chciałem żywym śpiewać, dziś umarłym muszę;
A cudzej śmierci płacząc, sam swe kości suszę.
Próżno to, jakie szczęście ludzi naśladuje,
Tak w nas abo dobrą myśl, abo złą sprawuje.
O prawo krzywdy pełne! o znikomych cieni
Sroga, nieubłagana, nieużyta ksieni:
Takli moja Orszula, jeszcze żyć na świecie
Nieumiawszy, musiała w ranem umrzeć lecie?
I nie napatrzywszy się janości słonecznej,
Poszła nieboga widzieć kraj ów nocy wiecznej?
A bodaj ani była świata oglądała;
Co bowiem więcej, jeno ród a śmierć poznała?
A miasto pociech, które winna z czasem była
Rodzicom swym, w ciężkim je smutku zostawiła.

JAN KOCHANOWSKI.

TREN III.

Wzgardziłaś mną dziedziczko moja ucieszona!
Zdałać się ojca twego bardziej uszczuplona
Ojczyzna, niżli byś ty przestać na niej miała.
To prawda, żeby była nigdy nie zrównała
Z ranem rozumem twoim, z piękniemi przymioty,
Z których się już znaczyły twoje przyszłe cnoty.
O słowa, o zabawo, o wdzięczne ukłony!
Jakożem ja dziś po was wielce zasmucony!
A ty pociecho moja! już mi się nie wrócisz
Na wieki, ani mojej tęsknicy okrócisz.
Nie lza, nie lza, jedno się z tobą gotować,
A stopeczkami twemi ciebie naśladować;
Tam cię ujrzę, da Pan Bóg; a ty więc z drogiemi
Rzuć się ojcu do szyje ręczynkami swemi.

TREN IV.

Zgwałciłaś, niepobożna śmierci! oczy moje,
Żem widział umierając miłe dziecię swoje;
Widziałem kiedyś trzęsła owoc niedojrzały;
A rodzicom nieszczęsnym serca się krajały.
Nigdyćby ona była bez wielkiej żalości
Mojej, umrzeć nie mogła, nigdy bez ciężkości
I serdecznego bólu, w któremkolwiek lecie
Mnieby smutnego była odbiegła na świecie;

JAN KOCHANOWSKI.

Alem ja już z jej śmierci nigdy żałościwszy,
Nigdy smutniejszy nie mógł być, ani tęskliwszy.
A ona (by był Bóg chciał) dłuższym wiekiem swoim
Siła pociech przymnożyć mogła oczom moim,
A przynajmniej tymczasem mogłem był odprawić
Wiek swój i Persefonie ostatniej się stawić,
Nie uczuwszy na sercu tak wielkiej żałości,
Której równia nie widzę w tej tu śmiertelności.
Nie dziwuję Niobie, że na martwe ciała
Swoich najmilszych dziątek patrząc — skamieniała.

TREN V.

Jako oliwka mała pod wysokim sadem,
Idzie z ziemi ku górze macierzyńskim śladem,
Jeszcze ani gałązek ani listków rodząc,
Sama tylko dopiero szczupłym prątkiem wschodząc;
Tę jeśli ciernie lub rodne pokrzywy
Uprzątając sadnik ów podciął ukwapliwy,
Mdleje zaraz, a zbywszy siły przyrodzonej,
Upada przed nogami matki ulubionej;
Takci się mej najmilszej Orszuli dostało;
Przed oczyma rodziców swoich rostąc, małe
Od ziemi się wzniosłszy, duchem zaraźliwym
Srogiej śmierci otchniona, rodzicom troskliwym
U nóg martwa upadła. O zła Persefono!
Mogłażeś tak wiele łzom dać upłynąć płono?

JAN KOCHANOWSKI.

TREN VI.

Ucieszna moja śpiewaczko, Safo słowieńska!
Na którą nietylko moja częśćka ziemieńska,
Ale i lutnia dziedzicznym prawem spaść miała,
Tęś nadzieję już po sobie okazała,
Nowe piosnki sobie tworząc, nie zamykając
Ustek nigdy, ale cały dzień prześpiewając,
Jako więc lichy słowiczek w krzaku zielonym
Całą noc prześpiewa gardłkiem swem ucieszonym.
Prędkoś mi nazbyt umilkła, nagle cię sroga
Śmierć spłoszyła, moja wdzięczna szczebiotko droga!
Nie nasyciłaś mych uszu swemi piosnkami —
I tę trochę teraz płacę sownie łzami;
A tyś ani umierając śpiewać przestała,
Lecz matkę ucałowawszy takeś żegnała:
Już ja tobie moja matko! służyć nie będę,
Ani za twym wdzięcznym stołem miejsca zasięde.
Przyjdzie mi klucze położyć, samej precz jechać,
Domu rodziców miłych wiecznie zaniechać.
To, i czego żal ojcowski nie da serdeczny
Przypominać więcej, był jej głos ostateczny;
A matce, słysząc żegnanie tak żałośliwe,
Dobre serce, że od żalu zostało żywe.

JAN KOCHANOWSKI.

TREN VII.

Nieszczęsne oehędóstwo! żalošne ubiory
Mojej najmilszej córy!
Poco me smutne oczy za sobą ciągniecie?
Żalu mi przydajecie;
Już ona członeczków swych wami nie odzieje —
Nie masz, nie masz nadzieje;
Ujął ją sen żelazny, twardy, nieprzespany;
Już letniczek pisany
I uploteczki w niwecz i paski złocone —
Matezynie dary płone.
Nie do takiej loźnice moja dziewczko droga!
Miała cię mać uboga
Doprowadzić, nie takąc dać obiecowała
Wyprawę, jakąć dała.
Gieźleczo tylko dała a lichą tkaneczkę;
Ojciec ziemi bryłeczkę
W główki włożył; niestetyż i posag i ona
W jednej skrzynce zamkniona!

TREN VIII.

Wielkieš mi uczyniła pustki w domu moim
Moja droga Orszulo! tem zniknieniem swoim;
Pełno nas, a jakoby nikogo nie było;
Jedną maluczką duszą, tak wiele ubyło.

JAN KOCHANOWSKI.

Tyś za wszystkich mówiła, za wszystkich śpiewała,
Wszystkieć w domu kąciki zawždyś pobiegała,
Nie dopuściłaś nigdy matce się frasować,
Ani ojcu myśleniem zbytciem głowy psować,
To tego, to owego wdzięcznie obłapiając.
I onym swym uciesznym śmiechem zabawiając.
Teraz wszystko umilkło; szczerze pustki w domu;
Nie masz zabawki, nie masz rozśmiać się nikomu;
Z każdego kątką żalność człowieka ujmuje,
A serce swej pociechy darmo upatruje.

TREN IX.

Kupiłby cię mądrości! za drogie pieniądze,
Która (jeśli prawdziwie mienią) wszystkie żądze,
Wszystkie ludzkie frasunki umiesz wykorzenić,
A człowieka tylko nie w anioła odmienić,
Który nie wie co boleść, frasunku nie czuje,
Złym przygodom nie podległ, strachom nie hołduje.
Ty wszystkie rzeczy ludzkie masz za fraszkę sobie,
Jednaką myśl tak w szczęściu, jako i w żalobie
Zawždy niesiesz, ty śmierci nigdy się nie boisz,
Bezpieczną, nieodmienną, niespożytą stoisz;
Ty bogactwa, nie złotem, nie skarby wielkimi,
Ale dosytem mierzysz i przyrodzonemi

JAN KOCHANOWSKI.

Potrzebami; ty okiem swem nieuchronionem
Nędznika upatrujesz pod dachem złoconym,
A uboższym nie zajrzesz szczęśliwego mienia,
Ktoby jeno chciał słuchać twego upomnienia.
Nieszczęśliwy ja człowiek, którym lata swoje
Na tem strawił, żebych był ujrzał progi twoje;
Terazem nagle z stopniów ostatnich zrzucony
I między insze, jeden z wielu, policzony.

TREN X.

Orszulo moja wdzięczna! gdzieś mi się podziła?
W którą stronę, w którąś się krainę udala?
Czyś ty nad wszystkie nieba wysoko wzniesiona
I tam w liczbę aniołów małych policzona?
Czyliś do raju wzięta? czyliś na szczęśliwe
Wyspy zaprowadzona? czy cię przez tęskliwe
Charon jeziora wiezie, i napawa zdrojem
Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu moim?
Czy człowieka zrzuciwszy i myśli dziewicze,
Wzięłaś na się postawę i piórka słowicze,
Czyli się w czyściu czyścisz, jeśli z strony ciała
Jakakolwiek zmazeczka na tobie została?
Czyś po śmierci tam poszła, kędyś pierwej była,
Niżes się na mą ciężką żalność urodziła?
Gdzieśkolwiek jest, jeśliś jest, lituj mej żalności;

JAN KOCHANOWSKI.

A niemożeszli w onej dawnej swej całości:
Pociesz mię, jako możesz, a staw się przedemną
Lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną.

TREN XI.

Fraszka enota, powiedział Brutus porażony:
Fraszka, kto się przypatrzy, fraszka z każdej strony,
Kogo kiedy pobożność jego ratowała?
Kogo dobroć przypadku złego uchowała?
Nieznajomy wróg jakiś miesza ludzkie rzeczy,
Nie mając ani dobrych, ani złych na pieczy;
Kędy jego duch wionie, żaden nie uleże;
Praw li, krzyw li, — bez braku każdego dosięże.
A my rozумы swoje przed się udać chcemy,
Hardzi między prostaki, że nic nie umiemy;
Wspinamy się do nieba, Boże tajemnice
Upatrując; ale wzrok śmiertelnej źrenice
Tępy na to; sny lekkie, sny płocze nas bawią,
Które się nam podobno nigdy nie wyjawią.
Żalości! co mi czynisz? owa już oboje
Mam stracić, i pociechę i baczenie swoje?

TREN XII.

Żaden ojciec podobno barziej nie miłował
Dziecięcia, żaden barziej nad mię nie żałował;

JAN KOCHANOWSKI.

A też ledwie się kiedy dziecię urodziło,
Coby łaski rodziców swych tak godne było:
Ochędźne, posłuszne, karne, niespieszczone,
Śpiewać, mówić, rymować, jako co uczone,
Każdego ukłon trafić, wyrazić postawę,
Obyczaje panieńskie umieć i zabawę;
Roztropne, obyczajne, ludzkie, nierzewliwe,
Dobrowolne, układne, skromne i wstydlive;
Nigdy ona po ranu, karmie nie wspomniwała,
Aż pierwszej Bogu swoje modlitwy oddała;
Nie poszła spać, aż pierwszej matkę pozdrowiła
I zdrowie rodziców swych Bogu poruciła.
Zawždy przeciwko ojcu wszystkie przebyć progi,
Zawždy się uradować i przywitać z drogi,
Każdej roboty pomódz, do każdej posługi,
Uprzedzić — było wszystkie rodziców swych slugi,
A to tak w małym wieku sobie poczyniała,
Że więcej nad trzydzieści miesięcy nie miała.
Tak wiele cnót jej młodość i takich dzielności
Nie mogła znieść, upadła od swojej bujności,
Żniwa niedoczekawszy. — Klosie mój jedyny!
Jeszcześ mi się był nie stał, a ja twej godziny
Nie czekając, znowu cię w smutną ziemię sieję!
Ale pospołu z tobą grzebę i nadzieję:
Bo już nigdy nie wznidziesz, ani przed mojemu
Wiekom wiecznie zakwitniesz smutnemi oczema.

TREN XIII.

Moja wdzięczna Orszulo! — bodaj ty mnie była
Abo nie umierała, lub się nie rodziła!
Małe pociechy płacę wielkim żalem swoim
Za tem nieodpowiednem pożegnaniem twojem.
Omyliłaś mię, jako nocny sen znikomy,
Który wielkością złota cieszy zmysł łakomy,
Potem nagle uciecze, a temu na jawi
Z onych skarbów jeno chęć a żądzę zostawi.
Takeś ty mnie Orszulo droga, uczyniła;
Wielkieś nadzieje w mojem sercu roznieciła,
Potemes mię smutnego nagle odbieżyła,
I wszystkie moje z sobą pociechy zabrała,
Wzięłaś mi, zgoła mówiąc, duszy połowicę —
Ostatek przy mnie został na wieczną tęsknicę.
Tu mi kamień, murarze, ciosany położcie,
A na nim tę nieszczęsną pamiątkę wydrożcie:

*Orszula Kochanowska tu leży, kochanie
Ojcowe, albo raczej płacz i narzekanie.
Opakęś to niebaczną śmierci! udziałą:
Nie jać onej, ale mnie ona płakać miała.*

TREN XIV.

Gdzie te wrota nieszczęsne, któremi przed laty
Puszczal się w ziemię Orfeus, szukając swej straty?

JAN KOCHANOWSKI.

Żebych ja też tą ścieżką swej najmilszej córy
Poszedł szukać i on bród mógł przebyć, przez który
Srogi jakiś przewoźnik wozi blade cienie,
I w lasy niewesołe, cyprysowe, żenie!
A ty mię nie zostawiaj, wdzięczna lutni moja!
Ale ze mną pospołu pójdź aż do pokoja
Surowego Plutona; owa go to łzami,
To temi żałościami zmiękczywa pieśniami,
Że mi moją najmilszą dziewczkę jeszcze wróci,
A ten nieuśmierzony we mnie żal ukróci.
Zginać ci mu nie może, tuć się wszystkim zostać,
Niech się tylko niedoszłej jagodzie da dostać.
Gdzieby też tak kamienne ten Bóg serce nosił,
Żeby tam smutny człowiek już nic nie uprosił?
Cóż temu rzec? więc tamże już za jedną drogą
Zostać, a z duszą zaraz zawlec troskę srogą.

TREN XV.

Erato złotowłosa, i ty wdzięczna lutni!
Zkąd pociechę w swych troskach biorą ludzie smutni,
Uspokojcie na chwilę strapioną myśl moję,
Póki jeszcze kamienny w polu słup nie stoję —
Lejąc ledwie nie krwawy płacz przez marmor żywy,
Żalu ciężkiego pamięć i znak nieszczęśliwy.
Mylę się? czyli patrząc na ludzkie przygody
Skromniej człowiek uważa, niż swe własne szkody?

JAN KOCHANOWSKI.

Nieszczęsna matko! (jeśli przeczytać możemy
Nieszczęściu, co prze głupi rozum swój cierpiemy),
Gdzie teraz twych siedm synów i dziewczek tak wiele?
Gdzie pociecha, gdzie radość i twoje wesele?
Widzę czternaście mogił, a ty nieszczęśliwa,
I podobno tak długo nad wolę swą żywa,
Obląpasz zimne groby, w których (ach! niebogo!)
Skladłaś dziateczki swoje zagubione srogo.
Takie więc kwiaty leżą kosą podsieczone,
Abo deszczem gwałtownym na ziemię złożone.
W którą nadzieję żywiesz? czego czekasz więcej?
Czemu śmiercią żalości nie zbywasz copręcej?
A wasze prędkie strzały, abo łuk co czyni
Niepochybny, o Febe i mściwa bogini!
Abo z gniewu (bo winna), abo więc z litości
Dokonajcie prze Boga jej biednej starości.
Nowa pomsta, nowa kaźń hardą myśl potkała:
Dziatek swoich Niobe płacząc — skamieniała;
I stoi na Sypilu marmor nieprzetrwany,
Jednak i pod kamieniem żywią skryte rany;
Jej bowiem lzy serdeczne skałę przenikają,
I przezroczystym z góry strumieniem spadają,
Zkąd zwierz i ptactwo pije, a ta w wiecznym pęciu
Tkwi w rogu skały wiatrom szalonym na wstręcie.
Ten grób nie jest na martwym, ten martwy nie w grobie,
Ale samże jest martwym, samże grobem sobie.

JAN KOCHANOWSKI.

TREN XVI.

Nieszczęściu kwoli a swojej żalości,
Która mię prawie przejmuje do kości,
Lutnię i wdzięczny rym porzucić muszę,
Ledwie nie duszę.

Żywem? czy mię sen obludny frasuje,
Który kościanem oknem wylatuje,
A ludzkie myśli tem i owem bawi,
Co błąd na jawi?

O błędzie ludzki, o szalone dumy!
Jako to łącno pisać się z rozumy,
Kiedy powoli świat mamy, a głowa
Człowieku zdrowa!

W dostatku będąc, ubóstwo chwalemy,
W rozkoszy żalność lekce szacujemy;
A póki welny skąpej prządce staje;
Śmierć nam za jaje.

Lecz kiedy nędza abo żal przypadnie,
Ali żyć nie tak, jako mówić snadnie;
A śmierć dopiero wtenczas nam należy,
Gdy już knam bieży.

JAN KOCHANOWSKI.

Przecz z płaczem idziesz Arpinie wymowny
Z milej ojczyzny? wszak nie Rzym budowny,
Ale świat wszystek miastem jest mądrymu
Widzeniu twemu.

Czemu tak bardzo córki swej żałujesz?
Wszak się ty tylko sromoty warujesz,
Insze wszelakie u ciebie przygody,
Ledwie nie gody.

Śmierć, mówisz, straszna tylko niezbożnemu.
Przecże się tobie umrzeć cnotliwemu
Nie chciało, kiedyś prze dotkliwą mowę
Miał podać głowę?

Wywiodłeś wszystkim, nie wywiodłeś sobie;
Łacniej rzecz, widzę, niż czynić, i tobie
Pióro anielskie! duszę toż w przygodzie,
Co i mnie, bodzie.

Człowiek nie kamień, a jako się stawi
Fortuna, takich myśli nas nabawi.
Przekłęte szczęście; czy snąć gorzej duszy,
Kto rany ruszy?

Czasie, pożądną ojczyznę niepamięci!
W co ani rozum ani trafią święci,

JAN KOCHANOWSKI.

Zgoj smutne serce, a ten żal surowy
Wybij mi z głowy.

TREN XVII.

Pańska ręka mie dotknęła,
Wszystkę mi radość odjęła;
Ledwie w sobie czuję duszę,
I tę podobno dać muszę.

Lubo wstając gore jaśnie,
Lubo padnac słońce gaśnie,
Mnie jednak serce boli,
A nigdy się nie utoli.

Oczu nigdy nie ususzę,
I tak wiecznie płakać muszę,
Muszę płakać; o mój Boże!
Kto się przed Tobą skryć może?

Próżno morzem nie pływamy;
Próżno w bitwach nie bywamy;
Ugodzi nieszczęście wszędzie,
Choć podobieństwa nie będzie.

Wiodłem swój żywot tak skromnie,
Że ledwie kto wiedział o mnie;

JAN KOCHANOWSKI.

A zazdrość i złe przygody
Nie miały mi w co 'dać szkody.

Lecz pan, który gdzie tknąć, widzi,
A z przestrogi ludzkiej szydzi,
Zadał mi raz tem znaczniejszy,
Czemem już był bezpieczniejszy;

A rozum, który w swobodzie
Umiał mówić o przygodzie,
Dziś ledwie sam wie o sobie;
Tak mię podparł w mej chorobie.

Czasemby się chciał poprawić,
A mnie ciężkiej troski zbawić;
Ale gdy siędzie na wadze,
Żalu ruszyć nie ma władze.

Próżne to ludzkie wywody,
Żeby szkodą nie zwać szkody;
A kto się w nieszczęściu śmieje,
Jabych tak rzekł, że szaleje.

Kto zaś na płacz lekkość wkłada,
Słyszac dobrze, co powiada;

JAN KOCHANOWSKI.

Lecz się tem żal nie hamuje,
Owszem większy przystępuje

Bo mając zranioną duszę,
Rad i nierad płakać muszę.
Co snąć nie cześć, to ku szkodzie,
I zelżywość serce bodzie.

Lekarstwo to przebóg żywy!
Ciężkie na umysł troskliwy;
Kto przyjaciel zdrowia mego
Wynajdzi co wolniejszego.

A ja zatem łzy niech leję,
Bom stracił wszystkę nadzieję,
By mię rozum miał ratować,
Bóg sam mocen to hamować.

TREN XVIII.

My nieposłuszne Panie! dzieci twoje
W szczęśliwe czasy swoje,
Rzadko cię wspominamy,
Tylko rozkoszy zwykłych używamy;

Nie baczym, że to z twej łaski nam płynię,
A także prędko minię.

JAN KOCHANOWSKI.

Kiedy po nas wdzięczności
Nie uznasz Panie! za twe życzliwości.

Miej nas na wodzy, niech nas nie rozpycha
Doczesna rokosz licha;
Niechaj na cię pomniemy
Przynajmniej w kaźni, gdy w łasce nie chcemy.

Ale ojcowskim nas karz obyczajem,
Boć przed twym gniewem stajem
Tak, jako śnieg niszczeje,
Kiedy mu słońce niebieskie dogrzeje.

Zgubisz nas prędko wiekuisty Panie!
Jeśli nad nami stanie
Twa ciężka, boska ręka;
Sama nielaska, jest nam sroga męka.

Ale od wieku twoja litość słyńie;
A pierwaj świat zaginie,
Niż ty wzgardzisz pokornym,
Chocia był długo przeciw tobie spornym.

Wielkie przed tobą są występy moje,
Lecz miłosierdzie twoje
Przewyższa wszystkie złości —
Użyj dziś Panie, nademną litości!

JAN KOCHANOWSKI.

TREN XIX.

Abo sen.

Żalność moja długo w noc oczu mi nie dała
Zamknąć, i zemdlonego uspokoić ciała,
Ledwie mię na godzinę przed świtaniem, swemi
Sen leniwy obłapił skrzydły czarnawemi!
Natenczas mi się matka właśnie ukazała,
A na rękę Orszulę moją wdzięczną miała,
Jako więc po paciorek do mnie przychodziła,
Skoro z swego posłania rano się ruszyła;
Gieźleczko białe na niej, włoski pokręcone,
Twarz rumiana, a oczy ku śmiechu skłonięne.
Patrzę, co dalej będzie? — aż matka tak rzecze:
Śpisz Janie? czy cię twoja żalność zwykła piecze?
Zatemem ciężko westchnął i tak mi się zdało,
Żem się ocknął. A ona pomilczawszy mało,
Znowu mówić poczęła: Twój nieutulony
Placz synu mój! przywiódł mię w te tu wasze strony
Z krain bardzo dalekich, a łzy gorzkie twoje
Przeszły aż i umarłych tajemne pokoje.
Przyniosłam ci na rękę wdzięczną dziewczkę twoją,
Abyś ją mógł oglądać jeszcze, a tę swoją
Serdeczną żalność ujął, która tak ujmuje
Sił twoich i tak zdrowie nieznacznie twe psuje,
Jako ogień suchy knot obraca w perzyny,
Darmo nie opuszczając najmniejszej godziny.

JAN KOCHANOWSKI.

Czyli nas już umarłe macie za stracone
I którym już na wieki słońce jest zgaszone?
A my, owszem, żywiemy żywot tem ważniejszy,
Czem nad to grube ciało duch jest szlachetniejszy;
Ziemia w ziemię się wraca, a duch z nieba dany
Miałby zginąć ani na miejsce swe wezwany?
O to się ty nie frasuj, a wierz niewątpliwie,
Że twoja najmilejsza Orszuleczka żywie;
A tu więc takimci się kształtem pokazała,
Jakoby się śmiertelnym oczom poznać dała;
Ale między anioly i duchy wiecznemi
Jako wdzięczna jutrzienka świeci, a za swemi
Rodzicami się modli, jako to umiała
Z wami będąc, choć jeszcze słów nie domawiała.
Jeźliżec też ztąd roście żalność, że jej lata
Pierwej są przyłomione, niżli tego świata
Rozkoszy zażyć mogła; o biedne i płone
Rozkosze wasze! które tak są usadzone,
Że w nich więcej frasunków i żalności więcej,
Czego ty doznać możesz sam z siebie najpręcej.
Ucieszyłeś się kiedy z dziewczki twej tak wiele,
Żeby pociecha twoja i ono wesele
Mogło porównać z twoim dzisiejszym kłopotem?
Nie rzeczesz tego, widę. Także trzymaj o tem
Jakoś doznał; ani się frasuj, że tak rana,
Twojej, ze wszech najmilszej dziewce, śmierć zesłana.

JAN KOCHANOWSKI.

Nie od rozkoszyć poszła; poszłać od żalości,
Od pracy, od frasunków, od łez, od żalości,
Czego świat ma tak wiele, że — by też co było
W tym doczesnym żywocie człowieczeństwu miło —
Musi smak swój utracić prze wielkość przysady,
A przynajmniej prze bojaźń nieuchronnej zdrady.
Czego płaczem prze Boga? czego nie zażyła?
Że sobie swym posagiem pana nie kupiła,
Że przegrózek i cudnych fuków nie słuchała,
Że boleści w rodzeniu dziełek nie uznała,
Ani umie powiedzieć, czego jej troskliwa
Matka doszła! Co większem utrapieniem bywa:
Czy je rodzić, czy je grześć? Takieć pospolicie
Przysmaki wasze, czem wy sobie świat słodzicie;
W niebie szczere rozkosze, a do tego wieczne,
Od wszelakiej przekazy wolne i bezpieczne.
Tu troski nie panują, tu pracy nie znają,
Tu nieszczęście, tu miejsca przygody nie mają,
Tu choroba nie najdzie, tu nie masz starości,
Tu śmierć łzami karmiona nie ma już wolności;
Żyjem wiek nieprzeżyty, wiecznej używamy
Dobrej myśli, przyczyny wszystkich rzeczy znamy,
Słońce nam zawždy świeci, dzień nigdy nie schodzi,
Ani za sobą nocy niewidomej wodzi;
Twóreć wszech rzeczy widzim w jego majestacie,
Czego wy w ciele będąc, próżno upatrzacie.

JAN KOCHANOWSKI.

Tu w czas obróć swe myśli, a chowaj się na te
Nieodmienne synu mój, rozkosze bogate.
Doznałeś, co świat umie i jego kochanie,
Lepiej na czem ważniejszym zasadź swe staranie.
Dziewka twoja dobry los (możesz wierzyć) wzięła,
A właśnie w swoich rzeczach sobie tak poczęła,
Jako gdy kto na morze nowo się puściwszy,
A tam niebezpieczeństwo wielkie obaczywszy,
Woli nazad do brzegu; drudzy, co podali
Żagle wiatrom, na ślepe skały powpadali:
Ten morzem zwyciężony, ten od głodu zginął,
Rzadki, coby do brzegu na desce przyplął.
Śmierci zniknąć nie mogła, by też dobrze była
Onę dawną Sybillę wiekiem swym przeżyła,
To, co miało być potem, upредить wołała;
Temże mniej tego świata niewczasów doznała.
Drugie po swych najmilszych rodzicach zostają
I ciężkiego sieroctwa nędzne doznawają;
Wypchną drugą za męża lada jako z domu,
A namiętność zostanie, sam to Bóg wie komu;
Biorą drugie i gwałtem, a biorą i swoi;
Ale i w hordach część się wielka ich zostoi,
Gdzie w niewoli pogańskiej i w służbie sromotnej,
Łzy swe piją, czekając śmierci wszystkokrotnej.
Tego twej wdzięcznej dziewczce bać się już nie trzeba,
Która w swych młodych leciech wzięta jest do nieba,

JAN KOCHANOWSKI.

Żadnych frasunków tego świata nie doznawszy,
Ani grzechem dusze swej drogiej pomazawszy.
Jej tedy rzeczy synu! (nie masz wątpliwości)
Dobrze poszły, ani ztąd używaj załości;
Swoje szkody tak szacuj i omyłki swoje,
Abyś nie przepamiętał, że baczenie twoje
I stateczność jest droższa; w tę bądź przedsię panem,
Jako się kolwiek czujesz w pociechy obranym.
Człowiek urodziwszy się zasiadł w prawie takim,
Że ma być jako celem przygodom wszelakim;
Z tego trudno się zdzierać; pocznijmy co chcemy,
Jeśli po dobrej woli nie pójdziem, musimy;
A co wszystkich jednako ciśnie, nie wiem czemu
Tobie ma być synu mój! niecieężej jednemu?
Śmiertelna, jako i ty, twoja dziewczka była,
Póki jej zamierzony kres był, póty żyła,
Krótko wprowadzie, ale w tem człowiek nic nie włada,
A wyrzec też, co lepiej? nie łącno przypada.
Skryte są pańskie sądy; co się jemu zdało,
Nielepiej żeby się też i nam podobało?
Łzy w tej mierze niepłatne; gdy raz dusza ciała
Odbieży, próżno czekać, by się wrócić miała.
Ale człowiek nie zda się praw szczęściu w tej mierze,
Że szkody pospolicie tylko przedsiębierze,
A tego baczyć nie chce ani mieć w pamięci,
Co mu też czasem padnie wedle jego chęci.

JAN KOCHANOWSKI.

Tać jest władza fortuny mój najmilszy synie!
Że nie tak uskarzać się, kiedy namr co zginie,
Jako dziękować trzeba, że wzdam co zostało —
Bo to wszystko nieszczęście w ręku swoich miało.
A tak i ty, folgując prawu powszechnemu,
Zagroź drogę do serca upadkowi swemu,
A w to patrzaj, co uszło ręku złej przygody;
Zyskiem człowiek zwać musi, w czem nie popadł szkody.
Nakoniec: w co się on koszt i ona utrata,
W co się praca i twoje obróciły lata,
W któreś ty niemal wszystkie strawił nad księgami,
Mało się bawiąc świata tego zabawami?
Terazby owoc zbierać z swojego szczepienia
I ratować w zachwianiu mdłego przyrodzenia.
Cieszyleś przedtem insze w takiejże przygodzie,
I będziesz w cudzej czulszy, niżli w swojej szkodzie?
Teraz mistrzu! sam się lecz, czas doktor każdemu;
Ale kto pospolitym torem gardzi, temu
Tak próżnego lekarstwa czekać nie przystoi;
Rozumem ma uprzędzić, co insze czas goi.
A czas co ma za fortel, dawniejsze świeżemi
Przypadkami wybija — czasem weselszemi.
Czasem też z tejże miary, co człowiek z baczeniem
Pierwej, niż przyjdzie, widzi i takim myśleniem
Przeszłych rzeczy nie wściąga, przyszłych upatruje
I serce na oboje fortunę gotuje.

JAN KOCHANOWSKI.

Tego się synu! trzymaj, a ludzkie przygody
Ludzkie noś: jeden jest pan smutku i nagrody.
Tu zniknęła, jam się też ocknął — aczciem prawie
Nie pewien, jeślim przez sen słuchał, czy na jawie.

MIKOŁAJ REJ.

1507 + 1569.

O CNOTCIE.

Wszystko pospołu umiera z człowiekiem,
Lecz święta cnota, ta trwa wiecznym wiekiem.

Cnota jest klejnot nieoszacowany,
Bo ta ozdabia ubogie i pany.

Cnota się błyszczy nad wszystkie szmaragi,
Na żadnym targu jej nie znajdzie wagi.

Wszystko się musi zmienić przy człowieku,
Lecz cnota święta, ta z nim trwa do wieku.

Z ciałem przypadki odmienić się muszą,
Lecz cnota święta i ta w niebie z duszą.

Niech się jako chce mieszać wszystko będzie,
Cnota każdego ma ozdobić wszędzie.

Z zacnych postępków a z poczciwej sprawy,
Zawždy cnotliwi dostawali sławy.

Mocna to zbroja z poczciwością cnota:
Ta sławy strzeże a broni kłopotu.

MIKOŁAJ REJ.

Piękniej każdemu przy cnocie sławnym być,
Niż przy niecnocie smętnych czasów użyć.

Kiedy niecnota jaka ruszy ciebie,
Niemasz li kogo? zawstyдай się siebie.

Cnota na świecie jest wielka królowa,
A w dziwnej sławie swe dworzany chowa.

Gdy kogo widzisz wszetecznym na świecie,
Łajesz, a przeczże cię to samo gniecie?

Wszeteczny zawždy co swą cnotę depce,
Mniema by o nim, gdy kto z drugim szepce.

Pocziwy wszędy, gdy swą sławę czuje,
By orzeł zawždy w górę przepatruje.

Wielki to klejnot mieć pocziwe oczy,
Kto prze niecnotę w ziemię ich nie tłoczy.

Nadobnie cnota swe kochanki stroi,
A żaden tych słów: „ty milcz“ — się nieboi.

Nikczemny to sklep kędy skarbu nie masz,
Takież bez cnoty dobrego mi ukaż.

Niech się jako chce zdołi kształty ciało,
Wszystko szpetny strój, kiedy cnoty mało.

MIKOŁAJ REJ.

Najpiękniejszy strój, nadewszystkie złota
Kogo ozdobi z poczciwością cnota.

Najpiękniejsza to na sławę delia,
Kto z cnotą dzierży a niecnotę mija.

Cnota z fortuną nigdy z sobą wiernie:
Ta w górę wzłata — a ta wszystko miernie.

Rozliczne burzki około człowieka,
Jako go cnota ma zdobić do wieka.

Koń twardym krygiem bywa załomiony,
A ciało cnotą, ten szczerbiec szalony.

W fortunnych czasach cnota się więc niszczy,
Ale w przeciwnych najaśniej się błyszczy.

W szczęściu mało znać człeka cnotliwego,
Bo wszyscy chwalą i złe sprawy jego.

Kiedy nieszczęście przypadnie na kogo,
To już swe handle cnota ceni drogo.

Cnota z fortuną różno z sobą chodzą;
A nigdy w jednym gmachu się niezgodzą.

Z „FLISA“.

Dwa bracia z siostrą w drogę się wybrali,
Z Litwy Niemen, Bug z Wołynia zuchwały,
I Narew bystra, jako siostra starsza
Przyszła z Podlasza.

Wziąwszy przymierze bez gniewu i trwogi,
Zażyla sobie przyjacielskiej drogi
W małym orszaku, co więc nie nowina,
Zgodna rodzina.

Potem lepszego bytu chcieli użyć,
Zachciało im się u królowej służyć,
Co do niej płyną ze wszech stron poprzeki,
Sarmatskie rzeki.

Przystali tedy do nowego dworu
Narew i z bracią, puściwszy się toru,
I tak służyli Wandzie Krakusowej,
Jako królowej.

SEBASTYAN KLONOWICZ.

Czując do siebie Narew śliczną gładkość,
Czując też w braci siłę i też wartkość,
Chciała być równa w rodzaju, w urodzie,
Wandalskiej wodzie.

Pani ślicznością i domem chwalebna,
Niechcąc być tańszą niż panna służebna,
Wyzwała Narew, chcąc ją wywieść z błędu,
Pozwem do sądu.

Na którym zasiadł strumień nieujęty,
Do tego wolnie z obu stron przyjęty,
Ów, co u Gniewa swemi wroty wpada,
Wisłę rozbada.

Sędzia roztropny puścił przed się strony,
I zagaił sąd tuż u samej brony;
Szła para panien każda z nich z osobna,
Gwiazdzie podobna.

I długo myślił, niż wszystkie przymioty
Wybaczył w obu, i wrodzone cnoty;
Chwilę tak okiem poglądał na obie
Czujnem o sobie.

Upatrzył sędzia, iż nad księżnę, owa
Osobliwszego coś miała królowa;

SEBASTYAN KLONOWICZ.

Jako nad leśne Nimfy ma Dyana,
W złoto ubrana.

A także zatem wnet uczynił wyrok,
Jako sumienie świadczyło i też wzrok;
Skazał, iż gładsza królowa, rzecz ista,
Niżli służbista.

Narew i z bracią wnet się rozgniewała,
A inszą drogą płynąć się wezbrała.
Więc miejsce sądu na brzegu, na lewym,
Nazwano Gniewem.

A gdzie się Narew na prawo chynęła,
A od królowej na różno płynęła
Pod sławny Olbiąg: — Nogatem to zową,
Flisowską mową.

O NIETRWAŁEJ MIŁOŚCI.

I niemiłować ciężko i miłować
Nędzna pociecha, gdy żądze zwiedzione
Myśli, cukrują nazbyt rzeczy one,
Które i mienić i muszą się psować.

Komu tak będzie dostatkem smakować,
Złoto, scepter, sława, rozkosz i stworzone
Piękne oblicze, by tem nasyczone,
I mógł mieć serce i trwóg się warować?

Miłość jest własny bieg życia naszego,
Ale z żywołów utworzone ciało,
To chwaląc, co zna początku równego,

Zawodzi duszę, której wszystko mało;
Gdy ciebie wiecznej i prawej piękności
Samej nie widzi, celu swej miłości.

MIKOŁAJ SĘP SZARZYŃSKI.

O WOJNIE Z POKUSAMI.

Pokój, szczęśliwość. Ale bojowanie,
Byt nasz podniebny, on srogi ciemności
Hetman, i świata łakome marności,
O nasze pilno czynią zepsowanie.

Nie dosyć na tem, o nasz możny Panie,
Ten nasz dom ciało, dla zbiegłych lubości,
Niebacznie zajrząc duchowi zwierzchności,
Upaść na wieki żądać nieprzestanie.

Cóż będę czynił w tak straszliwym boju,
Wątły, niebaczny, rozdwojony w sobie?
Królu powszechny, prawdziwy pokoju

Zbawienia mego, jest nadzieja w Tobie.
Ty mnie przy sobie postaw, a przezpiecznie
Będę wojował — i wygram statecznie.

H Y M N .

Wieczny Twórco, co swą mocą,
Dzień sprawujesz z ciemną nocą,
Ty chcesz nam ulżyć tęskności,
Prowadzisz czas w odmienności.

Już się stróż nocny odzywa,
Co piejąc dzień obwoływa;
Kaganiec podróżnych gości,
Rozdzielca nocnych ciemności.

Przezeń Lucyfer wzbudzony,
Oświeca niebieskie domy,
Zbójce z zasadzek pierzahają,
Skoro ten głos poczuwają.

Ten morskie skromi rozruchy,
Ztąd żeglarz lepszej otuchy;
Na ten kościelna opoka,
Łzy swe wylewała z oka.

Wstańmyż zaren, tenżeć isty
Budzi nas stróż grzebienisty,

STANISŁAW GROCHOWSKI.

Ten i ospałych strofuje,
Ten w zaprzeniu grzech skazuje.

Głos w nocnych cieniach kurowy,
Źle nie tuszy, chorym zdrowy,
Miecz łotrowski w poszwy wraca,
Upadłym wiarę przywraca.

Jezu wejrzyj — a krewkości
Ratuj pogrążnionych w złości;
Jeśli wejrzysz, powstaniemy,
I łzami złości zmyjemy.

Tyś sam słońce, oświeć zmysły,
Przebudź i śpiące umysły,
Zkąd Cię naprzód, Boże żywy,
Nasz niech wyzna głos chętniwy.

Bądź chwała Bogu Ojcowi,
Bądź chwała Jego Synowi,
I z Duchem świętym społecznie,
Teraz i bez końca wiecznie.

DAFNIS.

Koży, ucieszne koży! ma trzodo jedyna!
Tu kępy, tu zarosła poziomo leszczyna,
Tu gryźcie liść zielony, gryźcie chruścik młody;
Ja tymczasem przy strugu tej ciekącej wody,
Przylegnę i frasunku lubo snem swobodnym,
Lubo będę zabywał śpiewaniem łagodnym.
Ponieważ mię tak moja Filis wyprawiła,
Że mię na wieki wolnych myśli pozbawiła.
Cóż czynić, jakie szczęście o czleka się kusi,
Tak sercu bywa błogo i tem się paść musi.
Okrutna Filli! tobie ani zdrowie moje,
Ani starganych myśli ciężkie niepokoje,
Ani serce związane, ani zbytne chęci,
Ani słowo oddane zostawa w pamięci,
Chociaż tobie i sady moje zaradzały;
Chociaż koszary mleka i słodkie nabiąły,
I co piękniejsze jagnię i kozłeta małe,
I za tobą szły barci i pasieki całe —
A nadewszystko ja sam, i pieśniami memi
Rozsławiłaś się między pasterzmi wszystkiemi.

SZYMON SZYMONOWICZ.

Przedtem albo nie, albo niewiele cię znano:
I krepią i cyganką czarną przezywano —
Dziś i pleć i postawa u ciebie nadobna,
I uroda do jedlin wysokich podobna,
Lica do mleka z różą — wargi koralowi,
Zęby perłom, miękkiemu włosy jedwabowi,
Dziś cię co żywo, chwali — a co uczyniły
Pieśni moje, które cię wszędzie rozgłosiły.
Ty przecie mną pogardzasz, a ledwie nie tego
Pragniesz, abyś mię w rychle miała nieżywego.
Teraz, jako to słońce w południe dogrzewa,
I ptak i bydło w cichych chłodach odpoczywa,
I oracz wolno puścił woły wyprężone,
I pod krzami ucichły jaszczurki zielone —
Ja tylko nędznik w sercu mam ustawną trwozę,
Ani strapionych myśli uspokoić mogę.
Lwica za wilkiem pędzi, za kozą wilczyca,
Kozą za wrzosem, a mnie do ciebie tęsknica:
Każdego swoja lubość, swoja żądza pędzi,
Każdego swój mól gryzie, swoja nędza swędzi.
Ułapiłem sarneczek parę: jeszcze mają
Srokacinki na grzbiecie, co' dzień wysysają
Dwie dojne kozie, a te chowam samej tobie;
Dawno Tystelis chciała uprosić je sobie,
I podobno otrzyma — ponieważ przez twoję
Zbytnią hardość, u ciebie w wzgardzie dary moje.

SZYMON SZYMONOWICZ.

Tu lasy, tu po lesiech ptaszkiwie śpiewają,
Tu łąki, a po łąkach piękne stada grają,
Tubyśmy z sobą wieku milego zażyli,
Tubyśmy aż do śmierci lata przetrawili —
Byś się tylko pasterską budą niebrzydziła,
By tylko umysł ku mię cały przykłoniła.
Tu jamy mchem odziane, tu deprze, tu cienie,
Tu strugi uciekają szemrząc przez kamienie;
Tu wyniosłe topole, lipy rozłożyste,
Tu jawory, tu dęby stoją wiekuiste:
Ale bez ciebie żadne rzeki, żadne gaje,
Bez ciebie żadne miejsce k' sercu nie przystaje.
Nie owszem też mię możesz potępić w urodzie,
Widziałem się niedawno z brzegu w jasnej wodzie;
Nie każdy z sąsiad moich, byś też i ty zgola
Sądzić miała, podle mnie, w tej mierze wydola.
Owiec u mnie na polach ruskich tysiąc chodzi,
Tyle drugie z nich co rok jagniąt się przyplodzi;
Tu koło mnie kóz tysiąc, mleka mam bogato,
Mam świeże całą zime, świeże całe lato;
Potrafię też na gęślach i o dwojej kwincie,
Jako więc na aktejskiej grawał aracyncie
Amfion muzyk derski, gdy chodził za stady.
A lasy i zwierz dziki szedł za jego ślady.
Cóż po tem, gdy ja próżno śpiewam, próżno proszę,
Gdy od ciebie żal jawny i wzgardę odnoszę.

SZYMON SZYMONOWICZ.

Okrutna Filli! lecz i ja mało rozumny,
Co narzekaniem złamać chcę twój umysł dumny,
A ty się z tego kędyś pośmiewasz na stronie,
Abo kogo inszego piastujesz na łonie.
Śmieję się zdrowa, okrutnej lwice srogie plemię!
Potem, kiedy nasypią na me oczy ziemię,
Niechaj ten napis niesie wyniosła mogiła:
Fillis sroga, nędznego Dafnisa zabiła.

KASPER MIASKOWSKI.

1549 † 1622.

ROZMOWA PANIENKI Z ŚMIERCIA.

PANNA.

Kędy tę bystrą gotujesz kosę?

ŚMIERĆ.

Gdzie twój dopiero kwiat pije rosę.

PANNA.

Młodo jej dotniesz i nie na dobie.

ŚMIERĆ.

Taki nawdzięczniej wonieje w grobie.

PANNA.

Sierp aż kłos biały za zagon kładzie.

ŚMIERĆ.

Dość i zielonych leży po gradzie.

PANNA.

Nie meztwo dobyć na dziecię broni!

ŚMIERĆ.

Przestępstwo żywić kogo Bóg goni!

KASPER MIASKOWSKI.

PANNA.

Subtelne jeszcze do rany kości.

ŚMIERĆ.

Ale z nich żartki duch w niewinności
Jako z cięciwy strzala, dobieży
Pałaców górnych i złotej wieży.

PANNA.

Jeszczem rodzicom nie usłużyła,
Bom ledwie pięć lat z nimi przeżyła:
Niech wždy im dalej wdzięczną się stawię,
Niżli je w gorzkim żalu zostawię.

ŚMIERĆ.

Najmniej im potem; ale tam w niebie,
Pożytek wieczny odniosą z ciebie;
Kiedy w zielonej przyklekniesz skroni,
Ściągając na nie obiedwie dłoni,
Uprzejmie żebrząc przed jasnym tronem
Że ten wiek zawrą szczęśliwym zgonem.

PANNA.

Jeśli tak, już się ciebie nie boję.

ŚMIERĆ.

A ja też żądzę pośle tam twoje!
— Pociągnie kosą, ciało wnet mdleje,
A duch wykrzyka pelen nadzieje!

SZYMON ZIMOROWICZ.

1604 † 1629.

Z ROKSOLANEK.

Cokolwiek w sobie ma ten świat odmienny,
Wszystko przemija, jako jednodzienny
    Kwiat, który pięknie się rozwinie
    Rano, a w południe zaginie.
Halino, dziewczę moje ukochane!
Skorom obaczył usta twe różane,
    Wyznałem między wszystkim światem,
    Najpiękniejszym być one kwiatem;
Albowiem twoja uroda nadobna
Do różanego krzaku jest podobna,
    Który wydaje na przemiany
    Kwiat czerwony, z białym zmieszany.
Dla czegoż tedy dziewczko okazała,
Zabraniasz zbierać kwiatów z swego ciała?
    Czemu od twych uciech, proszę,
    Tak często odmioty ponoszę?
Samaś i sobie i mnie' zawiniła,
Żeś różaniec na twarzy zasadziła,
    Żeś na wargach i uściech kwiaty,
    Rozpostarła jako szkarłaty.

SZYMON ZIMOROWICZ.

Te mnie do siebie wabią, te zuchwała
Wenus, na wieniec zerwać mi kazała.
    Jeśli w tem usłucham bogini,
    Nie ja, ona tobie przewini.
Ale daremnie darów bożych bronisz,
Bo niezadługo przecie je uronisz,
    Gdy ze starością szkaradną,
    Piękne róże z twarzy opadną,
A tylko ciernie dotkliwe zostanie,
Że młódź się nawet ani pojrzy na nie.
    Tam wspomniawszy na wdzięczności
    Pierwsze, zapłaczesz od żalości.
A przetoż póki nie dozna odmiany,
Młodości twojej ogródek różany,
    Dopuść mi, proszę cię, w nim bywać,
    I róże przyrodzone zrywać.

II.

Czemu narzekają smutne moje strony,
Czemu żalobliwie kwili flet pieszczony?
    Dla ciebie nadobna Halino,
    Dla ciebie kochana dziewczyno!
Miasto lubyh pieśni, miasto słodkiej lutnie,
Muszę ciężko wzdychać, lamentując smutnie,

SZYMON ZIMOROWICZ.

Niemasz cię nadobna Halino,
Niemasz cię kochana dziewczyno!
Kędy teraz oczy są powabne twoje,
Z których miłość codzien wypuszczała roje?
Niemasz cię nadobna Halino,
Niemasz cię kochana dziewczyno!
Jużże to zagasły ust twych ognie żywe,
Któremiś paliła serce natarczywe?
Niemasz cię nadobna Halino,
Niemasz cię kochana dziewczyno!
Daremnie się ten świat w ludziach coraz młodzi,
Bo takiej Haliny drugiej nieurodzi;
Niemasz cię nadobna Halino,
Niemasz cię kochana dziewczyno!
Próżno mój ogródek fijołki pachniące,
Próżno mój różaniec rozwija swe pącze,
Niemasz cię nadobna Halino,
Niemasz cię kochana dziewczyno!
Gdyby mię Kupido odział swemi pióry,
Żeby mógł polecieć przez lasy, przez góry,
Do ciebie nadobna Halino,
Do ciebie kochana dziewczyno!
Najmniej bym się nie bał skrzydłami pospieszyć,
Abym mógł raz oczy tobą me pocieszyć;
Kędyś jest nadobna Halino,
Kędyś jest kochana dziewczyno?

SZYMON ZIMOROWICZ.

Lecz próżno cię moje szukają powieki,
Której nie obaczę pod słońcem na wieki.
Dobranoc nadobna Halino,
Dobranoc kochana dziewczyno!

DO PANNY.

Obrazie bóstwa! nieśmiertelny wzorze
Urody, gładszej nad różane zorze!
Jasna godności gwiazdo, z którą ani
Porówna słońce, ni jej miesiąc zgani!
Przezysta duszo w kryształ zamknięta,
Z którą przebywa każda cnota święta;
Najdoskonalsza natury roboto;
Pociecho oczu, serc ciężkich ochoto;
Śniegu na pozór — ogniu w samej rzeczy:
Ty panno, chciej mię mieć na swojej pieczy!
Którejem tak swe niezwiędłej pamięci
Wiersze poświęcał, jako oddał chęci.
I jakoś we mnie wznieciła pochodnię,
Tak daj, żebym mógł śpiewać cześć twą godnie,
Żeby świat wszystek usłyszał oboje:
Okowy moje — i zwycięztwo twoje!

ANDRZEJ MORSZTYN.

NOWE SŁOŃCE.

Gdym blisko ciebie, o mój niepokoju!
Pałam — i ciało w zbytnim tleje znoju.
Jak się oddalisz — marzną — i z ochłody
Zmarzłej krwi w żyłach ścinają się lody.
Mogę cię tedy nazwać słońcem za to,
Że mi przynosisz i zimę i lato.

KWIATEK DAROWANY.

Kwiateczku suchy ale mnie kochany,
Dla ręki — którąś zerwany i dany,
A suchy od mych ogniów — i przed srogiem
Serca mojego zwiędniały pożogiem;
Ani cię mogę oczerstwić i łzami,
Bo i te płyną zmieszane z ogniami.
Pokaż mej pani twe zbledniałe liście,
I swem wędnieniem spraw to oczywiście,
Że widząc, jako gładkość — klejnot rzadki
Ginie, da owoc — a nie tylko kwiatki.

BÓJ POD CHOCIMEM.

Dniało, kiedy całą noc zwyciężywszy chodem,
 Zbierał wojsko tak długim znużone zawodem,
 I stanąwszy u celu już pełen nadzieje:
 — „Mamy, rzeczce, o bracia przy licu złodzieje!
 Patrzy pan Bóg na serca i nasze fatygi,
 Że bieżąc z wiatronogą wieścią na wyścigi,
 Doszliśmy nieprzyjaciół, których już raz trzeci
 Odbiwszy tyle więźniów, tyle młodych dzieci,
 Szabla nasza wojuje; więc wprzód kto ochoczy,
 Niech się harcem pokaże i ku koszu skoczy”. —
 Rzekł hetman* — a żołnierze świętym piersi krzyżem
 Stwierdziwszy, wysuną się do nich krokiem hyżem.
 Sam wódz schyliwszy znaku pod górą się tai,
 Aże z hordą harcownik potrzebę zagai;
 Bo tę małą garść naszych widząc, niemieszkanie
 Wysunie się z taboru i pod lasem stanie;

---

* Jan Sobieski.

WACŁAW POTOCKI.

Jeśli się nasi zbliżą, chcą im dostać kroku,
Jeśli nie, myślą tył wziąć okrążywszy z boku.
Ale skoro marszałek i hetman koronny
Podniesie wzgórze Orły, — i wszystek szyk konny
Rozwinie, zagrzmia kotły i trąby krzykliwe:
Zaraz się poczną mieszać, — poczną bojaźliwe
Tyły obracać, w które gdy się nasi wrzepią,
Do końca ich szablami i strzelbą zaślepią.
Toż odzaliwszy kosza, z żywotem do boru
Spadłszy z koni, pokłuszają: ale ichże toru
Dzierząc się, idzie wojsko, kładąc stopy w stopy,
W najcieńsze gęstwiny, w najgłębsze przekopy,
Lecz wpadła mysz do paści, wpadł do sieci zając,
Albowiem czuły hetman w czas to przeczuwając,
Chłoptwa kilka tysięcy jeszcze przede wczorem
Wegnawszy, popasieczyl przejścia całym borem;
I kiedy przed żołnierzem Tatarzyn umyka,
Niedyskretnemu chłopstwu każdy wpadał w łyka.

*

*

Trzy dni rzeź ona trwała, że nakoniec w ręce
Żołnierskie iść woleli, niż w tak wielkiej męce
Ginać, już więcej więźniów niż trupów na szlaku;
Już ich niema kto troczyć — więc przyszło do braku.
A tu, tysiąc czerwonych hetman rzuci z trzosem:
— „Kto mi da Nuradyna — wielkim rzekłszy głosem,

WACŁAW POTOCKI.

Dam i drugi, niechby się napatrzył niecnota,
Że w oddaniu batowskiej mam otwarte wrota.
Mógłbym się bratniej śmierci, choć żadnym okupem
Nienagrodzona, zemścić nad psim jego trupem;
Mógłbym i nad więźniami, rzeząc ni barany,
Wetować krwie szlacheckiej nieoszacowanej.
Lecz w piersiach, nie tygrysie serce noszę: człecze;
Doczeka pieska gałąź, choć mu się odwlecze“. —
Ale ten, wlaższy w błoto aż po same uszy,
Przez cały tydzień ani drgnie, ani się ruszy.
W krótkim czasie do hana, większej godzien kaźnie,
O jednej szarawarce z takiej wyszedł łaźnie,
Która wieść, po tureckich gdy obozach gruchnie,
Że im tak rzeźko zajrzy Sobieski do kuchni,
Acz nie zaraz uwierzy, ale z tej przegranej
Samemu cesarzowi zadrży pod kolany.
Trzydziestu sześciu murzów i sultanów kilka:
Nosi wilk, nosi — ale poniosą i wilka!
Dostało się więzieniu dość prostego człeka;
Chorągwi kilkadziesiąt a z trupów pasieka.
Kosz zgoła nie tykany naszych doszedł rękę,
Gdzie matki przytroczone synowie do łąku,
Bracia siostry znalazłszy, nie bez lez z stron obu
Rozwiązują, — jakoby witając się z grobu!
Krewni krewne poznają: ci ręce do góry,
Ci dźwigają ramiona skrępowane sznury.

WACŁAW POTOCKI.

Wszystkim, jakoby nowe zaświeciło słońce;
Wszyscy krzyczą do Boga — żeby swe obrońce
Chciał posilać; a ciebie, pod którego sprawą
Dostali się wolności nieśmiertelną sławą;
Której tu wiek najdłuższy nigdy nie uszczerbi,
Nie ujmie zazdrość, ani twej matki pasierbi;
Wielki obdarzył wodzu, i na którą żywym
Robisz sercem, darował niebem nieskwapliwym,
Kędy chociaż już będziesz (bo nas śmierć nie syta
Zbierze), nikt się dzieł twoich końca nie doczyta.
I król, pan, prawym okiem wejrzawszy w twe czyny,
Acz podczas tak szkaradnej w ojczyźnie ruiny,
Mała się zda pociecha w tak smutnej żałobie:
Będzie je chciał zawdzięczać cny hetmanie tobie.
Przerwałeś cną wiktoryej poganom zuchwałym,
Biwszy wojskiem zastępy niezliczone — małem.
Bo ledwie trzy tysiące i niewiem z spełniali
Żołnierzów, dla złych przepraw z tobą dojechali.
Pokazałeś, co mogą Polacy gdy w zgodzie,
A niech to wie poganin że mędrszy po szkodzie.
W ostatku, hojne niebo tuć będzie nagrodą,
Do którego, kiedy by mógł być przystęp wodą,
Łzy niewolników morzem, — a modlitwy wiosły,
Którycheś oswobodził, — w niebo by cię wzniosły!
Przebacz wielmożny panie! że ktoś takim śmiałkiem,
Ważąc się grubym penzlem i dowcipem mialkim

WACŁAW POTOCKI.

Twoje rysować dzieła, które godne z onem
Samego Apellesa wielkim Macedonem
Będą pewnie, którzy je na późne prawnuki
Żywą farbą podadzą w nieśmiertelne druki.
A jeśli słaby papier na twych czynów wzory,
Będą ci, co je werzną w miedzi i w marmory.
Lecz w piersiach ludzkich ryta, i marmor i miedzi
Cnota, dopieroż w niebie i ludzi przesiedzi.

URZĄD PODCZASZEGO.

Dowiedziawszy się moi przyjaciele starzy,
Że mię król podczaszego urzędem obdarzy,
Zbiegną do mnie z braterskiej łaski pańskiej winszem.
Dziękuję. Zjadłszy potem, nie mając czem inszem
Bawić ich: podaj księgi, będę czytał fraszki.
A ci: panie podczaszy! podobniejby faszki.
Przynieście chłopce wina, gdy nie ujdą wiersze!
Poczniż beczkę, już to tu zabawy nie pierwsze.
Że mi nie strychem poda, ukaż nam przywilej;
Nie tak piją podczaszy; więc mi chłopce przylej.

WACŁAW POTOCKI.

Tażto, rzekę, z urzędu pociecha, ta chluba!
I goście i gospodarz pijani jak buba.
Z piwnice, to najmniejsza, poszło z winem — piwo;
Nazajutrz boli głowa, na żołądku kliwo,
Jakoby mię najcięższą zmordowano chłostą:
— Weź podczastwo! daj królu, być lada starostą.

UCIECZKA
DO NAJŚWIĘTSZEJ PANNY.

Jak się owo dziecko bierze,
Rozkwilone do macierze,
    Kiedy swawolne, bojąc się chabiny,
    Gniewnemu ojcu czyni przeprosiny.
Więc do Matki ręce wznosi,
I ratunku od niej prosi,
    Pod nie się tuli, jej zakrywa szatą,
    Aż je pojedna z rozgniewanym tatą.
Polsko moja, w tak złej toni,
Któż cię dźwignie, kto obroni?
    Zkąd ci tak wczesne suppeccyje przydą,
    Któraż cię Pallas zasłoni aegidą.
Apollo swej bronił Troi,
Mars przy Rzymie mocno stoi,
    Jupiter swemi opiekął się Greki,
    Jako wierzyły dawno błędne wieki.
A my dokąd bliżsi zguby,
Udamy się z swemi śluby,
    Kiedy niebieski Ojciec rozgniewany,
    Przepuścił gorsze Szwedy niż pogany?

WESPAZYAN KOCHOWSKI.

Pójdźmy boskiej prosić Matki,
Aza Polski te ostatki
    Pożarte, wydrze z łakomej paszczeki,
    I nieda zginąć Sarmatom na wieki.
Pokaż się nam Matko Pani,
Prosim upadli poddani,
    Broń nas zaszczytem o Królowo czułem:
    Tym cię na wieki Polska czci tytułem.
Ukój Ojca w gniewie srogim,
Przeproś winy nam ubogim,
    Aby pamiątka była w polskiem państwie:
    Nie ginie kto jest u Maryi w poddaństwie.

POCHWAŁA LASÓW.

Zważywszy życia ludzkiego obroty,
Uchodzę w lasy i wesołe knieje,
Mając w nich więcej gustu i ochoty;
Niech kto chce z mojej dzikości się śmieje,
Niedbam nic na to, wolę z swej prostoty
Las, aniżeli świat pelen niecnoty.

Lasy kochane, zielone chłodniki,
Drzewa przyjemny szum dające z siebie;
Trawy, pagórki, biegące strumyki,
Przy was niech mieszkam choć o suchym chlebie;
Zdrowszy mi napój z waszych źródeł żywych,
Niż drogie trunki — gdy z rąk nieżyczliwych.

Jak ranna zorza swój rumieniec śliczny
Pokaże, rosa perłowe kropelki
Pozbiera, już ci pasterz okoliczny
Niezaśni, a ptak wyśpiewuje wszelki;

ELŻBIETA DRUŻBACKA.

Ci trzody owiec żoną między wrzosa,
Te, mokre skrzydła otrzepują z rosy.

Wnet różnych głosów stroją instrumenta,
Po drzewach skacząc wysoko, to nisko,
Krzykną roślejsze i drobne ptaszęta,
Bespieczne, chociaż słuchamy ich blisko;
Za nic koncerty i włoskich nut sztuki,
Ich miłsze głosy bez mistrza nauki.

Odpocznie ptactwo, aż zaczną pasterze
Smutne wywozić dumy na fujarze,
Inni zaś skoczne mazury na lerze
Tańcząc z nami każdy w swojej parze;
My wdzięczne pieśni śpiewamy koleją,
Lasy słuchają a gaje się śmieją.

Niewiem co tęsknić, pasąc owiec trzodę,
Z pilnością strzec ich potrzeba od wilka,
Przebrnąwszy potok, oczyma powiodę,
Aż pasteczek bieży ku mnie kilka,
Z temi się witam chwytając za szyję,
Wnet jedna drugą zczesze, splecie, zmyje.

Usiądziem sobie pod jaworem ciemnym,
Nad czystym źródłem pryskającej wody,

ELŻBIETA DRUŻBACKA.

Ze skał fontanny, natura, foremny
Kunstem, zrobiła pasterzom ochłody;
Nie nam słoneczny upał niedokuczy,
Jawor zaszumi a strumyk zamruczy.

Zacniemy mówić o naszych zabawach,
Na czem dzień cały przeminie godziną;
O pięknem kwieciu w jakich rosną trawach;
Ta powie: jest tu miejsce nad doliną
Na którym kwiaty w rozliczne kolory
Kwitną, posiane od bogini Flory.

Więc wszystkie w zawód bieżąc, jedna drugą
Popchnie w bok, by się wyprzedzić nie dała;
Ta w miękką trawę upadnie jak długą,
Ta już tymczasem kwiatków nazbierała;
Z tych wieńce wijąc, głowy sobie stroim,
O brylantowe korony nie stoim.

Szczera wesołość, śmiech, żarty niewinne,
Nikogo zgorszyć — owszem cieszyć mogą,
Prostoty naszej niech się uczą inne,
Przystojnych zabaw z nami idą drogą,
To co ma która, wybiera z koszyka,
Jemy ser z chlebem i masło z jaszczyka.

ELŻBIETA DRUŻBACKA.

Po tym bankiecie, chcący trunku zażyć,
Spieszno biegniemy do naszej piwnicy,
Którą nad winne więcej trzeba ważyć,
Czystej jak kryształ pod skałą krynicy,
Z tej, codzien dżbanem pijąc nie ubywa,
W pełni zostaje, nikt jej nie dolęwa.

Gdy już z południa słońce niezbyt grzeje,
Wychodzim z gęstych lasów na krzewiny,
Tam gdzie chłód miły od pagórków wieje,
Igramy w babkę pomiędzy jedliny.
Patrząc przez niskie krzaczki i jałowce,
Czy dobrze nasze napasły się owce.

Samym wieczorem zbliżając ku domu,
Zganimy trzody społem do gromady;
Poznają owce co należy komu,
Bierzemy swoje bez swaru, bez zwady,
Żadna nie zbłądzi do cudzej owczarnie,
Każda do swego szałasu się garnie.

PACIERZ STARCA.

G
ończe złotego słońca, różana jutrenko!
Jużeś to w chatki mojej zajrzała okienko?
O jak ślicznie z twej twarzy promień bije czysty
Przez te młode gałązki leszczyny krzewistej!
I ty, coś tu pod belką zlepiła gniazdeczko,
Nuąc sobie, świt biały witasz jaskóleczko!
Już i ranny skowronek wdzięczny głos wydaje,
Wzbiwszy się lekkim skrzydłem na powietrzne kraje.
Wszystko ze snu głuchego przyrodzenie wstawa:
Zwilżona chłodną rosą podniosła się trawa,
Každy się kwiat rozwija i kształt bierze żywy,
I mnie się zdaje, że mój włos odmłodnia siwy.
Kiju mój! ty starości mej wierna podporo,
Prowadź mię, już bez ciebie w tym wieku niesporo.
Za tym sobie ogródkiem na wschód słońca siędę,
I łąkom się zielonym przypatrywać będę.
Lasy, pagórki, pola nieścignione okiem,
O jak cudnym myśl błędną karmicie widokiem.
Którekolwiek mych uszu dolatują pienia,
Wszystkie są głosem szczęścia, głosem dziękczynienia:

ADAM NARUSZEWICZ.

Pastuszek na ugorze, ptaszek na gałęzi,
Opiewa słodką radość, co mu serce więzi.
Skaczą wesole trzody po wzgórkach zielonych;
Po dolinach czystymi strugi przeplecionych,
Hareują tłuste capy, byk się zbija z bykiem,
Każdy hucznym wesele okazując rykiem.
Długoż, ach! długoż jeszcze, Twórco mój łaskawy,
Patrząc będę na dziwne Boskiej ręki sprawy,
I świadkiem twej dobroci? Już dziewiąty schodzi
Krzyżyk wieku, jako się w śliczną postać młodzi
Po białej zimie wiosna, a gdy myśl skrzydlata,
Patrząc na czas upłynny, ściga zbiegłe lata,
I plac ów dwoma kresy otoczony mierzy,
Co się między mym grobem i kolebką szerzy;
Cała ta niezmiierzona perspektywa okiem
Dni jasnych, dni fortunnych, upływa potokiem.
Ach, jak serce me pała wiekuisty Boże!
Ta radość niezwyčajna, którą ledwo może
Zająkliwy wyrazić język; te łez tonie,
Które hojnym strumieniem biegną po mem łonie,
Znam dobrze, jak są małe, jak słabe podzięki
Za wszystkie dobrodziejstwa którem wziął z twej ręki.
Płynicie hojnym potokiem, płynicie oczy moje,
Wytaczajcie obfite łez rześzystych zdroje.
Przeżyłem tyle latek, miło wspomnieć na to,
Że mi wszystkie tak zeszły jak rozkoszne lato.

ADAM NARUSZEWICZ.

Ile dni — tyle pociech; a lubo je która
Naglego smutku czasem zasępiła chmura.
Były to owe tylko krótkie drzewo-łomy,
Co z gęstym deszczem straszne wysypawszy gromy,
Po małej chwili nikną, a swemi przechody
W cudniejszy kształt obloką pola i ogrody.
Nigdy bystrego słońca bystremi pożogi
Nie zmniejszyły się na mych gruntach plenne brogi;
Nigdy mróz tegi rosłych szczepów mi nie skaził;
Nigdy przymrozek dojnych krówek nie zaraził;
Nigdy, srogiemi brzucha zmęczony przymory,
Nie wlaź wilk krwawożerca do mojej obory,
Ani mi kiedy tłustych baranów podławił.
Nigdy w mej chatce długo zły wróg niezabawił;
Wszystko szło mi szczęśliwie, wszystko jako z płatka,
Była bogata chatka, poczciwa czeladka.
A któż jeszcze wyrazić radość ową zdoła,
Gdy mię nadobne dziatki obsiadły dokoła;
Kiedym jedne prowadząc za drobniuchne ręce,
Uczył bezpiecznie stawiać stopki niemowlęce;
Drugie skacząc na łonie, z uciesznym pośpiechem
Bawiły płochą mową i wdzięcznym uśmiechem?
Teraz, gdy już pod twoją opieką urosły,
Twórco mój! i niepłonne owoce przyniosły;
Ciesząc się z trosk podjętych i złożonej prace
Czekam, póki śmierć w domek mój nie zakolące.

ADAM NARUSZEWICZ.

Tak właśnie rosły moje najmilsze pociechy,
Jako oto te gruszki, te oto orzechy,
Com je przed laty, by mi skwar letni nie wadził
Okolo chatki mojej we dwa rzędy sadił.
Teraz, gdy roztoczyły szerokie ramiony
Mam z nich w jesieni owoc, mam w lecie zasłony.
Ty sama, ty trosk moich, tych żalów jedyną
Stałaś się, ukochana małżonko, przyczyną;
Tyś bieg radości trwałych, niestety przerwała,
Gdyś mi z oczu w podziemne kraje uleciała.
Pomnę, ach pomnę, kiedy przy ostatnim zgonie
Złożyłaś na pół martwą głowę na mem łonie;
Kiedym struchlałą ręką oczy twe zawierał,
I z tobą razem z srogich frasunków umierał.
Już to dwunasta wiosna mija od tej daty,
Jak twój grób łzami zlewam i sypię nań kwiaty;
Lecz wkrótce dzień wesoly, dzień przyjdzie fortunny,
Co me kości położy obok twojej trumny;
A te serca, co w ślicznej wiek spędziły dobie,
I po śmierci spoczywać będą w jednym grobie.

ŻONA MODNA.

— **A** ponieważ dostałeś coś tak drogo cenil,
Winszuję panie Pietrze, żeś się już ożenił.

— Bóg zapłać. — Cóż to znaczy? oziębłe dziękujesz,
Alboż to szczęścia twego jeszcze nie pojmujesz?

Czylić się już sprzykrzyły małżeńskie ogniwa?

— Nie ze wszystkim: luboć to zazwyczaj tak bywa,
Pierwsze czasy cukrowe. — Toś pewnie w goryczy?

— Jeszczeć. — Bracie trzymaj więc, coś dostał
w zdobyczy,

Trzymaj skromnie, cierpliwie: a milcz tak jak drudzy,

Co to swoich małżonek uniżeni słudzy,

Z tytułu ichmościowie, dla oka dobrani,

A jejmość tylko w domu rządczynia i pani.

Pewnie może i twoja? — Ma talenta śliczne,

Wziąłem po niej w posagu cztery wsi dziedziczne.

Piękna, grzeczna, rozumna — Tym lepiej: — Tym
gorzej,

Wszystko to na złe wyszło i zgubi mnie sporzej.

Piękność, talent, wielkie są zaszczyty niewieście;

Cóż potem, kiedy była wychowana w mieście;

IGNACY KRASICKI.

— Alboż to miasto psuje? — A któż wątpić może!
Bodaj to żonka ze wsi! — A z miasta? — Broń Boże!

— Złem tuszył, skorom moją pierwszy raz obaczył;
Ale, żem to, com postrzegł, na dobre tłumaczył,
Wdawszy się już, a nie chcąc dla damy ohydy ...
Wiejski Tyrsys wzdychałem do mojej Fillidy.
Dziwne były jej giesta i misterne wdzięki:
A nim przyszło do ślubu i dania mi ręki,
Szliśmy drogą romansów, a czym się uśmiechał,
Czym się skarżył, czy milczał, czy mówił, czy
wzdychał;

Widziałem, żem nie dobrze udawał aktora:
Modna Fillis gardziła sercem domatora
I ja byłbym nią wzgardził; ale punkt honoru,
A czego mi najbardziej żal, ponęta zbioru;
Owe wioski, co z memi graniczą, dziedziczne,
Te mnie zwiodyły, wprawiły w te okowy śliczne.

— Przyszło do interczy. Punkt pierwszy: że w mieście
Jejmość przy doskonałej francuzkiej niewieście,
Co lepiej, bo Francuzka, potrafi ratować,
Będzie mieszkać, ilekroć trafi się chorować.
Punkt drugi: chociaż zdrowa czas na wsi przesiedzi,
Co zima jednak miasto stołeczne odwiedzi.

IGNACY KRASICKI.

Punkt trzeci: będzie miała swój ekwipaż własny.

Punkt czwarty: dom się najmie wygodny, nie ciasny:

To jest, apartamenta paradne dla gości,

Jeden z tyłu dla męża, z przodu dla jejmości.

Punkt piąty: a broń Boże! zląkłem się. — A czego?

— Trafia się, rzekli krewni, że z zdania wspólnego,

Albo się węzeł przerwie, albo się rozłączy;

— Jaki węzeł? — Małżeński. — Rzekłem: ten śmierć
kończy!

Rozśmieli się z wieśniackiej przytomni prostoty.

I tak płacąc wolnością niewczesne zaloty,

Po zwyczajnych obrzędkach rzecz poprzedzających,

Jestem wpisany w bractwo braci żalujących.

— Wyjeżdżamy do domu. Jejmość w złych humorach:

— Czem pojedziem? — Karetą. — A nie na ressorach?

Daliż ja po resory. Szczyściem kasztelanic,

Co karete angielską sprowadził z zagranic,

Zgrał się co do szeląga. Kupilem. Czas siadać,

Jejmość słaba. Więc podróż musimy odkładać.

Zdrowsza jejmość, zajeżdża angielska karyta,

Siada jejmość, a przy niej suczka faworyta;

Kładą skrzynki, skrzyneczki, woreczki i paczki,

Te od wódek pachnących, tamte od tabaczkii,

Niosą pudło kornetów, jakiś kosz na fanty;

W jednej klatce kanarek co śpiewa kuranty,

W drugiej sroka; dla ptaków jedzenie w garnuszku,
Dalej kotka z kocięty i mysz na łańcuszku.
Chcę siadać, nie ma miejsca; żeby nie zwlec drogi,
Wziąłem klatkę pod pachę, a suczkę na nogi.
Wyjeżdżamy szczęśliwie, jejmość siedzi smutna,
Ja milczę, sroka tylko wrzeszczy rezolutna.
Przerwała jejmość myśli: — Masz waćpan kucharza?
— Mam, moje serce. — A pfe! koncept z kalendarza;
Moje serce! proszę się tych prostactw oduczyć.
Zamilkłem, trudno mówić, a dopieroż mrużyć.
Więc milczę. Jejmość znowu o kucharza pyta.
— Mam, mościa dobrodziko. — Masz waćpan stangryta?
— Wszak nas wiezie. — To furman, trzeba od parady
Mieć inszego. Kucharza dla jakiej sąsiady
Możesz waćpan ustąpić. — Dobry. — Zkąd? — Poddany.
— To musi być zapewne nieoszacowany,
Musi dobrze przypiekać recuszki, łazanki,
Do gustu pani wojskiej, panny podstolanki,
Ustąp go waćpan, przyjmą pana Matyasza,
Może go i ksiądz pleban użyć do kiermasza.
A pasztetnik? — Umiałci i pasztety robić.
— Wierz mi waćpan, jeżeli mamy się sposobić
Do uczciwego życia, weźże ludzi zgodnych,
Kucharzy cudzoziemców, pasztetników modnych;
Trzeba i cukiernika. Serwis zwierciadlany,
Masz waćpan i figurki piękne z porcelany?

— Nie mam. — Jak to być może? Ale już rozumiem,
I lubo jeszcze trybu wiejskiego nie umiem,
Domyślam się. Na wety zastawiają pulki:
Tam w pięknych piramidach krajanki, gomulki,
Tatarskie ziele w cukrze, imbir chiński w miodzie,
Zaś ku większej pociesze razem i wygodzie,
W ładunkach bibułowych kmin kandyzowany,
A na wierzchu toruński piernik pozłacany.
Szkoda mówić, to pięknie, wybornie i grzecznie,
Ale wybac mi waćpan że się stawię sprzecznie:
Jam niegodna tych parad, takiej wspaniałości. —
Zmleczalem, wolno było żartować jejmości.
Wjeżdżamy już we wrota, spojrzala z karety:
— A pfe mospanie! parkan, czemu nie sztachety?
Wysiadła: a z nią suczka i kotka i myszka.
Odepehnęła starego szafarza Franciszka.
Łzy mu w oczach stanęły, jam westchnął. W drzwi
wchodzi:
— To nasz ksiądz pleban. — Kłaniam. — Zmarszczy
się dobrodziej.
— Gdzie sala? — Tu jadamy. — Kto widział tak jadać!
Mała izba, czterdziestu nie może tu siadać.
Aż się wzdrygnął Franciszek skoro to wyrzekła,
A klucznica natychmiast ze strachu uciekła.
Jam został: idziem dalej; tu pokój sypialny.
— A pokój do bawienia? — Tam gdzie i jadalny.

IGNACY KRASICKI.

— To być nigdy nie może. — A gabinet? — Dalej,
Ten będzie dla waćpani, a tu będziem spali.

— Spali? proszę mospanie do swoich pokojów.
Ja muszę mieć osobne od spania, od strojów,
Od książek, od muzyki, od zabaw prywatnych,
Dla panien pokojowych, dla służebnic płatnych,
A ogród? — Są kwatery z bukszpanu, ligustru:
— Wyrzucić; nie potrzeba przydatnego lustru,
To niemczyzna. Niech będą z cyprysów galki,
Mruczące po kamykach gdzieniegdzie strumyki,
Tu kiosk, a tu meczecik, holenderskie wanny,
Tu domek pustelnika, tam kościół Dyanny;
Wszystko jak od niechcenia, jakby od igraszki:
Belwederek maleńki, klateczki na ptaszki.
A tu słowik miłośnie szczebioce do ucha,
Synogarlica jęczy, a gołąbek grucha:

A ja sobie rozmyślałem pomiędzy cyprysy,
Nad nieszczęściem Pamelii albo Heloisy . . .
Uciekłem, jak się jejmość rozpoczęła zżymać,
Już też więcej nie mogłem tych bajek wytrzymać,
Uciekłem. Jejmość w rządy: pełno w domu wrzawy,
Trzy sztafety w tygodniu poszło do Warszawy;
W dwa tygodnie już domu i poznać nie można.
Jejmość w planty obfita a w dzielach przemożna,
Z stołowej izby belki wyrzuciwszy stare,
Dała sufit, a na nim Wenery ofiarę.

IGNACY KRASICKI.

Już alkowa złocona w sypialnym pokoju,
Gipsem wymarmurzony gabinet od stroju.
Szły słoiki z apteczki, poszły konfitury,
A nowem dziełem kunsztu i architektury,
Z półek szafy z mahoniuu, w nich książek bez liku,
A wszystkie po francuzku; globus na stoliku.
Buduar szkli się złotem, pełno porcelany,
Stoliki marmurowe, zwierciadlane ściany.
Zgoła przeszedł mój domek warszawskie pałace,
A ja w kącie nieborak, jak płacę, tak płacę.

To mniejsza, lecz gdy hurmem zjechali się goście,
Wykwintne kawalery i modne jejmoście,
Bal, maski, trąby, kotły, gromadna muzyka:
Pan szambelan za zdrowie jejmości wykrzyka,
Pan adjutant wypija moje stare wino,
A jejmość w kącie siedząc z panią starością,
Kiedy się ja uwijam jako jaki sługa,
Coraz na mnie pogląda, śmieje się i mruga.

Po wieczerzy fajerwerk, goście patrzą z sali:
Wpadł szmermel między gumna, stodoła się pali!
Ja wybiegam, ja gaszę, ratuję i płacę...
A tu grzmiał coraz głośniejszy na wiwat trębacze!
Powracam zmordowany od pogorzelniska;
Nowe żarty, przymówki, nowe pośmiewiska.

IGNACY KRASICKI.

Siedzą goście, a coraz więcej ich przybywa,
Przekładam zbyt ni ekspens: jejmość zapalczywa,
Z swojemi czterma wsiami odzywa się dwornie:
— I osiem nie wystarczy, przekładam pokornie.
— To się wróćmy po miasta. — Zezwoliłem, jedziem;
Już tu od kilku niedziel zbyt kujem i siedzim.
Już ... — Ale dobrze mi tak, choć frasunek bodzie:
Cóż mam czynić? próżny żal, jak mówią, po szkodzie.

KUPIDO POKORNY.

Wara chłopcze bo cię zranię,
Strzałki do jednej połamę,
I na większe ukaranie,
Ugodzę cię w piersi same.

Piórka z skrzydełek wyskubię,
Sajdaczek na popiół spalę,
Wreszcie samego oczubię,
I ani się nie uzalę.

Takem lajał, takem fukał
Na chłopczyka, co mnie zblizka
Stojąc, czegoś w rzeczy szukał,
Ażeby ujść pośmiewiska.

Rączki mu na dół opadły,
Nosek zwiesił, oczka spoił,
Jagódki mu obie zbladły,
I minkę smutną nastroił.

STANISŁAW TREMBECKI.

Potem wzroczek wznioślszy miły:
„Jeżelim ci jest na zdradzie,
I jeżeli masz dość siły
Bij mnie!“ — To rzekłszy się kładzie.

Waham się, nie wiem co robić,
Tak mię zmiękczył, tak mię strwożył.
Jakże tu go było obić,
Kiedy mi się sam położył.

ANAKREONTYK

przy odebraniu czaszy wina z pięknych rąk.

O! wdzięków zbiory,
Piękności wzory,
Panie, królowe, boginie!
Niech wasze oko,
Sięga głęboko,
Nie sądząc gracza po minie.

Włos mi ubielil,
I twarz podzielił,
Srogi czas w różne zagony;

STANISŁAW TREMBECKI.

Lecz na tę szkodę,
Dał mi w nagrodę,
Serdeczny zapał zwiększony.

Tak Hekla siwa,
Śniegiem pokrywa
Swoje ogniste pieczary;
Wierzch ma pod lodem,
Zielona spodem,
I wieczne karmi pożary.

Płyń mi w potoku,
Bachowy soku,
Ręką przelany życzliwą.
Gdy na cześć waszę,
Pełniąc tę czaszę,
Przygaszam ogień oliwą!

KUPIDYNEK.

Ocząt jasnych, ustek z róży,
Włos złoty zwity w warkoczek,
Chłopczyk sam sobą nie duży,
Ku mnie swój obracał kroczek.

STANISŁAW TREMBECKI.

Zastanowiłem się troszkę,
Chcąc się od niego dowiedzieć,
Czego zachodzi mi drożkę,
Czy nie ma mi co powiedzieć.

Na dobre róży rzucenie,
Postrzegam mego chłopczyka,
Że nie mogąc pod odzienie,
Pod skrzydełka strzałki wtyka.

Nie było tam czego czekać,
Żeby się zdrady uchronić,
Począłem co tchu uciekać,
Tak, że mnie nie mógł dogonić.

Od samych szczęśliwszy bogów,
Uszedłszy burzy i gromu:
Wpadam do *Temiry* progów,
Szukam jej po całym domu.

Wiecież co mnie tam spotyka?
Oto — jak niespodziewanie,
Tego samego chłopczyka,
Zastąłem na jej kolanie.

MÓJ ŚWIAT.

Niech kto chce wielbi dawne swobody,
I złote wieki Astrei,
I Adamowe rajskie ogrody
Z wiekiem Saturna i Rhei:
Ja jeden kontent przecie.
Że teraz żyję na świecie.

Wiek ten złośliwy, wiek oplakany,
Czci ani wiary niegodny,
Niech sobie będzie jak chce nazwany,
Dla mnie on bardzo wygodny.
I to mi jest bardzo miło,
Że dziś mi się żyć zdarzyło.

Kocham się w zbytkach, pieszczoty lubię,
Kunszta i życie wygodne;
Porządek chwale, gustem się chlubię,
I to mi ładne — co modne;
Nich to gust będzie złośliwy,
Tak myśli każdy uczciwy.

KAJETAN WĘGIERSKI.

Bawi to duszę moją zwodniczą,
Gdy mi dostatek obficie
Nowe potrzeby, z nową słodyczą,
Na moje znosi użycie.
A ja, mych przodków wyrodek,
Wszelkich używam wygodek.

Ziemia swą żywność, niebo widoki,
Ogień mi daje wygodę;
Ptactwo i ryby swojemi zwłoki,
Mnożą mi moją swobodę.
Wszystko mi w życiu przyjazne:
Szczęśliwe wieki żelazne!

Jeśli to u mnie w małym jest względzie,
Że nie tak żyli przodkowie;
Że wolę biszkokt niżli żołędzie;
Niech mi kto na to odpowie?
On żołędź smaczną rozumiał,
Bo chleba upiec nie umiał.

Mało dbam o to, że tem nie będę,
Czem próżność może mię ludzić;
Spokojny zawsze z cnotą usiędę,
Ni się dam pysze przebudzić.
Nikomu nic nie zazdrosczę,
Sam się o przyszłość nie troszczę.

KAJETAN WĘGIERSKI.

A jeśli sobie kto wyżej ceni,
    Żyć pół w nadziei, pół w strachu,
Mnie lepszy własny wróbel w kieszeni,
    Niż cudzy gołąb na dachu.
Myście sobie jako chcecie,
Dla mnie dość w dzisiejszym świecie!

MELANCHOLIA.

Nudów gromada zewsząd mię opadła,
Tęskność po całej rozeszła się duszy,
Serce ból trapi a namiętność zjadła
    Głowę mi suszy.

Fortuna szydząc omija mię bokiem,
Ubiegła młodość, gnuśne pełzną lata;
Dziewczyna nawet krzywem patrzy okiem
    I mną pomiata.

Ej! jeśli sprzyjasz *węgrzynie* kochany!
Podaj ty przecie, podaj mi ratunek;
Podaj na głowę i na serca rany
    Skuteczny trunek!

KAJETAN WĘGIERSKI.

Ani mię płomień ususzyć miłości,
Ani do szczętu zdoła los utraścić,
Bylebym jeszcze mógł w dolegliwości:
Wina się napić!

FILOZOF.

Czy mam złoto, czy bez złota,
Zawszem żwawy i wesoły;
Pocziwego zdoła cnota,
Ani mu wstyd kiedy goły.

Żony nie mam — mieć jej nie chcę,
Bo znam co to być żonatym;
Próżna duma mię nie łechce:
I na cóż mam być bogatym?

Gdy mi dobrze idą rzeczy,
Fortunie bardzo dziękuję;
Gdy mi swoich względów przeczy,
Wcale się tem nie turbuję...

Żeby mię nie wiem jak srogim
Ciosem, fortuna ścisłała:

KAJETAN WĘGIERSKI.

Nie zrobi mię tak ubogim,
By mi cnota nie została.

Niewielkich skarbów potrzeba,
Na moje drobne ekspensa:
Żyję bez białego chleba,
I bez kosztownego mięsa.

Ni mnie trzeba kosztu na to,
Żebym coś na świecie znaczył;
Ani się stroję bogato,
By mnie ktoś przywitać raczył.

Nie zabieram spółki z temi,
Których przyjaźń ma kosztować:
Bo nie chcę pieniędzmi memi,
Przyjaciół sobie kupować.

Przyjaźń, co odbiega w nędzy,
Co nie jedna się z przymioty,
Co jest tylko dla pieniędzy:
Traci u mnie imię cnoty.

Tak więc żyjąc w własnym domu,
Mam się za dość bogatego:
Kiedym niedłużny nikomu,
Kontent jestem z losu mego!

DO WĄSÓW.

Ozdobo twarzy, wąsy pokrętne,
Powstaje na was ród zniewieściały;
Dworują sobie dziewczęta wstrętne,
Od dawnej Polek dalekie chwały.

Gdy pałasz mierzył cudze granice,
A wzrok marsowy sercami władał
Ujmując wtenczas oczy kobięce,
Bożek miłości na wąsach siadał.

Gdy szli na popis rycerze nasi,
A mężtwem tchnęła twarz okazała;
Maryna patrząc szepnęła Basi:
„Za ten wąs czarny — życie bym dała“.

Gdy nasz Czarniecki sływał żelazem,
I dla Ojczyzny krew swą poświęcał;
Wszystkie go Polki wielbiły razem,
A on tymczasem wąsa pokręcał.

FR. DYONIZY KNIAŻNIN.

Jana trzeciego gdy Wiedeń słauił,
Głos był powszechny między Niemkami:
„Oto król polski co nas wybawił,
Jakże mu pięknie z temi wásami!“

Smutne w narodzie dzisiaj odmiany...
Rycerską twarzą Nice się brzydzi;
A dla niej Dorant wódkami zlany,
I z wása razem i z meztwa szydzi.

Kogo wstyd matki, ojców i braci,
Niech się z swojego kraju natrzása.
Ja zaś z ojczystej chlubny postaci,
Żem jeszcze Polak pokręcę wása.

DO MIRTU.

Drzewo miłości! gdy piękny Adoni,
Goniąc za zwierzem siły swoje znużył,
Pod tobą, wsparłszy skroń na białej dłoni,
Oczy przymrużył.

Włos mu po barkach igrał rozpuszczony,
Rumieniec mleczne roztwarzał oblicze;

FR. DYONIZY KNIAŻNIN.

A uśmiech puszczał z pod sennej zasłony,
Wdzięków słodycze.

W tej go postawie, przechodząc tamtędy,
Królowa Cypru pierwszy raz ujrzała;
I wnet nań tkliwe obracając względy,
Krok zatrzymała.

Ta czulość, którą serca ludzkie darzy,
Nad samej sercem wzięła panowanie:
Wstyd na jej bozkiej różując się twarzy,
Wydał kochanie.

Gracye, skoro na jej twarz spojrzwały,
Z swoją się razem zaploniły panią:
Spuściwszy oczy, więcej ich nie śmiały
Podnosić na nią.

Tymczasem orszak pacholąt życzliwy,
Rzeźkim na drzewo wskakując polotem,
Prosto mu w serce, niechybnym cięciwy
Wymierza grottem.

Złękła się Wenus i zagrozi wzrokiem,
By snu słodkiego jemu nieprzerwały.
Ufna swym wdziękem, że twarzą i okiem,
Stanie za strzały.

FR. DYONIZY KNIAŻNIN.

Posłuszne dzieci, co matka im każe,
Do swych sajdaków groty poskładają.
Więc po gałazkach odprawując strażę,
Broń zawieszają.

Ona westchnąwszy: — „Niechże te kolczany
Na znak pamiętnej zostaną wdzięczności;
O! *mircie!* — rzekła — bądź odtąd nazwany
Drzewem miłości!“

POWRÓT NA WIEŚ.

Otóż mój dom ubogi, też lepione ściany,
Też okna różnoszybne, piec niepolewany,
I niska strzecha moja! Wszystko tak jak było,
Tylko się ku starości więcej pochyliło!
Szczęśliwy! kto na małym udziale przebywa,
Spokojny siadł przy stole wiejskiego warzywa.
Z swej obory ma mięso, z ogrodu jarzynę,
Z domu napój i wierną przy boku drużynę.
Obym ja był tak dawniej myślał oszukany!
I w ukrytym gdzieś kącie żył raczej nieznanym:
Gdyby o mnie w powiecie nawet nie wspomniano,
I tylko mię sąsiadem dobrym nazywano!
Bym się żywił z krwawego rąk moich wyrobku,
Żył na świecie bez wieści — umarł bez nagrobku.
Com zyskał? że rzuciwszy ubogie zagrody,
Chciałem nieopatrzony płynąć przeciw wody?
I widząc na me oczy jak drudzy tonęli,
Jam sobie myślał: „oni płynąć nie umieli“.

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

Com zyskał, na wysokie pnąc się pańskie progi,
Gdzie po śliskich ich stopniach obrażając nogi,
Nic się z moim lepszego nie zrobiło stanem,
Prócz marnego wspomnienia że gadałem z panem.

Kiedy mię ojciec stary żegnał przy swym zgonie:
— „Idź, mówił, synu na świat: w jakiej będziesz stronie
Pamiętaj, że na prawdzie nikt nigdy nie traci;
Zostawiam cię ubogim, prawda cię wzbogaci”. —
Słuchałem cię mój ojczy! goszcząc między pany,
Takem pisał lub mówił jak był przekonany.
Nie brałem sobie za cel ludzkie głosić winy,
A jeślim kogo chwalił — nigdy bez przyczyny.
Cóżem zyskał, pochlebstwem nie służąc nikomu?
Otom wrócił uboższym niż wyjechał z domu.
Nie przeto święta cnota porzucić cię trzeba,
Że wieku dzisiejszego nic nie dajesz chleba;
Choćby mi jeszcze wolniej miało szczęście pociec,
Bo i z prawdą pięknie jest i tak kazał ociec.

Trzeba wyznać jak było — że mi coś dawano:
Ale wszystkie godziny życia kupić chciano,
Żebym wieczny niewolnik nosił jarzmo czyje.
Żył cały komuś a sam zapomniał że żyję;
A wreszcie mi nadzieją szafowano szczerze:
Nikomum źle nie zrobił, ani mnie nikt dobrze.

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

Nadziejo! czyż ja ciebie w złotej chciałem mieć szacie,
Żeby oczy pospółstwo obracało na cię?
Żebym sływał majątkiem, drugimi pomiatał?
Nie otom ja pod drzwiami Fortuny kołatał:
Jedna wioska do śmierci, jeden dom wygodny,
Gdziebym jadł nie z wymysłem, ale wstał nie głodny;
Gdziebym się nie usuwał nikomu do zgonu,
Swym pługiem zoranego pilnował zagonu;
Spokojny będąc na tem co stan mierny niesie,
Stałbym sobie na dole, niech kto inny pnie się.
W ten zamiarze praca mię całe życie tłoczy;
Nad książkami straciłem i zdrowie i oczy:
Nad książkami, które ja, co gębie odjąłem,
Może zbyt czynnym na mnie nakładem ściągnąłem.
Co mi książki oddały? Jak niewierna niwa,
Co zgubiła nadzieję rolnikowi żniwa;
Po wieku mego wiosny niewróconej szkodzie,
Nachylony ku zimie, zostałem o głodzie.

Za lat Simonidesów albo Kochanowskich,
Może znalazłbym sobie Zamojskich, Myszkowskich,
Przy których bym wygodnie wieku mego użył,
I pismem pożytecznym narodowi służył.
Dziś, zabierz mi kto księgi, ten sprzęt nieszczęśliwy,
Do których mię przywiązał nałóg uporczywy;
I co mi będzie lepiej w ubóstwie usłużne,

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

Zamieniaj na motyki i żelaza pluzne.
Porzucę nad pismami myśli kłopotliwe;
A serce niech mi tylko zostanie dotkliwe,
Żebym się mógł nad losem biedniejszych litować.
I przy pracy miał sposób bliźniego ratować.

Maryo! siostró moja! jakżeś się kwapiła!
Prawieś z moim powrotem i ty tu przybyła!
Czego stojąc w tym kącie z twarzą wyniszczoną,
Otoczona dziatkami nieszczęśliwa żono,
Poglądasz mi na ręce, rychło jakim datkiem
Wesprę cię, już goniącą majątku ostatkiem.
Nędza was, jak popadła tak statecznie gniecie!
I tyś także jak widzę prawdą szła na świecie.
Oplakana rodzinó! Wy myślicie ślepi:
„On był między panami i nam będzie lepij”
Byłem — i byłym pewnie panom na coś zdalny —
To wiem, a tego niewiem za com niepoplatny.
Stało się! nie mam swojej — kopmy cudzą grzędę,
Podeprzeć tę lepiankę — jeszcze w niej przebędę!

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

DUMA LUDGARDY.

Powiejcie wiatry od wschodu,
Z wami do mojego rodu,
Poszlę skargę obciążoną,
Miłością moją skrzywdzoną.
Smutna matka w dłoń uderzy;
Nieszczęściu zaraz uwierzy,
Przyszle mi braty obrońce,
I łuków serbskich tysiące.

Powiejcie wiatry od wschodu, i t. d.

Ale stójcie Serby mężne!
Hamujcie razy potężne.
Choć mię Przemysław chce zgubić,
Ja go jeszcze wolę lubić.
Ja się tylko żalę na to,
Że moje upływa lato,
Że mię mej młodości zbawił;
On by się może poprawił.

Powiejcie wiatry od wschodu, i t. d.

Szczęśliwsza wiejska dziewico!
Której miłość tajemnicą,
Nie zna jeszcze serca pana:
I ty, co kochasz, kochana.

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

Ja króla mężnego żona,
Kochając go, pogardzona:
Gdy mię dojmie rozpacz sroga,
Bluźniąc, klęę siebie i Boga.
    Powieście wiatry od wschodu, i t. d.

Czego błyszczysz złoto marne?
Wszystko w oczach moich czarne;
Ten lud przedemną schylony,
I te Przemysława trony.
Obejrzyj się mężu twardy!
Jeden uśmiech — a mniej wzdardy,
Wróci szczęściu postać własną,
Da wszystkiemu barwę jasną.
    Powieście wiatry od wschodu, i t. d.

Ale on nieubłagany:
Pójdę do matki kochanej,
Pójdę choć w jednej koszuli:
Ona mię w smutku utuli.
Przechodząc lasów tajniki,
Może litościwy, dziki
Zwierz, mi życia nie uszkodzi;
Na którą srogi mąż godzi.
    Powieście wiatry od wschodu, i t. d.

FRANCISZEK KARPIŃSKI.

Gdzież mię ślepa miłość niesie?
Ona mię zbłąka po lesie,
Fałszywe ścieżki poradzi,
I tu mię nazad sprowadzi;
Żebym zgon mój nieszczęśliwy
Widziała, jak popędliwy
Uderzy hartowną strzałą,
W serce, — które go kochało!
    Powieście wiatry od wschodu,
    Z wami do mojego rodu,
    Poszłę skargę obciążoną,
    Miłością moją skrzywdzoną!

MODLITWA ZA SWEGO PASTERZA.

Władco narodów! nieśmiertelny Panie!
Ty, niegdy na znak z Twym ludem ugody,
Kazałeś sobie zbudować mieszkanie;
Był on szczęśliwy pomiędzy narody,
Pókiś z nim mieszkał; zginął strasznym gromem,
Gdyś wzgardził jego ofiarą i domem.

Owa budowa, wieków tylu dzieło,
Co świat dziwiło ozdoby wytworem,
Rumem obalin okropnych gruchnęło,
Lud został wzgardą i tułaczów zbiorem.
Raz tylko tamte wieki to widziały,
A nasze tego po stokroć doznały.

Jeszcze cię nasze nie gniewają winy,
Gdy nas nie karzesz gromów takich gradem,
Gdy liche bierzesz z rąk naszych daniny,
I chcesz być naszym w tym domu sąsiadem.
Potwierdź tak święte tych związków obchody,
Dzień ten, niech będzie dniem z Tobą ugody.

J. P. WORONICZ.

Tyś naszych ojców pracy błogosławił,
Gdy Ci ołtarze i domy stawili;
Tyś ich pomiędzy sąsiady rozślawił,
Że się ich bali, kochali i czcili.
Nie karz potomków: Twój to zwyczaj stary,
Ochraniać syny — dla ich ojców wiary.

Błogosław naszym ogrodom i roli;
Tego — coś władzy namiestniczej cechą
Wybrał na zbawcę ich klęsk i niedoli:
Uczyni i naszą i wnuków pociechą;
Wspomnij i o tych, co Cię ofiarami
I modły swemi — błagają za nami!

Wszak to o wiarę idzie twego ludu. . .
Tyś im powierzył pasterstwo nad nami,
Widzisz szacowne owoce ich trudu:
Że twe świątnice nie stoją pustkami;
Ni świętych winnic głuszą dzikie krzaki;
Mamy w nich mistrzów, ojców, — nie próżniaki.

Spraw Panie, by ten stróżów orszak drogi
Owezarni Twojej, żadnej smutnej chwili
Nie widział nigdy przed swojemi progami.
On na to żyje — byśmy Tobie żyli,
Więc Ty ich życie chciej dla nas zachować:
Broń, byśmy kiedy ich mieli żalować!

JULIAN URSYN NIEMCEWICZ.

1758 + 1841.

POGRZEB

KSIECIA JÓZEFA PONIATOWSKIEGO.

Z pomiędzy bojów i gradów ognistych,
Wierna swej sprawie, nieodstępna znaków,
Szła wolnym krokiem do siedlisk ojczystych,
Garstka Polaków.

Skoro lud postrzegł, jak wzdęte wiatrami,
Białe z czerwonym proporce migają,
Wstrzęsło się miasto radości głosami:
„Nasi wracają!“

Niedługa radość; każdy pyta chciwie:
Kędyż jest wódz nasz dzielny, okazały,
Co nam tak długo przewodził szczęśliwie,
Na polu chwały?

Już go nie widać na czele tych szyków,
Których był niegdyś duszą i ozdobą;
Okryte Orły, zbroje wojowników,
Czarną żałobą.

JULIAN URSYN NIEMCEWICZ.

Już go nie widać w pośród hufców dzielnych,
Gdzież jest? — Czy słyszysz żal wszystkich głęboki:
Patrzaj, złożone na marach śmiertelnych,
Rycerza zwłoki.

Te mary, wóz ten, spoczynek po znoju,
Lud wdzięczny łzami oblewa rzewnemi,
Ciągną go wierni towarzysze boju,
Piersi własnemi.

Idzie za trumną koń jego waleczny,
Z schyloną głową, czarną niosąc zbroję;
Idź koniu smutnie, już pan twój bezpiecznie,
Zamknął dni swoje.

Żalodne trąby, wy flety płacziwe,
Wy, chwiejących się Orłów srebrne dźwięki,
Umilezcie — ranią piersi moje tklive,
Te smutne jęki.

Patrz! przed świątynią, przy światłach gasnących,
Porywa młodzież z wozu ciężar drogi,
I wnosi w pośród grzmotu dział bijących,
W wieczności progi.

Modły kapłanów, braci twoich łkania,
Wznoszą się tam gdzie mieszka Bóg przedwieczny;

JULIAN URSYN NIEMCEWICZ.

Ach! przyjm ostatnie te ich pożegnania,
Wodzu waleczny!

Dzieliłeś z nami ciężkie utrapienia,
Wielkie ofiary, prace bez nagrody,
I zamiast słodkich nadziei ziszczenia,
Gorzkie zawody!

Tulmy łzy nasze! już jesteś szczęśliwy:
Kto za Ojczyznę walczył, poległ śmiały,
Już temu wieniec dał Bóg sprawiedliwy,
Wieczystej chwały.

Wdzięczni ziomkowie ceniąc zgon i życie,
Nie dadzą wiekom zatrzeć twoich czynów;
Wzniosą grób pyszny, zawieszą na szczycie,
Wieniec wawrzynów.

Wyryją na nim — jak w ostatniej toni,
Śmierć, nad nadzieje przenosząc zgubione:
Runąłeś z koniem i orężem w dłoni,
W nurty spienione.

Posąg twój będzie lud otaczał mnogi;
Ten napis twarde zachowają głazy:
„Tu leży rycerz, co walczył bez trwogi
I żył bez skazy“.

JULIAN URSYN NIEMCEWICZ.

Tam żołnierz, pełen rycerskiej ochoty,
Zaostrzy oręż o krawędź twej tarczy,
Pewien — że przez to nabywszy twej enoty,
Tysiącom starczy.

CYPRIAN GODEBSKI.

1765 + 1809.

WYJĄTEK Z WIERSZA

„DO LEGIONÓW“.

Co za widok wspaniały uderza me oczy!
Tam, gdzie Erydan nurty lazuruwe toczy,
Gdzie Gallów z Germanami Ren dzieli szeroki,
I gdzie Tyber skrapiając Scypionów zwłoki,
Zazdrośny sławy Rzymu, w swem łonie głębokiem
Ukrywa twórcze dzieła przed najezdcey okiem,
I skąd niesyty nigdyś i sławy i danin,
Jednym berła — a drugim szał pęta Rzymianin,
Który dla swych widoków i wojennych trudów,
Nieznał innej granicy na pokorę ludów;
Gdzie potem, na Trajanów i Tytusów tronie,
Siadłszy święty rybołów w troistej koronie,
Ze schodów marmurowych, nakształt majestatu,
Dwa palce, zamiast berła pokazywał światu;*
Gdzie bystry Dunaj, świadek tylu krwawych bojów,

---

* *Urbi et orbi.*

Niesie morzu daninę krajoróżnych zdrojów,
I gdzie Wulkan z swej paszczy czarną lawę ziewa:
Wszędzie sztandar zwycięzki Sarmatów powiewa;
A wśród ojczystej mowy, stroju, obyczaju,
Zda mi się, że na łonie mego jestem kraju;
I nie prędzej to słodkie omamienie ginie,
Aż gdy wzrok mój, po obcej zapuszczę krainie.

Liczbą zbrojnych przychodniów mieszkanięc żdziwiony,
Trwożnem okiem przebiega obce legijony;
Jakie ich przedsięwzięcie, jaki zamysł, bada,
Sam siebie zapytuje i sam odpowiada:

— Może umysł napadów albo zwycięstw chciwy,
Nowych wieździe Attyłów na Auzońskie niwy? —

Nie! To naród szlachetny, łagodny, spokojny,
Zawsze był męźny w boju lecz nie szukał wojny.

— Może klima niewdzięczne, chciwość lub potrzeba,
Zagnały tych wędrowców pod te szczęsne nieba,
Gdzie ziemia, co rok płodna, nieznając odłogów,
Lubym niegdyś pobytem była ojca bogów? —

Nie! Zamoźny i w niwy i stada i trzody,
Ten lud inne odziewał i żywił narody!

Gościenny, dzielił z obcym dostatek krajowcem,
Lubił wspierać przychodniów, sam niebył wędrowcem.

— Może smutne Pergamu rzuciwszy zwałiska,
Nowi jacy Trojanie szukają siedliska,

CYPRIAN GODEBSKI.

Chcę na wzór Eneasza nowem państwem słynąć? —
Nie! Przyszli za kraj walczyć lub za niego zginąć.

. . . . .

Brzeg Auzoński za mały na wasze był czyny,
Sława was w odleglejsze wzywała krainy;
Kędy ojce szukały winy odpuszczenia,
Ich dzieci szły na hasło Ojczyzny zbawienia.
Tam, okryty laurami na werońskim polu,
Dzienne rozkazy Polak dawał z Kapitolu;
I gdzie bagna pontyńskie dech zabójczy zioną,
Wszędzie widziano ziemię krwią jego zbroczoną;
Walcząc mężnie na polach nowej Partenopy,
Utkwił sztandar Sarmacki na krańcach Europy.
Tam obiegłszy zwyciężkim krokiem okolicę,
Zdobił w pamiątki męztwa niewdzięczną stolicę.*

Może kiedyś życzliwsze od swych ojców plemię,
Patrząc na zhołdowane i ludy i ziemie,
Na zwyciężkich w swym grodzie znaków skład bogaty:
Wspomni imię z wdzięcznością mężnego Sarmaty.

---

* Generał Kniaziewicz złożył na uroczystem posiedzeniu Dyrektoriatu w Paryżu, chorągwie neapolitańskie.

CYPRIAN GODEBSKI.

WYJĄTEK Z WIERSZA

„DO PŁCI PIĘKNEJ“.

O ty bogów obrazie, śmiertelnych zalet!
Źródło naszych rozkoszy i cnoty podnieto;
Co przez niesłuszne prawa lub ich nadużycie,
Liczysz więcej zasługi przy mniejszym zaszczycie:
Wyzuta w społeczeństwie z władzy i nagrody,
Dzieliś jego ciężary, nie dzieląc swobody.
W uczuciach nawet srogiemi związana ustawy,
Nieraz tworzysz niewdzięcznych z ofiarą twej sławy;
Co swą krasą podobna wiosennemu kwiatu,
Niesiesz razem ozdobę i nadzieję światu:
Płci piękna! Niegardź słabą ofiarą poety!
Rys błahy, świetnych wzorów nie zmniejsza zalety.
Wszak częstokroć w obrazie powabów i cnoty,
Niezważając na pędzel, wielbimy przedmioty.
Często kapłan przed bóstwem czią przejęty kłęka,
Które licha kreśliła bohomazów ręka.
Choć mnie inni w tak ważnym ubiegli przedmiocie,
Możnasz nadto powiedzieć o wdziękach i cnotcie?
Jeśli lepiej im sprzyjał rym dla mnie uparty,
Gdy ich sława z poetów wymaże mnie karty,
W tych waszych słowach dla mnie dość będzie nagrody:
„On dla nas w niebezpieczne puścił się zawody!“

. . . . .

CYPRIAN GODEBSKI.

Przymiot różni płci nasze; dziełem twórczej ręki,
Jedna z nich wzięła siłę, drugiej dano wdzięki;
Pysznił się z mocy człowiek, lecz jednym wejrzeniem
Pokonany, uklęknął przed słabszym stworzeniem.
Bóstwo chcąc śmiertelnikom osłodzić zgryzoty,
Dało im w upominku rozkosz i pieszczoty;
Ażeby zaś te różne przymioty i siły
Zrodzonych do kochania istot nie różniły,
Więc gruntując swe szczęście na wzajemnej wierze,
Jedno z drugim dozgonne zawarło przymierze,
I dwie istoty skutkiem ścisłego spojenia,
Stały się tylko jedną w oczach przyrodzenia;
A człek pierwszy, w tym nowym zakochany bycie,
Dał piękności w ofierze i wolność i życie.
Gdy przedwieczny rzemieślnik na boskim warsztacie,
Wyrabiał świat i w różne stroił go postacie,
Pierwej nadał kształt niebu i ziemi i słońcu,
Utworzenie człowieka miało być na końcu.
Przyszedł człowiek, świat bierze doskonalszą postać;
Ale jeszcze to dzieło nie mogło tak zostać,
I gdy czegoś wszechmocnej robocie braknęło:
Bóg utworzył kobietę i zakończył dzieło.

. . . . .
Płci piękna! twoja władza bez różnicy stanu,
Rozkazuje zarówno poddanym i panu;
A łamiąc od przesądu wytknięte granice,

CYPRIAN GODEBSKI.

Śmieje się z pychy naszej i znosi różnice;
Książę z kmiotkiem pospołu czeka u twych progów:
Ty łączysz pług z koroną — a z ludźmi półbogów!

.....
Ale mamże opiewać same tylko wdzięki,
Kiedy świat darów tyle z twej odbiera ręki?
Ja w tobie widzę pierwszą po Bogu istotę,
On stworzył, lecz ty jego ukształcasz robotę.
Każdy z rąk przyrodzenia wziął zwierzęcia postać,
Tobie winien, jeżeli mógł człowiekiem zostać.
Ty zaraz jego serce zdobisz od powicia,
On ci najdroższe chwile winien swego życia.
O! święte imię matki! za twoje ofiary
Żadna wdzięczność powinnej niedopelni miary,
Ani pióro, godnego ciebie uwielbienia:
Matka jest najwspanialszem dziełem przyrodzenia!

.....
Wprzód nim gienjusz oświaty rzucił blask na kraje,
Wyście były jutrzenką co przed słońcem wstaje!
Z pośród świetnych narodów, Grek pierwszym się mienił,
Lecz im więcej chciał słynąć, tem więcej was cenił.
Obok walecznych mężów, ojczyzny zaszczytu,
On wam stawiał wspaniałe posągi z granitu.
Tyś mu wdzięczność w pamiątkach opłacała żywych,
Synów czyniąc walecznych — a mężów szczęśliwych.

CYPRIAN GODEBSKI.

Trzeba mieć duszę z lodu lub twardym być głazem,
Ażeby nieukłęknać przed boskim obrazem.
Ty nim jesteś płci piękna! i któryż z śmiertelnych,
Może oprzeć się mocy twych powabów dzielnych?
Panujcie więc, lecz bądźcie w zwycięstwie wspaniałe,
Użyjcie władzy waszej na podbitych chwałę!
Niech każda z was przez swoje wdzięki i pieszczoty,
Zrobi swego kochanka miłośnikiem cnoty:
Okryjcie nikczemników wzgardą i sromotą,
A tak cnota rozkoszą, rozkosz będzie cnotą.
Jakikolwiek los świata będzie na ostatek,
Zawsze trwać będzie władza kochanek i matek!

FRANCISZEK WĘŻYK.

1785 † 1862.

SMUTNO MI PANIE.

Smutno mi Panie na tej nędznej ziemi!
Odarty z siły, pociech i swobody,
Przebijam nieba oczyma łzawemi,
Czy tam weselszej nieznajdę gospody;
Bo tu, gdzie zwrócę oko me lub ucho,
Wszędy pustynię napotykam głuchą;
Bo przez ubiegłe od młodości lata,
O klucz do szczęścia pytałem u świata,
Lecz świat na moje nie odrzekł pytanie.
Aż potargawszy w ciężkim trudzie siły,
Gdy drzącą stopą dotykam mogiły:
Smutno mi, smutno o Panie!

Minęła wiosna wśród rajskich uniesień,
Lato swym skwarem znękało pielgrzyma,
Przeszła bez żniwa życia mego jesień,
I dziś mordercza przyciska mię zima.
Czyż sny młodości i złote nadzieje,
Zanim z nich burza wonny kwiat obwieje,
Po długim życiu, choćby raz przed zgonem,
I najskromniejszym nie pocieszą płonem?

FRANCISZEK WĘŻYK.

Czy w twojem słowie święte zaufanie,
Z którym wychodzim w drogę życia śliską,
Wyjdzie wierzącym na urągowisko?

Smutno mi, smutno o Panie?

Dałeś mi serce i trochę zdolności;
Rychłom ku cnocie ramiona wyteżył,
Zwiodłem walk mnóstwo z hydrą przeciwności,
Opierałem się — alem nie zwyciężył.
Próżno, młodzieńczym uniesion zapalem,
Echa mym czuciom wśród ludzi szukałem;
Próżno przez życia wzburzone bałwany,
Brnąłem sam jeden i niezrozumiany.
Są, którym zdolność, przyjaźń lub kochanie,
Snują nić złotą i w dojrzałych latach...
Lecz pocóż marzyć o powiędłych kwiatach?
Smutno mi, smutno o Panie!

Dar pieśni brzmiących jest potężnym darem:
To balsam z niebios na ludzkości rany;
Lecz ołowianym dar ten jest ciężarem,
Gdy śpiew o głuche rozbija się ściany.
Inny czas — innych śpiewaków powołał,
Ci, do sere których śpiew ten trafić zdołał,
Stargani w krwawych a płonnych wysiłach,
Już od lat wielu drzemią po mogiłach.

FRANCISZEK WEŻYK.

Tak, z lutni wziętej pod dni mej zaranie,
Z lutni, w bolesnych rozstrojonej jękach,
Co się dziś w moich potrzaskała rękach,
Zwracam ci drzazgi, o Pani !

.....
— Cóż to? cud stał się! Rozprysłe kawały
Lutni, moc jakaś w dziwne kształty klei.
Nieznane dźwięki z jej głębi zabrzmiały:
Słyszę hymn wiary, miłości, nadziei!
Jakaż potęga życiem ją natchnęła?
Dźwięcz lutni! wyższe opiewając dzieła
I ogłoś światu boskie panowanie!
Pod wpływem blasku cudotwórczej tęczy,
Niech głos twój gromi, pociesza lub jęczy,
A ty skończ pieśń tę, o Panie!

PRZECHADZKA WIECZORNA.

Dzień rumiany spuścił oczy,
Cień kwitnące krzewy mroczy,
Po wsi ścigają się dziatki,
Niosąc jagódki i kwiatki.

Tam pasterka w głębi siola,
Błądne krowki na noc woła,
Słońce za lasy uchodzi,
Bramy złożone odwodzi.

Koń opuszcza żółte łany,
Wraca miedzą popętany,
Grusze co w polu się bielą,
Długi ku drodze cień ścielą.

Już zaporą skrzyła chatka,
Gdzie przy dziatwie sama matka,
Skowronek zniża się w łany,
Żegnając dzień prześpiewany.

Na głos dzwonka wstał ubogi,
Który siedział koło drogi,

KAZIMIERZ BRODZIŃSKI.

Nucąc nabożnie przez gaje,
Na spoczynek się udaje.

Na kościółku krzyż blaszany,
Błyszczy blaskiem zórz obłany,
Ptaszki ruszyły się z wieży,
Zkąd wołanie dzwonek szerzy.

Z pola idąc z wiązką siana,
Pada matka na kolana;
Z dzwonkiem pod nieba sklepienie,
Maryi szle pozdrowienie.

Wzniosła lipa przy kościele,
Długi cień na pola ściele;
Jakoby łzami żaloby,
Rosa upada na groby.

Krzyż spruchniały, pochylony,
Nad mogiłą wyniesiony,
Wiatr chorągiewką kołysze,
Smutne przerywa zacisze.

Za parkanem między krzewy,
Zaczął słowik dźwięczne śpiewy,
Kwiatkom drzemiącym na łące,
Świecą robaczki błyszczące.

KAZIMIERZ BRODZIŃSKI.

Na pagórku po nad lany,
Stoi prosty krzyż drewniany,
Na nim w cierniowej koronie,
Zbawca świata schylił skronie.

Tam pobożnych ojców dziatki,
Nastawiły w dzbankach kwiatki,
Pod nim okropna mogiła,
Ciało nieszczesne pokryła.

Od przechodniów w noc stroniona,
Choinami przywalona;
Człowiek z nadzieją zwaśniony,
Szukał u śmierci ochrony.

Nie chciał w smutku ufać Bogu,
Nie śpi przy kościołka progu,
W nocy bez pieśni kapłana,
Jego mogiła sypana.

Wiatry tylko między skały,
Między bory zaszumiały,
Kiedy na trawę rzucona,
Biedna płakała go żona.

DO KONIKA POLNEGO.

Zkądże to wiejski śpiewaku,
Pod mem oknem twoje głosy?
Jakież cię miły żebraku,
Aż tu zapędziły losy?

Wysieczono twoje łany,
Gdzieś swobodnie pieśni nucił;
Aż do miasta zabłąkany,
Jakżeś mię bardzo zasmucił!

Nie tobie śpiewaku polny
Miejskie przystało schronienie;
Ciche gaje, umysł wolny
Natchnie tylko lubie pienie.

I mnie teraz miasto więzi,
Com lubił wiejskie zacisze;
Zawieszoną na gałęzi,
Wiatr moją lutnią kołysze.

Więc gościń w równym stanie
Przyjm śpiewaku w domku moim,
Z kwiatów ci zrobię posłanie,
Czystym uroszę je zdrojem.

KAZIMIERZ BRODZIŃSKI.

Siądziesz czasem na mej lutni;
Tu samotni w wolnej chwili —
Oba tęskni, oba smutni,
Po wiejsku będziemy nucili.

KOBIETA.

Trzy razy żyjąc na świecie,
Świat cały tulisz do łona;
Na piersiach matki jak dziecię,
Szczęśliwa nie wiesz o świecie.

Kochanka tuląc do łona,
Jak w świecie w nim zatopiona,
Zapomnisz wcale o świecie.

A tuląc własne swe dziecię,
Świat cały tulisz do łona.

FRANCISZEK MORAWSKI.

1785 † 1861.

GIERMEK.

Smutnie w polskiej było ziemi,
Smutne wojsko i lud smutny;
Wszystko siły przygniótł swemi,
Pobił, zajął Szwed okrutny.

W długim cieniu drzew lipowych,
Koczowały zbite szyki,
Przy ogniskach obozowych,
Stały nieme wojownicy.

Gdy w tem, siwym strojny włosem,
Którym lekki wiatr powiewał,
Wieszcz się znanym ozwał głosem
Trącił w lutnię i tak śpiewał:

„Mile gadka dawnej treści
Brzmi dla ucha, w serce wpływa;
W starych czasach to powieści
Stara dzielność się ukrywa.

Był czas, gdyśmy za przedmurze,
Za tarcz ludom, świata stali;

FRANCISZEK MORAWSKI.

Był czas, gdyśmy wschodnie burze,
Piersią naszą odpierali.

Lasem polskich dzid, narody
Zasłaniane od podboju:
Wynucwały pieśń swobody,
Pieśń miłości, pieśń pokoju.

Naszym hymnem był szczepek broni,
Trąb wojennych dzikie dźwięki,
Wrzawa bitew, grzmot pogoni,
I rozległe rannych jęki.

Złoci wieczór łąk Podola,
Ciągną wojska, tabor, wozy,
Tętnią całe lasy, pola,
Stoją groźne dwa obozy.

Z jednej strony sztandar wiary,
Siwy hetman, młodzież dziarska;
Z drugiej wściekłość, krew, pożary,
I straszliwa czerń tatarska.

Jutro, jutro z rannym brzaskiem.
Dzień gonitwy, dzień rozprawy;
Słońce krwawym zaszło blaskiem,
Bój to będzie straszny, krwawy!

FRANCISZEK MORAWSKI.

Ledwie pierwszy zmrok zapada,
Siwy hetman kord przypasze,
Z młodym giermkim na koń siada,
I objeżdża czaty nasze.

Jedzie, patrzy w obóz dziczy,
Słucha gwaru, rżenia koni,
Pyta, zważa, ognie liczy,
I już w myśli łamie . . . goni. . .

O! nie ciesz się wodzu stary,
Zmienne wojny są koleje,
Nie tak łatwo to z Tatary;
Słuchaj, patrzaj co się dzieje.

Hurra! hurra! pędzi horda,
Nocny napad w obóz leci;
Giermek za broń, wódz do korda:
Na koń! woła, na koń, dzieci!

Spieszą, biegną do swych szyków,
W pośród nocnych pędzą cieni;
Gdy w tem z grzmotem nowych krzyków
Zewsząd czernią otoczeni.

Tną i walczą na przebicie,
Rąbie hetman, giermek łamie;

FRANCISZEK MORAWSKI.

Całą młodość, ogień, życie,
W wojujące przelał ramię.

I już słyszą, słyszą w dali,
Jak nadbiega polska wiara;
Ale już ich nie ocali,
Już nie wyrwie z rąk Tatara.

Wzięty giermek, hetman wzięty,
Krzyczy, huczy motłoch dziki;
Bucha gniewem han zacięty,
Patrzac na swe niewolniki.

Wre — i zemstą ryczy srogą:
Każe jednym skuć żelazem
Nogę giermka z wodza nogą,
I tak obu więzić razem.

Smutnie wzrok ich wzniosł się, zwrócił,
Na niebieskie gwiazd sklepienia . . .
Ale na cóż bym wam nucił,
Ich boleści, ich marzenia?

O! kto nigdy pęt nie nosił,
Kto nie jęczał w wrogów mocy;
Strawy swojej łą nie rosił,
Nie przetęsknił długich nocy;

FRANCISZEK MORAWSKI.

Kto w pół dzikim, podłym tłumie,
Nie włókł ciężkich lat niedoli:
Ten nie pojmie, nie zrozumie,
Jak jest gorzkim chleb niewoli!“

I na chwilę, marząc smutnie,
Wieszcz ucicha — łzę wylewa;
I znów nagle trąca w lutnię,
I tak dalej gra i śpiewa:

„Zasnął hetman siwobrody,
Zasnął, jakby między swemi;
Nie śpi, czuwa giermek młody.
Długo o swej duma ziemi.

I łza tryska mu w źrenicy,
Żal i rozpacz serce tłoczy;
Gdy w tem nagle w swej ciemnicy,
Zapomniany topór zoczy.

Patrzy, duma — drży i marzy,
Serce szczytnym ogniem płonie;
Wielki w duszy zamiar waży,
Topór w obie chwyta dłonie —

I podnosi rękę śmiałą,
Mężnie ku swym pętom zwróci,

FRANCISZEK MORAWSKI.

Tnie — odcina nogę całą,
I hetmana swego cuci.

— Wolnyś, rzeczce, straż zaspana . . .
Uchodź, ocal twą krainę!
Spiesz i pobij wojsko hana . . .
Ja z radością tutaj zginę!

Powstał hetman i wznosił dłonie,
Rzewnemi się łzami zalał . . .
Żegnał — boskiej zdał obronie,
Ścisnął — uszedł — i ocalał!

A w tem straż się ze snu zrywa,
Wieść ucieczki wodza szerzy,
I sam wreszcie han przybywa,
I zaledwie oczom wierzy.

Długo, długo wzrok swój wryty,
W śmiałych topi mu źrenicach;
Stoi jakby gromem zbity,
Po dostojnych czyta licach.

I odpycha wszystkie straże;
Cnota dzikość zwyciężyła . . .
Każe leczyć, darzyć każe,
I do Lachów go odsyła.

FRANCISZEK MORAWSKI.

W świetnem dworzan, wodzów gronie,
Szkarłatnemi szaty odzian,
Siadł król polski na swym tronie,
Wdzięczny przed nim stanął młodzian.

W miejscu nogi — prosta kula
Ujmującą postać wspiera;
I dwór cały się rozczuła,
Z szmerem dziwu nań spoziera.

I dwaj wiodą go rycerze:
Kornie przed tron przystępuje.
Król z wezglowia szczerbiec bierze,
I rycerzem go pasuje.

Gdy w tem, z pośród wodzów koła,
Hetman nogę niesie złotą;
— Oto herb twój, król zawoła,
Wysłużony twoją cnotą.*

I porywa dłoń rycerza,
Wśród okrzyków ludu wiedzie,
I przed ołtarz pański zmierza,
I sam klęka z nim na przedzie.

---

* Według legendy heraldycznej: — herb „Złotogoleńczyk“.

FRANCISZEK MORAWSKI.

O blask, chwałę swych orężów,
Korne w niebo dłonie wznosił,
I o więcej takich mężów,
Dla ojczyzny swojej prosił“.

Tu dźwięk lutni mdał, opadał,
Coraz głuchszem cichła pieniem:
A wieszcz w duszach śledził, badał,
Co w nich swoim wzbudził pieniem.

ANTONI MALCZEWSKI.

1793 † 1826.

Z POWIEŚCI UKRAIŃSKIEJ:

„M A R Y A“.

Pod staremi lipami Miecznik dumal stary,
I dźwigał w zwiędłej głowie utrapień ciężary.
Chociaż ten czarny żupan smutny przy siwiźnie,
Nosil i jasne barwy, gdy służył ojczyźnie —
Ojczyźnie! której imię wśród boju i rady,
I spornego wyboru i hucznej biesiady
Czystem gorzało ogniem — a serce, jak w wiośnie
Ptak do słońca, do niego skakało radośnie!
Ale czas świetnych uczuć już ściemniał — ej! minął!
I boli tylko życie, a kwiat jego zginął.
Dumał — i przez złe żale, obecne zgryzoty,
Pokrył kir nieprzebitą grożącą sromoty.
O! póki tchu przynajmniej, tak łatwo i marnie
Płomień zawziętej pychy gniazda nie ogarnie!
O! póki czarny żupan żywe członki ciśnie,
Wyschła ręka w potrzebie starą szablą błysnie!
Lecz potem? — dumal Miecznik i wzrok wodził hardy,
Pelen niechęci — gniewu — a może i wzgardy.

Do poematu A. Malczewskiego „Marya“.

Rysunek Aleksandra Lessera.

ANTONI MALCZEWSKI.

Przy nim młoda niewiasta — czemuż, kiedy młoda,
Tak zamglonym promieniem świeci jej uroda?
Ni ją ubiór udatny, ni ją stroją kwiaty,
Czarne oczy spuszczone i żałobne szaty;
A w twarzy smutek, czoło co schyla w cichości,
Którego całym blaskiem — uśmiech cierpliwości!
Lub jeśli kiedy nagle, w pośród gęstych cieni,
Jaka myśl, czy pamiątka jej lica zrumieni,
To tak mdłem, bladym światłem, jak gdy księżyc w pełni,
Niezwykłym życiem rysy posągu napelni.
Piękna, szlachetna postać — do Aniołów grona
Dążyła, ich czystości czarem otoczona;
Ale trawiący oddech światowych uniesień
Owiał pęk młodych uczuć i zwarzył jak jesień.
To jeszcze jest na drodze, gdzie nią wicher miota,
W ciężkich kajdanach ziemi dla nieba istota;
Serce nosi uschnięte, a świeci jak zorza,
Podobna do owoców umarłego morza,
Pod których śliczną farbą, wśród trudu, mozoly,
Podróżny widzi nektar, — znajduje — popioły.
Jakaś posępna słodycz w jej każdym ruszeniu.
Ani lzy, ani żalu w jej mglistym spojrzeniu;
O! nie — przeszłych już zgryzot nie widać tam wojny,
Tylko znikłej nadziei grobowiec spokojny,
Tylko się lampa szczęścia w jej oczach paliła,
I zgasła, — i swym dymem całą twarz zaćmiła.

*

ANTONI MALCZEWSKI.

Przy nim młoda niewiasta nad księgą Żywota,
Jak trwożna gołębica, pod jasności wrota
Wzbijała ducha wiary, i skrzydły drżącemi
Szukała swego gniazda daleko od ziemi.
A że nad przepych świata i blasków pozory
Widniejsze pióra białe niżonej pokory,
I drży nić, którą serce do nieba związane:
To kropla słodkiej rosy upadła w jej ranę.
I wznosząc w górę oczy z tym tkliwym wyrazem,
W którego jednym rzucie wszystkie czucia razem,
Gdzie Przyszłość do Przeszłości po jasnym promieniu
Biegnie jak czuła siostra łączyć się w spojrzeniu —
I wznosząc w górę oczy — doznała — jak lubo
Rozbłąkanej w swym żalu swego szczęścia zgubą,
Gdy już z ziemskich i chęci i strachu ochłodła,
Tęsknić szlachetnej duszy do swojego źródła!
Jak miło by nie wadzić w światowym zamęcie,
Zniknąć — na zawsze zniknąć pod śmierci objęcie!
A kto by widział wtedy jej twarz promienistą,
I smutnego Miecznika duszę przejrzał czystą,
Te lipy rosochate — starodawne stroje,
Których dla wyobraźni tak przystoją kroje;
A kto by widział jeszcze jak jasność i wonie
Męczeńskim wieńcem nagle oblekły im skronie: —
Oh! może się przenosząc w odleglejsze wieki,
Świetniejsze okolice, kraj sławny, daleki,

ANTONI MALCZEWSKI.

Nad brzegami Jordanu, pod palny drzewiną,
Usiadłby zamyślony z hebrajską rodziną,
I w spółnictwie niedoli czując trwogę świętą,
Poznał — też samą rękę wieczną, niepojętą,
Co swe łaski i kary zsyła lub odwleka,
Też same zawsze troski wygnańca, człowieka,
Któremu nawet w szczęściu jeszcze czegoś trzeba,
I tylko wtenczas błogo — gdy westchnie do nieba!

*

„Ojczy! ja nazbyt długo, w miłych myśli kole,
Obłąkałam się dzisiaj — a na twojem czole
Ciemne następstwo zgryzot zawsze się przebija;
A kiedy radość mignie, to zaraz i mija,
Jak promyk co z obłoków na wyniosłe góry,
Błyśnie — i znów go skryją wiatrem gnane chmury.
Och! czemuż już nie spocznie twoja głowa siwa —
Tu — na łonie? — nie bój się — teraz żal nie spływa
Jak wtedy, coś w mych rękach usnął zmordowany!
I wstał, schylonej córki łzami zapłakany!
Sroga nieszczęść igraszka: — i tak zżółkły parosć
Podpsutym karmił sokiem swego dębu starosć;
I tak zaparte czucia długiem uciśnieniem,
Rwąc tamę mej rozwagi, łały się strumieniem.
Ach! jakże to boleśnie nazad się obrócić,
Widzieć rozpacz grożącą, i nie móż się wrócić.

ANTONI MALCZEWSKI.

Ach! jakże to okropnie w przymusie zostawać,
Ręką, co chce lekarstwo, truciznę podawać.
Ojcie! drogi mój ojcie! czyż już żadnej chwili
Nigdy ci twoja córka, nigdy nie umili?
Gorzka jej była dola — ale to już przeszło:
Patrz jakie słodkie światło we mnie się rozeszło;
I uśmiech biega w twarzy niż kiedy zabawniej;
I twój pragnie obudzić — jak w szczęściu — jak dawniej.
Nieraz ja sobie wspomnę te dziecinne lata,
Tak lube, tak ulotne, i mojego tata,
Jak czasem zasępiiony po trudach spoczywa;
Aż raptem u dziewczynki wesołość się zrywa,
I wciska mu się w serce — powoli — nieznacznie —
Póki się nie rozjaśni i śmiać się nie zacznie.
I gdzież to się podziała tej dziewczynki władza?
Pierwej zganiała chmury, a teraz sprowadza:
I gdzież to żywy, czysty strumyczek upłynął?
Mruczał na swą nikczemność, a w jeziorze zginął,
A nasz śliczny kanarek gdzież to się obraca?
Chciał w ogniu piórka złocić i więcej nie wraca.
O! póki ten co w mojem na zawsze był sercu,
Nim go moim nazwała na ślubnym kobiercu —
O! póki ten, co jemu w uczucia się wplatać,
Brzmieć w szlachetnych pomysłach, w westchnieniach
ulatać,
W spojrzeniach czuć się światłem i życia potrzebą,

ANTONI MALCZEWSKI.

Było więcej niż szczęście, było dla mnie niebo —
Ten, co pączek tkliwego, lubego marzenia,
Rozwinął swoim wdziękiem, ocucił z uśpienia,
Pił jego świeżą rosę, a na jego kwiecie
Zostawił lzę wdzięczności której czas nie zmiecie —
O! póki ten mój miły, ten świat mojej duszy,
Łańcucha naszych węzłów swą wzgardą nie skruszy,
Wierny zostanie cnotcie, miłości, pamiętkom,
A gdy znikł pałac szczęścia, wierny jego szczątkom;
Jeszcze się dla mnie życia nie zamknęło wieko,
Jeszcze myśl jego o mnie, chociaż on daleko
Płynąć będzie tajemnie w umarłe uczucia,
I jak cudowny balsam bronić od zepsucia.
I tę straszną ofiarę — i to rozdzielenie —
Zniosę — cierpliwie zniosę — póki nasze cienie
W słodkich, czystych krainach złączone na zawsze,
Ludzi już nie zobaczą, lecz niebo łaskawsze!
Rzekła — i jak w stojącej a popsutej wodzie,
Wzruszone nagle męty osiadły na spodzie,
Z serca jej wyszły czucia co w łzach długo mokły,
I zielonym odcieniem jej bladość powlokły.
— „Wolałbym dźwigać więzy u brodacza Turka,
Niż żeby mi tak marnie wędnać miała córka.
Wolałbym w ciemnej turmie pewnej czekać zguby,
Niżli patrzeć spokojnie na te smutne śluby!
Alboż to w naszej Polsce braknie na młodzieńcach,

ANTONI MALCZEWSKI.

Co to pannom umięją wyskoczyć w rumieńcach,
I tak jak dawniej było — rycerskie kolano
Raz w życiu tylko ugiąć — po wianek — za wiano!
Nie, Maryo, nie trza wzdychać — twego nie obrażam!
Mężny jest i cnotliwy — wiesz że go poważam;
Lecz mnie jego rodzica pycha niecierpliwi —
A kiedy łzami Maryi swoje serce żywi,
Ha, toć i u mnie szabla nie czczym tylko blaskiem,
I nignie mu pod oczy święconym obrazkiem.
Toż to u naszej szlachty dawne przywileje,
Skrzesać ognia w pałasze, gdy przyjaźń ściemnieje —
Przyjaźń? a nasze hufy nie z sobą na sejmie,
A nasze *veto* krzyczy jeszcze i w rozejmie!
I gdyby kraju napaść, z Hetmanem umowy,
Nie rzuciły mnie wówczas Szwedowi na głowy!
I gdyby twoja Matka (daj jej niebo Panie!)
W swe rańtuchy nie skryła młodych serc kochanie,
A niewieściem w błyskotkach, tajemnicach, smakiem,
Nie zawarła tych związków z swych matron orszakiem:
Nigdyby w moje kopce wróg się nie mógł schować,
Anibym jego złości pozwolił grasować;
Bo cóż to ja zastałem? żonę zmiotła kosa —
A córę — szczep jedyny — z łez polewa rosa.
Dla starej karabeli zbyt to wielkie dziwy
Znosić tak ciężkie razy, los tak obelżywy.
Alboż choć raz do serca me dziecię przytulił?

ANTONI MALCZEWSKI.

Alboż młodością — wdziękiem — choć raz się rozczył?
Nie — od domu, imienia, ze wzgardą odgania,
I teraz w Rzymie szuka ślubów rozwiązania.
O! co tak to najlepiej! i mnie to rozwiąże —
Wysunie rażna młodzież i ja za nią zdążę:
Choć może mniejsi w liczbie, Boga w pomoc wezwą,
To w końcu tej tam waśni — dzwony się odczwą!“
Otarł znużone czoło, czapkę głębiej wmiesił.
Kiwnął ręką i głowę czarnym myśłom zwiesił.

ADAM MICKIEWICZ.

1798 † 1855.

F A R Y S.

(KASYDA.)

Jak lódź wesółą, gdy uciekłszy z ziemi
Znowu po modrym zwija się kryształę,
I pierś morza objąwszy wiosły lubieżnemi
Szyją labędźią buja po nad fale:
Tak Arab, kiedy rumaka z opoki
Na obszar pustyni strąca,
Gdy kopyta utoną w piaszczyste potoki,
Z głuchym szumem, jak w nurtach wody stal gorąca.

Już plynie w suchem morzu koń mój, i rozcina
Szybkie bałwany piersiami delfina.
Coraz chyżej, coraz chyżej,
Już po wierzchu żwir zamiata;
Coraz wyżej, coraz wyżej,
Już nad kłęb kurzu wylata.

Czarny mój rumak jak burzliwa chmura,
Gwiazda na czole jego jak jutrzienka błyska,
Na wolę wiatrów puścił strusiej grzywy pióra,
A nóg białych polotem błyskawice ciska.

ADAM MICKIEWICZ.

Pędź latawce białonogi,
Góry z drogi, lasy z drogi!
Daremnie palma zielona
Z cieniem i owocem czeka:
Ja się wydzieram z jój łona,
Palma ze wstydem ucieka,
Kryje się w głębi oazy,
I szmerem liści z mojej dumy się uśmiecha.

Owdzie, granic pustyni pilnujące glazy
Dziką na Beduina pogładają twarzą,
Kopyt końskich ostatnie podrzeźniając echa,
Taką za mną groźbą gwarzą:

„O! szalony, gdzie on goni!
Tam od ostrych słońca grotów
Głowy jego nieochroni
Ni palma zielono-włosa,
Ni białe łono namiotów.
Tam jeden namiot — niebios.
Tylko skały tam nocują,
Tylko gwiazdy tam koczują.“

Daremnie grożę, daremnie!
Pędzę, i podwajam razy.
Spojrzałem — aż dumne glazy

ADAM MICKIEWICZ.

Zostały zdala odemnie;
Uciekają rzędem długim,
Kryją się jeden za drugim.
Sęp usłyszał ich groźbę i ślepo uwierzył,
Ze Beduina weźmie na pustyni jeńcem;
I w pogoń za mną skrzydłami uderzył,
Trzykroć czarnym obwinął głowę moją wieńcem.

„Czuję — krakał — zapach trupi,
Jeździec głupi, rumak głupi!
Jeździec w piaskach szuka drogi,
Szuka paszy białonogi . . .
Jeździec, koniu, pusta praca
Kto tu zaszedł — niepowraca!
Po tych drogach wiatr się błąka,
Unosząc z sobą swe ślady;
Nie dla koni jest ta łąka,
Ona tylko pasie gady . . .
Tylko trupy tu nocują,
Tylko sępy tu koczują.“

Kracząc, lśniącemi szpony w oczy mi urągał,
I spojrzeliśmy sobie trzykroć oko w oko:
Któż się uląkł? sęp uląkł i uciekł wysoko! . . .
Kiedym go chciał ukarać i majdan naciągał,
I gdy sępa oczyma po za sobą tropił:

ADAM MICKIEWICZ.

Już on wisiał w powietrzu — jako plamka szara,
Wielkości wróbla, motyla, komara,
Potem się całkiem w błękitcie roztopił.
Pędź latawce białonogi,
Skąły z drogi, sępy z drogi!

Wtenczas obłok zachodni wyrwał się z pod słońca,
Gonił mię białem skrzydłem po błękitnem sklepie;
On w niebie za takiego chciał uchodzić gońca,
Jakim ja byłem na stepie!
Nad głową moją zawisnął,
Taką groźbą za mną świsnął:

„O! szalony, gdzie on goni!
Tam pragnienie piersi stopi;
Obłok deszczem nie odkropi
Osypanej kurzem skroni;
Strumień na błoniu jałowem
Nie ozwie się srebrnem słowem;
Rosa nim na ziemię spadnie,
Wiatr ją głodny w lot rozkradnie!“

Daremnie grozi! Pędzę i podwajam razy! . . .
Obłok strudzony zaczął po niebie się słańać,
Coraz niżej głowę skłaniać,
Potem oparł się na głazy.

ADAM MICKIEWICZ.

A gdym oczy raz jeszcze ze wzgardą obrócił,
Jużem o całe niebo w tyle go porzucił.
Widziałem z twarzy co on w sercu knował:
Zaczerwienił się od złości,
Oblał się żółcią zazdrości,
Nakoniec jak trup zczerniał i w górach się schował! . . .

Pędź latawce białonogi,
Stepy z drogi, chmury z drogi!

Teraz oczy, kręgiem słońca
Okręciłem koło siebie:
I na ziemi i na niebie
Już niebyło za mną gońca . . .
Tu natura snem ujęta,
Nigdy ludzkich stóp nie słyszy:
Tu żywiły drzemią w ciszy
Jak niespłoszone zwierzęta,
Których stado nieucieka
Widząc pierwszą twarz człowieka.

Przebóg! jam tu nie pierwszy . . . Śród piaszczystej kępy
Oszańcowane świecą się zastępy . . .
Czy błędzą, czy z zasadzki czatują na łupy?
Jeźdźce w bieli i konie straszliwej białości!
Przybiegam — stoją; wołam — milczą . . . To są trupy!

ADAM MICKIEWICZ.

Starożytna karawana,
Wiatrem z piasku wygrzebana!
Na szkieletach wielbłądów siedzą jeźdźców kości
Przez jamy gdzie były oczy,
Przez odarte z ciała szczęki,
Piasek strumieniem się toczy
I złowrogie szemrze jęki:
„Beduinie opętany!
Gdzie lecisz? tam huragany!”

Ja pędzę, ja nieznam trwogi.
Pędź latawce białonogi,
Trupy, huragany — z drogi!

Huragan, z afrykańskich pierwszy wicherzycieli,
Przechadzał się samotny po żwiru topieli.
Obaczył mię zdaleka, wstrzymał się i zdumiał,
I kręcąc się na miejscu, tak do siebie szumiał:
„Co tam za jeden z wichrów, moich młodszych braci,
Tak poziomego lotu, nikiemniej postaci,
Śmie deptać lądy, którem w dziedzictwie osiągnął?”
Ryknął — i ku mnie w kształcie piramidy ciągnął.
Widząc, że był śmiertelny i nieustraszony,
Ze złością ląd nogą trącił,
Całą Arabię zamącił,
I jak gryf ptaka, porwał mię w swe szpony.

ADAM MICKIEWICZ.

Oddechem ognistym palił,
Skrzydłami kurzawy walił,
Ciskał w górę, bił o ziemię
Nasypywał piasku brzemię . . .
Ja zrywam się, walczę śmiało;
Targam jego członków kłęby;
Ćwiertuje piaszczyste ciało;
Gryzę go wścieklemi zębami.
Huragan chciał z mych ramion w niebo uciec słupem:
Nie wydarł się! W pół ciała zerwał się i runął,
Deszczem piasku z góry lunął,
I leż u nóg mych długim jak wał miejski trupem!

Odetchnąłem! Ku gwiazdom spoglądałem dumnie;
I wszystkie gwiazdy oczyna złotemi,
Wszystkie poglądały ku mnie:
Bo oprócz mnie — niebyło nikogo na ziemi.
Jak tu mile oddychać piersiami całemi!
Oddycham pełno, szeroko!
Całe powietrze w Arabistanie
Ledwie mi na oddech stanie.
Jak tu mile poglądać oczyna całemi!
Wyteżyło się me oko,
Tak daleko, tak szeroko:
Że więcej świata zasięga,
Niż jest w kole widnokręga.

ADAM MICKIEWICZ.

Jak miło się wyciągnąć ramiony całemi!
Wyciągnąłem ku światu ramiona uprzejme,
Zda się, że go od wschodu na zachód obejmę.
Myśl moja ostrzem leci w otchłanie błękitu,
Wyżej, wyżej i wyżej — aż do niebios szczytu.
Jak pszczoła topiąc żądło i serce w niem grzbiecie,
Tak ja, za myślą — duszę utopiłem w niebie.

Z SONETÓW KRYMSKICH.

I.

STEPY AKERMAŃSKIE.

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu;
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi;
Śród fali łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu.

Już mrok zapada, nigdzie drogi ni kurhanu;
Patrzę w niebo, gwiazd szukam przewodniczek łodzi:
Tam zdala błyszczą obłok, tam jutrzeńka wschodzi . . .
To błyszczą Dniestr, to weszła lampa Akermanu!

Stójmy! . . . Jak cicho . . . Słyszę ciągnące zórawie,
Którychby niedościgły źrenice sokoła;
Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie —

ADAM MICKIEWICZ.

Kędy wąż ślizką piersią dotyka się ziola.
W takiej ciszy, tak ucho natężam ciekawie,
Ze słyszałbym głos z Litwy . . . Jedźmy, nikt nie woła!

II.

GRÓB POTOCKIEJ.

W kraju wiosny, pomiędzy rozkosznemi sady,
Uwiędłaś, młoda rózo! bo przeszłości chwile,
Ulatując od ciebie jak złote motyle,
Rzuciły w głębi serca pamiątek owady.

Tam na północ, ku Polsce, świecą gwiazd gromady . . .
Dla czegoż na tej drodze błyszczy się ich tyle?
Czy wzrok twój ognia pełen, nim zgasnął w mogile,
Tam wiecznie lecąc, jasne powypalał ślady? . . .

Polko! i ja dni skończę w samotnej żalobie;
Tu niech mi garstkę ziemi dłoń przyjazna rzuci!
Podróźni często przy twym rozmawiają grobie:

I mnie wtenczas dźwięk mowy rodzinnej ocuci,
I wieszcz, samotną piosnkę dumając o tobie,
Ujrzy blizką mogiłę, i dla mnie zanuci.

Do „Farysa“ Adama Mickiewicza.
Rysunek Juliusza Kossaka.

ADAM MICKIEWICZ.

III.

AJUDACH.

Lubię poglądać wsparty na Judachu skale,
Jak spienione bałwany, to w czarne szeregi
Ścisnąwszy się buchają, to jak srebrne śniegi
W miljonowych tęczach kołują wspaniale.

Trącą się o mieliznę, rozbijają na fale,
Jak wojsko wielorybów zalegając brzegi
Zdobędą ląd w tryumfie, i napowrót zbiegi,
Mieczą za sobą muszle, perły i korale.

Podobnie na twe serce, o poeto młody!
Namiętność często groźne wzburza niepogody:
Lecz gdy podniesiesz bardon, ona bez twej szkody —

Ucieka w zapomnienia pograżyć się toni,
I nieśmiertelne pieśni za sobą uroni,
Z których wieki uplotą ozdobę twej skroni!

ADAM MICKIEWICZ.

ODA DO MŁODOŚCI.

Bez serc, bez ducha, — to szkieletów ludy:
Młodości! podaj mi skrzydła!
Niech nad martwym wzlece światem,
W rajska dziedzinę ułudy,
Kędy zapał tworzy cudy,
Nowości potrząsa kwiatem,
I obleka nadzieję w złote malowidła!...
Niechaj, kogo wiek zamroczy,
Chyląc ku ziemi poradzone czoło,
Takie widzi świata koło,
Jakie tępemi zakreśla oczy.

Młodości! ty nad poziomy
Wylatuj, a okiem słońca,
Ludzkości całe ogromy,
Przeniknij z końca do końca!

Patrz na dół! Kędy wieczna mgła zaciemia
Obszar gnuśności zalany odmętem:
To ziemia! ...
Patrz, jak nad jej wody trupie,
Wzbił się jakiś płaz w skorupie.
Sam sobie sterem, żeglarzem, okrętem;

ADAM MICKIEWICZ.

Goniąc za żywiołkami drobniejszego płazu,
To się wzbija, to w głąb wali,
Nie lgnie do niego fala, ani on do fali:
A wtem, jak bańka prysnął o szmat głazu!
Nikt nie zna jego życia, nie zna jego zguby:
To samoluby!

Młodości! tobie nektar żywota
Natenczas słodki, gdy z innymi dzielę:
Serce niebieskie poi wesele,
Kiedy je razem nic powiąże złota.

Razem młodzi przyjaciele!
W szczęściu wszystkiego — wszystkich są cele.
Jednością silni, rozumni szalem,
Razem młodzi przyjaciele! ...
I ten szczęśliwy, kto padł w śród zawodu,
Jeżeli poległem ciałem
Dał innym szczebel do sławy grodu.
Razem młodzi przyjaciele!
Choć droga stroma i śliska,
Gwałt i słabość bronią wchodu:
Gwałt niech się gwałtem odciska,
A ze słabością łamać uczmy się za młodu!

Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał hydrze,
Ten młody — zdusi Centaury,

ADAM MICKIEWICZ.

Piekle ofiarę wydrze,
Do nieba pójdzie po laury!
Tam sięgaj — gdzie wzrok nie sięga;
Łam, czego rozum nie złamie.
Młodości! orla twych lotów potęga,
A jako piorun twe ramię.

Hej! ramię do ramienia! Spólnemi łańcuchy
Opaszmy ziemskie kolisko!
Zestrzelmy myśli w jedno ognisko
I w jedno ognisko duchy!
Daléj z posad bryło świata,
Nowemi cię pchniemy tory,
Aż opleśniałej zbywszy się kory,
Zielone przypomnisz lata.

A jako w krajach zamętu i nocy,
Sklóconych żywiołów waśnią,
Jednem: „stań się“ z bożej mocy
Świat rzeczy stanął na zrębie;
Szumią wichry, cieką głębie,
A gwiazdy błękit rozjaśniają.

W krajach ludzkości jeszcze noc głucha ...
Żywioły chęci jeszcze są w wojnie.
Oto miłość ogniem zionie:
Wyjdzie z zamętu świat ducha!

ADAM MICKIEWICZ.

Młodość go pocznie na swoim łonie,
A przyjaźń w wieczne skojarzy spojnie.

Pryskają nieczule lody,
I przesądy światło ćmiące:
Witaj, jutrzeńko swobody,
Zbawienia za tobą słońce!

Z PANA TADEUSZA.

Rówienniki litewskich wielkich kniaziów, drzewa
Białowieży, Świtezi, Ponar, Kuszelewa!
Których cień spadał niegdyś na koronne głowy
Groźnego Witenesa, wielkiego Mindowy,
I Gedymina, kiedy na Ponarskiej górze,
Przy ognisku myśliwskim, na niedźwiedziej skórze
Leżał, słuchając pieśni mądrego Lizdejki,
A Wili widokiem i szumem Wilejki
Ukołysany, marzył o wilku żelaznym,
I zbudzony, za bogów rozkazem wyraźnym,
Zbudował miasto Wilno, które w lasach siedzi,
Jak wilk pośrodku żubrów, dzików i niedźwiedzi!

ADAM MICKIEWICZ.

Z tego to miasta Wilna, jak z rzymskiej wilczycy,
Wyszedł Kiejstut i Olgierd i Olgierdowicy,
Równie myśliwi wielcy jak sławni rycerze,
Czyli wroga ścigali, czyli dzikie zwierzę.
Sen myśliwski nam odkrył tajnie przyszłych czasów.
Że Litwie trzeba zawsze żelaza i lasów.

Knieje! do was ostatni przyjeżdżał na łowy,
Ostatni król, co nosił kołpak Witoldowy,
Ostatni z Jegiellonów wojownik szczęśliwy,
I ostatni na Litwie monarcha myśliwy.
Drzewa moje ojczyste! jeśli Niebo zdarzy
Bym wrócił was oglądać przyjaciele starzy:
Czyli was znajdę jeszcze? czy dotąd żyjecie?
Wy, koło których niegdyś pelzałem jak dziecię:
Czy żyje wielki Baublis, w którego ogromie
Wiekami wydrążonym, jakby w dobrym domie,
Dwunastu ludzi mogło wieczerzać za stołem?
Czy kwitnie gaj Mendoga pod farnym kościołem?
I tam na Ukrainie, czy się dotąd wznosi
Przed Hołowińskich domem, nad brzegami Rosi,
Lipa tak rozrośniona, że pod jej cieniami
Sto młodzieńców, sto panien, szło w taniec parami?

Pomniki nasze! ileż co rok was pożera
Kupiecka, albo inna niszcząca siekiera!

ADAM MICKIEWICZ.

Nie zostawia przytułku ni leśnym śpiewakom,
Ni wieszczom, którym cień wasz tak miły jak ptakom.
Wszak lipa czarnoleska, na głos Jana czuła,
Tyle rymów natchnęła! Wszak ów dąb gaduła,
Kozackiemu wieszczowi tyle cudów śpiewa!*

Ja, ileż wam winienem, o domowe drzewa!
Błahy strzelec, uchodząc szyderstw towarzyszy
Za chybioną zwierzyne, — ileż w waszej ciszy —
Upolowałem dumań, gdy w dzikim ostępie,
Zapomniawszy o łowach, usiadłem na kępie,
A kolo mnie srebrzył się: tu mech siwobrody
Zlany granatem czarnej, zgniecionej jagody,
A tam się czerwieniły wrzosiste pagórki,
Strojne w brusznicę, jakby w koralów paciórki.
W około była ciemność; gałęzie u góry
Wisiały, jak zielone, gęste, niskie chmury;
Wicher kędyś nad sklepem szalał nieruchomym,
Jękiem, szumami, wyciem, łoskotami, gromem:
Dziwny, odurzający hałas! Mnie się zdało
Że tam nad głową morze wiszące szalało.

Na dole, jak ruiny miast: tu wywrót dębu
Wysterka z ziemi, nakształt ogromnego zrębu;

---

* Obacz: *Zamek Kaniowski* — Goszczyńskiego.

ADAM MICKIEWICZ.

Na nim oparte, jak ścian i kolumn oblamy,
Tam gałęziste kłody, tu wpół zgniłe tramy,
Ogrodzone parkanem traw. W środek tarasu
Zajrzeć straszno: tam siedzą gospodarze lasu,
Dziki, niedźwiedzie, wilki; u wrót leżą kości
Na pół zgryzione jakichś nieostrożnych gości.
Czasem wymkną się w górę przez trawy zielenie,
Jakby dwa wodotryski dwa rogi jelenie,
I mignie między drzewa zwierz żółtawym pasem,
Jak promień, kiedy wpadłszy, gaśnie między lasem.

I znowu cichość w dole. Dzieciół na jedlinie
Stuka z lekka i dalej odlatuje, ginie,
Schował się: ale dziobem nie przestaje pukać,
Jak dziecko gdy schowane, woła, by go szukać.
Bliżej siedzi wiewiórka, orzech w łapkach trzyma,
Gryzie go; zawiesiła kite nad oczyma,
Jak piórko nad szyszakiem u kirasyera:
Chociaż tak osłoniła, dokoła spoziera,
Dostrzegłszy gościa, skacze gajów tanecznicą
Z drzew na drzewa, miga się jako błyskawica;
Nakoniec w niewidzialny otwór pnia przepada,
Jak wracająca w drzewo rodzime Dryada.
Znowu cicho.

Wtem, gałąź wstrzęsła się trącona,
I pomiędzy jarzębin rozsunięte grona,

ADAM MICKIEWICZ.

Kraśniejsze od jarzębin zajaśniały lica:
To jagód, lub orzechow zbieraczka, dziewica.
W króbeczce z prostej kory, podaje zebrane
Brusznice świeże, jako jej usta rumiane.
Obok młodzieniec idzie, leszczynę nagina:
Chwyta w lot migające orzechy dziewczyna.

W tém, usłyszeli odgłos rogów i psów granie:
Zgadują, że się ku nim zbliża polowanie,
I pomiędzy gałęzi gęstwą, pełni trwogi,
Zniknęli nagle z oczu — jako leśne bogi.

TRZECH BUDRYSÓW.

Stary Budrys trzech synów, tęgich jak sam Litwinów,
Na dziedziniec przyzywa i rzece:
„Wyprowadźcie rumaki i narządźcie kulbaki,
A wyostrzcie i grotty i miecze.

Bo mówiono mi w Wilnie, że otrąbią niemylnie,
Trzy wyprawy na świata trzy strony:
Olgierd Ruskie posady, Skirgiełł Lachy sąsiady,
A książdz Kiejstut napadnie Teutony.

ADAM MICKIEWICZ.

Wyście krzepcy i zdrowi; jedźcie służyć krajowi,
Niech Litewskie prowadzą was bogi!
Tego roku nie jadę, lecz jadącym dam radę:
Trzej jesteście i macie trzy drogi.

Jeden z was pobiedz musi, za Olgierdem ku Rusi,
Po nad Ilmen, pod mur Nowogrodu;
Tam sobole ogony i srebrzyste zasłony,
I u kupców tam diengi jak lodu.

Niech zaciągnie się drugi, w księdza Kiejstuta cugi,
Niechaj tępi Krzyżaki psubraty;
Tam bursztynu jak piasku, sukna cudnego blasku,
I kapłańskie w brylantach ornaty.

Za Skirgiellem niech trzeci, po za Niemen poleci,
Nędzne znajdzie tam sprzęty domowe:
Ale za to wybierze — dobre szable, puklerze,
I mnie ztamtąd przywiezie synowę.

Bo nad wszystkie ziem branki, milsze Laszki kochanki,
Wesolutkie jak młode koteczki,
Lice bielsze od mleka, z czarną rzęsą powieka,
Oczy błyszczą się jak dwie gwiazdeczki.

ADAM MICKIEWICZ.

Ztamtąd ja przed pół wiekiem, gdym był młodym czło-
wikiem,

Laskę sobie przywozłem za żonę:
A choć ona już w grobie, jeszcze dotąd ją sobie
Przypominam, gdy spojrzę w tę stronę.“

Taką dawszy przestrogę, błogosławił na drogę:

Oni wsiedli, broń wzięli, pobiegli.
Idzie jesień i zima, synów niema i niema;
Budrys myślał że w boju poległi.

Po śniegowej zamieci, do wsi zbrojny mąż leci,
A pod burką wielkiego coś chowa.

„Ej! to kubał, w tym kubał, nowogrodzkie są ruble?“
— „Nie mój ojciec — to Laska, synowa!“

Po śnieżystej zamieci, do wsi zbrojny mąż leci,
A pod burką wielkiego coś chowa.

„Pewnie z Niemiec mój synu, wiesz kubał bur-
sztynu?“
— „Nie mój ojciec — to Laska, synowa!“

Po śnieżystej zamieci, do wsi jedzie mąż trzeci;
Burka pełna, — zdobyczy tam wiele:

ADAM MICKIEWICZ.

Lecz nim zdobyć pokazał, stary Budrys już kazał,
Prosić gości na trzecie wesele.

ROZMOWA WIECZORNA.

I.

Z Tobą ja mówię, co królujesz w niebie,
A razem gościsz w domku mego ducha;
Gdy północ wszystko w ciemnościach zagrzebie,
I czuwa tylko zgryzota i skrucha:
Z Tobą ja mówię! słów nie mam dla Ciebie;
Myśl Twoja, każdej myśli mej wysłucha,
Najdalej władasz i służysz w pobliżu,
Król na niebiosach — w sercu mem, na krzyżu.

I każda dobra myśl, jak promień wraca
Znowu do Ciebie, do źródła, do słońca.
I nazad płynąc, znowu mię ozłaca,
Szczęść blask: blask biorę i blask mam za gońca.
I każda dobra chęć Ciebie wzbogaca,
I znowu za nią płacisz mi bez końca:
Jak Ty na niebie; Twój sługa, Twe dziecię,
Niech się tak cieszy i błyszczy na świecie!

ADAM MICKIEWICZ.

Tyś król, o cuda! i Tyś mój poddany!
Każda myśl płocha jako włócznia nowa,
Otwiera Twoje niezgojone rany;
I każda chęć zła jest gąbka octowa,
Którą do ust Twych zbliżam zagniewany —
Póki Cię moja złość w grobie nie schowa,
Cierpisz, jak sługa panu zaprzędany:
Jak Ty na krzyżu, Twój pan, Twoje dziecię,
Niechaj tak cierpi i kocha na świecie.

II.

Kiedym bliźniemu odsłonił myśl chorą
I wątpliwości raka, co ją toczy:
Zły wnet ucieczką ratował się skórą,
Dobry zapłakał — lecz odwracał oczy.
Lekarzu wielki! Ty najlepiej widzisz
Chorobę moją, a mną się nie brzydzisz!

Gdym w obec bliźnich dobył z głębi duszy
Głos przeraźliwszy, niżli jęk cierpienia,
Głos wiecznie grzmiący w piekielnej katuszy,
Cichy na ziemi, głos złego sumienia:
Sędzio straszliwy! Tyś ognie rozdmuchał
Sumieniu złemu — i Tyś mnie wysłuchał!

ADAM MICKIEWICZ.

III.

Gdy mnie spokojnym zowią dzieci świata,
Burzliwą duszę kryję przed ich okiem,
I obojętna дума jak mgły szata,
Wewnętrzne pioruny pozlaca obłokiem;
I tylko w nocy, cicho, na Twe łono,
Wylewam burzę we łzy roztopioną!

JULIUSZ SŁOWACKI.

1809 † 1849.

H Y M N

O ZACHODZIE SŁOŃCA NA MORZU.

Smutno mi Boże! Dla mnie na zachodzie,
Rozlałeś tęczę blasków promienistą;
Przedemną gasisz w lazurowej wodzie
Gwiazdę ognistą.
Choć mi tak niebo Ty złocisz i morze:
Smutno mi Boże!

Jak puste kłosa z podniesioną głową,
Stoję rozkoszy próżen i dosytu;
Dla obcych ludzi mam twarz jednakową,
Ciszę błękitu.
Ale przed Tobą głęb serca otworzę:
Smutno mi Boże!

Jako za matki odejściem się żali
Mała dziecina, tak ja płaczu bliski,
Patrząc na słońce co mi rzuca z fali
Ostatnie błyski;

JULIUSZ SŁOWACKI.

Choć wiem, że jutro błysnie nowe zorze:
Smutno mi Boże!

Dzisiaj na wielkiem morzu obłąkany,
Sto mil od brzegu i sto mil przed brzegiem,
Spotkałem lotne w powietrzu bociany,
Długim szeregiem.
Żem je znał kiedyś na polskim ugorze:
Smutno mi Boże!

Żem często dumał nad mogiłą ludzi;
Żem nieznał prawie rodzinnego domu;
Żem był jak pielgrzym co się w drodze trudzi
Przy blaskach gromu:
Że niewiem gdzie się w mogile położę:
Smutno mi Boże!

Ty będziesz widział moje białe kości,
W straż nieoddane kolumnowym czołom;
Alem jest jako człowiek co zazdrości
Mogił — popiołom.
Więc że nieznane gotujesz mi łożę:
Smutno mi Boże!

Kazano w kraju, niewinnej dziecinie
Modlić się za mnie codzień, a ja przecie

JULIUSZ SŁOWACKI.

Wiem, że mój okręt nie do kraju płynie
Płynąc po świecie.
Więc że modlitwa dziecka nie nie może:
Smutno mi Boże!

Na tęczę blasków, którą tak ogromnie
Anieli Twoi w niebie rozpostarli,
Nowi gdzieś ludzie w sto lat będą po mnie
Patrzący — marli . . .
Nim się przed moją nicością ukorzę:
Smutno mi Boże!

W PAMIĘTNIKU.

Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do Ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj — bo to są najlepsi poeci.

Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone,
Będą ci całe poemata składać.
Jabym to samo powiedział co one,
Bo ja się od nich nauczyłem gadać;

JULIUSZ SŁOWACKI.

Bo tam, gdzie Ikwy srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś — jak Zośka — dzieciną.

Dzisiaj daleko pojechałem w gości,
I dalej los mię nieszczęśliwy goni.
Przywieź mi Zośko od tych gwiazd światłości;
Przywieź mi Zośko z tamtych kwiatów woni;
Bo mi zaprawdę odmłodnieć potrzeba.
Wróć mi więc z kraju taką — jakby z nieba.

ROZŁĄCZENIE.

Rozłączeni, lecz jedno o drugim pamięta:
Pomiędzy nami lata biały gołąb smutku
I nosi ciągle wieści. Wiem, kiedy w ogródku,
Wiem kiedy płaczesz w cichej komnacie zamknięta.

Wiem, o jakiej godzinie wraca bolu fala,
Wiem, jaka ci rozmowa ludzi łzę wyciska,
Tyś mi widna, jak gwiazda, co się tam zapala;
I łzę różową leje i skrą siną błyska.

A choć mi teraz ciebie oczyma nie dostać,
Znając twój dom i drzewa ogrodu i kwiaty,
Wiem, gdzie malować myślą twe oczy i postać,
Między jakimi drzewy szukać białej szaty.

JULIUSZ SŁOWACKI.

W SZWAJCARYI.

I.

Odkąd zniknęła jak sen jaki złoty,
Usycham z żalu, omdlewam z tęsknoty.
I, nie wiem czemu ta dusza z popiołów
Nie wylatuje za nią do Aniołów?
Czemu nie leci za niebieskie szranki,
Do tej zbawionej i do tej kochanki.

II.

W szwajcarskich górach jest jedna kaskada,
Gdzie Aar wody błękitnymi spada.
Pozwól tam spojrzeć zawróconej głowie.
Widzisz tę tęczę na burzy w parowie?
Na mgłach srebrzystych cała się rozwiesza,
Nic ją nie zburzy i nic ją nie zmiesza;
A czasem tylko jakie białe jagnię
Przez tęczę idzie, na skraju doliny
Szczypać kwitnące róże i leszczyny;
Lub jaki gołąb, co wody zapragnie,
Jakby się blaskiem pochwalić umyślnie,
Przez tęczę szybko przeleci i błysnie.
Tam ją ujrzałem! i wnet rozkochany,
Że z tęczy wyszła i z potoku piany
Wierzyć zacząłem i wierzę do końca:

JULIUSZ SŁOWACKI.

Tak jasną była od promieni słońca!
Tak pełna w sobie anielskiego świtu!
Tak rozwidnioną źrenicą z błękitu!
Gdy oczy przeszły od stóp do warkoczy,
To zakochały się w niej moje oczy;
A za tym zmysłem co kochać przymusza,
Poszło i serce, a za sercem dusza.
I tak się zaczął romans prędko klecić,
Że chciałem do niej przez kaskadę lecieć;
Bo się lękałem, że jak widmo blade,
Nim dusza ze snu obudzona krzyknie,
Upadnie w przepaść, w tęczę i w kaskadę,
I roztopi się — i zgaśnie — i zniknie.
I byłem jak ci, co się we śnie boją,
Bo jużem kochał, bo już była moją.
I tak, raz pierwszy spotkałem ją samą
Pod jasną tęczy różnobarwnej bramą;
Powiew miłości owiał mię uroczy.
Stałem przed nią i spuściłem oczy.

III.

Poszedłem za nią przez góry, doliny:
I szliśmy razem u stóp tej lawiny,
Gdzie śnieg przybiega aż do stóp człowieka
Spłaszczoną pletwą, jak delfin olbrzymi;

JULIUSZ SŁOWACKI.

Para mu z nozdrza srebrzystego dymi,
A Rodan z paszczy błękitnej ucieka.
Pamiętam chwilę . . . poranek był skwarny,
Tameśmy szmerem spłoszyli dwie sarny;
Te, jakby szczęścia ludzkiego świadome,
Stały blisko, złote, nieruchome,
I utopily oczu błyskawice,
W kochanki mojej błękitne źrenice;
I długo patrząc, nieruchome obie,
Głowy płomienne pokładły na sobie.
Rzekłem: one się zakochały w tobie!
Rzekłem — i za to z ust zamkniętych skromnie
Najpierwszy uśmiech jej przyleciał do mnie,
Przyleciał szybko i wrócił z podróży,
Do swego gniazda, do pereł i róży;
A gdy zobaczył, że oczu nie mrużę,
Całą jej białą twarz zamienił w różę.
A wiecie? ani tak za serce chwyta
Rumieniec kwiatu, co świeżo rozkwita;
Ani tak oko wędrowca zachwyca,
Gór nad-alpejskich śnieżysta dziewica,
Kiedy od słońca różane ma lica:
Jak ten rumieniec bez wstydu i grzechu,
Co się na twarzy urodził z uśmiechu.

IV.

Odtąd szczęśliwi byliśmy i sami,
Płynąc szwajcarskich jezior błękitami;
I nie wiem, czy tam była łódź pod nami,
Bom z duchy prawie zaczynał się bratać,
Chodzić po wodach i po niebie latać,
A ona tak mię prowadziła wszędzie!
Ach! ona była jak białe łabędzie,
Była jeziora błękitnego panią;
Płynęła lecąc, łódź leciała za nią,
Za łodzią jasność szafirowym szlakiem,
Za tą jasnością rybek korowody,
I wyrzucały się aż do niej z wody;
I z takimeśmy płynęli orszakiem,
Uśmiechając się w błękitu krainie.
Bo ona była jak wodne boginie:
Miała powozy z delfinów, z gołębi,
I kryształowe pałace na głębi,
I księżycowe korony w noc ciemną . . .
I mogła była co chce zrobić ze mną.

V.

Raz, że nie była niebieskim aniołem,
Myślałem całe długie pół godziny,
Wyspowiadałem się potem z tej winy —

JULIUSZ SŁOWACKI.

Sluchajcie! Oto przed Tella kościołem
Pierwsza na kamień wyskoczyła płocha,
I powiedziała mi w głos — że mnie kocha,
I odesłała mnie znów na jezioro;
Łódkę mą — piersią odtrąciwszy białą . . .
A ja, ach! nie wiem, co się ze mną stało!
Czy mnie anieli do nieba zabiorą,
Czy grzmiące fale jeziora pochłoną,
Czy uśmiechami rozrywa się łono,
Czy serce jak lód rozegrzany taje,
Czy dusza skrzydeł anielskich dostaje,
Czyli w nią wstąpił cały anioł złoty?
Czyli uśmiechów pełna, czy tęsknoty?
Wszystkie uczucia gwałtownemi loty
Na serce spadły, jak gołębi chmura
Pić łyzy i białe w niem obmywać pióra,
Aby się czyste rozlecieć po niebie . . .
Wtem zawołała łódź ze mną do siebie.
Usłyszała ją łódka i spostrzegła,
I sama do niej z błękitu przybiegła.

VI.

Pod ścianą ze skał i pod wieńcem borów
Stoi cichości pełna i kolorów
Tella kaplica. Jest próg tam na fali,
Gdzieśmy raz pierwszy przez usta zeznali,

Że się już dawno sercami kochamy;
A pod tym progiem są na wodzie płamy
Od sosen, co się kołyszą na niebie,
I od skał cienia, gdzie mówiąc do siebie,
Wbite do wody trzymaliśmy oczy.
A pod tym progiem fala tak się toczy,
I tak swawolna i taka ruchoma,
Że wzięła w siebie dwa nasze obrazy,
I przybliżała, łącząc je rękoma,
Chociaż nas tylko łączyły wyrazy.
Ach! fala taka szalona i pusta!
Że połączyła nawet nasze usta,
Choć sercem tylko byliśmy złączeni.
Fala tak pełna ruchu i promieni,
Że jednym światła objąwszy nas kołem,
Zmieszała niby anioła z aniołem.
Gdy myślę, boleść dręczy mię niezmierna.
Falo! niewierna falo! — i tak wierna!

VII.

Raz mię ów anioł zaprowadził złoty
Przez jasne łąki do lodowej groty.
Tam ją obielił dzień alabastrowy;
I mróz na czole mej jasnej królowej
Perłami okrył wszystkie polne róże;
I ze sklepienia lzy leciały duże;

JULIUSZ SŁOWACKI.

A we łzach sylfy z jasnością ogromną
Deszczem spadały na białą i skromną.
Słyszając, że ściany płaczą coraz głośniej,
Cała się szatą okryła zazdrośniej,
I wszystko oczom ciekawym ukradła,
I jeszcze ręce skrzyżowane kładła
Na alabastry widne, choć zakryte.
Tak nieruchoma stała, a koło niej
Igrały tęcze w blaski rozmaite.
Ja wtenczas modlić się zacząłem do niej:

Ave Maria!

Jak biała róża, kiedy się rozwija,
Róż pokazuje z piersi odemkniętej:
Taki rumieniec wyszedł z lica świętej.
I zamyślona odwróciła głowę,
Palec na ściany kładąc kryształowe,
Jak ta, co imię ukochane kreśli,
Lub o błękitnych jakich myślach myśli.
Wreszcie się do mnie obróciwszy, rzekła:
Może za miłość ja pójdę do piekła,
I gdzieś w piekielne wprowadzona chłody,
Wszczepioną będę w kryształowe lody,
Jako ta bańka z powietrza i z tęczy . . .
Lecz prawda, rzekła, jeżeli się męczy
Ta jasność słońca stworzona promieniem,
Którą lód w sobie mrozi i zabija,

JULIUSZ SŁOWACKI.

Można ją z lodu uwolnić westchnieniem . . .
Ave Maria!

VIII.

Pójdziemy razem na śniegu korony!
Pójdziemy razem nad sosnowe bory,
Pójdziemy razem gdzie trzód jęczą dzwony,
Gdzie się w tęczowe ubiera kolory
Jungfrau, i słońce złote ma pod sobą;
Gdzie we mgle jeleń przelatuje skory;
Gdzie orły skrzydeł rozwianych żałobą
Rzucają cienie na lecące chmury;
O! moja luba, tam pójdziemy z sobą.
A jeśli z takiej nie wrócimy góry,
Ludzie pomyślą, że nas wzięły duchy
I gdzieś w niebieskie uniosły lazury.
Żeśmy się za gwiazd chwycili łańcuchy
I ulecieli z pelejad gromadą.
I tylko po nas potok spadnie głuchy,
I błyszczącą się łez rzuci kaskadą.

IX.

Ach! najszczęśliwsi na ziemi nie wiedzą,
Gdzie duchy skrzydła na ramionach kładną,
Gdzie jak łabędzie zadumane siedzą?

JULIUSZ SŁOWACKI.

Ach! najciekawszi na świecie nie zgadną,
W jakim szalecie żyłem z moją miłą;
I wiele nam róż do okien świeciło,
I wiele wiszeń na około rosło,
Ile słowików na wiszniach się niosło;
Ile tam w każdą noc miesięczną, bladą
Kłóteń słowików płaczących z kaskadą;
Ile trzód naszych szło na łąkach dzwonić . . .
Ach! tego nawet śpiącym nie odsłonić,
Ani pokazać, ani zawrzeć w słowie . . .
Łąka i szalet i wisznie w parowie,
W takim parowie, że stróż anioł biały
Rozwijał skrzydła od skały do skały,
I nakrywał ten cały parów dziki,
Szalet — i róże — i nas — i słowiki.

X.

Lecz nadto było cyprysowej woni,
I nadto barwy, co się w różach płoni;
I chciała nas już miłość ująć zdradą.
Było to rankiem, pomnę, pod kaskadą:
Byliśmy niczem niestrwożeni, sami,
Czytając książkę pełną łez, ze łzami.
Wtem duch mi jakiś podszepnął do ucha,
Ażebym na nią z książki przeszedł okiem.
Była jak anioł, co myśli i słucha;

JULIUSZ SŁOWACKI.

I nagle takim przejrzystym obłokiem
Rumieniec smutny twarz jęj umalował,
Że nie wiem dotąd, jak się wszystko stało,
Alem ją w usta różane całował,
I czułem ją tu, na mych rękach, białą,
Sercem bijącą, brylantową w oczach.
Wtem nagle, w jasnej kaskady warkoczach
Coś pomieszało się i coś urzekło;
Wiatr na nas rzucił całe wodne piekło,
I z kwiatów spłoszył wilgotnemi mgłami.
Odtąd jużesmy nie czytali sami.

XI.

Odtąd w uśmiechach była dla mnie rzadsza,
Smutniejsza, cichsza i bielsza i bledsza.
W głębszych się coraz zanurzała cieniach,
I obrywała róże na strumieniach;
Albo przy kaskad naciągniętej lutni
Stawała słuchać, tak jak ludzie smutni
Z twarzą spuszczoną; lub sama w ustroni
Ręce na białą zakładała szyję,
Jak ta, co boi się, albo się broni.
Lub jako gołąb, co w strumieniu pije,
Do nieba jasnym wzlatywała okiem.
Już wolnym, sennym błąkała się krokiem,

JULIUSZ SŁOWACKI.

I jaskółeczek utraciła zwinność,
I zadumała ją całą — niewinność.

XII.

Widząc ją taką, chciałem bronić siebie
I rzekłem: Luba! jak Bóg jest na niebie,
Z sercaś mi wszystko odpuścić powinna;
Lilija jedna wszystkiemu jest winna.
Otoś ty wczoraj w tem źródle co bije,
Na jasnej łące myła twarz i szyję;
A tam za tobą prosta, niedaleka,
Jak służebnica co z rąbkami czeka,
Lilija jedna, cała jasna, w bieli,
Oczekiwała, aż wyjdiesz z kąpieli.
Widząc was obie takie białe, w parze,
Myślałem, że śpiąc o aniołach marzę;
I drżeć zacząłem i zadrzałem wszystek,
I jeden tylko poruszyłem listek,
Ten listek inne poruszył listeczki,
I szmer się zrobił — ty wybiegłaś z rzeczki;
I takeś prędko uciekała złąka,
Żeś łonem kwiatu potraçała pręty;
I lilijowa wnet łodyga pękła,
I kwiat z niej upadł twoją pierśią ścięty;
A jam rozważać zaczął z twarzą bladą,
Jak ten kwiat kruchy, jak ty jesteś zwinna.

JULIUSZ SŁOWACKI.

I oto dzisiaj, rankiem, pod kaskadą —
Nie jam był winien — lecz lilija winna.

XIII.

Płonęła wonna jak kadzidło mirry,
I widać było, że nie wiedząc płonie.
Głębszemi oczów stały się szafiry,
I prędsza fala białości na łonie.
I dziwnym ogniem rozpalone skronie
Wczesne zwiędnięcie dawały bławatom.
Ona z tych była, co się skarżą matkom;
I skarżyła się gwiazd cichej gromadzie,
Gdy do snu księżyc niepełny się kładzie,
Gdy kwiaty szepcą miłośnie do ucha,
Co zamysłona własnych myśli słucha.

XIV.

Czy ty gdzieś teraz, o miła! z rozpaczą
Aniołom boskim mówisz rozżalona?
Jak ci, co mówią skarżąc się i płacząc,
Że była burza gromami czerwona.
Że była grota posępna i ciemna.
I w grocie z kaskad kryształu zasłona;
Że była trwoga w ciemności tajemna,
Razem niepamięć jakaś boskiej kary;
I skarga smutna czystych Nimf, podziemna,

JULIUSZ SŁOWACKI.

Że nas tam samych dzień odstąpił szary,
I zastał z twarzą ognistą przy twarzy;
I ptasząt nas tak obudziły gwary.
Mówisz ty o tem? jak ta, co sie skarży?
O! nie mów ty tak aniołom, niebieska!
Bo każda twoja brylantowa łezka
Jednemu będzie z tych jasnych pożarem.
Bo ja, ach! gdybym był także aniołem
Z rozpromienionem na błękitach czolem,
I nieskończoność całą miał obszarem,
I mógł zarządzać gwiazdami wszystkiemi:
Nie chciałbym gwiazdy niebieskiemi świecić,
Lecz tylko rzucić błękity i lecieć,
I taką, jak ty, mieć moją — na ziemi.

XV.

Z grotty ta piękna wyjść nie śmiała sama.
Słońca się może bała na lazurze,
Że za promienne będzie i za duże,
Albo, że będzie jako czarna plama.
Ale na niebie była z tęczy brama,
Na wyplakanej rozwieszona chmurze.
Wyszła — i naprzód ją zdziwiły róże,
Że takie były jak wczoraj różowe.
Zerwała jedną i podniosła głowę,
I zadziwiła ją ta tęcza ranna,

Do poematu J. Słowackiego „W Szwajcaryi“.

Rysunek E. M. Andriollego.

JULIUSZ SŁOWACKI.

Niebios błękitnych przezroczystość szklanna,
Krażek księżycy tonący w błękiecie.
Zda się, że nowe ją zdziwiło życie,
Tak w ciszy czegoś słuchała, tak biegła
Aż gdzieś w kryształach jeziora spostrzegła
Na licu swoim, przezroczytszą białość,
Żywszy ust koral i większą omdlalość,
I uśmiech pełny tęsknoty, i żałość.
Więc osłoniła się cała w warkoczu,
I więcej na mnie nie podniosła oczu.

XVI.

Jest chwila, gdy się ma księżyc pokazać,
Kiedy się wszystkie słowiki uciszą,
I wszystkie liście bez szelestu wiszą,
I ciszej źródła po murawach dyszą;
Jakby ta gwiazda miała coś nakazać,
I o czem cichem pomówić ze światem,
Z każdym słowikiem, z listeczkiem i z kwiatem.
Jest chwila, kiedy ze srebrzystą tęczą
Wychodzi błądy pierścionek Dyanny;
Wszystkie się wtenczas słowiki rozjęczą,
I wszystkie liście na drzewach zabręczą,
I wszystkie źródła jęk wydają szklanny;
O takiej chwili, ach! dwa serca płaczą,
Jeśli coś mają przebaczyć — przebaczą;

JULIUSZ SŁOWACKI.

Jeżeli o czem zapomnieć — zapomną.
O takiej chwili, z moją panią skromną
Jużeśmy siedli w naszych progach wiejskich,
Już rozmawiali o rzeczach anielskich.

XVII.

Jak śpiewający na niebie skowronek
Z gór słyhać było pustelnika dzwonek.
Rzekła raz: „chodźmy do staruszka celi,
Może rozgrzeszy, może rozweseli,
Dłonie nam zwiąże i kochać ośmieli“.
Tak mówiąc wbiegła do sosnowej chaty,
Szybko zamknęła wszystkie okiennice,
Ażeby na nią nie patrzyły kwiaty;
I ustroiwszy się jak gór dziewice,
Wybiegła do mnie — myślałem, że padnę! . . .
Ani jej oczy kiedy takie ładne,
Ani jej usta takie były świeże.
Motyla miała czarnego na głowie,
Ten alabastrów od smagłości strzeże;
I przeświecony od słońca w połowie,
Na czoło rzuca skrzydła cieniu duże;
A pod motylem pochowane róże
Z pod czarnej gazy patrzyły ciekawe,
Na pół zamknięte, świeże, jeszcze łzawe;
Wiedząc, że zawsze strzegę serca strony,

JULIUSZ SŁOWACKI.

Złośliwy motyl usiadł przechylony.
Myślałem, że mu to skrzydło połamię . . .
Siadł i na lewe przechylił się ramię.
I któżby wierzył w przeczucia, co straszą,
Gdy wyobraźnia cała szczęściem dumna!
Gdym z góry spojrział na dolinę naszą,
Szalet się oku wydawał jak trumna;
Małeńki, cichy; kiedym spojrział z góry,
Nasz ogród z wiszeń jak cementarz ponury,
I niespokojne o nas gołębice,
I zadumane o nas w łąkach trzody,
Ziemia smutniejsza, błękitniejsze wody,
Zabite śmierci éwiekiem okiennice;
Wszystko zaczęło mię straszyc i smucic,
Jakbyśmy nigdy nie mieli powrócié.
Szedłem posępny i drżący na góry . . .
Jeziora czarne, głązy, śniegi, chmury;
Girlandy z orłów na błękitnym lodzie,
Słońce czerwone jak krew o zachodzie,
Dom pustelnika śniegiem przysypany,
I dwa ogromne na straży brytany;
Krzyżyk na celi gdzie siadały gile,
Cela, pustelnik stary, księgi w pyle,
Wszystko to dzisiaj już podobne snowi . . .
Pamiętam tylko, że promień zachodu
Cały się na twarz rzucał Chrystusowi,

JULIUSZ SŁOWACKI.

Kiedy na palec jej zimny jak z lodu
Kładłem pierścionek . . . . .

. . . . .

XVIII.

Gaje, doliny, łąki i strumienie!
O nie pytacie wy mię smutne o nią.
Są łzy, co mówić na zawsze zabronią.
A kiedy mówię, wpadam w zamyślenie;
I widzę jasne, błękitne spojrzenie,
Co się zaczyna nademną litować,
I widzę usta, co mię chcą całować,
I drzę — i znów mię ogarną płomienie.
I nie wiem, gdzie iść i gdzie oczy schować?
I gdzie łzy ukryć? i gdzie być samotnym?
I staję błądy i kreślę jej rysy,
Lub imię piszę na piasku wilgotnym;
Lub błędzę między róże i cyprysy,
Jak człowiek, który skarb drogi postrada,
Zmysły utracił, i płacząc, usiada
Tam, kędy urny na grobowcach siedzą,
Myśląc, że groby o niej co powiedzą.

XIX.

Jest pod mojemu oknami fontanna,
Co wiecznie jęczy zapłakany szumem;

JULIUSZ SŁOWACKI.

Jest jedno drzewo, gdzie harfowym tłumem
Żyją słowiki; jedna szyba szklanna,
Gdzie co noc blada zaziera Dyanna,
I czoło moje smutnym blaskiem mami.
I tak mie budzą zalanego łzami —
To drzewo, księżyc ten i ta fontanna.
I wstaję blady, przez okno wyzieram,
Słuchając różnych płaczów na dolinie.
Słowiki jęczą i fontanna płynie,
Mówią mi o niej — ja serce otwieram
I o śmierć prędką modłę się z rozpaczą,
I schnę, i wędnę — i — ach! nie umieram . . .
I co dnia budząc mnie, fontanny płaczą.

XX.

Kiedy się myślą w przeszłości zagłębie,
Nie wiem, jak sobie jej postać malować?
Czy kiedy przyszła śpiącego całować,
Jak z rozwartemi skrzydłami gołębie?
Czy wtenczas, kiedy uciekała trwożna?
Czy, gdy na jedną ze mną księgi kartę
Wbijala oczy błękitne, otwarte,
Na każde moje spojrzenie ostrożna?
Czy, kiedy wiejskim otoczona dworem
Chodziła gdyby zaklęta królowa?
Czy kiedy cicho uśnie pod jaworem?

JULIUSZ SŁOWACKI.

Czy kiedy goni, czy kiedy się chowa
W księżycu blasku biała, lub wieczorem
Od Alp na śniegu różowych, różowa.

XXI.

Zkąd pierwsze gwiazdy na niebie zaświecą
Tam pójdę, aż za ciemnych skał krawędzie.
Spojrzę w lecące po niebie labędzie,
I tam polecę — gdzie one polecą.
Bo i tu, i tam, za morzem, i wszędzie,
Gdzie tylko poszę przed sobą myśl biedną,
Zawsze mi smutno, i wszędzie mi jedno;
I wszędzie mi źle — i wiem, że źle będzie.
Więc już nie myślę teraz tylko o tem,
Gdzie wybrać miejsce na smutek łaskawe;
Miejsce, gdzie żaden duch nie trąci lotem
O moje serce rozdarte i krwawe;
Miejsce, gdzie księżyc przyjdzie aż pod ławę,
Idąc po fali . . . zaszeleści złotem,
I załaskocze tak duszę tajemnie,
Że stęskni, ocknie się — i wyjdzie ze mnie.

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

1812 † 1859.

DO KOBIETY.

Choć serce znęcisz krwawych ócz kryształem,
Lub je podeptasz czczęj myśli suchością,
Nie będziesz jeszcze żywym ideałem,
Nie będziesz jeszcze niewieścią pięknością.

Skromność bez wiedzy, lub rumiane lice,
Również się dzisiaj na mało przydały —
Nie być — lecz wyrość musisz na dziewicę,
Przechodząc zwolna świat ten bolu cały.

A gdy z twych natchnień i mąk i lez mnóstwa,
Wybłyśnie w końcu święty promień Bóstwa,
I twarz ci zleje światłem wiecznotrwałem;

Gdy na twem bladym, marmurowym czole,
W wieniec się mocy splotą życia bole:
Wtedyś Pięknością, wtedyś Ideałem!

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

UŁAMEK

Z GLOSSY ŚW: TERESSY.

Przed życiem czuję, nie przed śmiercią trwogę —
Bo takie światy widzę tam przed sobą,
Że mi ten ziemski, grobową żalobą,
I tem umieram — że umrzeć nie mogę!

Umrzeć lub cierpieć! a cierpieć bez miary!
Bo mnie się z Tobą trza złać w Twojem niebie,
Lub gdy niemożna — żyć w piekle dla Ciebie!
Ślij mi więc męki jak niebieskie dary!
Im srozsze będą — tem mi więcej błogie —
Ja przed spokojem tylko czuję trwogę
I tem umieram, że umrzeć nie mogę.
Jedynej ulgi na moje męczarnie,
— A jedna tylko i śmierć się nazywa —
Śmierci dać sobie niezdolam bezkarnie!
O! bardzo Panie, bardzo nieszczęśliwa!
Tę jedną szczęścia Tyś zamknął mi drogę:
I tem umieram, że umrzeć nie mogę!

Czasem Cię tylko widuję w widzeniu,
Lecz Ty nie raczysz długo ze mną zostać,
Wnet niknie Bożo-człowiecza Twa postać,

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

I w gorszem jeszcze konam znicestwieniu!
— Przed chwilą byłam w wieczności rozlana,
Nikt nie rozeznałby sługi od Pana —
Ty Bóg, Ty dla mnie stawałeś się mały,
A ze mnie małej — wyrastał Bóg cały!
Tyś się zamykał w mem sercu jak w grobie —
Jam się jak bezmiar szerzyła ku Tobie!
Przez nieskończonej laski zezwolenie,
Stwórca przechodził na chwilę w stworzenie —
Stworzenie w Stwórcę, przez jedno westchnienie.

Mnie już tak było jakby po pogrzebie —
Bez ciała byłam na ziemi i w niebie.
Na wieki z Tobą, przy Tobie, u Ciebie!
W twarz Ci patrzyłam — ale nie oczyma,
Bo na to wzroku ócz śmiertelnych niema.
Głos Twój słyszałam, lecz nie ziemskim słuchem,
Wszystkom widziała i słyszała — duchem!
A jednak Panie, Tyś jaśniał przedemną
Jakby słońce słońce, w którym kształt człowieka!
Ach! światło dzienne nocą wiecznie ciemną,
Przy tym promieniu co z Twych skroni ścieka.
Choć nie cielesny, widomszy niż ciało,
I słowo każde, co z ust Twych służywało —
Dźwiękiem, dźwięczniejszym niż dźwięk ssan przez uszy,
Nie brzmiące, brzmiało jak pieśń w mojej duszy.

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

I byłam z Tobą, oglądałam Ciebie —
Nie ukrytego w przenajświętszym chlebie,
Nie tajonego przesłonami cudu:
Lecz jakim bywasz wśród Aniołów ludu,
Tam, gdzie nad światem królujesz z Świętymi!
Takim Cię, takim tu miałam, na ziemi! —
Lepiej od Świętych widziałam Cię Panie,
Bo silniej kocham, gorącej niż Oni!
Już w domu wiecznym Tyś dał im mieszkanie,
A ja gdzie mieszkam? — co mnie strzeże, broni?
Gdy mnie porzucasz, zostaję w rozpacz —
Lecz ból i rozpacz, cóż to dla mnie znaczy?
Im bardziej tęsknię, tem kocham gorącej,
Im więcej męki — tem miłości więcej,
W tych piekle bożem bożego kochania,
Gdzie Twa obecność mnie nawet rozrania —
Bo chwilę później, Tyś znowu daleki,
I nim powracasz, upływają wieki!
Bez Boga mego — a z Boga wspomnieniem
Leżę na ziemi grobowym kamieniem —
A pod tym głazem mej niewzruszoności,
Smutek przejada do szpiku me kości!
Żądam bez miary, miłuję bez granic,
Miłość i żądza nie zdały się na nic,
Zmienionam cała w jedno upragnienie,
Lecz Twojej woli w tych chwilach nie zmienię!

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Pan nieśmiertelny nie zstąpi do sługi,
Aż kiedyś, kiedyś, znowu po raz drugi!
I mimo Twoją — ~~o~~ Ty mój! przestrozę,
Ja tem umieram że umrzeć nie mogę!

Albo Ty myślisz, o Ty wiecznie żywy,
Ze Ciebie kocham za przyszłe nagrody,
Za obiecane w królestwie Twem gody,
Za palmy, harfy i cuda i dziwy —
Za jakąkolwiek bądź w niebie zapłatę,
Którąbyś spłacił mi dni mych utratę?
Ja Ciebie kocham, żeś był nieszczęśliwy!
Że przebolaleś tu wszystko co boli,
Że zniosłeś wszystko co tylko poniża,
Ty Bóg, w kajdanach cielesnej niewoli,
Ty Bóg, przez katów prowadzon do Krzyża!
Ja Ciebie kocham — że Cię o tej chwili
Niebo odbiegło i ludzie zdradzili!
Ja Ciebie kocham — żeś był przymuszony
Wolać do Ojca: „O! ja opuszczony!“
Ja Ciebie kocham za Twoje konanie
I za śmierć więcej niż za zmartwychwstanie!
Bo mi się zdaje, że Ty zmartwychwstały,
Nie tyle biednej potrzebujesz sługi;
Już wtedy służ Ci Twój wszechświat cały, —
Stopą, powietrzne przelatujesz smugi!

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Lecz kiedy konasz, mnie się wiecznie zdaje!
Że wracam duchem w widziane już kraje,
Że oglądałam już wprzód to wzgórze
I krzyż Twój zboczony w krwi Twojej purpurze.
Że Magdalena, ta święta, Twa miła,
Co tam tak jęczy — to ja chyba była!
Bo w sercu mojem jej serce mi płacze,
Bo drżą mi w oczach wszystkie lzy jej oka,
I rozpacz moja, tak straszna, głęboka —
Że być nie mogą dwie takie rozpaczę!
Nie — ona Ciebie więcej nie kochała,
Ja wiem że ona wielka, a ja mała,
Bo mniej czynami Tobie zasłużona —
Lecz więcej Ciebie nie kochała ona!
Jakżeż to będzie mój Panie, mój Boże?
Jakżeż rozdzielić sądem Salomona
Te jedną miłość, między te dwa łona?
— Bo dwóch miłości być takich nie może!

Nie, Ciebie więcej nie kochała ona!
Raz tylko w życiu, na Golgockim pyle
Leżała w płaczu, krwią Twoją zroszona —
Raz tylko jeden — a ja razy tyle!
Bo co noc prawie dla mnie się odtwarza
Kalwaryjskiego przytomność cmentarza,
I z po za wieków upłynionych tyła

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Wraca ta do mnie zobecniona chwila,
W której śród Niebios i ziemi zaćmienia
Zmarł Wszechstworzyciel — w obec wszechstworzenia!
Aż padnie z zorzą pierwszy promień dzienny
Widuję w celi tej krzyż Twój męczenny,
I na tem drzewie oglądam Twe ciało
Ostatkiem światła jeszcze tłące biało,
Gdy wszystko w okół, jak w grobie, zczerniało!

Ty i ja Panie! nikt więcej — ~~my~~ sami
Tak bliscy siebie, a tak rozdzieleni;
Bo ja tu w dole pod Twemi stopami,
A Ty nademną, w tej strasznej przestrzeni,
Do kłód tych z cedru przybity gwoździami!
Zrazu ja klęczę w milczeniu, a cała
Drgająca ciałem od mąk Twego ciała. —
Kolcują w skroniach mi kolce Twych skroni,
Rwą mnie w mych dłoniach żelazca Twych dłoni —
W boku mnie szarpie boku Twego rana —
I choć tum w dole, takem z Tobą zlaną,
Żem z Tobą w górze, tam, ukrzyżowana! . . .

Z PRZEDŚWITU.

Czy pamiętasz nad Alp śniegiem
Rozwieszony Włoch błękity?
Nad jeziora włoskim brzegiem
Czy pamiętasz Alp granity?
Tam, z daleka — w niebo, przodem,
Pną się ostrza kryte lodem,
A tu bliżej, a tu niżej
Po za wzgórzem, splywa wzgórze;
Z winnic kapią bluszcz i róże,
Jednym rajem gór podnóże!
W wieczór, z rana — zwierciadlana
Fala bije niebios smug!
Na wód dole, na skał czole,
Jedna piękność — jeden Bóg!

Widzę jeszcze, widzę ciebie!
Z harfą stoisz na mej łodzi,
Gwiazd już kilka drży na niebie,
Z nad Alp szczytu księżyc wschodzi!
Widzę jeszcze, widzę Ciebie;
Na twych strunach twoje dłonie,
Iskra natchnień skrzy ci z lica,
Światłokręgiem twoje skronie

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Rozanielił blask księżycą!
W fal przezrocza, w sieć z promieni
Zewsząd postać twa ujęta,
Na błękitnem tle przestrzeni,
Całaś srebrna, wniebowzięta!

Nabijaną światłem drogą
Łódka moja zwolna płynie;
Jakże lubo, jakże błogo,
Na szafrow tej głębinie.
Za jeziora przezrociami
Majaczeją wzgórze, skały,
I ty ze mną i my sami,
I tak piękny świat ten cały!

Nabijaną światłem drogą
Coraz dalej łódź ma płynie;
O! Anieli czuć nie mogą,
Co ja czuję w tej godzinie.

. . . . .

Coraz daléj twarz miesiąca
Nas prowadzi smugiem fal . . .
Płyńmy, płyńmy tak bez końca
W ciszę, w jasność, w błękit, w dal!

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Wód zwierciadła — gór widziadła,
Ziemia — niebo — jeden kraj!
Rzeczywistość się pomalu
W świat przemienia ideału,
W sen ze srebra i kryształu!
— Daj mi teraz marzyć, daj!

ZAWSZE I WSZĘDZIE.

O! nie mów o mnie, gdy mnie już nie będzie,
Że ciebie tylko goryczą zraniłem,
Bo ja goryczy kielich także piłem:
Zawsze i wszędzie.

O! nie mów o mnie, gdy mnie już nie będzie,
Że tobie tylko los życia popsułem,
Bo własną dolę ja także zatrulałem;
Zawsze i wszędzie.

Ale mów o mnie, gdy mnie już nie będzie:
Że Bóg jest dobry że mnie schował w grobie,
Bo byłem sobie nieszczęsny i tobie:
Zawsze i wszędzie.

Do „Przedświtu“ Zygmunta Krasińskiego.
Rysunek E. M. Andriollego.

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Ale mów o mnie, gdy mnie już nie będzie:
Żem żył na świecie dzikim serca szalem,
Bo z serca ciebie — choć gorzko kochałem:
Zawsze i wszędzie.

Z AUTOGRAFU.

Jak kawał lodu skrzepło serce moje,
W oczach mi wyschły dawnych płaczów zdroje,
Żadnych już ulud niezapragniam nowych,
Spokój mój wielki jak głazów grobowych.
Wszystko marnością — i tem słowem koję
Duszę, co jeszcze wpada w niepokoje.
Co miłość? — nie wiem, z przyjaźni się śmieję,
Wiarem straciła, straciłam nadzieję,
I tak przed ludzi jak Boga obliczem —
Nic mi jest *wszystkiem* — i wszystko mi *niczem*.

Choć ziemia jęknie, niebo się zachmurzy,
Choć świat się wzruszy jak morze wśród burzy,
Wszystek rozpienion kłęk i wścieklizn złewem,
A z góry przykryt czarnym Bożym gniewem —
Zimną zostanę, ni będzie powodu

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Coby odłodził mą istotę z lodu;
Zimną zostanę jak owi umarli,
Co z siebie całkiem człowieczeństwo zdarli,
I bez współczucia patrzą z wichrów gdzieści,
Z mgły, z za chmur, z czyśca — na ludzkie boleści,
Sami męczarnią bez życia tak zdjęci,
Że tylko życia ten brak im w pamięci.
Ja taka sama umarła jak oni:
Nic już ziemskiego w mego serca toni,
I tak przed ludzi jak Boga obliczem,
Nic mi jest *wszystkiem* — i wszystko mi *niczem*.

Choćby krzyknęła nagle w okół tłuszcza:
— Oto na chmurach sam Chrystus się spuszcza,
Oto już trąbią na sąd aniołowie:
Duch mój i na to nic już nie odpowie.
W ciemnym pokoju moim pozostanę,
Ani wybiegnę na próg spojrzeć w górę
W niebo rozdarte, w zachwianą naturę,
I na dół, w tłumy strachem rozdeptane.
Choćbym i chciała ręce w modlitwiany
Krzyż jaki złożyć — zeschę serca rany
Nie dadzą rękom. Chyba jak kolumna
Święta upadnę — i tak się potoczę
Bezuczuciowa, trupia, bezrozumna,
Bo duszy we mnie zagasło przezrocze,

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

I tak przed ludzi, jak Boga obliczem
Nie mi jest *wszystkiem* i wszystko mi *niczem*.

Nie, nie niestety! oto słowa moje!
Oto ma wiara, moja tajemnica!
Przez nią, niczego w świecie się nie boję,
Przez nią mię w świecie już nic nie zachwyca!
Ach! jakże dawniej lękać się umiałam,
Ach! jakież dawniej rwały mnie zachwyty:
Kochałam morze, ląd, gwiazdy, błękity,
Cała z strun drżących — a dziś z glazu całam!
Ach! bo jednego człowieka kochałam...
I świat mi wszystek wyglądał od niego
Rajem dóbr świętych — dziś pustynią złego,
Złego i nudy — ciemnością, milczeniem,
Wszechzmartwiałością — a nie wszechstworzeniem.
Trumna bezdenna mnie się wydrążyła
W mem sercu, kędy nie mieszka już siła
Dawnych przywiązań — i najgorzej rani
Mnie, że ran dawnych niema w tej otchłani!
Póki ból — póty duch się jeszcze pieści,
Lecz bezboleśność — to piekło boleści!
Ach! za lżę jedną, z tych oczu mych lejną,
Dziesięć lat życia! bo bez tej lży jednej
Jam potępioną już i beznadziejną
Na wieki wieków... i chleb mój powszedny

ZYGMUNT KRASIŃSKI.

Będzie: śmierć wieczna. O! ja biedna, biedna!
Boże! mój Boże! gdzie jest ta łza jedna,
Niech mi ją Anioł jaki tam wyjedna,
By mi przed ludźmi i Twojem obliczem
Wszystko nie było — tak jak jest — ach! *niczem!*

A. E. ODYNEC.
ur. 1804 r.

LEGIA TEBAŃSKA.

Zwycięstwo! zwycięstwo! Gall pierzcha w nieładzie,
Przed legią rzymską na polu;
I Cezar Maxymin już w myśli swej kładzie,
Na czoło swe laur w Kapitolu.

I niżli sam wprędce, jak tuszy i marzy,
Cześć boską wśród Romy odbierze:
U stopni dla Marsa wzniesionych ołtarzy,
Bić sto głów rozkazał w ofierze.

Lecz cóż to? Falanga co tryumf odniosła,
Nie łączy się sama do innych;
I stoi jak głazem do ziemi przyrosła,
Zdala od obrzędów dziękczynnych.

Obaczył Maxymin starszyznę przewodnią;
Obwieszcza: starszyzna jak głucha.
Szyk stoi bez ruchu . . . O! zgrozo, o! zbrodnio,
Legia Cezara niesłucha!

A. E. ODYNICZ.

Gniew zawrzał w mocarzu: wtem wódz się jej zbliża
I rzecze: „Chcesz prawdy — o panie!
Tyś Wódz nasz i Cezar... lecz Bóg nasz, Bóg krzyża:
My Grecyi syny — Tebanie.

Bóg dał nas w moc twoją i wolę w tem Jego
Szanujem i znosim na ziemi;
Lecz On nam zakazał cześć Boga cudzego...
W Nim żyjem — i umrzem wolnemi!“

— „Ha! śmierć więc wam wszystkim!“ I na głos tyrana,
Gromadzi się tłuszcza siepacza;
Zawiścią bodzona, wściekłością pijana,
Skazanych na zgubę otacza.

Lecz ostrzem ich włóczni pół pola się jeży,
Jak mury szeregi ich tarczy:
Przed ciosem zbójckim co zewsząd w nich mierzy,
Czyż sił im na odpór nie starczy?

I tysiąc serc męźnych w szeregach pogańskich
Na hasło ich tylko drżąc czeka, —
By stanąć w obronie — nie praw chrześcijańskich,
Lecz swobód i prawa człowieka.

I Wiktor, Rzymianin, na świetnym rydwanie
Przybieżał i wola: — „O! Grecy!

A. E. ODYNEC.

Kto prawy syn Romy, ten za was dziś stanie;
Więc naprzód! wy piersi — my plecy!“

A na to wódz Greków: — „Nie nasza to droga,
Nie siłą ludzkiego oręża,
Lecz czystą ofiarą za prawdę, dla Boga,
Duch boży przez ludzi zwycięża“.

Wtem zabrzmiał znak straszny i zbójców okrzyki; —
I wpadli... Tebanie w tej chwili
Zrobiwszy znak krzyża, rozwarli swe szyki,
I oręż na ziemię rzucili.

I wszyscy: czy który pierś swoją odsłania,
Czy słabszy, co w żalu i skrusze
W modlitwie sił szuka na chwilę skonania:
Wszyscy radzi oddali swe dusze.

I widział Rzymianin i poczuł sam w sobie
Moc prawdy i krzyża zwycięztwo;
Uwierzył i wyznał i dotrwał w tej probie,
I z Greki podzielił męczeństwo.

Poganie szydzili z słabości swych wrogów,
Maxymin się cieszył z ich zgonu;
Ci, widząc w nim pomstę i tryumf swych bogów,
— On — pewność swej władzy i tronu.

A. E. ODYNIC.

Lecz w niebie Wszchemocny osądził inaczej;
Ta święta pokora ofiary,
Ta krew tylu wiernych pod mieczem siepaczy,
Mąk i prób dopełnia smac miary.

I w mało lat potem, krzyż z nieba widomy,
Oświecił pogromcę Cezarów:
Konstantyn go zatknął na szczycie śród Romy,
I nad świat wzniósł na ostrzu sztandarów.

BRANKI LITWINÓW*

DO LUCI, TERENI I MANI.

Lucia, Terenia, Mania, — łzami ubolewania,
Płaczą losu tych żon „Trzech Budrysów“:
Co to Laszki, baranki, niewiniątka a branki,
U Litwinów, niedźwiedzi! tygrysów!

Zkądże takie współzucie? O! dość spojrzeć na Lucię,
Na Terenię — wesołe koteczki;
Dość się wpatrzeć w te czarne, Mani oczki figlarne,
Co się błyszczą jak z chmur dwie gwiazdeczki;

By dojść, że się w tym razie, same czując w obrazie,
Tak drżą przed nim ze wstrętem i trwogą...

---

* Patrz Mickiewicz: „Trzech Budrysów“ str. 153.

A. E. ODYNEC.

Ach! a gorsza przyczyna, że snąć ze mnie, Litwina,
O Litwinach zdań zmienić nie mogą.

Lecz nie płaczcie! albowiem ja wiem i wam opowiem,
Dalszy koniec tej całej przygody:
Wieszcz ją przerwał na chwili, gdy synowie wrócili,
A dziad posłał zapraszać na gody.

A tymczasem trzy one, rozżalone, strwożone,
Nuż w płacz głośny, pokląkszy na ziemi!
Stary w głowę zachodził, cieszył, koił, łagodził,
Aż nakoniec, nuż płakać wraz z niemi!

Bo w myśl weszła mu Ona, ukochana, stracona:
Taką była, gdy wiózł ją do domu;
Taką nieraz bywała, gdy go płacząc błagała,
Aby krzywdy nie czynił nikomu!

Zrozumiały filutki, łez i modłów swych skutki —
Więc do dziada z błagalnem wejrzeniem!
Nuż go chwycić za dłonie, nuż się tulić na łonie,
Dziad roztopniał jak wosk przed płomieniem.

— „Dzieci! krzyknął nareszcie — gośćmi memi jesteście,
Stary Budrys nie Krzyżak, nie zbojca!
Przez Znicz i przez Perkuna! ja wam za opiekuna,
Ja wam stanę za stróża i ojca!

A. E. ODYNYEC.

Hola! słuchać mię chłopcy! To me córki, — wy obcy;
Chcę was z niemi poswatać — lecz proba!
Nie dam żadnej żadnemu, aż się skłoni ku niemu,
Aż go sama bez musu podoba!“

Luci, Mani, Tereni, z ócz się radość promieni:
„O! z tych Laszek nie będzie Litwinek!“
Poczekajcie, bo przecie z *Lamé-Fleury* to wiecie,
Jak to było z porwaniem Sabineek.

Rzecz nie moja, powody ich miłości i zgody;
Lecz jak prawdę największą rzekł Adam:
„Że nad wszystkie ziemianki, miłsze Laszki kochanki“ —
Tak ja prawdę niemniejszą powiadam:

Że na całym tym świecie nie ma — i nie znajdziecie
Mężów lepszych, jak męże Litwini!
Każdy z nich na głos żony, jest jak niedźwiedź uczony,
A cierpliwy — jak wielbłąd pustyni.

A pytam pannę Lucię: nie miłeż to uczucie
Czuć się w domu królową i panią?
Pytam pannę Terenię: źle to na swe skinienie
Mieć to wszystko co zechce? — A Manio?!

Nieraz ci, jestem pewny: śnią się wschodnie królewny,
Słoń za konia i tron w pałankinie!

A. E. ODYNIĘC.

Otóż, wszystko to prawie znaleźć możesz na jawie
W wsi litewskiej — i w mężu Litwinie.

A cóż mówić o lidze: o Jadwidze? ... Lecz widzę
Że dość tego, co rzekłem już wprzody.
Mani, Tereni, Luci; nie dziwi już, nie smuci,
Że bez musu odbyły się gody.

MIŁOŚĆ I PRACA.

I gniew mię burzy i żal mię wzrusza,
Ilekoć widzieć mi trzeba:
Jak się anielska piękność i dusza,
Unuża w pracy dla chleba.

A tak dziwnego jest coś w tym razie
W owym i gniewie i bólu:
Jak gdybym świętą, com czcił w obrazie,
Ujrzał u żniwa na polu.

I w tem uczuciu zda się odsłania
Tajna przeznaczeń zawilość:
Czem tu, z Boskiego snąć powołania,
Winny być: praca i miłość!

A. E. ODYNIEC.

Praca na ziemi jest z sądu Pana
Karą ludzkiego rodzaju;
Lecz mi na ulgę miłość zesłana,
By nie zapomniał o raju.

Pracą grzech ciała odkupić trzeba,
Krewkość utrzymać w pokorze;
Lecz się przez miłość tylko, do nieba
Duch oczyszczony wznieść może.

I tylko miłość pracę uświęca,
Jak w pracy dla niej opieka.
Na to Bóg siłę technię w pierś młodzieńca,
Dziewicę w piękność obleka.

Wstyd więc młodziana trwodze próżniaczej,
Co się jej zrzeka opieki!
I drżąc przed pracą, woli się raczej
Miłości wyrzec na wieki.

Żal was i za was, córki Adama!
Że wasza miłość i krasa,
Zamiast być pracy pobudką, — sama
W ziemskich jej znojach zagasa!

A. E. ODYNIĘC.

Lecz jest Kto widzi, jest Kto zapłaci,
Ku niemu tylko myśl wzniescie!
I kto wie — żali win męzkiej braci
Bóg nie odkupi w niewiście!?

J. B. ZALESKI.

ur. 1802 r.

ROJENIA WIOŚNIANE.

O! widać i słyhać — w ogródku skowronek
Z piosenką podleci, upadnie:
I moje kwiateczki z rozpukłych nasionek
Już wschodzą zielono i ładnie!
O! miłsze krosienka,
I milej z okienka
Zadzwni piosenka:
La — la — la — piosenka!

Po kwietnej, po świętnej — z przewodnią niedzielą
Rozrosną się w słońcu kwiateczki,
I w pączki się zwiną, — rozwiną, wystrzelą
W czerwone, niebieskie listeczki.
O! miłsze krosienka — i t. d.

Po cichu coś szepczą i młodzi i starzy,
O! łatwo odgadnąć z ich oczu:
Coś o mnie, o kwiatkach, — co? jakie do twarzy,
Co? jakie w mym upleść warkoczu?
O! miłsze krosienka — i t. d.

O! wiem ja, wiem kogoś, co wszystko mi powie,
Zwierciadło mi prawdę odsloni;
Lilije uplotę u wstążek na głowie,
Różyczkę we włosach u skroni.
O! milsze krosienka — i t. d.

Wieczorem, za dworem, gościniec w kurzawie,
Gość jedzie na wronym koniku;
O! prędzej, co prędzej u włosów poprawię,
Przepaskę zacisnę w staniku.
O! milsze krosienka — i t. d.

Gość jedzie: już w bramie; rzy konik z podwórka,
Mój Boże! ach, co go przywiodło?
I woła i pyta: „a państwo, a córka?“
I cugle zarzuca na siodło.
O! milsze krosienka — i t. d.

Od brzęku, od dźwięku ostrogi, szabelki,
Aż brzęczą, aż dźwięczą pokoje;
Aż skacze serduszko, bo wojak to wielki,
Wszelako, nie bardzo się boję.
O! milsze krosienka — i t. d.

Groziła mi ciocia... o! gdzie tam — co cioci!
Groziła z uśmiechem, nie szczerze:

J. B. ZALESKI.

„Bałamut!!“ — o gdzie tam! — to anioł dobroci!
Bałamut? — nie wierzę, nie wierzę.
O! milsze krosienka — i t. d.

On idzie i kłania i zbliża się do mnie,
I mówi tak pięknie i z cicha;
Wstyd oczu mi podnieść — tak chwali nieskromnie;
Pochlebnik! O biedny! on wzdycha.
O! milsze krosienka — i t. d.

O! dobry i grzeczny i miły chłopczyzna!
Lecz będę, o będę ostrożna!
Całować chce różę... dalibóg zaczyna...
O! proszę! nie można! nie można!
O! milsze krosienka,
I milej z okienka,
Zadzwoni piosenka:
La — la — la piosenka!

PANNA MŁODA.

Owoż insza dzisiaj wcale!
W licach grają niby żale,
Słowo księdza u ołtarza
Ciągłe w uszach się powtarza:

J. B. ZALESKI.

„Mnóżcie się ku Bożej chwale,
Wierność — miłość — i na wieki!“
Mokre łzami jej powieki;
Widzi nowe obowiązki,
Świat nieznany i rozległy;
Śni o łatkach co ubiegły,
Jeszcze pachnie kwiat z gałązki:
Ale oto wnet obleci!
Pełna czarów jego krasa
Sama w sobie już przygasa:
Snią się — dom i mąż i dzieci!
Dziwy, dziwy! i dziewczyna,
Co się dzieje — przypomina.

Lube družki na około,
Gwarzą, mizdrzą się wesoło,
Tulą się na siostry łonie;
Rówiennice — co na kwieciech
Z nią w porannych, miłszych leciech,
Przepląsały w dłoniach dłonie.
Czemuż ku nim dziś nieczuła?
W bładem czole już powaga:
Myśl — jak w całun się osuła,
Rzeczywistość oto naga
Niepokoje, smutek wzmaga.
Raj miłości wnet się prześni;

J. B. ZALESKI.

Bądź jej zdrowa luba maro!
Dźwięk ostatni oto pieśni,
Co czarował wiosnę jarą!
Dziwy, dziwy! i dziewczyna,
Co się dzieje — przypomina.

Pierzcha od niej w lot drużyna,
Oto krewni i rodzice
Zaplakane głaszczą lice,
Błogosławią jej do drogi:
Już po cierniach gdzieś żywota!
Skarb to święty — wiecznie błogi,
Dziatkom jej puścizna złota.
Serce się jak na gwałt miota;
Dziwna nowość w każdym słowie!
Co lat wiele, słodko, miło
Śnić się miało: już prześniło!
Przyszłość, straszna jak pustkowie,
Spłasza lube sny omamień,
Na miniony wiek zawala
Nagrobkowy niby kamień.
Rzeczywistość jeno zdala! . . .
Dziwy, dziwy! i dziewczyna
Co się dzieje — przypomina.

Po modlitwie — coś weselsza,
Wstaje oto sromem drżąca;

J. B. ZALESKI.

Płomienisty słup miesiąca
Oknem wpada. — Żywsza, bielsza
Jak w kąpielu myśl się zmaca:
Przezroczyste wskrós z pod rąbka
Muska ciałko, szyję, włosy;
Niby z piórek swych gołąbka
Strząsa krople srebrnej rosy;
I świecąca, śliczna, hoża,
W lot podnosi się do łoża.
Blak miesięczny, zwierciadlany,
Opromienia jaśniej ściany;
Ptaszek w gniazdku oto marzy!
Coś po szerszej dziś pościeli,
Czemuś wzrokiem żywiej strzeli!
Płomyk jakiś mignie w twarzy!
Buchaż mocniej woń od wieńca?
Słyszy kroki oblubieńca.
Dziwy, dziwy! i dziewczyna,
Co się dzieje — przypomina.

ŚPIEWAK TĘSKNIACY.

Nigdyż serce stęsknione,
Mar minionych nie prześni!

J. B. ZALESKI.

Wiecznież w jedną gdzieś stronę,
Zaczaruje me pieśni?

Jak świat długi, szeroki,
Z lutnią moją podróżną:
Zmieniam miejsca, widoki,
Ale zmieniam napróżno.

Przez miejsc tyle, chwil tyle,
Każdy dla mnie zakątek,
Wszystkie, wszystkie tu chwile,
Są bez wrażeń, pamiątek.

I to serce, o dziwo!
Tak czujące dziś mało:
Indziej biło tak żywo,
Tak promiennie kochało.

Ach! przed mokrą powieką
Darmo dzień mi tu płonie!
Wzrok, jak pieśni — daleko,
Wiecznie w jednej tkwi stronie.

Ku niej tęsknię z wieczora,
Z jutrznią tęsknię i płacze:
Bom pożegnał nie wczora,
I nie jutro obaczę!

LACH SERDECZNY NA MARACH.

Czarnym szlachem, za swym Lachem, Ukraina wzdłuż,
Jako umie, w tęsknej dumie, krok za krokiem tuż.
Wielki żal podaje w niebo, wszystkiemi och! dzwony;
Wraca Lach jej, Lach serdeczny, do swej Lanckorony.

Wóz się toczy, zrywa oczy, a nie widno w łzach,
Wóz bogaty, hej makaty, na marach bo Lach!
Za marami pan Bohdanko: a między kozaczą,
Jazłowiecki i Sieniawski i Herbort w głos płaczą.

Wóz się toczy, zrywa oczy, prześwietla się w zwyż:
Hej buława! szabla rdzawa! hej czerwony krzyż!
Hej hetmańska zbroja sławna po świecie szerokim,
Hej hetmański koń sierota, rzy smutnie — wie po kim.

Mogił tyle! Na mogile, co kilkoro staj,
Mary stoją, świecą zbroją i modli się kraj:
A posępni towarzysze i bojów i chwały,
Przyhukują na około, na pochód wspaniały.

— Cześć na dobie, pokłon tobie, atamanie nasz!
Sojusz stary, szczerzej wiary — mołojców swych znasz:
Już ty nie nasz — my nie twoi. Hej! sojusz skończony!
Wracaj ojce na słobodę, do swej Lanckorony.

Lanckorona twa rodzona, nie puści cię w świat:
W Ukrainie, oh! jedynie chwała inszych lat,
W pieśń powieje przez mogiły od rodu do rodu.
Boś hetmanił i serdecznie i sławnie od młodu.

Żywot, krwawy — krwawej sławy, ktoś zapomni z nas!
Lach nasz chrobry i w czas dobry i w najgorszy czas;
Czem Bóg darzył: żył i białym i czarnym on chlebem,
Leżał z nami w cudzych grodach i w stepie pod niebem.

Żal się Boże! step i morze obiegliśmy z nim;
Grody dawne, kraje sławne, Wołoszę i Krym,
Niezapomną na wiek wieków, jak z pola na pole,
Bujał orzeł tam i wodził swe stado sokole.

Cześć na dobie, chwała tobie, chwała póki nas!
Hej serdeczny, pokój wieczny, w niepożyty czas!
Póki świata, słońca, żal nasz — żal nieukojonny,
W pieśń niech wieje od Kudaku aż do Lanckorony.

.....

R Ó Ź E.

Sadźmy przyjacielu róże!
Długo jeszcze, długo światu,
Szumieć będą śnieżne burze,
Sadźmy je przysłemu latu.

My, odbici z niw rodzinnych,
Może ich nie ujrzym kwiatu;
A więc sadźmy je dla innych,
Szczęśliwyszemu sadźmy światu.

Jakże los nasz piękny, wzniosły!
Gdzie idziemy — same głogi,
Gdzieśmy przeszli — róże wzrosły;
Więc nieschodźmy z naszej drogi!

Idźmy, szczepmy — gdy to znuży!
Świat wiecznego wypocznienia,
Da nam miłszy kwiat od róży:
Łzy wdzięczności i wspomnienia.

PIOTR PSZONKA JASIEŃCZYK.

Piotr herbu Jasięczyk, Pszonką zwan,
Pan na Krzyżanowie,
I Toporczyk, Szczekarzewic pan,
Hardzi to panowie,
Nie mają boskiej bojaźni,
Śmieją się z ludzkiej przyjaźni.

Wypadli oni jednego dnia
Na bliskiej wsi pole,
Z nimi ludzi, koni, chartów ćma
I stado sokole —
I polują jak po borze,
I tłuką zboże nie zboże.

Zaszedł im drogę lud całej wsi:
Błagali biedacy:
— Co robicie? toż pot naszej krwi!
Szczędźcie krwawej pracy! —
I czapkami się kłaniali:
— Niech się Ich Miłość oddali. —

Śmiechem, fukiem, zbyto prośby ich.
Dla biednych niedola,

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

A dla panów niepobożnych śmiech.
Pognali przez pola,
Wieśniacy odeszli z niczem,
Jeszcze niejeden wziął biczem.

W tym czasie, zjechał na sądy w gród
Król Wielki — Kazimierz,
Przed nim więc upadł i wołał lud:
— Wymierz prawo, wymierz
Panom, co gorsi od Litwy.
Jak Bóg, weź nasze modlitwy. —

Baczenie wysłuchał żałoby król,
Wyjechał na rolę,
Przeszedł się w poprzek i podłuż pól,
Obejrzał swawolę,
Szkodę na palcach zrachował
I tem słowem wyrokował:

— Za szkodę, to a to, każdy z was
W chłopskie ręce złoży,
Byście umieli na drugi raz
Szanować dar Boży:
Zboże główny niebios datek
I cały kmiotka dostatek.

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

A za biczowanie ludzi cnych,
Abyście wiek wiekiem
Pomnieli na to, że ból nie śmiech
A człowiek człowiekiem,
Po raz każdy z tych kmieciów,
Smagnie biczem grzbiet Waszeciów! —

I stało się, że Piotr Pszonką zwan,
Pan na Krzyżanowie,
I Toporzyc Szczekarzewic pan
Choć butni panowie,
Zapłacić szkodę musieli
I jeszcze biczami wzięli.

Pan Pszonka wielce do serca wziął
Tę swoją przygodę,
Zmienił się jak jędor, króla klął,
Targał się za brodę.
— Poczekaj — wołał — stary psie!
Długo ty popamiętasz mnie...

— Poznasz ty, co to za chłopski gnój
Biczować rycerza.
Ja ci w ten Łobzowski stolec twój
Tak podsadzę jeża,
Że niech wszyscy chłopci babią;
To go ztamtąd nie wywabią! —

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

I pokryjomu szedł z Polski precz
Pomiędzy Litwiny,
I wołał do nich: — Ogień i miecz
Na lackie krainy;
Król stary i przy Esterce
Spalił w popiół meżkie serce.

— Cała wam Polska leży jak trup,
Tylko ją oprawić.
Tam lud, grosze, bydło, wszelki łup;
Tylko się nie bawić;
Ja wam wskażę takie szlaki,
Że się zjawim jak cud jaki. —

Przystala Litwa... Litwie w to graj.

Hurra, do zachodu!

Wyją, jak gdyby wilków sto zgraj

Zawyło od głodu.

I dalej wzuwać chodaki,

Przepasywać się w sajdaki;

Przysmalać w płomieniach końce dzid,

A kielznać żmudziny,

Za chwilę ciągną jak chmura bięd

Do lackiej krainy;

A Piotr po przodu, o wstydzie!

Na kraj własny z wrogiem idzie.

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

Jak Litwin w lasy raz nurka da,
Tak płynie puszczami,
Aż się wychyli na światło dnia
Nad Wisły brzegami,
Tam się otrząśnie, wypocznie
I radzi co dalej pocznie.

— Stójcie! — rzekł Pszonka — ja pójdę wprzód —
Z Wisłą żartu niema,
Ja pójdę wprzód i wytknę wam bród. —
Co rzekł to dotrzyma:
Poszedł, wynalazł bród rzeki
I na znak postawiał tyki.

Sprawiwszy wszystko już wracać miał,
Gdy ujrzał, że blisko
Święty Stanisław kamienny stał,
Więc na urągowisko
Rzekł mu w szyderskim uśmiechu,
Grożąc palcem: — No! sza mnichu!

Na to z kamiennych świętego warg
Wyszły ciche słowa:
— Wielki Boże! złam ten hardy kark;
Niechaj zdrajcy głowa
Sobą tę czystą krew spleci,
Którą w myślach toczy z braci. —

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

I w tejże chwili ślizga się łódź
    Wodą, jak po lodzie:
Dwóch w niej siedziało — anielska młódź,
    W anielskiej urodzie,
W anielskiem opromienieniu,
Ale w rybackiem odzieniu.

Jak ślad od gwiazdy, taki płomień tlał
    Za lekkim czółenkiem;
Z brzega do brzega podniósł się wał
    I toczył się z dźwiękiem,
Żerdzie wierzchów uchyliły,
Szeregiem z miejsca ruszyły.

I szły jak ptactwa wodnego rzed.
    A gdy przyplłynęli
Kędy największa głębia i pęd,
    Rybacy zniknęli,
Żerdzie znów się wprost podniosły
I stanęły jakby wrosły

Zaledwie ziemię osłonił mrok,
    Horda Litwy rada,
Rzuca gęstwinę pustyń — i wskok
    Nad Wisłę przypada.
I jak szła, tak w wodę wbiegła,
Gdzie znaki brodu postrzegła.

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

Ale jak tylko rzucili ląd,
    Straszny krzyk się budzi;
Nieshamowany, bezdenny prąd
    Rwie konie i ludzi,
Przewala wiru falami
I rzuca dalej trupami.

Zginęli wszyscy co pierwsi szli;
    Ci co pozostali,
Iść już nie chcieli, a wściekle źli,
    — To zdrada! — wołali.
— Gdzie jest Lach, co nas prowadził
Pod miecz go! on Litwę zdradził. —

Próżno się Pszonka wymówić chce;
    Czerń Litwy rozjadła
Na nic nie baczy, miecz tłumom tnie,
    Już głowa odpadła,
Już na żerdzi, głowa ścięta,
Jak pamięć zdrady zatknięta.

Litwa dalszy zaniechawszy łup,
    Wróciła w swe knieje;
A pana Pszonki poł nagi trup,
    Nad Wisłą bieleje —

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

I głowa kiwa się ścięta,
Od ptaków nawet nie tknięta.

Tylko skrzydłami, ptak czarnych piór
Wiał z niej jak proporzycyk
I wciąż krakał; miał to być zły twór
Pan Otto Toporzycyk,
Który z żalu, jak wieść niesie,
Obwiesił się w bliskim lesie.

GWIAZDY BLIŻNIETA.

Witajcie moje gwiazdy! Jak płyną tak płyną,
Wiecznie światło ku światłu, i promyk z promykiem;
Śród zamieci stworzenia, między światów szykiem
Nie rozłączą się jednak, ani sobie zginą.

Witaj mi tajemniczej miłości drużyno!
Jeszcze młodzięńczych uczuć zakarmiany mlekiem,
Belkocący od serca piastunki językiem,
Lubiłem brnąć za wami błękitną głębiną.

SEWERYN GOSZCZYŃSKI.

I straciłem was potem w żywota zawiei,
By straciwszy na niebie, znaleźć u kobiety,
Gdyście z serca kochanki wyszły na jej oczy.

Dziś mi znowu świecicie w błękitnej przezroczy,
Dziś was znowu spotykam i witam, niestety —
Już na niebie! — jak godła tęsknot i nadziei!...

STEFAN WITWICKI.

1800 + 1847.

SAMSON.

Ow mąż wslawiony zaraz od poczęcia,
Którego naród zbawcą swym nazywał;
Co jeszcze w rannych latach pacholęcia
Lwy — jakby owce ręką pokonywał;
Przed którym wojska Filistyńskie drzały:
Samson, doczekał końca swojej chwały.

Zdradą fałszywej niewiasty ujęty,
W nieprzyjaciolach mściwe znalazł pany.
Pozbawion wzroku, obciążony pęty,
Jęczał w ciemnicy, wstydem pożerany,
Sam sobą gardził . . . kłął pamięć Dalili,
A pomnąc przeszłość — czekał zemsty chwili.

Pyszni tryumfem pogańscy książęta,
Niewolę męża głosili ludowi.
W dzień jego klęski, jakoby w dzień święta,
Nieśli ofiary bogu Dagonowi.
I lud radością wielce się przenika,
Że ma sławnego w więzach wojownika.

STEFAN WITWICKI.

W książęcym gmachu stawili biesiadę.
A gdy w weselu była ukończona,
Wśród pjanej myśli podniesiono radę,
Iżby ślepego przywołać Samsona:
By grał książętom i by w tej postawie,
Mogli zlorzeczyć jego zaszłej sławie.

Przybył mąż wielki. — Gdy wkroczył w ich koło,
I wstrząsnął strasznych rąk swoich kajdany;
Gdy podniósł dumnie krzywdą ciężkie czoło:
Zuchwale szczęściem — struchlały tyrany.
I w całym gmachu wraz się przestрах wzbudzi:
Chociaż w nim było trzy tysiące ludzi.

„Książęta! powie, na rozkaz wasz stoję!
Lecz nie czekajcie biesiadnej powieści;
Jak zemsta wasza i jak dzieła moje,
Tak strasznej musi pieśń moja być treści,
Przeto słuchajcie!“ — Każdy słuch natęży,
Ciekawy, jaka pieśń takiego męża.

On wprzódy rzecze do sługi strażnego
Co go prowadził: — „Niechaj miejsce zmienię,
Daj, bym się dotknął słupów gmachu tego,
Bowiem mię wielkie ujęło znużenie.“
Zaczem nie pierwszej mowę swą rozpoczął,
Aż był przy słupach, a w milczeniu spoczął.

STEFAN WITWICKI.

„Był mąż przemożny, nie prostego rodu,
W żywocie matki sławę już dziedziczył.
Bóg go przeznaczył do swojego grodu,
By w nim ludowi jego przewodniczył.
Więc był narodu obroną i siłą:
Bo Pan był przy nim i zwycięztwo było.

Słyszał obłudę, — słów jej nie rozglądał.
Ufności — zdrada miała być zapłatą,
Zbłądził, że wiary od niewiasty żądał;
Uwierzył w szczęście: i skarany za to.
Był mąż przemożny, zdradzony, sprzedany;
Sławą swych zwycięstw — zasłużył kajdany.

I przekwitł wielkiej chwały jego wieniec.
Przed kim warowne upadały brony,
Sędzia narodu — jakby podły jeniec
Został w katuszach pod ziemię wtrącony.
Wzrok mu wydarto! Jeszcze w pośmiewisko,
Ślepego — wiedli na ludu igrzysko!

Wtedy wspomniawszy lata dawne, młode,
Wołał do Pana: Oto mąż Twojej chwały,
Któremuś w puszczy stwarzał żywą wodę,
Przed którym wojska jak ptaki pierzchały:
Imię Twe z głębi duszy wypowiada,
A w więzach, w bolach, pod hańbą upada!

STEFAN WITWICKI.

O! Panie! jeśli czuwasz nad swym ludem,
Jeśli Ci syny wybranych Twych miłe:
Daj uczcić siebie nowej łaski cudem,
Tehnij we mnie dzielność! wskrześ mą dawną siłę!
Niech jak lew straszny pomszczę się nad wrogiem:
O! Boże! pokaż żeś gnębionych Bogiem!“

Rzekł. — I natchniony, przed strwożoną zgrają,
Jak sieć pajęczą wnet zrywa swe pęta!
Już chwyta słupy które gmach wspierają . . .
Próżno ucieczką bronią się książęta:
Runął gmach mocą Samsonowej ręki . . .
I pod gruzami stłumiły się jeki.

PROSTAK WIEJSKI.

Nie wiem, gdzie tam lepiej komu,
Każdy panem własnej woli;
Mnie najlepiej w ojców domu,
Więc rad siedzę na swej roli.
Nie ciekawym co tam pada
Zagraniczna miastom moda!
Sieję sobie swe zagony.
Niech Bóg będzie pochwalony!

STEFAN WITWICKI.

Ktoś tam szuka obyczaju,
Pędzi w świat . . . Otwarte wrota!
Dzięki Bogu, wiem i w kraju
Co jest rozum, grzeczość, cnota.
Wolę ja w staroświecczyźnie
Własnej wiernym być Ojczyźnie,
Bom z pradziadów Polak chrzczony:
    Niech Bóg będzie pochwalony!

Ktoś przez mądre tam mozoly,
Myśli że świat przeinaczy;
Toć i jam odbywał szkoły,
Wiem co ta ich mądrość znaczy.
Hurt za hurt — wolę ja stare:
Ojców serce, ojców wiarę,
Życ dla dzieci i dla żony.
    Niech Bóg będzie pochwalony!

Ktoś tam ludzi durzy, mami,
I gdy jaki zysk w tem zoczy:
Górnościami, czulościami,
Jako może mydli oczy
U mnie — znam się na oszustach,
Prawda w sercu, prawda w ustach;
Do prostotym wzwyczajony.
    Niech Bóg będzie pochwalony!

STEFAN WITWICKI.

Niech tam sobie łakną drudzy,
Chwały, sławy i tam dalej . . .
Mnie, gdy w domu lubią służyć
Gdy mnie w wiosce kmięć pochwali;
Gdy pochwałą mnie sąsiedzi,
A zwłaszcza ksiądz przy spowiedzi:
Tom już całkiem nasycony.
    Niech Bóg będzie pochwalony!

KONSTANTY GASZYŃSKI.

1809 † 1866.

SONET.

Gdybym żył w owych wiekach męztwa i natchnienia,
Gdy w Prowanckiej krainie, dla chwały kochanki
Rycerz, kryty żelazem w zbrojne wjeżdżał szranki,
A Trubadur w ofierze niósł miłosne pienia;

Ty byłąś boginią mego uwielbienia!
Rycerz, twoje kolory niósłbym w chwały szranki,
Trubadur, tobie wilbym z rymów moich wianki,
Woniaące dźwięcznym echem twojego imienia.

Z hebanem bym porównał kolor twych warkoczy;
Z gwiazdami bym pòbratał twe promienne oczy;
Perłowa białość śniegów mej rodzinnej ziemi —

Musiwałyby ustąpić przed licami twemi.
A gdybym chciał malować ust twoich szkarłaty,
Zawstydzilibym ich barwą całej ziemi kwiaty.

ANIOŁOWIE STRACENI.

Czyż serce zdoła pojąć, czyż piosnka opisze
Tę rozpacz, gdy skarani za dumę anieli,
Rodzinne progi niebios porzucić musieli,
Gdy ich żegnali dawnej chwały towarzysze?

Nic — nic się nie porówna z wygnańców żalobą;
A jednak, ja uczułem w głębi duszy mojej,
Co to jest być strąconym z nadziemskich podwoi,
Gdym — luba, raz ostatni rozstawał się z tobą.

Ale przed wygnańcami nieśmiertelnej chwały,
Na skrzydłach pomsty niebios spieszył wstyd i trwoga —
Za nimi groźno huczał gniewny piorun Boga,
Gwiazdy za nimi okiem wżgardy poglądały!

Przedemną szła nadzieja z anielskim urokiem,
I w wspomnieniach przeszłości pociecha niebieska;
Za mną — twoja modlitwa, wspomnienie i łezka,
Przyjaźń za mną litosnem poglądała okiem!

Więc nie płaczę wraz z nimi, gdym utracił ciebie!
Ich nie ujrzą już dawnych towarzyszków roje,
My się kiedyś o! luba, spotkamy oboje:
Ich niebo rozdzieliło — my złączym się w niebie!

SIELANKA MŁODOŚCI.

I.

Panna była prześliczna — z błękitnych jej oczek,
Zaledwie że piętnasty uśmiechał się rozek.
Panicz równy jej wiekiem, bywał nieustannie
W jej domu — i z rozkoszą siadywał przy pannie.
Znosił koszyczki kwiatów i jagódek pełne,
Pomagał zwiąć w kłębki włóczkę i bawełnę —
Nad rysowaniem wzorków strawił nieraz dzionek;
Grywał z nią w gotowalnię, w mrućka i pierścionek.
Przyjaźnił się z jej bratem, grzecznie gadał z matką,
A pannie tysiąc frazdek opowiadał gładko.
Lecz często, kiedy czulszem ośmielon wejrzeniem,
Chciał wyznać jakim dla niej rozgorzał płomieniem,
Wnet mieszał się, głos tracił i słów mu nie stało:
Tak pod szkolnym mundurkiem biedne serce drżało!
Raz przecież postanowił, bądź co bądź wypadnie,
Oświadczenie miłości wyrazić jej ładnie —
Lecz zamiast arcydzieła co tak długo składał,
Rumieniąc się, oświadczył: — że deszcz będzie padał!
Panna miała dla niego zawsze wzroczek słodki,
Gdy on przy niej — to ciągle pionski i chichotki —
A kiedy przez czas jakiś nie widać panicza,
To jej coś, jakby smutek wyglądał z oblicza.

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Siadała przy krosienkach nie mówiąc i słówka
I skarżyła się mamie, że ją boli główka!
Tak żyli blisko siebie, jak na cichej łące,
Skryte w cieniu, dwa drobne fijołki woniące —
A w okół nich krążyły w domu szeptów roje,
Że się panicz i panna kochali oboje!
Była to pierwsza miłość, niewinna, milcząca,
Święta — jak przed ołtarzem lampa gorejąca —
Bez zalotnych uśmiechów, bez słówek ponętnych,
Bez wyrzutów zazdrości i przysięg namiętnych!
Ale, gdy się ich oczy napotkały razem,
To wnet lgnęły do siebie jak magnes z żelazem —
Radeby tak pozostać przez miesiące — lata —
I tak patrzeć ku sobie — do skończenia świata!
O! bo ich dusze, zbiegłe po źrenic promyku,
Wiodły czułe rozmowy w bezsłownym języku;
A wrzących uczuć potok, tajonych tak długo,
Przebiekał z serca w serce, niewidzialną strugą,
I tworzył im ocean — po którymby chcieli
W łódce o złotych wiosłach, pływać jak anieli!
Lub jak samotna para śnieżystych łabędzi
Kołysać się na falach, gdzie je wiatr popędzi —
I żyć zdala od brzegów — do skończenia świata!
— Tak im błogo schodziły ich różane lata.

II.

Raz, w cieniu lip przed dworem, w jesiennym poranku,
Młody panicz i panna rozmawiali w ganku
O pogodzie, o słońcu — a potem o zgonie
Prześlicznego jaśminu co uschnął w wazonie.
Potem, o czemś weselszem — o zwyciężkiej walce
Kota Filusia z psami — a w końcu o lalce;
Bo zapomniałem wspomnieć, że wśród pogadanki
Panna stroiła lalkę dla młodej krewnianki.
Gotów był cały ubiór od stóp aż do głowy:
Trzewiczki — biała suknia — kapelusz różowy
I fartuszek niebieski jak modniarki oczy —
Brakło tylko na główce pukłów i warkoczy.
Zkąd wziąć je? — Łatwa rada. — Z uśmiechem
pustoty

Panna zdjęła z grzebienia ciemnych włosów sploty,
Westchnęła nad ofiarą — zgrzytnęły nożyczki,
I upadł lśniący kosmyk u stóp ofiarniczki.
O! jakże była piękną, gdy po szyi białej,
Tych brunatnych pierścieni fale się rozlały,
I spadając na piersi kaskadą ogromną,
Stroiły w czar zalotny, tę postać tak skromną!
O! była to Syrena albo Nimfa grecka,
Lecz z czystością anioła i szczerotą dziecka!
Panicz patrzył milczący, gdy drobne jej palce

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Ciemne loczki nad czołem przypinały lalce;
A kiedy już warkoczyk splotła do połowy,
Znów wrócił do przerwanej przed chwilą rozmowy —
Dowodząc, że to szkoda i myśl desperacka,
Dawać tak piękne włosy na dziecinne cacka;
Że lalce, na nic skarb ten nie może się przydać,
Bo pod kapelusikiem warkocza nie widać!
A wzrokiem mówił czulój: „Jest ktoś przy twym boku,
Co o takiej pleciance marzy już od roku;
Coby o ten podarek na kolanach żebrał —
Coby go kosztem życia z cudzych rąk odebrał,
Jak cudowny talizman na piersiach umieścił,
Biciem serca kołysał, całunkami pieścił“.
Panna patrząc z pod oczka, choć pracą zajęta,
Zrozumiała zapewne nieme argumenta:
Bo jej lica zakwitły purpurowym blaskiem.
Wtem okno od salonu otwarło się z trzaskiem
I głos matki się ozwał: — „Chodźno moja rybko!“
Panna rzuciła wszystko i pobiegła szybko.

* * *

I sam Katon by upadł w tych pokus przepaście,
Zwłaszcza gdyby się kochał i miał lat szesnaście!
Nasz panicz, nowy Tantal, widząc koniec męki,
Zostawioną plecionkę do drżącej wziął ręki.

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Był sam — żadne go śledcze nie trwożyło oko,
Więc do ust ją przycisnął i westchnął głęboko.
Ale gdy zaczął tonąć w morzu zadumanek,
Panna jak żyży ptaszek znów wbiegła na ganek.
Ocknął się pomieszany — lecz czuł że w tej chwili
Los przyjazny ku niemu szalę szczęścia chyli;
Zebrał całą odwagę — a miał jej nie dosyć —
I rzekł skromnie: „Ja chciałbym — panią — o coś prosić“.
— „O cóż?“ — „O podarunek!“ — „Dał mi pan frasunek,
Bo trzebaż jeszcze wiedzieć jaki podarunek?“
— „Zaręczam, że ta sprawa nie skończy się sprzeczką,
Niech tylko pani powie maleńkie słóweczko:
Daruję!“ — „No, daruję!“ z uśmiechem odrzekła.
On pokazał plecionkę — ona raka spiekła —
Zdziwiona, przerażona, drżąca przed nim stała,
Cofać słowa nie śmiała — a może nie chciała;
A panicz, wyczerpnąwszy cały zasób męstwa,
Zamilkł — jakby się wstydził zdradnego zwycięstwa.
Dopiero, gdy ich oczy spotkały się razem
I zlepily się, zrosły jak magnes z żelazem,
Zabrzmiały w strunach serc ich, zmarłe w ustach
dźwięki:
Wyrzuty — przebaczenia — skargi i podziękii,
I przysięgi karmione a tajone w łonie:
Wierności aż do zgonu — wierności po zgonie! —
I znów zaczęli gadać o słońcu, pogodzie,

KONSTANTY GASZYŃSKI.

I o ślicznym jaśminie co uschnął w ogrodzie —
Potem inne, weselsze toczyli rozmowy,
Lecz o lalki warkoczu nie było już mowy.

* * *

Któż był kiedy szczęśliwszym, dziwnych zdarzeń
zbiegiem:

Czy Aleksander Wielki po nad Indu brzegiem?
Czy Cezar, gdy bogowie na bioniach Farsali
Z tryumfem nad Pompejem, rząd świata mu dali?
Napoleon, gdy pragnąc uwiecznić swe plemię
Ujrzał syna dziedzica w rzymskim diademie?
O, nie! — radość zdobywców dumna a zwodnicza,
Nie może się porównać z radością panicza!
On marzył, że się w niebie z aniołami brata,
Że dzierżąc promyk włosów, dzierży berło świata!
Panicz był rad i wesół i humor miał złoty,
Cały dzień sypał żarty i broił pustoty,
Uśmiechał się, przymilał — jakby chciał do łona
Wszystkich ludzi przycisnąć w braterskie ramiona!
Panna uradowana miała wzroczek słodki;
Po całym domu brzmiały piosnki i chichotki,
Aż matka powtórzyła raz, drugi i trzeci:
„Jakże się też to dzisiaj rozigrały dzieci!“

III.

Trudno zmienić bieg rzeczy na ziemskim padole;
Panicz, choć dziarski młodzian — był studentem
w szkole,

A panna rówienniczka, w siedemnastym roku,
Wyrosła na kobietę tak pełną uroku —
Że aż w najdalsze strony rozbiegły się wieści,
O tej nedorównanej piękności niewieściej!
Niebawem też, gość obcy, nieznany nikomu,
Pojawił się z nienacka w rodzicielskim domu.
Był to pan już niemłody, lecz grzeczny, układny;
Posiadał zacne imię i majątek ładny;
Przywiózł list polecalny od krewnych jejmości,
I zaczął prawie pannie tysiąc uprzejmości!
Ojciec po krótkich zwiadach wykrzyknął radośnie
Że z takim mężem honor jego domu wzrośnie;
Że to partja wyborna; — a matka dodała
Że córka przy pieniądzach będzie szczęście miała!
Spisano kontrakt — gości zjechało się wiele,
Odbył się ślub, biesiada i huczne wesele;
Potem wsiedli do kocza, stangret trzasnął z bicia,
I uniósł w kłębach kurzu złoty sen panicza!

. . . . .
Panicza, który zdala śród murów stolicy,
Nieświadomy o niczem, przy szkolnej ławicy

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Czas wolny od nauki na marzeniach trwonil;
Za modremi oczkami tęskną myślą gonil;
Licząc, że za sześć niedziel znów je odzobaczy . . .
Gdy wieść ślubu nań padła jak piorun rozpaczy!

IV.

Czy panna, kornej córki pełniąc obowiązek,
Przyzwoliła bez gwałtu na ten nagły związek?
Czy w białych, ślubnych szatach, pod mirtowym
wiankiem,

Popłakała choć chwilę za młodym kochankiem?
Trudno wiedzieć, — bo panicz po tych burz przebyciu,
Już jej nigdy i nigdy nie napotkał w życiu!
Znikła, gdzieś aż w dalekie uwieziona Tatry,
Zgasła, jak droga perła w czarze Kleopatry.

. . . . .
Lecz panicz zaznał wówczas mąk najsroźsze piekło,
I wiele łez mu gorzkich po licach przeciekło,
Gdy zamiast marzeń jego postaci uroczej,
Czarne widmo nieszczęścia zajrzało mu w oczy.

Wybladł, znędzniał, jak gdyby chorobą złamany.

A po nocach układał najszałeńsze plany:

Rzucić szkołę, iść pieszo w nieznajome strony,

Dopóki nieodnajdzie swojej ulubionej . . .

Wyrwać ją z rąk tyrana, z pod strażników tłuszczy,

Osiadlić się we dwoje na bezludnej puszczy,

Do poezyi „Lach serdeczny“ J. B. Zaleskiego.

Rysunek Józefa Brandta.

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Ulepić chatkę z gliny, otoczyć ogrodem,
I żyć z nią korzonkami, owocem i miodem!
To znów myśl mu straszniejsza do mózgu się wdziera,
A właśnie miał pistolet i czytał „Wertera“.
Szczęściem, że i „Oltarzyk złoty“ czytał co dnia,
I czuł, że samobójstwo, to hańba i zbrodnia!

. . . . .
Tak wiara i zajęcie około prac dziennych!
Spędzały szal wyległy wśród nocy bezsennych;
A czas, zwolna, lecz ciągle niósł mu ukojenie,
Zmieniając rozpacz w smutek, a smutek w wspomnienie!

V.

W rok dopiero, choć jeszcze cierpieniem nekany,
Nawiedził panicz dworu sąsiedniego ściany.
A że bawiąc w gościnie twarz posępna grzechem,
Musiał więc łzy osłaniać kłamanym uśmiechem;
I słuchać opowiadań: jak córka szczęśliwa,
Jakie zięć ma intraty za wełnę i żniwa!
Ile w stajniach rzy koni słynnych krwią i rasą,
I jakie trzody owiec po halach się pasą!
Kochankowi, poecie, dawano do picia
Kropelka po kropelce — wszystką prozę życia!
Ten dom, który mu dawniej był niebem malutkiem,
Który witał z radością a opuszczał z smutkiem,

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Dokąd w dali myśl jego tęskliwa i cicha
Biegła, jak złota pszczołka do lilji kielicha;
Ten dom, z całym pamiętek przeszłości zasobem,
O! jakże mu się wydał pustynią i grobem!
W ogrodzie, tak jak dawniej, krocie było kwiatków;
Lecz panicz próżno szukał dwóch modrych bławatków,
Które tu, w błogich chwilach miłości zarannej,
Wykwitały ku niemu, z ciemnych rzesów panny.
W klombach, tysiące ptasząt kwiliło wśród drzewek;
Lecz nie było w tym chórze tego ptaszka śpiewek,
Którego on się tyle w tem miejscu nasłuchiwał,
Co tak słodko szczebiotał, tak ponętnie gruchał.
O! dla innych dziś oczu modrzały bławatki!
A ptaszek? — Może zamilkł wśród złoconej klatki . . .
W ganku, w domu, w ogrodzie — tylko się wznosiły,
W emętarzu jego szczęścia, zmarłych snów mogiły!
Więc je żegnał westchnieniem i łzawą powieką.
. . . . .
I wkrótce los go poniósł daleko — daleko!

VI.

O! stare to już dzieje! — W dalszych, długich latach,
Ów panicz stapał częściej po cierniach niż kwiatkach.
Nie jedna odtąd miłość, namiętna lub czuła,
Upoiła go szczęściem — smutkami zatrula!

KONSTANTY GASZYŃSKI.

I poznał sere niewieścich balsamy i jady,
Anielskie poświęcenia i piekielne zdrady.
Bo na ścieżce żywota, w ciągłym niepokoju,
Pił do syta z cierpkiego doświadczenia zdroju!
Przecież dotąd w panicza poranionem łonie,
Niewygasły wspominek dawnych uczuć płonie!
Burza światowych uczuć dotąd nierozwiała
Tej woni, która niegdyś duszę mu zalała.
Pierwsza miłość niewinna, cicha i milcząca,
Święta — jak przed ołtarzem lampa gorejąca.

* * *

Dziś samotny wędrowiec po szerokim świecie,
Gdy go boleść duchowa lub cielesna gniecie;
Szukając ulgi mękom — o! ileż to razy,
Wywołuje pamięcią przeszłości obrazy.
I marzy, jak mu było hożo i radośnie
W niepowrotnej, w różanej, w złotej życia wiosnie!
Jak po szkolnych mazołach powracał z uciechą,
Na wiejski wypoczynek pod rodzinną strzechą.
Jak konno pędził w pola; z fuzyjką po borach;
Jak jeździł po pokrewnych i sąsiedzkich dworach;
Jaki czuł zachwyty, urok i raj nicustanny,
Gdy rumieniąc się patrzył w modre oczy panny!

KONSTANTY GASZYŃSKI.

Gdy niczego już więcej nie pragnąc od losów,
Tulił do ust i serca plecionkę z jej włosów;
Gdy żyli blisko siebie, jak na cichej łące,
Skryte w cieniu, dwa drobne fioletki woniące.

ROZMOWA.

— Pójdź tu dziewczynko! — i ona bieży. —

— Czy ty mię kochasz? — Kocham i mocno!

— Jak matkę, brata? — Inaczéj, szczerzéj.

Chciałabym tobie być tak pomocną,

Ulżyć we wszystkim i dzielić z tobą

Co mam, mieć będę i więcej jeszcze.

W nocy, gdy drzewo czasem szeleszcze,

I wiatr o szyby jęczy z żalobą,

Tęskno mi, przykro, smutno i ciemno,

Placze i myślę żeś ty nie zemną!

— Żle moje dziecię, to ciężkie grzechy!

— Ciężkie ty mówisz? nie, ja nie wierzę;

Kiedy poranne mówię pacierze,

A nie za ciebie: nie mam pociechy.

Wieczorem, kiedy zbieram twe słowa,

I wszystkie sobie dziwnie tłumaczę;

Jam tak szczęśliwa, choć rzewnie płaczę,

Żebym tę chwilkę była gotowa

Zamienić w wieczność — i płakać wiecznie!

STEFAN GARCZYŃSKI.

— Źle moje dziecię! trzeba koniecznie
O innem myśleć: tak rozum każe,
Tak Pan Bóg każe! — — Ja kiedy marzę
O niebie czasem: tyś w oku zawsze!
Dawniej robiłam sobie wyrzuty,
Lecz rzekły do mnie głosy łaskawsze:
Póki masz serce, kochaj dopóty!

Zmilkliśmy nagle . . . Słońca nie było,
Wieczór nadechodził, w pokoju ciemno,
I tak mi było trwożnie i miło,
Taka odmiana we mnie i ze mną;
Żem powtarzając: „źle moje dziecię“ —
Ona że „kocha“ — wciąż — na przemiany:
Ręcem i usta całował przecie . . .
Byłem w dziewczynie już rozkochany!

MAURYCY GOSŁAWSKI.

1805 † 1834.

DUMKA PODOLSKA.

Gdyby orłem być,
Lot sokoła mieć!
Skrzydłem orłem lub sokolem,
Unosić się nad Podolem,
Tamtem życiem żyć!

Droga ziema ta,
Myśl ją moja zna!
Tam największe szczęście moje,
Tam najpierwsze niepokoje,
Tam najpierwsza iza!

Tambym noc i dzień,
Jak zakłęty cień:
Krążył nad nią jak wspomnienie,
Pierś orzeźwiał, czerpał tchnienie,
Z tamtych lubych tchnień!

Gdyby gwiazdką być,
I w obłokach tkwić:

MAURZYCY GOSŁAWSKI.

Jasnym okiem w noc majową,
Nad kochanki mojej głową,
Do poranka lśnić!

Albo z po za mgły,
Zsyłać słodkie sny,
Jak w jeziora tle przejrzysem,
Odbijać się światłem czystem,
W kropelce jej ły.

Takbym noc i dzień,
Jak zakłęty cień:
Niewidzialnem patrząc okiem,
Zachwycił się jej widokiem . . .
Boże! w gwiazdkę zmień!

Próżno się tych dni,
Obraz w duszy śni:
Zapłacz luba gorzkim płaczem,
Nad kochankiem i tułaczem,
Co był miłym ci!

Biedni, biedni my,
Wspomnieć serce drzy:
Orły lecą, gwiazdy cieką,
Nad Podolem gdzieś daleko,
A na oczach ły.

MAURYCY GOSŁAWSKI.

WĘDRÓWKA.

Ja rosłem z wiatrem — ja i on,
Byliśmy bracia z młodych lat.
Współwychowañców jednych stron,
Los od kolebki pogał w świat.

On leciał przodem noc i dzieñ,
Niósł lekkim skrzydłem myśl mą tam:
Gdzie za nim biegnąc niby cieñ,
Nie mogłem nigdy zdążyć sam.

Dziś brat, co zemną razem rósł,
Powiernik serca, niewiem gdzie:
Czy go uragan wściekły zniósł,
Czy sam niewierny rzucił mię.

I lecąc, wszystko zabrał mi:
Młodego serca lekkie sny,
Uzucie, radość młodych dni,
I młodej wiary słodkie ły.

I jak szeroki dzisiaj świat,
Pusto przedemną wszcz i wzdłuż:
Bo znikł przewodnik, wietrzyk brat,
Bo moja radość znikła już.

MAURYCY GOSŁAWSKI.

Teraz wędrowca pędzi ból,
Bez czucia wiary i bez lży;
Za każdym wiatrem, co śród pól
W dzikiej krzewiny listku drży.

Tak lecę błędny . . . Ni mię znój,
Ni wstrzyma jasny pączek róż!
Bo znikł przewodnik, wietrzyk mój,
Bo moja radość znikła już.

O! wróc wędrowcze drogi, wróc!
Tęskna pierś bratnia woła cię!
Wróc! oducz myśleć, pomnieć, czuć,
Lub z serca drogę pokaż — łzie!

WEREDYK.

Powiedział ktoś, nie wiem kto, ale słowa święte,
Że gdyby wszystkie prawdy miał w garści zamknięte,
Nie chciałby jej otworzyć. — Przeciwnie ma cele,
Co nazwę weredyka otrzymał w udziale,
Co zewsząd sieje wieści niedościgłe ziarnka.
Weredyk moi państwo, dziwna to poczwarka:
Jest w nim coś osy, jeża, pawia i papugi,
Jego głos zawsze cichy a języczek długi;
Namiętnie śpiewa prawdę, lub co prawdą mniema,
Ale nigdy przyjemnie; na to głosu niema.
Przeciwnie, to co drażni, to co boli, lubi,
A zwłaszcza bezwzględnością nad wszystko się chlubi:
— „Powiedziałem mu prawdę, aż mu poszło w pięty!“
Cały też jego rozum w tych piętach ujęty.
Ale owa ta prawda, tak ostra, tak tęga,
Czyliż plotki a czasem oszczerstwa nie sięga?
Weredyk się niewzruszy; jakie bądź tam skutki,
Obowiązek przyjaźni: prawda bez ogródki!
Weredyk zawsze staje w przyjaźni ornacie,

ALEKSANDER HR. FREDRO.

Czyli zwiastuje klęskę, czy płacze po stracie,
Nie lęka się wyjawić najdotkliwszych wieści,
Zagłębia zimną sondę w samo dno boleści,
Ani się zastanowi, czy potem go stanie
Na kropelkę balsamu przy otwartej ranie?
Choćby trochę ułudy, choć trochę nadziei,
Gdzie słońce już nie grzeje na życia kolei;
Choćby tylko snu trochę niezmokłego łzami,
Gdzie kto na zgliszczach szczęścia zadrzymie czasami.
Dlaczego? na co? po co? Te tysięczne groty
Niewczesnej trwogi . . . żalu . . . daremnej tęsknoty?
Na to jest tylko jedno słowo odpowiedzi:
Że w każdym weredyku jakiś djabeł siedzi,
Co w swej pychy rozkosznej pluszcząc się kąpieli,
Mniemanych swych przyjaciół swym ukropem dzieli.
Od takich prawdolubnych świdrów w każdej porze
I w każdym stanowisku, uchowaj nas Boże!

STARY ŚPIEWAK.

Nie drwijcie sobie z mej starej bandury,
Że posklejana od dołu do góry,
Jaki pan — taki kram;

ALEKSANDER HR. FREDRO.

Nie drwicie sobie, że mój głos już stary,
Mało w nim sztuki, ale dużo wiary,
Śpiewam, co w sercu mam.

Nie łajcie-że mnie wy, uczone wieszczu,
Jeżeli czasem odezwę się jeszcze,
Wszak ci to cichy śpiew;
A za dawniejsze, dawniejsze przewiny,
Żem kiedyś sięgał po wasze wawrzyny,
Niech zmięknie słuszny gniew.

Niegdyś młodemu czucie w pieśniach grało,
Że to natchnienie, zamarzyłem śmiało,
Nuż śpiewać tak i siak;
Aż głos wasz zagrzmiał o! mistrzowie sztuki:
„Cicho z oklaskiem! Tu barwy, nauki,
Poezyi, całkiem brak!“

Wprawdziem Parnasu nie poznał w obozie,
Wszystko się działo w wyrazistej prozie,
Wzdłuż i wszerek, jak Bóg dał;
Chcieć więc być wieszczem, bez doktorskiej czapki,
Zdroju waszego nie łyknąwszy kapki
Był to błąd, był to szal.

Zamilkłem, milczę, uwierzyłem, wierzę,
Że w niskiej tylko kręciłem się sferze,
Że prac moich lichy plon;

ALEKSANDER HR. FREDRO.

Lecz nigdy, nigdy, to potomność przyzna,
Zawiści, zemsty i fałszu trucizna,
Nie tknęły moich stron.

Jakiebaż były mej myśli natchnienia,
Zawsze jednakże aż przez dno sumienia
Czysty ich płynął źródł;
Karcilem niemi zuchwałą głupotę,
Kochałem niemi prawdy świętą cnotę,
Współbraci i kraj mój.

Stłukliście lutnię w moim młodym ręku,
Niechże przynajmniej bandury pobrzęku
Nie sięga już wasz gniew;
Jeśli dziś śpiewam, to tylko pacierze,
Za wiernych jeszcze tej ziemi i wierze —
Łabędzi to mój śpiew!

LUCYAN SIEMIĘSKI.

1809 † 1876.

KOMU W DROGĘ TEMU CZAS.

Wdzięczne dnia światło, niebios wydęty błękitcie,
Gwiazd stada z swoim pasterzem księżycem!
Tyle już, tyle lat na mnie patrzycie
    Wesołem lub chmurnem licem;
Jutro już może nie powitam was;
    Komu w drogę — temu czas!

Pieśni słowicze, ptaków powietrzne chorały,
Boru szumy mistyczne w nocną ciszę,
Śpiewne jeziora, mrużące kryształy,
    Rozmyślań mych towarzysze.
Jutro już może nie usłyszę was:
    Komu w drogę — temu czas!

Wonnych balsamów z czeremch, bzów, wiśni, jabłoni,
Majowy wietrzyk dla mnie nie pozbiera,
Ni tchnień żywicznych od lasów nagoni
    I róż mi nie pootwiera.
Jutro nie przyjdę piersią chwycić was:
    Komu w drogę — temu czas!

LUCYAN SIEMIĘŃSKI.

Wy uskrzydłone duchy z dżutem, pędzlem, piórem,
Coście od ziemi rwali mnie do siebie,
Żem się nie toczył po niej suchym wiórem,
    A częściej chodził po niebie;
W górnej pracowni ducha spotkam was:
    Komu w drogę — temu czas!

O! złote myśli, w pasma powplatane zgrzebne,
Marzenia wieszczą, zapalu ekstazy!
Życia miraże już mi niepotrzebne,
    Rzeczywistsza milion razy
Jutro mię wieczność oddzieli od was:
    Komu w drogę — temu czas!

O! mgły fantazji! Z gliny waszej gdy lepiłem,
Twórca był ze mnie — twórczość to nie płodna:
Bo choć z waszego źródła ciągle piłem
    Nigdy nie dopił się do dna.
Bezsilne . . . więcej grób powie od was:
    Komu w drogę — temu czas!

Snem wszystko! Mleczną drogą z gwiazd wybudowaną
Pójdę ku słońcom w przestwory szafiru,
Gdzie czysta prawda będzie mi podaną
    Wykuta, jakby z porfiru.
Żal mi sere kilku; moi! żal mi was:
    Komu w drogę — temu czas!

DZIECIEŃCE LATA.

Piękne to były dziecięce lata,
Kiedym zaledwie odnikł od ziemi;
Myśl moja często ku nim ulata,
Złocąc je snami, łzami cichemi.

Kiedym to igrał na matki ręku,
Kolano ojca było konikiem;
W sercu woń taka i tyle dźwięku!
Oj, nie płakało jeszcze po nikim!

Świat wtedy dla mnie taki był mały;
Ludzie tak dobrzy jak ich cukierki;
Gwiazdki miljonem oczek mrugały;
Chciałem mieć skrzydła, zdjąć te iskierki.

Lub kiedy księżyc wyjrzał nad wzgórze,
Biegłem ku niemu — już, już go schwyce —
Znowum po niebe jeździł na chmurze,
I za batożek brał błyskawicę.

Widziałem słońko, jako się kładło
W złote łódeczko, z chmurą pod głowę;
Jak go jezioro potem odkradło —
Ledwo już rąbki widać różowe.

LUCYAN SIEMIEŃSKI.

Co ranek, wieczór — jam myślał sobie:
Jaki Bóg dobry! dla mej zabawki
Zrobił ten księżyc, słońce na dobie,
Ptaszki, motylki, kwiatki i trawki.

I co dzień rano, wieczorem co dzień,
Mówiłem pacierz razem za mamą:
Boże! niech będę darów Twych godzien
I niech Cię Kocham zawsze tak samo.

Za dawców życia, za zmarłych krewnych,
Za tych co cierpią, za ziemię całą,
Jam się tak modlił! — Chociaż w niepewnych
Rysach, to wszystko się malowało.

O! gdzie te lata!? Na pełne morze,
Jak od wybrzeży fala odbita,
Odbiegły — znikły. Kiedyż o! Boże,
Anioł lat młodych we mnie zawita!

KNIAŻ DYMITR WIŚNIOWIECKI.

Kniaź z Wiśniowca w Jedykule,
Za kratami na barłogu,
Znosi ciężar mąk nieczule,
Poprzysięga mścić na wrogu.

LUCYAN SIEMIĘSKI.

Jakby jeszcze na niewierne
Stepem, hufce wiódł pancerne,
Przy surm wrzawie i dum pieniu;
Jakby nogę czuł w strzemieniu;
A tu stepem — cztery mury,
A dumami — jęk ponury,
A drużyną — małe chłopię.

— Hej pachole! oj ty tużysz
Już nic u mnie nie wysłużysz;
I ja tobą niewytropię
Wroga w stepie, ni zatopię
Bisurmańskie w Dniepr galary.
Dość mi dałeś, dość swej wiary,
Dość dzieliłeś lichą dolę,
Wróc pachole na Podole! —

— Kiedy łowiec w wilczej jamie;
Gdy cięciwa pryśnie w kuszy:
Siada sokół wiern na ramię,
Wierna strzała się nie ruszy.
Ja ci strzałą, ja sokołem
Nie powrócę; cierpmy społem. —

Przyszedł sultan z pychą pawia
I tak kniazia sam podmawia:

LUCYAN SIEMIEŃSKI.

— Dam ci córę, jak dzień jasną,
Dam ci skarbów co niemiare,
Tylko porzuć wiarę własną,
Muzułmańską przyjmij wiarę.

— Piękna córa, skarb bogaty,
Ale wiara twa za katy!
— Ha! psa giaura, weźcie, weźcie,
I za żebro go powieście!

Już to trzecia wschodzi zorza,
Na Gałacie, gdzie kraj morza,
Książ na haku się kołysze,
W oczach zemstę Turkom pisze,
Patrzy w morze — to na szlaki:
Nie pancerneż ciągną znaki?
Czy nie czajki? ciężko wzdycha,
Usta krzepną, mówi z cicha:
— Oj! pacholę wierne, młode,
Wracaj, wracaj na swobodę!
— Ja ci strzałą, ja sokolem
Nie powrócę; gińmy społem!

A książ oczy wiódł ponure!
— Widzę w sadzie, winogradzie,
Trzy sokoły przeleciały,
Trzy rarogi jasnopióre ...

LUCYAN SIEMIENSKI.

Hej! pachole, daj trzy strzały!
Czy zostało mi sił wiele,
Czy w co zmierzę — to ustrzelę?

I sultana zmierzył — w ciemię,
A sultanke — w samo brzemię,
A dziewicę — w samo lice.

Trwoga bije w Carogrodzie:
Co dokazał Lach na haku,
Cóż dokaze na swobodzie!
Sto strzał w niego wystrzelili,
Z piersi serce wydobyli:
Zjedli serce po junaku!

DO MOICH DUM.

Wstańcie odgłosy z rodzinnej ziemi,
Otrząście grubą pleśń!
Czy pod mogiły śpicie dawnemi,
Czy błoń i cisza wiejska was nicmi,
Czy w cieniach chowa,
Gaj i dąbrowa:
W jedną się zwiążcie pieśń!

Wstają: tu zwrotka wiekiem skażona,
Owdzie zmażona wieść;
Jak zdrój z czystego wytrysła łona,
Poila wdziękiem długie plemiona;
Cicha i miła,
Do cnót budziła,
Wpajała ojców cześć!

Tam tęskne córy z mokrą powieką,
W piersi znamiona burz;
Owion ich myśli błogo i lekko,
Szanuj ten smutek i lży co cieką:

AUGUST BIELOWSKI.

Cichym i czystym
Żalom ojezystym,
Ojezystą nutą wtórz.

Oto skrzydlaty rój przez zagony,
Długi zaściela kir;
Szumią i gwarzą kawki i wrony.
To naszym ciałem tłum wypasiony,
W radośnym chórze,
Zwiastuje burze,
I nowy wietrzy żyr.

Tam ruch i wrzawa kona w uboczy,
Ściany pokrywa mech:
Ciężko i dziko czas się tam toczy,
Wieczystym mrokiem przygasły oczy,
W łonie znędzionem,
Przewlokłym skonem,
Leniwy ślęczy dech.

Już, już znękany żywot rozplotę,
Wieczny powitam dzień:
Pieśni! zaludniaj więźnia samotę,
Roztaczaj nad nim skrzydła swe złote;
Niech w barwy tęczy,
Świat mu się wdzięczy,
Nim wiecznie wzleci zeń.

AUGUST BIELOWSKI.

Tam, gdy w dziedziny zawitał nasze
Stary Jagiełłów krzew:
Medycznych gajów swobodne ptaszę,
Szele powitanie w gościa poddasze,
I w noc samotną,
Piersią szczebiotną,
Znany mu nuci śpiew.

Wiekami stępione budzą się zmysły,
W dźwiękach utonął słuch;
Kwietny smug Niemna i wzgórza Wisły
Z wdziękiem Jadwigi w duszy zabłysły;
Na łono spływa,
Głowa sędziwa,
W niebo uleciał duch!

Wstańcie odgłosy rodzinnej ziemi,
Otrząście grubą pleśń!
Czy pod mogiły śpicie dawnemi,
Czy błoń i wiejska cisza was niemi,
Czy w cieniach chowa,
Gaj i dąbrowa:
W jedną się zwiążcie pieśń!

EDMUND WASILEWSKI.

1814 † 1846.

KRAKOWIAK.

Wesoły, szczęśliwy,
    Krakowiaczek ci ja!
A mój konik siwy,
    Rażno się uwija;
Uwijaj się, rażno bież,
Kopytami ognia krzesz!

Czapeczka czerwona
    Na głowie mi płonie,
Pokazuje ona,
    Że mi gore w łonie;
Gore serce, pędzi koń,
A dziewczyna klaska w dłoń!

Z czapki pawie pióro,
    Barwami się mieni,
Jak dzionek za chmurą,
    Gdy ją świt zrumieni;
Dumnie błyszczy pawi puch,
I ja dumny i ja zuch!

EDMUND WASILEWSKI.

Krakowiaczek ci ja,
    Pędzę sobie żwawo;
Kto mię nie wymija,
    Plunę w twarz kurzawą!
Bo ja pan, bo ja król,
Wśród zielonych niw i pól!

W koło szumi zboże,
    Kłania mi się kłosem;
Kiedy zbiorę, z orzę,
    To pobrzękę trzosem.
A dziewczęta z całej wsi,
Będą się przymilać mi!

I ta i ta ładna,
    Lecz próżne ich chęci;
O! bo mnie już żadna,
    Nie zwabi, nie znęci:
Jedno tylko serce mam,
Jedną tylko Halkę znam!

B A L.

Hoże pary idą w tany,
Zataczają skoczne kręgi;

EDMUND WASILEWSKI.

Kurzu wznoszą się tumany,
Przelatują gazy, wstęgi;
Dźwięk muzyki, łoskot kroków,
Jakby w jeden oblok zwiane,
A jak gwiazdy z nad obłoków,
Migają twarze rumiane.

To w przelocie wąż zabyłśnie,
Znów warkocza strumień zleci,
I rumieniec się zakwieci,
Lub źrenica iskry ciśnie.

Znowu, jak mgły nad kaskadą,
Białe suknie z wiatrem płyną;
To jak żagiel się rozwiną,
To się w śnieżne fałdy kładą.
To czasami, ironiczna
Z mlecznych ramion gaza spadnie;
Wnet, jak iskra elektryczna,
Z ust całusek się wykradnie ...
A w tym wirze, w tym chaosie,
Krew się pali, wre i pryska;
Ogień w sercu, ogień w głosie,
Ogniem lice, oko błyska.
Dorzuć iskrę — wszystko splonie,
Bo tam wszystko lotne, palne;

EDMUND WASILEWSKI.

Znikną kształty dotykalne,
I dym — aż pod gwiazdy wionie!

O! nie jeden z godowników
Chciałby skonać w takim szale,
Wśród muzyki i okrzyków,
W pjanym do tańca zapale.

Lecz gdy chłodny wstrząśnie ranek,
Palący rozum i ramię,
Nie jeden szalu kochanek,
Z goryczą ręce załamie!

Bo jak burza, gdy znieńcka
Rzuci gradem i piorunem,
I błyszczące ludzkie cacka,
Okryje ruin całunem:
Tak po burzy omamienia,
Smutna cisza w sercu siędzie,
A krom ruin i zniszczenia,
Już tam więcej nic nie będzie.
Ruin — z mar o wniebowzięciu,
Przy akordach strun pieszczonych,
W lubej dziewicy objęciu,
W zamęcie tańców szalonych.

EDMUND WASILEWSKI.

Pocóż śnić o raju mam,
Gdy mię dzień na ziemi zbudzi?
Tańczcie! gdy was taniec ludzi...
Ja — garść śmiechu rzucam wam!

DRZYM SOBIE DUSZO.

Drzym sobie duszo! co ci do tego,
Że tam myśl czyjaś po niebie lata;
Że ktoś ciekawy początku swego,
Ze starych grobów kurze obmiata;
Woła do życia umarłych ludzi,
Jądro granitu myślą przewierci,
Wszystko obnaży, wszystko obudzi:
I z tego wróży — życie po śmierci!

Życie po śmierci!? drzym sobie duszo!
Czyż być to może, czego już niéma?
Kiedy raz umrzesz — już cię nie wzruszą
Łagodność Abla, ni złość Kaima.
Bo śmierć po życiu i śmierć przed życiem,
A między niemi maligny chwila:
To wszystko serca nazwano biciem,
To życiem zowią czleka — motyla!

EDMUND WASILEWSKI.

Drzym sobie duszo! co cię ma budzić
Oko dziewicy miłe, ułudne!
Trzebaż się palić — by potem studzić,
W dłoni szczerą, chwytając dłonie obłudne?
Drzym sobie duszo!... Tybyś nie śpiąca
Spłonęła ogniem, od zimna skrzepla;
Tyś sama w sobie jasna, gorąca,
Tobie nie trzeba zimna ni ciepła.

Ty sobie możesz stworzyć co zechcesz;
Mar fantastycznych osnuć się wiankiem;
Ty, gdy przyrodę myślą polechcesz,
Milej ci, niż dziewicy z kochankiem.
Co ci do tego, że tam grzm pali,
Że jesień wichrzy, lub śniegi pruszą?
Ty na promykach, zapachów fali,
W pieluchach marzeń — drzym sobie duszo!

HENRYK JABŁOŃSKI.

1818 † 1869.

Z POEMATU „GWIDO“.

Błogosławiony, kto jak ptak na drzewie,
Rodzinną pieśnią wypowiedział duszę,
Kto zna poezję — a o sztuce nie wie;
Nie błędząc w ciemnej pojęć zawierusze,
Ducha melodyi — duchem przeczuł w śpiewie.
Komu muzyka jak rusalka śpiewna,
Powiała czarem w cichą noc majową.
I rozplakana na mogiłach, rzewna,
Jak senny anioł latała nad głową;
A w noc burzliwą, jak nocnica gniewna
Huczała w chmurach trąbą piorunową,
A po parowach wyciem wilków głuchem!
Błogosławiony, kto melodyi słucha
W naturze całej, ducha wieszczym słuchem;
Kto w szacie dźwięków poznał dźwięków ducha,
I czuciem piękna, stał się równie duchem
Promiennym, jasnym.

Gołąb co tam grucha

HENRYK JABŁOŃSKI.

Na starym dębie; lasu szum ponury;
I ryki trzody co idzie górami;
I ranne echo którem mówią góry;
Krzyk orłów; wicher co leci stepami:
Wszystko to bożej harfy jest strunami,
Wszystko jest bożą pieśnią wiekiustą.

Kto duchem w pienie nie wcielał się boże;
Za czysty akord nie stał duszą czystą;
Nie padł kropelką w to bezbrzeżne morze:
Ten nie jest duchem — poetą — artystą,
I berła ducha posiadać nie może.

Muzyko! jasny, święty cherubinie!
Błogosławionaś — niebios posłannico!
Ty nad kolebką śpiewasz już dziecinie;
Na łąkę kwietną płyniesz za dziewicą;
Rolnika łany przemieniasz w świątynie;
Na polu bitwy — męztwa błyskawicą
Zapalasz duchy!

Ty — nawet na grobie
Grasz cichem, smętnem, łzawem narzekaniem
Ty jako płaczka gdy ogół w żałobie,
Serdeczną nutą lamentujesz za nim.
Serca cnotliwe za kościoły tobie!

HENRYK JABŁOŃSKI.

Jak mową duszy — kaźden naród graniem
Serdeczną nutą dzieje opowiada.

Nasz duch melodyi jeszcze rozsypany,
Świeci jak gwiazda stupromienna, blada;
Huka po górach i wieje przez łąny,
Z stepowym wiatrem w dumie stepów gada,
I nad mogiłą jęczy rozplakany.

A dotąd niemasz mistrza silnej ręki,
Z natchnioną duszą, z myślą promienistą —
Coby te dumy, te sieroce jęki
Zebral — i przelał w jedną pieśń ojczystą,
Rodzoną, naszą, — i sieroce dźwięki
Wyśpiewał z piersi jak melodyę czystą,
Natchnioną, wielką — jak ta piękna ziemia.

Nasz duch melodyi wieje pośród ludu.
Artystów serca jakiś czar zaniemia,
Zaślepia oczy. Mogliby bez trudu
Kwiat, co na własnej grzędzie się rozplemia:
Podnieść, — zajaśnieć w błyskawicach cudu.

Ale ostrożnie młody cherubinie;
Miecz obosieczny — to boże natchnienie.
Muzyka węzem zazdrości obwinie
Głowę i serce, w błękitne pierścienie . . .

HENRYK JABŁOŃSKI.

Z głowy i serca struga krwi popłynie
Za każdy ziemski uścisk lub zachcenie.

O niej zamarzysz na łożu bezsennem;
Od ust ci słodkie oderwie napoje
I w pocałunku ostudzi płomiennym.
Za poświęcenie — znasz ty wieńce swoje?
Cierniowy wieniec pod wieńcem promiennym,
I włosiennica pod słoneczną zbroję . . .
Pójdiesz tą drogą?

— Choćby przez płomienie!

* * *

Oto znużony chodzę po ulicach,
Pytam o mistrzów:

Czy są czarodzieje,
Co ducha umią porwać w błyskawicach,
Urok wlać w serca aż czoło zblednieje —
I łza perłowa błysnie na źrenicach,
A z ust, westchnienie płomienne powieje?

Idę — lecz stójmy: słyhać jakieś granie!
Muzyka sama wskaże drzwi artysty.
— „Czy tu artysta?“ — „Tak jest, tutaj panie.“ —
Drzwi mi wskazano, zkład luby, przeczysty
Dźwięk płynął, ciche wiało zadumanie.

HENRYK JABŁOŃSKI.

Młodzian był smutny — a wzrok miał ognisty;
Nad białem czołem świecił blask natchnienia:
— „Chcę być artystą! pokaż bracie drogę!“
Spojrzał mi w oczy, a łzę miał cierpienia
W oku, a w sercu jakąś dziwną trwożę,
Jakbym go pytał drogi zatracenia . . .
Westchnął i stale odmówił:

— „Nie mogę!

Nie mogę, mówił, tam prowadzić ciebie
Zkąd duszom wyższym nie masz już powrotu.
Wierz mi, łzy płyną w tem artystów niebie;
Melodya cicha jest odgłosem grzmotu
Co w serce bije! . . . I któż pojmie ciebie?
Zyskasz garść złota i chwilę loskotu
Oklasków szumnych; jeśli szarlatani
Cię nie uprzedzą — złoto i oklaski
Wydrą, a motloch lodem serce zrani;
Na głowę — puste rzuci sławy blaski,
Wyszyci ciebie . . . Tak my zapoznani,
Żyjemy łaską, umrzemy z niełaski . . .
Głód, piekło całe!“ —

I wziął mię za rękę:

— „Chodź, mówił, ze mną, ujrzysz mego mistrza“.
Tu głos stłumiony zdradził serca mękę,
I łza błysnęła, łza od rosy czystsza . . .
Jam w duszy Bogu lał serdeczną dziękę,

HENRYK JABŁOŃSKI.

Bo droga moja zdała się okwitsza,
I cel mój jaśniej świecił na niebiosach.

Staliśmy u drzwi w korytarzu ciemnym.
Wnętrze komnaty w rozplakanych głosach,
Zabrzmiało jękiem głuchym i podziemnym;
Jakiś wiatr zimny powiał mi po włosach,
Bom zadrżał strachem tęsknym i tajemnym.

W komnacie ciemno; — na brudnej pościeli
Starzec, lecz wiekiem czy troską styranym?
Ze zwiędłej twarzy próżnobyśmy chcieli
Wyraz przeczytać. Odziane w lachmany
Żona i dzieci przy łożu jęczeli —
On nie mógł skonać jękiem ich wolany.
Łzą zimną śmierci zgasły wzrok napawał,
Lecz łza umarła po twarzy nie ściekła,
Świeciła strasznie. Dałby serca kawał
Za kawał chleba; taka rozpacz wściekła
Gryzła to serce . . . Bogu ducha dawał —
A twarz świeciła całym ogniem piekła . . .
Skonał!

My stali jak posągi białe;
W końcu rzekł do mnie mój przewodnik młody:
— „Ten starzec, sztuce życie oddał całe;
Teraz się świetnej doczekał nagrody:

HENRYK JABŁOŃSKI.

Patrzeć, jak z głodu mrą osierociałe
Żona i dzieci. Troski i zawody
Przedwczesnym szronem głowę obsypały;
Młodość — zgasiły boleść i cierpienie;
Zachwyt o głodzie — oto żywot cały!
Pójdiesz tą drogą?“

— „Choćby przez płomienie!“

* * *

Z taką to wiarą i z takim zapalem,
Jako artysta pierwszym kroki stawił;
Świat mój marzony był czezym ideałem . . .

Świat rzeczywisty muzyką się bawił,
Gdy była w modzie — nawet z pewnym szalem!
Placił bilety, o artystach prawił
Szeroko, długo — rzeczy niestworzone!
Sypał oklaski — na zrządzenie boże!
A czasem kwiaty i wieńce zielone . . .
Potem rozmawiał i odwiedzał loże;
Potem narzekał na chwile stracone,
Bo właśnie spacer piękny o tej porze.

Grałem raz: sala była przepelniona;
Wśród światła drżały kamelje i róże
I wiały pióra; czoła i ramiona

HENRYK JABŁOŃSKI.

Dziewic, świeciły jako śnieg na górze;
Dalej kolumna młodzieży ściśniona,
Jak czarna chmura przy aniołów chórze!
Grałem, a duchem, śmiało i serdecznie,
Całą mą duszę przelałem w to granic,
Całe uczucie . . .

    Nie zapomnę wiecznie!
Struny mówiły by duch wstąpił na nie.
Anioł melodyi zajaśniał słonecznie,
I grę mą mienił na niebios wołanie.
Sierocym płaczem zajęczały struny,
Dźwięki płynęły jako łzawe fale . . .
Ciszej i ciszej — niby jęki z truny,
Nad którą dzieciom wzbronnie nawet żale.
Nagle zagrzałem — cisnąłem pioruny!
I łzawem okiem spojrzałem na salę.

Na sali śmiechy, rozmowy — aż gwaro . . .
Sypnęli oklask! jakbym prosił o to?

Pierwszy raz na świat popatrzyłem czarno;
Grałem kamieniom, perłym rzucał w błoto!
Sprzedamże duszę za ich placę marną?
Wstałem . . .

    I w oczy cisnąłem im złoto.

DUMKA.

W głos serdeczna dumka płynie,
    Tam moja jedyna.
A na tej tam Ukrainie,
    Matka i rodzina.

Matka tęskno patrzy w pole,
    Łzawemi oczyma:
Pusta droga na Podole . . .
    Ani wieści nie ma!

Ach! upłynie wody wiele,
    Miną lata, latka,
Zazieleni drogę ziele:
    Nim go ujrzy matka.

W głos serdeczna dumka płynie,
    Tam moja jedyna.
A na tej tam Ukrainie,
    Matka i rodzina.

Miła tęskno patrzy w pole
    Czarnemi oczyma:
Pusta droga na Podole,
    Ani wieści nie ma.

HENRYK JABŁOŃSKI.

Ach uplynie wody wiele
Minie czasu siła:
Zazieleni drogę ziele,
Nim go ujrzy miła.

*

Czarnobrewko, żal urody!
Taka wola boża:
Nie on jeden w świecie młody;
Tyś jak wiosna hoża.

Czarne oczy, kraśne lica,
Zakną nie jednego.
Tobie szczęście — a tęsknica
Dla niego, dla niego!

W głos serdeczna dumka płynie,
Tam moja jedyna.
A na tej tam Ukrainie,
Matka i rodzina.

Próżno czeka stara matka,
Próżno czeka miła:
W obcej ziemi miną latka,
Uściska mogiła!

FARYS — WIESZCZ.

O! i ja kiedyś byłem Farysem.
Lecz czy wy wiecie co Farys znaczy?
Ha! niech step mówi swoim opisem!
Olbrzyna — olbrzym niech wytłomaczy!
On tylko jeden prawdę nam powie,
Jemu więc wierzcie jak koranowi.

— Farys — step mówi: to dziecię moje,
To duch tęsknotą nieba trawiony!
Zesłany tutaj na ciągle boje,
Na ciągłych pragnień żar niegaszony!
A tak mu trzeba nieba i słońca,
Że tylko za niem pędzi bez końca.

I nic go w pędzie wstrzymać nie zdoła;
Ani uroczej cienie oazy,
Ni beduinka głosem anioła
I blaskiem oczu miłszym sto razy.
Próżne pokusy! bo tacy gońce,
Kochają tylko niebo i słońce!

KAROL BALIŃSKI.

Więc jam był gońcem i gońców bardem:
Cudneż to było to nasze grono!
Z tą myślą wiecznie w słońce zwróconą,
I z tem ramieniem młodzieńczem, hardem,
Co krawędź nieba z krawędzią świata
Sili się spojć — wierząc — że zbrata.

Patrzcie! tam w kolo piaszczyste wzgórza,
Niby umyślnie słane mogiły;
Czasem się z głębi szkielet wynurza:
Spytaj tych kości — czem one były?
Ha, te mogiły Arabistanu,
To tylko ślady stóp huraganu!

On to Farysów pochłonał w sobie,
Pochłonał żywcem braci kochanych.
Jam tylko jeden został na grobie,
Na grobie gońców już zapomnianych!
Czy to jest łaska, czy kara nieba:
Allah żyć kazał, więc żyć potrzeba!

Jak młode orlą z złamanem skrzydłem,
Co się już nigdy w niebo nie wzniesie,
Żyć życiem gadu gnuśnem, przebrzydłem,
W tych smutnych murów ciasnym zakresie.
Ha! próżne żale — śpiewaj pajaco,
Tylko zabawnie bo niezapłacą.

KAROL BALIŃSKI.

O! wieczna hańbo, wieczna sromoto!
Ja Farys, piewca z nieba natchniony:
Pieśń mą na ziemskie przestrajać tony,
Pieśń mą sprzedawać muszę za złoto,
By czem okupić cień cudzej strzechy,
Lub zgłuszyć z nędzy szyszczące śmiechy.

Oni nie wiedzą, że wieszczą pienie
Jest jako słońce na niebios sklepie:
Co na wszechwładne Boga skinienie
Świeci wędrowcom błędzącym w stepie;
A przecież słońcu nie płacisz za to,
Że cię zbawienną poi oświatą.

Oni nie wiedzą — że piewcy śpiewy
Jak ów dziewiczy ogień miłości:
Co za niebieskie swoje wylewy,
Nic, nic niepragnie prócz wzajemności!
Sprzedawać miłość — hańba kobiecie,
Sprzedawać śpiewy — hańba poecie!

Przecież tą hańbą wlokę dziś życie . . .
Allachu! jakże dręczysz mię srogo!
I jeszcze nieraz, ktoś niby skrycie,
Niby po cichu — powie: „za drogo!“
— Za drogo? mówisz . . . Powiedzże bracie,
W jakiejż wy cenie życie sprzedacie?

KAROL BALIŃSKI.

Bo słuchaj: — pieśń ma, to cząstka życia;
Tam jest krew moja, tam są łzy moje!
I mego serca pospieszne bicia,
I uczuć moich i myśli roje!
A każdą — żeby dostać, wyjawić,
Muszę wprzód serce mocno rozkrwawić.

Więc cóż! za drogo?!... O! bądźcie szczerzi!
Gdyby wam przyszło życiem frymarczyć,
I jak pelikan rozrywać piersi,
By krwi za cenę złota dostarczyć:
W jakiejżby cenie była kropelka
Łzy, lub krwi waszej, choćby niewielka?

Męczarnia wieszczą w chwili tworzenia,
To boleść matki w chwili porodu;
Ile wlał życia do swego płodu,
Tyle wziął życia z swego istnienia;
Ile on pieśni dla was utworzył,
O tyle kroków grób swój przysporzył.

Czasem, w dodatku słyszę oklaski,
Szczere, czy zwodne — wszystko mi jedno:
Znam tych błyskawic przelotne blaski!
Znam ich gruntowność i trwałość biedną!
Wasze pochwały — toć to szyderstwo!
Wasze pochwały — toć to bluźnierstwo!

KAROL BALIŃSKI.

Gdy syn rozpaczłą pięścią kołacze
W grób, co mu drogą matkę ukrywa:
Możecie mówić: że pięknie płacze?
Możecie mówić: że ślicznie śpiewa?
Jak ta łza syna na matki grobie,
Tęż samą szczerłość śpiew mój ma w sobie.

A więc schowajcie marne pochwały —
Gdy pieśń ma święta jako łzy syna;
Nie takie wieńce wieszczom przystały!
Wieszcz — takie wieńce depce, przeklina;
Duch jego wielki i wiecznie młody,
Innej — o! innej żąda nagrody!

Nagroda piewcy — to cisza owa,
Niema, urocza, z której odgadnie
Że w duszach wielki zamiar się knowa,
Co kiedyś światu zagrzmi wszechwładnie;
Cisza, co mówi że ziarno wschodzi,
I myśl-kwiat, w krótcie owoc-czyn zrodzi!

Nagroda piewcy — to te spojrzenia
Co świecą całym duszy wulkanem;
Krótkie, milczące dłoni ściśnienia,
Z westchnieniem długo w piersi chowanym;
I owa chmura ciemiąca czoła,
W której połyska miecz archaniola!

KAROL BALIŃSKI.

To mi nagroda! — Jam ją odbierał:
W koło mię stali bracia Farysy;
Każdy pieśń moją sercem pożerał;
Pieśń ma wnikała w ich twarzy rysy;
W krew tych serc wielkich; w ich myśli gniazdo:
Lśniła im w drodze przewodnią gwiazdą.

Farysy znikli! głucho na stepach,
A w stepie życia — ach! smutniej jeszcze.
Czasami tylko wiatr zaszeleszcze
Dmąc po wywianych czaszek czerepach:
On wszystko wywia! wszystko przewiało —
Co było cnotą, prawdziwą chwałą.

O! i mnie pora spocząć w mogile,
Zasnąć snem braci błogosławionych;
Aż kiedyś, kiedyś — za męczarni tyle,
Gdy głos Allacha budząc uspionych,
Na swoje rajskie zwoła ogrody:
I ja niebieskiej doznam nagrody.

W tym boskim raju, w tem siódmym niebie,
W waszej ojczyźnie o prawowierni!
Allah mnie wielki wezwie do siebie,
Zdejmie mi z głowy ten wieniec z cierni,
I zmiję tyłą krwi przesiąkniętą:
Wyrwie mi z serca pamięć przekłętą!

KAROL BALIŃSKI.

I najcudniejsze wezwie dziewice,
I rzecze: — służcie jak Padyszachu!
Ja i nie spojrzę nawet w ich lice,
Ale z pokorą powiem: — Allachu!
Jam tylko prawdy szukał na świecie,
A taką miłość znajdeż w kobiecie?!

Nie chcę hurysy, choćby piękniejszej
Od tej, com niegdyś kochał na ziemi;
Lecz ja nie gardzę dary Twojemi!
Ja tylko łaski błagam pełniejszej;
Za wszystkie, wszystkie Twoje hurysy:
Niech wstaną moi bracia Farysy!

O! pozwól, pozwól choćby na chwilę
Zstąpić nam jeszcze w nasz kraj cyprysów!
I w dawnej naszej, młodzieńczej sile,
Pobujać orlim lotem Farysów;
I piersi dawnem orzeźwić biciem,
I dawnem naszym zablysnąć życiem!

Allach wysłucha . . . Wnet grzmiące głosy
Wystraszą w głębi śpiących tygrysów,
I okrzyk szczęścia buchnie w niebiosy!
Widcież raz w życiu polot Farysów!
Może wam wówczas, biedne robaki,
Przyjdzie ochota do jazdy takiej!

DWIE PIASTUNKI.

Od kolebki tylko, tylko,
Com przeczołgał kilka lat;
Już mię rzuca jedną chwilką
Matka, idąc w inszy świat.
I zostawia chłopię młode,
Na wygodę — niewygodę.

O! już wtenczas główka mała
Przędła wdzięcznych widmów rój;
Co żądała — nieżądała,
To się plotło w senny zwój;
Zlatywała myśl nieboga,
To od Boga — to do Boga.

Raz sennemu tak przypadło
Dwoje dziewic, białych róż;
Jak widziadło — niewidziadło,
Przy nadglówku stały tuż.
Jak do matki ku nim kłonię,
Jednej dłonie — drugiej dłonie.

DOMINIK MAGNUSZEWSKI.

I spierały się dziewice,
Która dziecko niańczyć ma?
„Ja mu dam śmiejące lice,
Niechaj zbytek szczęścia zna.
I myśl jego się pobrata
To ze światem, to do świata.“

„Puszczaj sestro! rzece druga —
Puszczaj rączkę! w malcu tym
Budzić rozkosz, nie posługa
Ni to jemu, ni to im.
Ja go wniańczę w ostre bole
I w niedolę ... i w niedolę.“

A mówiła taką twarzą,
Tak jej oczy zaszły łzą,
Tak się w niej cierpienia skarżą,
Że mi ku niej piersi drżą.
Żem się rzucił cały pono
Na jej łono i w jej łono.

W onczas zdala nikła, nikła,
Druga postać w jasnym tle;
A mnie smętność tak niezwykła
To do główki, to w pierś ssie:
Bo zostałem z własnej woli
Dzieckiem doli i niedoli.

DOMINIK MAGNUSZEWSKI.

Odta nianka zazdrośnica
Zaszczepiała dzień i noc
Boleść w serce, smutek w lica,
Słabość ciała w mężką moc;
Urabiała Bóg wie na co
To ladaco — na ladaco.

Czasem, czasem, z za obłoku
Zapromieni drugiej twarz:
To ja lecę — lecz w wyskoku
Już, już tęsknię — Boże skarż —
Za tą pierwszą zapłakaną,
Tak mi znaną i nieznaną.

Lecz cóż robić, mówcie sami,
Kiedy tak mi lubo z łzami,
Kiedy serce jak koń w cwale,
Rzuca pianą w cierpień szale,
I z swą raną tak swawoli,
Że nie boli to, co boli?

Lecz cóż robić, kiedy żale,
Co się kąpią w zdroju łez:
To tak wonią okazale,
Jak lilija, róża, bez;
I siostrą są ci i bratem,
I są kwiatem — i nie kwiatem?

DOMINIK MAGNUSZEWSKI.

Darmo, darmo siły krzepię,
Darmo szarpie — widzi Bóg!
Już mej doli nie odczepię
Od jej szyi, od jej nóg;
Bo w mej drodze jest sąsiadką,
W życiu matką i nie matką.

Raz wyrwałem się niebodze ...
Och! był to weselny dzień;
Bębny były mi po drodze,
W pośród huku, pośród grzmień, —
Zdało mi się ... tylko zdało,
Bo się rwało — i urwało!

I straciłem raz na zawsze,
Do mej chatki rodnej szlak;
Na rozstajne, na najkrwawsze
Drogi zbiegłem, jak ten ptak
Co go w klatkę pchną sokoły,
Niby wesół — niewesoły.

Ach! raz znowum na domowym
Progu, zdybał szczęścia zdrój.
Usty, sercem niejałowem
Usłyszałem: twoja — mój!
I uciekłem w krąg zameźcia,
Przed nieszczęściem — od nieszczęścia.

DOMINIK MAGNUSZEWSKI.

I wypchnąłem ją piastunkę
Za dziesiąte, siódme drzwi.
I oddałem jej skarbonkę
Pełną łez i pełną krwi.
I rzekłem jej: to ostatnie
Łzy me bratnie i nie bratnie.

Gdzie tam! — przyszła do podwoi,
Do znajomych sobie wrót;
Tuż przy łożu żony stoi,
I roztacza chorób splót.
A szczęście mnie pożegnało,
Trumieneczką jedną, małą.

Ha! cóż robić... Piastuj sobie
Ulubieńca, piastuj wciąż;
To w żałobie, to w chorobie,
Mocnem pętem k' sobie wiąż.
Ej, strzeż! bo ci się wyśliznę
Z tej mielizny, w głąb — w mieliznę!

ŚMIERĆ SŁOWIKA.

W drucianem więzieniu, gdzie kipi gwar miasta,
Zamknęli słowika;
Lecz chętka śpiewania tak wzrasta, tak wzrasta,
Ze piersi przenika.
Oh! nie masz tu cienia w olszniczku, w leszczynie,
Co głowę osłoni!
Oh! nie masz tu wtóru, bo strumyk nie płynie
Ze szmerem po błoni!
Oh! nie masz tu lubej, dla której by warto
Choć skonać wśród pieśni!
Nie można wylecieć na przestrzeń otwartą,
Bo klatka lot cieśni.
Tu zamiast wietrzyka o bruk koła grzmocą,
Aż trzęsą się ściany;
Tu kurzem osypie jadący karocą,
Pan w złoto przybrany.
Tu zamiast strumyka, tłum płynąc jak woda,
I tętni — i wrzeszczy;

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Gdzie tutaj zacisze, gdzie tutaj swoboda,
By wydać głos wieszczy?
Aż chwieje się główka, aż pęka mu łono,
Kurzawa aż dusi;
Lecz kogo na świecie słowikiem stworzono
Ten śpiewać już musi.
Poczyna piosenkę, w tonach się rozpada,
Wygłasza swe żądze:
Gdy głuży go ciągle przechodniów gromada,
Co liczy pieniądze.
Lecz silne, strzeliste śpiewanie słowicze,
Przemagać poczyna:
Wóz tętni po bruku — „o! ja go przekrzyczę!“
Tak myśli ptaszyna.
I nótą wciąż wyżej i wyżej wystrzela,
Góruje głos młody!
Przypomnił swe chwile dawniejsze wesela,
Swe chwile swobody...
Przypomnił swój gaik i lube wieczory
Pod gęstą kaliną;
Przypomnił serdeczne, długie rozmowy,
Ze swoją jedyną;
Jak budząc się ze snu, przed jutrznią, przed słońcem,
W mgle rannej łał trele,
I głosem królując nad ptactwa tysiącem,
Był zawsze na czele!

WŁADYSŁAW SYROKOMŁA.

„Przekrzyczę, prześpiewam niesforne te gwary,
Pomimo hałasu!
Do wyższej, do wyższej nastroję się miary!“
Tak myślał syn lasu.
Lecz bardziej a bardziej łoskotów grzmią krocie,
Bruk miejski wciąż dudni;
A jakby na przekór, w ulicznej ciasnocie
I ludniej, i ludniej . . .
Ów, drugi przechodzień, swe kroki zatrzyma
I słucha pieśniarza;
Pochwała tem bardziej pierś jego rozdyma
I zapał rozżarza.
Niebaczny! swój tryumf oplacasz zbyt drogo,
Cóż ciżby brukowe?
Zdobędziesz ich oklask . . . lecz płakać nie mogą,
Ich oczy matowe.
Słuchaczów — co płaczą łezkami rozkoszy
Potrzeba ci właśnie;
Tyś nieznał oklasków, bywało cię spłoszy
Kto w dłonie zakłaśnie.
Już ból wysilenia rwie piersi ptaszęce,
Skrzydełka omdlały . . .
On tego nie czuje! bo w swojej piosence
Utopił się cały.
Całego słowika ogarnął szal pieśni,
Aż echem drga klatka;

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Tem śpiewa donośniej, im cierpi boleśniej,
Z sił swoich ostatka.
A wozy wciąż luczają, a ciżba wciąż krzyczy,
Ci sobie — on sobie;
Aż pęknął od pienia gardziołek słowiczy
W ostatniej swej probie.
Daremnie w drobniuchne skrzydełka szeleszcze,
Chwieje się i ślania;
Gorące serduszko zadrgało raz jeszcze,
Lecz taktem skonania.
I ten, co pieśniami górował nad knieją,
Tu zerwał swe siły:
A koła po bruku szyderczo się śmieją,
Że ptaszka zabily!

KSIĘGARZ ULICZNY.

Aksamitem i złotem świetnicją księgarnie,
Aksamitna publiczność po książki się garnie;
A księgarz ceniąc towar jako mu się zdawa,
Złocistemi wyrazy sypie jak z rękawa;
I nam, którzy do druku gotujemy skrypta,
Do spartańskiej polewki, dana soli szczypta.

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Dzięki Bogu i za to . . . . A czy pamiętacie,
Kiedy w pańskim pałacu i w szlacheckiej chacie
Starczył za wszystkie książki wileński kalendarz,
A za wszystkie gazety wioskowy arendarz?
Dziś cała Litwa czyta, dziś wszystko jej znane,
Więc pytasz sam u siebie: kto sprawił tę zmianę?

Patrzcie! ja go wam wskażę: przyparty do ściany
Stoi żyd siwobrody okryty w łachmany;
Oczy krwawe, zamglone, zgrzybiałość na twarzy,
Pod pachą kilka książek. To Nestor księgarzy!
Nie szydźcie z tej postaci! Lat sześćdziesiąt blisko,
Jak zajął przy tej ścianie swoje stanowisko,
I przechodniom zalecał bibulę i szmaty:
Za miedzianą monetę, dał złoto oświaty.

Gdy wielka pieśń i mądrość Hellady i Romy,
Górowała nad naszej mądrości atomy;
Kiedy w słowie Platona, w Horacego nucie,
Znajdowano wielkości i piękna poczucie!
On sprzedawał łacińską książeczkę *in quarto*,
Zabrudzoną z początku a z końca odartą;
Sprzedał za kilka groszy, — a w dodatku powie:
„Niech pan czyta szczęśliwie, niech idzie na zdrowie!“
Zdrowieź było w tych książkach, słowo wrzące czynem!
Naczytawszy się Rzymian — byleś Rzymianinem;

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Duch olbrzymiał w potęgę, opływał w rozkoszy,
Za ubogą zapłatę kilkunastu groszy.
A nędzarz co to sprzedał, — patrz, jak błogo leci
Kupić czarnego chleba dla żony i dzieci;
Jak za ten czarny chlebek, plon swojego żniwa,
Panu Bogu dziękczynne psalmy wyśpiewywa!

*

Pogadajmy z nim sami. Wspomnił czasy młode,
Westchnął, oparł na kiju osiwiiałą brodę,
Otarł czerwone oczy.

— „Panicze, panicze!

Tyle dobrego zdrowia i setnych lat życie,
Ile przez moje ręce przeszło za lat dawnych
Prawdziwych Elzewirów w pergamin oprawnych!
Czy to raz, profesorska figura zgarbiona
Płaciła po dukacie listy Cycerona?
Za Plautusa, choć prawda, inkunabuł stary,
Pan *Groddeck* mi zapłacił aż cztery talary!
A ja tylko sprzedając ściskam ramionami:
Bo na co im te książki, kiedy piszą sami?
Rarytne były czasy — a książek ogromy!
Groddeck, *Czacki*, *Śniadeccy*, popisali tomy...
Dzieła choć naukowe szły jak asygnata;
Dużo ich sprzedawałem w staroświeckie lata!
Czy żyją — czy pomarli: daj im Boże zdrowie!

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Kupowali je hurmem akademikowie.
Nie jeden z nich dostąpił sławy literata,
Lub wielkiego lekarza przed obliczem świata;
Niejeden tego doszedł przez mego Homera,
Że dziś jeździ kareta i ubogich wspiera.
Toż wszystko moje dzieci! mogę mówić śmiało;
W moich to oczach rosło, w moich rozumniało,
A był to lud ubogi — obciążony pracą...
Niejeden chciałby kupić — a tu niema za co!
Niejeden, — tych paniczów dobrze mam w pamięci,
Targuje... zwraca książkę — a iza mu się kręci.
To ja tak myślę sobie: — no! szkoda mi dzieci;
Dam na kredyt, lub w zamian literackich śmieci;
Od Baki do Newtona wszystko mi się przyda:
A poczciwi panicze pokochali żyda.
Grosz powoli, lecz ciągle do worka się sączy,
Aż przyszedłem nakoniec do nowej opończy.

W zamianę dostawałem grube foliały:
Rejów, Wujków, Paprockich, Strykowski zbiór cały,
Łazarzów, Piotrowczyków wydania bogate;
I pamiętam tytuły, pamiętam ich datę.
Nie chwając się, znam druki krakowskie najrzadsze,
Że czasem i w Bentkowskim omyłkę dopatrzę.
Niepopłatny był towar, mało znany komu:
To ja z piętra na piętro, — od domu do domu

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Obnoszę, pokazuję, rarytność dowodzę:
Wypełną mię przez drzwi jedne — ja drugimi wchodzę;
Bo z biedy cóż mam począć? Dla kawałka chleba,
Jasnym panom oświatę narzucać potrzeba.
I trochę rozbudziłem do książek ochotę:
Kolońskiego Kromera sprzedam za dwa złote;
Jeszcze wyższej w mym handlu dochodziły ceny;
„Stuletnie kalendarze“ i „Nowe Ateny“.
Najwyżej stał Paprocki — bo tam było ryte
Jaki herb dla lokaja, jaki na karęte.
A choć mi czasem szkoda gotyckich rupieci,
Cóż robić? myślę sobie: to na chleb dla dzieci.

No — pana *Mickiewicza* zabłysnęła chwala;
Ale już postarzałem . . . broda posiwiała;
Ręce znużone dziełmi Tacyta, Plutarcha,
Wsparłem ot, na tym kiju stary patryarcha;
I nieraz, gdy książeczkę roznosiłem małą,
Samemu na ten towar patrzeć się niechciało;
Bo do czego to warte? tom taki niespory!
Jam przywykł do *in folio* lub *quarto maiori*.

Co w tem to poblądziłem, bo to dobre dzieła!
„Wallenrodom“ i „Dziadom“ Litwa przyklasnęła.
Czy pan wiesz? były cuda co i sen niemarzy:
W pół godziny sprzedałem — dziesięć egzemplarzy!

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

A wzięwszy dziesięć złotych raduje się dusza:
— Ha! to musi być większy od Horacyusza! —
Pamiętam jakby dzisiaj: gdy w rzewnej podzięce,
Autorowi „Grażyny“ całowałem ręce ...

Lecz począłem ubożać: czas płaci, czas traci;
Nowe kramnice książek otwarli bogaci,
A w każdej pełno ludzi ... ciekawość ich zdjęła,
Każdy się dopytuje o najnowsze dzieła;
A ja, najstarszy księgarz, com sprawił tę zmianę:
Stoję, zgarbiwszy plecy i podpieram ścianę ...

Co staremu do tego czy wilgoć, czy słońce?
Zalecam przechodzącym romans Walter-Scota.
Egzemplarz niekompletny ... cóż ja biedny zrobię?
Pan *Joachim* wyjechał, pan *Mickiewicz* w grobie ...
Pamiętam ich, pamiętam — ja żyłem z ich darów:
Teraz już nie sprzedaję tak dobrych towarów.
Skarlał czas, pokarleli nasi literaci!
Ale, jak mówią ludzie: czas płaci, czas traci ...
Bóg mi czterdziestoletnią wynagrodzi pracę,
Odzyskam na *Kraszewskim* co na innych stracę.
Kupujcie go panowie! sprzedaję niedrogo,
Bo biedne moje wnuki z głodu pomrzeć mogą!“

*

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Wtem karetą księgarza po bruku się toczy,
I błotem zabryzgała ślepe starca oczy.
Otarł zbolale oczy i podniósł je w górę:
— „Oh! na co ja stworzyłem tę literaturę!“ ...

HETMAN POLNY.

Po za pagórką, gdzie wioska stara,
Wojsko kwarciane czeka Tatara;
Bo jak ze szpiegów zrozumieć snadnie,
Hordzie w tych miejscach nocleg wypadnie.
— „Hej! gdy zawita dzicz hajdamacka,
Z po za pagórka wypaść z nienacka,
I broniąc niskie strzechy wioskowe,
Krymskich bandytów pobić na głowę!“
Tak już uradził plan całej sprawy,
Wielmożny hetman polnej buławy.

*

Lecz zabezpieczon w stalowej zbroi,
Niezawždy rycerz Boga się boi.
Szlachta pancerna i ciurów tłuszczu
Oto po wiosce zagon rozpuszczu;

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Rabuje bratnie chaty, spichlerze;
Robocze woły rżnie na wieczerzę;
Znieważa kraśne dziewy wieśniacze —
I jeszcze bije, gdy kto zapłacze.
Jeno się śmieje z płaczów i wrzawy,
Wielmożny hetman polnej buławy.

*

A w tem, pod wioską, nocną zaciszą,
Naszli Tatarzy i jęki słyszą:
— „Ej! niemasz Boga jak Allach w niebie!“
Po bisurmańsku rzekli do siebie;
„Snać tu już goszczą nasi Tatarzy,
Sulejman-Murza od przedniej straży:
Niechże rabują, niech się ochocą,
Nam tu zajeżdzać już niema poco;
Dziś spalim zamek — gdzie wróg nasz krwawy,
Wielmożny hetman polnej buławy“.

*

Na wiosce hula szlachta pancerna,
Na niebie gore łuna obszerna:
Hetman na niebo spojrział w oddali:
— „Na koń! rycerstwo, mój dwór się pali!“
Lecz nim dobiegło rycerstwo hoże,
Wróg gospodarzył w hetmańskim dworze:

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Zamek spalony ... służba wyróżniona ...
Żona gdzieś dźwiga tatarskie pęta ...
Na zgliszczach domu, modli się łzawy,
Wielmożny Hetman polnej buławy.

PRZYGRYWKA.

W naszej wiosce za mych latek,
Inszy bywał ruch:
I wesele i dostatek,
Kaźde dziewczę gdyby kwiatek,
Kaźdy chłopiec zuch!

Dziś na rozum ludzie biorą,
Ale idzie coś niesporo —
Insze czasy masz!
Szarem kwieciem łąka kwitnie,
Pokarłały kłosa żytnie,
Zbladła ludziom twarz!

Czy w jesieni — czy to w wiosnie.
Były piękne dni:
Gdy pracujem — serce rośnie,
Gdy się bawim to rozgłośnie,
Aż gospoda drży!

WŁADYSŁAW SYROKOMLA.

Dzisiaj ludzie już nie tacy;
I do czarki i do pracy,
    Wiem ich siłę, wiem!
A ojcowie dzielni, starzy,
Spoczywają u cmentarzy,
    Wiekuistym snem!

Pójdę do nich: na mogile,
    Będę płakał rad . . .
Do nich miodu dzban wychylę,
I pogwarzę słodko, mile,
    Z ludźmi dawnych lat!

WŁODZIMIERZ WOLSKI.

ur. 1825 r.

POWITANIE.

Witam cię stara, garbata ziemió!
Słowem co tęskni i co się żali.
Jak w twojém łonie samotnie drzemią
Nieme pokłady lśniących metali;
Jak zdala tęsknią na twojém niebie
Odwiecznych Tatrów śnieżyste szczyty,
Tak drzémie myśli zwój różnolity,
Choć przędzie w duszy siatkę pajęczą.
Tak obwiązane ulud naleczą
Tęsknią marzenia — i nikną w chwili
Błędym ognikiem, rajem motyli,
Liściem jesiennym co z lip oblata.

Witam cię, witam, ziemió garbata,
Jak ląd — zbłąkani na morskiej toni!
Wśród tych skał szarych, przy świerków szmerze
Pod krzyżem, co się z starości kloni,
W samotni jodeł serce zagrało; —

WŁODZIMIERZ WOLSKI.

Myśli wdziewają zbrojne puklerze,
Marzenia wieją chorągwią białą,
I w myśli wierzę, w marzenia wierzę, —
Jak w tchnieniu ranku, co mnie tak szczerze
Dziką i czystą wonią owiało.

Nademną tęsknią gruzy zamczyska,
Pospęne zdala, wymowne zbliśka.
Stojąc od wieków na skał odłamię,
Przywdziały szare, skalne odzieże.
Ale jak żołnierz z pobojojowiska
Jeszcze podnosi skrwawione ramię,
Wzniosły ku górze samotną wieżę,
Gdzie stara cegła krwawym kolorem
Po nad bukowym czerwieni borem.

Nad bramą tarcze pod mchów obsłoną,
Herby pod startą widać koroną,
Nad niemi kolce jedliny krzaku —
Jak to na rdzawym nieraz szyszaku,
Gdy dwuwiekowa trumna odbita,
Jeszcze się chwieje rycerska kita.
Bluszez, chwast i paproć, w rozliczne wianki
Pelza po murach, wieńczy krużganki —
A choć tam pustka mileczy żałobą,
Zda się szablance brzęczą za tobą —

WŁODZIMIERZ WOLSKI.

I most zwodzony opada z trzaskiem,
Stu podków brzękiem huka podworzec,
Szeleszczą skrzydła, szumi proporzec;
Tak było ongi z butą i wrzaskiem.
I słońce drgało tym samym blaskiem,
Co teraz, jakby ciekawie ciska
Nad dumną ciszę tego zwaliska.
O! nie chorągiew białą — lecz chmurną
Utkwić mi tutaj pośród kamieni. —
Lecz tam na dole, tak się zieleni
W koło rzeczulki; nad chatą kurną
Dymek ku górze rażno pomyka.
Jak na czapeczce pawie pióreczko,
Jak kółka, ćwieczki lśkną u pasika,
W szybach okienek błyska słonceczko.
Strzecha słomiana, jak kierezyja,
Niby siermiężne bary obwija.
Tam zda się — kosy utkwione w ziemi,
Brzoza gałęźmi kiwa białemi.

Dziewuszka z dzbankiem z chaty wypada,
Biała chusteczka spływa jej z głowy.
Czy to rzeczulka z kamieniami gada,
Czy sobie szepcą liście dąbrowy,
Czy płyną czyste do mnie ku górze
Krakowskiej piosnki dźwięki wieśniacze?

WŁODZIMIERZ WOLSKI.

O! jakże z całej piersi im wtórę,
Ja czuję radość, która w nich płacze,
Ja czerpię rzewność w cichem weselu!

Wtém — gdzie w oddali mgły błękit ciemną,
Zwolna się wznoszą wieże Wawelu . . .
I jak ta piosnka, witam cię ziemio,
Radością w smutku, łzami w weselu!

MŁODE MAŁŻEŃSTWO.

I.

Na wsi, dopiero niedziela — niedzielą:
I strój i kościół, więc i odwiedziny;
Twarze się niewiast świętecznie weselą;
Ostro nabite zawiesiste miny.

Kościelne dzwony ozwały się zdala,
I srebrnym dźwiękiem zadrzało powietrze,
I słońce niby jaśniej się zapala,
I tchnienie piersi niby jakoś lepsze.

W kolej po drodze niedzielne ukłony;
Suma wychodzi i ucichły dzwony;
Ozwał się organ — a więc niebo z wiarą,
Płynie modlitwa z Najświętszą Ofiarą.

Jakże to dusza pobożnie wesola,
Kiedy w powszechnej modlitwie się zleje,
Jak krople rosy z tem morzem kościoła,
I bierze nowe łaski i nadzieje!

WINCENTY POL.

W czasie modlitwy, wyczytasz żywota
Na każdej twarzy, ale po ofercie
Otacza kościół aureola złota,
Bo każdy czuje w sumieniu — co bierze!

Więc naprzód chwila uroczystej ciszy,
Potem wesołość, spokój, lub pociecha;
I znowu wioska swym urokiem dyszy,
I znowu sercu miła stara strzecha.

Czy Bogu mile te modły? — któż powie!
Czyż zmażą stare i te nowe grzechy?
Ale to pewna że już człowiekowi,
Nie żyć na świecie bez takiej pociechy!

Synu! zrób krzyżyk i pocałuj ziemię!
I niech cię chowa Pan w bojaźni swojej!
Boże! błogosław wierne Twoje plemię,
A sprawiedliwy niech w Twej pieczy stoi!

II.

Trzaśnięto z bicza — ruszyły powozy
I droga poszła na rzeki i łązy . . .
Po chwili pytam: — „A gdzie to my jedziem?“
— „Ha, jużciż młode małżeństwo odwiedzim!“

Ktoś wziął relikwie Patronów Korony;
Ktoś bochen chleba — aby strzesze onej

WINCENTY POL.

Bóg błogosławił w szczęściu i sytości,
Bo młodzi mieli przyjąć pierwszych gości.

Więc parę życzeń i parę łez padło . . .
Dworeczek strojny i nowy jak stadło,
A gospodyni pełna jeszcze sromu,
Pierwszych swych gości prowadzi do domu.

I rada przyjąć i uraczyć rada,
Lecz roztargnięta, jak ptaszę pierzchliwa,
Niepewna w sercu czy się to tak nada,
I niby dziecię wśród obcych trwożliwa.

Zda się, że sama jeszcze jest w gościnie,
Że coś ją wzięło, że się to tak minie;
Choć rada przyjąć i bierze i darzy,
Brak jej tych znanych kątów i tych twarzy.

Na poły jeszcze w domu kędy zrosła;
Na poły w domu gdzie ją Bóg prowadzi;
I tam została i tu się poniosła:
Prawie jak drzewko gdy je człek przesadzi.

Boleje drzewko choć w najlepszej ziemi
Gdy przesadzone, aż już dobrze siedzie;
Lecz ty się przyjmiesz i dobrze ci będzie,
Przy dobrej woli między ludźmi temi.

WINCENTY POL.

Bo masz to z daru czego tutaj trzeba,
By życie drugim i sobie ozdobić;
A więc nie trudno będzie ci się dobić
I szczęścia bliźnich i miłości nieba!

SIELANKA.

Czeremchy pachną i żabki grzechocą,
I błyskawice zdala gdzieś migocą . . .
I znowu wracasz z twym urokiem wiosno!
Za cóż ja patrzę duszą tak żalowaną
Na twoje czasy? I cóż mnie tak smuci?
Co mi świat zabrał — jaskółka nie wróci.

Wśród czarów ziemi i żywego tchnienia
Stoję jak więzień pośrodku więzienia —
I niewiem, w jaką by się puścić drogę . . .
Bo zaklęć czarów wymówić nie mogę —
I komuż za to będę się już żalił?
Czyż wiosna wróci to, co piorun spalił?

Pachną czeremchy . . . i liść młody szumi . . .
Lecz bólów serca wiosna nie rozumie —

WINCENTY POL.

I płynie strumień mruczając, jak łaza czysty;
W gwiazdy się stroi sklep nieba wieczysty;
Za cóż się serce w tym pokoju smuci?
Co mi grób zabrał — wiosna nie powróci!

Z G O N M O H O R T A .

Jest w Boryszkowiecch staw i grobla długa,
Grobla szeroka i niby bezpieczna;
Poniżej grobli płynie w bagnach struga,
A na niej stoi mogiła odwieczna.

Tam do pierwszego przyszło więc spotkania,
Bo nieprzyjaciel szedł krok w krok za nami,
A parł na korpus trzema kolumnami . . .
Z rzadka już strzały padały od rania,
I pan Kościuszko przednią straż prowadził,
I był się znacznie przodem już odsadził.
Głównym korpusem sam Książę dowodził,
A w tylnej straży komendę — Jeneral
Wielhorski miał — i z lekka odpierał
Nieprzyjaciela, który na nią godził.

Marsz trwał dzień cały — pod wieczór się miało
I Boryszkowską groblę wypadalo

WINCENTY POL.

Przebyć przed nocą, most za sobą spalić,
I przez marsz nocny znacznie się oddalić
Od nieprzyjaciół; — jakoż po dwa razy
Posyłał książe z takimi rozkazy.

Rzecz była dobrze z góry obmyślana,
Bo staw z błotami i z tą groblą długą
Oddzielał korpus nieprzebytą smugą . . .
A nim most stanie aż nazajutrz z rana,
I nieprzyjaciel przez most się przepawi,
Nim się po takiej przeprawie znów zładzi,
To i niemały czas w miejscu zabawi,
A nasz się korpus tymczasem odsadzi:
Bitwy nie chciano jak nad Bugiem stoczyć.

Gdyśmy na groblę weszli Boryszkowską,
Już się zdawało, że z pomocą boską
Ujdziem szczęśliwie; — poczęło się mroczyć . . .
Śpieszno nam było, więc trochę w nieładzie
Zbite szeregi jęły w bród się tłoczyć;
Jenerał przeszedł po moście na czele,
A Mohort jechał ostatni na zadzie —
I wołał: „stępo!!“ tak silnie i karno,
Że każdy słyszał chociaż było gwarno.
Wtem straszny łomot i tysięczne głosy
Wojennej trwogi, wzbily się w niebiosy.

WINCENTY POL.

— Co tam?!

Na przedzie most się nagle zwałił,
A nieprzyjaciel tejże samej chwili,
Gdyśmy się z trwogą na groblę wtłoczyli,
Z tyłu, w kolumnę ze trzech dział wypalil:
I na trzech liniach czysto jak po miotle —
A w koło mostu zawrzało jak w kotle,
Z ludzi i z koni niby kra się sparła;
Gdy się most zwałił, sam upust już wody
Nie mógł dotrzymać — i groblę wydarła;
I woda buchła nagle rzeką całą,
I wszystko w stronę od strzałów pierzchało,
I wpław do stawu i z grobli na błota,
A i ranionych było już bez liku.

Pu trupie Mohort przedarł się na siłę,
I do rotmistrza — który jeszcze w szyku
Słych ludzi trzymał, rzekł: — „A to sromota!
Hej! Ostaszewski, za mną na mogiłę!“
I jak duch bitwy stanął na mogile,
I powiódł w koło oczyma przez chwilę,
I krzyknął: — „Baczność! równaj się szóstkami!“
W połowie grobli ta mogiła stała . . .
I gdy komenda z jej wierzchu zagrzmiała,
Każdy rozumiał, że pójdziem na działa,
I już przerzadło na grobli przed nami.

WINCENTY POL.

— „Ja pójdę naprzód i pierwszy się rzucę,
Ty stój w odwodzie! jeżeli nie wrócę,
Zaraz w też pędy idź z drugim oddziałem“.
Rzekł do rotmistrza, — i z kopyta cwałem
Ruszył, krzyknąwszy jeszcze dla zachęty:
I jedna wiara mówi Paweł święty!

Z dział uderzono: i w szarym obłoku
I wódz i oddział zginął nagle oku.
Czekamy chwilę — koń Mohorta wraca...
A Ostaszewski: — „Teraz na nas praca —
Marsz!!“ — i już cały drugi zastęp w locie;
Wpadamy, patrzymy a działa w odwrocie,
I kanonjery leżą już pod koniem:
Więc za działami jeszcze chwilę gonięm,
A potem stajem kędy stały działa;
I noc zapadła — i skończona sprawa,
Równy z działami cichła zwolna wrzawa,
A z błot i z wody wiara się ściągała.

Koło północy stanął już most nowy,
I kto na grobli nie położył głowy,
Szedł za drugimi.

W tem rozruch na przedzie,
I głos podają: — „Książę! Książę jedzie!“
Książę z raportu już o wszystkim wiedział,

WINCENTY POL.

Że Mohort zginął, a na placu bitwy
Jest Ostaszewski i pagórka strzeże
Gdzie działa stały; — rzekł: — „Szkoda mej Litwy!
I jakże zginął?” — „Jak giną rycerze!
Rzekł Ostaszewski — jak dąb się powalił,
Ale nas wszystkich swym zgonem ocalił!“
A Książę na to: — „Ha! nie czas żałować,
Lecz jak rycerza trzeba go pochować.“
I kazał szukać pomiędzy trupami
Pana Mohorta. — Gdy go znaleziono,
Nieśli go groblą towarzysze sami,
I na mogile ogień nałożono;
Książę na ziemię rzucił płaszcz ze siebie,
I kazał na nim złożyć towarzysza,
I była długa i poważna cisza . . .
Nikt nie rzekł słowa przy całym pogrzebie;
Aż gdy grób cały w końcu był zasuty,
Rzekł książę tylko do obecnych tyle:
„Żył z szablą w ręku — niech leży w mogile!“
A towarzysze przyklekli na grobie,
I pieśń żalowaną zanucili sobie,
Którą po uczcie zwykle Mohort śpiewał,
Dziękując z serca gdy podjętym bywał:
*Czas do domu czas,
Zabawili nas!*

WINCENTY POL.

A potem na koń! i samo ognisko
Gorzało tylko, bo już stanowisko
Rzuciła w końcu nawet straż ostatnia.
I ze wszystkiego pozostało tyle:
Rycerz w mogile — w sercu żalność bratnia —
I ten samotny ogień na mogile.
I długo jeszcze w żalności tajemnej,
Kiedy już cały korpus się oddalił,
Patrzyłem w marszu, jak z mogiły ciemnej
Stos pogrzebowy wśród nocy się palił.

*

W kilka dni prawie po owej przygodzie
Stanął był korpus wieczorem przy wodzie.
Patrząc za drogą — aż drogą ktoś jedzie,
I na łańcuchu został zatrzymany;
Konie i zaprząg coś niby mi znany,
Konie myszate, bryka jakaś spora;
Ktoś wysiadł zwolna i żołnierz go wiedzie:
Aż tu w podróży poznaję Rektora.

— „A cóż pan Mohort?“ pyta mnie. — „Nie żyje!“
— „A więc nie darmo jadę z tą obawą?
Poległ?!“ — „Legł w boju jak rycerz ze sławą
I w Boryszkowcach mogiła go kryje.“

WINCENTY POL.

— „Ha! pokój wieczny . . . rzekł Rektor z żalobą;
Długie to lata przeżyliśmy z sobą!
I znak niezwykły jak widzę nie myli,
Sam przepowiedział swój zgon w lasce Pańskiej,
A o ostatniej jego życia chwili,
Ostrzegł nas w celi dzwonek Loretański.

Po wyjściu wojska był smutek w klasztorze;
Prowadź ich Panie! ratuj wielki Boże!
Mówilem braciom: bo słychać o bitwie . . .
I dzień nam cały schodził na modlitwie.

Aż dnia jednego przed samą wieczszą,
Strwożeni bracia korytarzem bieżą.
Więc ich wstrzymuję i pytam — a oni
Mówią, że dzwonek Loretański dzwoni
W pana Mohorta celi, choć zamknięta . . .
Patrzę na pieczęć, w istocie nietknięta;
Więc rzekłem braciom! — oto palec Pański!
Od wszego złego w modlitwie obrona;
A gdy nas wzywa dzwonek Loretański,
Módlmy się bracia — to pan Mohort kona . . .

Wziąłem gromnicę, wziąłem braci drżących,
I pocznem mówić akty konających . . .
I lzę serdeczną nie jeden uronił,
A dzwonek ciszej — coraz ciszej dzwonił.

Do poematu „Mohort“ Wincentego Pola.

Rysunek Juliusza Kossaka.

WINCENTY POL.

I głos się w końcu perelką już sączył —
Ucichł — i rzekłem: — pan Mohort zakończył . . .
I w tejże chwili korytarze jęły,
I przez sam środek drzwi od celi pękły . . .
A więc zacząłem: — wieczny odpoczynek.“

Kiedym się lepiej rozmówił z Rektorem,
Było to prawie nad samym wieczorem
A i dnia tego i tej samej chwili,
Gdyśmy na grobli krwawy bój stoczyli.
Na to rzekł Rektor: — „Wielka to otucha,
Że Bóg nas ostrzegł o tej krwawej bitwie,
I żeśmy o nim myśleli w modlitwie,
Kiedy pan Mohort oddawał już ducha.“

HAGAR NA PUSZCZY.

Od słońca pożaru zczerniała mi głowa,
A w koło pustynia . . . Do Ciebie Jehowa
    Podnoszę płaczący mój głos.
Spraw Panie! by niebo nademną wychłódło,
I skały granitu zmień Panie na źródło,
    A piasek czerwony na wrzos.

I nigdyż Jehowa! i nigdyż do zgonu
Nie ujrzę już dolin kwiecistych Hebronu,
    Ni miejsca, gdzie pan mój i ród?
I nigdyż już, nigdy — choć wyjdę z żywotem,
Nie usnę pieszczona pod jego namiotem,
    Ni nocą wybiegnę do trzód?

Nam szaty od skwaru opadły w kawałach,
I rzemień popękał na naszych sandałach,
    I cierpi i płacze mój syn . . .
Jam Panie kochała i była kochaną,
Szczeniwą, — to słusznie że jestem karaną,
    Lecz syn mój Izmael — bez win.

KORNEL UJEJSKI.

Gdy wichery ogniowe po puszczy zawieje,
I żarnym popiołem gdy po nas posieje,
Izmael opada jak kwiat;
Ja tobie o Panie! natenczas się kłaniam,
I syna mem ciałem przed wiatrem osłaniam,
I chłodzę szmatami mych szat.

I nieraz czuwając: gdy zdrzymię na piasku,
Przebudzam się trwożna wśród nocy i wrzasku:
Dławionej gazelli to wrzask;
A w koło szakale oczyma mi świecą,
I wyjąc uchodzą, — bo myślą żem lwicą:
Tak z ócz mych rozpaczy gra blask.

I nieraz, na białym szkielecie wielbłąda,
Zczajona twarz ludzka źle ku nam pogląda:
Błędnego wędrowca to trup . . .
I nieraz, sęp głodny zawisnie nad nami,
A potem w mój zawój uderzy skrzydłami
I innym zakracze na łup.

I nieraz gdy uśnie, ja niosę . . . O! Boże!
Izmael się zachwiał — iść dalej nie może,
Jak trzcina przechyla się z nóg;
I usta otworzył . . . O! Panie, on pragnie!
O! Panie, Twa łaska niech ku mnie się nagnie,
Tyś wielki, Tyś mocny, Tyś Bóg!

KORNEL UJEJSKI.

Jehowa! Jehowa! on krzyknął... on pada!
I usta spalone do ust mych przykłada,
A żar z nich wyciąga miast tchu.
Przed głosem, przed moim, czyś zaparł niebiosy?
Jehowa! Jehowa! oh wody, oh rosy,
Kropelki, kropelki choć dżdżu!!

PANNA MŁODA.

Mazurek Szopena 4. op. 7.

Całe niebo we mnie!
A z ócz płynie łza...
Ach! błózszej odemnie,
Niema ziemia ta.
Zbytkiem szczęścia skacze
Serce, z tego mrą...
Ach! dobrze że płacę,
Zbytek spłynie łzą.

A któż to tam
Puka do mych drzwi?
Nie wolno wejść!
Suknię dają mi.
Poczekaj waść,

KORNEL UJEJSKI.

Jam czekała tak;
No — widzisz go!
Suknię biorę wspan.

Już jam jego prawie,
Już nadszedł dzień ten!
Ach! czy to na jawie,
Czy to tylko sen!
Któż te słowa zważy:
Jam jego — on mój!
Ach! jak mi do twarzy,
Leży ślubny strój!

A któż to tam
Puka do mych drzwi?
Nie wolno wejść!
Wieniec kładą mi.
Ach! jakiż on
Niecierpliwy wciąż...
Źle ze mną, źle,
Srogi będzie mąż!

Łza za łzą mi cieknie,
A bierze mnie śmiech —
Ach! śmiać się niepięknie,
W dzień ślubu — to grzech!

KORNEL UJEJSKI.

Schronię się od złego
Do Maryi nóg...
Ach! wiem ze wszystkiego,
Że mnie kocha Bóg!

Ot w kaplicy już
Organ zaczął grać;
O! duszyczko ma,
Radźże sobie, radź!
I kapela. także,
Pobrzękuje razem,
Ja sobie tymczasem,
Klęknę przed obrazem.

. . . . .
Maryo! Pani nieba!
Daj mi co potrzeba!

. . . . .
Wróciłam z podróży
Promieni i róż...
Ach! nie pukaj dłużej,
Idę, idę już!
Nieznajomą drogą,
Jasny puszczam wzrok:
Ach! jak lekko, błogo,
Pierwszy stawiam krok!

KOŁYSANKA.

Luli senny mój aniolku,
Luli dziecię moje;
Na twe czołko — o fijołku,
Spuszczam słodką łzę.
Granicami twego świata
Moich ramion dwoje;
Wieńcem czarów cię oplata
Drżące serce me . . .

Ach! tam na świecie
Gdzie bój i gwar:
Tam się rozmiecie
Twój piękny czar;
W sercach się kładą
Tam gad i jeż —
Choć ranny zdradą:
Kochaj i wierz!

Luli senny mój aniolku
Luli dziecię moje;
Na twe czołko o fijołku,
Spuszczam słodką łzę.

KORNEL UJEJSKI.

Cicho, miękko tobie dźwięczy
Pieśń, którą cię koję;
A łagodnym blaskiem tęczy,
Płoną oczy me.

Ach! tam za ścianą
Ni dnia bez chmur;
Zdrój poi pianą,
Drogi wśród gór.
Ty wytrwaj w życiu
O! synu mój:
Przy gromów biciu —
Módl się — i stój!

Luli senny mój aniołku,
Luli dziecię moje;
Na twe czołko o fijołku,
Spuszczam słodką łzę.
Niech nie trwożą cię w twym niebie
Matki niepokoje;
Sama spłaszam je od ciebie,
Jak komary złe.

KORNEL UJEJSKI.

DO MOJEJ SIOSTRY.

Mój cichy aniele! domowy zejdz próg,
Nie czeka cię orszak klaskaczy i sług,
    Li śpiewak nieznany obsypie cię kwiatem,
    I piosnką pasterzy oznajmi przed światem.

Przed naszą swawolą odwrócił się Bóg;
Mój cichy aniele! domowy zejdz próg,
    I pośród nas grzesznych stań czysta i dumna,
    Jak wieków minionych odkryta kolumna.

A ludzie przed tobą zmaleją jak pył,
I spojrzeć w twe oko nie będą mieć sił,
    I serca pokruszą i padną ci twarzą
    I może choć we snach o cnocie zamarzą.

O! skromny mój kwiatku, nad połysk i dzień
Potulny, przenosisz zacisze i cień,
    Lecz gdy cię osłoni noc skrzydłem swem cichem,
    Ku gwiazdom, ku niebu, woniejesz kielichem.

O! gdybym mógł kiedy z podniebnych mych jazd,
Przechować dla ciebie niebieskich siedm gwiazd:
    Ich wieńcem bym ubrał skroń twoją tak białą;
    Ich blaskiem, promieniem spowilbym cię całą.

KORNEL UJEJSKI.

I sarka i pyszy się grzeszny już lud,
I gdyby Pan w niebie chciał zniszczyć nasz ród,
Potopem żelazne chciał ugiąć nam karki:
Dla ciebie by jednej otworzył drzwi arki.

Od czoła twojego rozjaśnia się mrok,
Ja chory na duszy gdy spotkam twój wzrok,
Choć gorycz okrzywia mi serce i wargi;
To szepczę modlitwę miast klątwy i skargi.

Przed nami i dla nas odmiennych dwie dróg:
Twą ścieżkę do nieba wygładził ci Bóg,
Ty w kółku rodzinnem, w zakątku wśród ciszy,
On jeden myśl twoją i duszę usłyszy.

A śpiewak dla ludu, szalony brat twój,
Popędzi po świecie na burze, na bój;
Poszarpią go żądze, pokrwawią go ciernie:
O! siostró, w pacierzu wspominaj go wiernie!

Jeśli mnie, młodego, grób zimny i głaz
Oderwie od czynu, od pieśni, od was:
To może Pan sądu umieści mnie w niebie:
Bom ciebie czcił tutaj i siostrą miał ciebie!

NIEBEZPIECZNA.

— Więc ta róża, ta biała, już należy do mnie?

— O nie jeszcze mój panie!

— Chociaż tańczę skromnie,

Cuda nieraz się dzieją w tej szalonej polce,

Oto w piersi zostały mi tej róży kolce.

— Za karą idzie łaska, kwiat idzie za kolcem,

Jeśli niechęć iść w parze...

— Fredro z Bochomolcem!

Którą rolę grasz pani najlepiej?

— Złej żony;

Bo słucham, słucham rada, co ptak rozpieszczony

Świegoce, jak świegotać ma już we zwyczajach;

Którym ptakiem pan dzisiaj?

— Dziś... ja słowik w maju!

— Spójrzysz pan, żona pańska patrzy na nas zdala,

Ztąd słyszę, jak rozmowy naszej nie pochwała,

Jej oko, choć milczące...

— Nic w niej złego zgoła.

— Cień grzechu już anioła smuci — masz anioła.

— A jam człowiek i grzeszny.

— Widzę ja to, widzę,

Wstydź się, mości poeto, wstydź się...

— Już się wstydzę...

KORNEL UJEJSKI.

A mąż pani nie patrzy?

— Tam gra w preferansa.

— Mając żonę tak piękną... Boże, jaka szansa!

Co pani robisz na wsi?

— Co, ja gospodyni!

Hoduję ananasy i myślę o dyni.

Wszędzie, wszędzie mnie pełno, cały dzień się krzątam,

Przeróżnemi rzeczami naraz się zaprzątam;

Smażę soki, kompoty, zlewam je do słoików,

Raz na tydzień w krowiarni pilnuję wydojów,

A czasem się ponudzę, a czasem zasmucę...

Wtedy zwykle z kucharzem o masło się kłócę;

Ja swoje a on swoje — okrutnie uparty;

A gdy słota, a mąż mój wyjedzie na karty,

Albo dalsze z nienacka lustruje folwarki,

To coś dlubię igielką; widzisz pan te szlarki?

Te na rękach — cóż, ładne? mojej są roboty.

Także z memi kotkami różne stroję psoty,

Białe jak śnieg kocięta... Ja bardzo szczęśliwa!

Żeby pan moje luiane zobaczył przedziwa,

Cienkie... jak włosy pana — ach! a moje kwiaty,

To moje ideały, to tęczowe światy,

Wszystkie a wszystkie własną pielęgnuję dłonią,

Do piekła zaprowadzić można mnie ich wonią;

Zobaczysz pan, zobaczysz, ja tak kwiaty lubię,

Umrę kiedyś z ich woni, kwiatami się zgubię!

KORNEL UJEJSKI.

— Byle nie białą różą...

— Ot, tańczymy lepij!

* * *
— Choć oddychać nie mogę — ten taniec mnie krzepi...
Jak pan tańczysz ochoczo... jakby nie poeta...

— Namiętnie lubię taniec...

— To wielka zaleta!

Patrz pan! młodsi od pana ledwie się ruszają,
Studenci, dyplomatów poważnych udają!

Że też pan nie pilnujesz tak swojej powagi...

— Duch mój jak posąg grecki, poważny, choć nagi.

— Jakże to uroczyście jak w jakim dramacie!

— A to tylko w komedji.

— Bośmy na herbacie.

Żona pańska zazdrośna?

— Zazdrośna zanadto.

— Zazdrości co z miłości, nigdy nie jest nadto.

Cobym ja za to dała, by mąż co mnie kocha

Bardzo, bardzo, zazdrośnym był dla mnie choć trocha;

Gdzie tam, ani mu w głowie, ciągle gdzieś za domem,

Nie dorożką, to konno; nie konno, to promem;

A w domu to nudnemi rzeczami zajęty;

Już się nawet nie kłóczę, lubię spokój święty.

W lecie: woły na paszy, a próżne stodoły,

W zimie: pełne stodoły, na gorzelnii woły,

Ot i cała rozmowa — a ztąd dla mnie smutki;

KORNEL UJEJSKI.

Czy wiesz pan, że zle z tego wynikają skutki,
Z białemi żabotami młodego markiza
Zaczęłam bałamucić... no, tak... tak... narcyza...
Zwykle koło sadzawki siedziałam na ławce,
On, u nóg moich klęczał, — ale ku sadzawce,
Zamiast patrzeć mi w oczy, raz w raz zerkał zyzem,
I zakochanym w sobie zbrzydziłam narcyzem.
Znów mało że nie wpadłam w romans z tulipanem,
Zajął mnie swą purpurą i wysokim stanem;
Cóż, kiedy mój królewicz w herbie nosił ciółka,
A ja ciółków nie lubię; więc ja do fijołka,
Co pachnie jak poezja, a oczy ma skromne,
Niby trochę zamglone, niby nieprzytomne,
I tak sobie romansik prowadzim na piękne...
Czego pan na mnie patrzysz? doprawdy się złękę,
Czy co złego mówiłam? myśl się nie natęża
Tańcząc polkę... Ja bardzo kocham mego męża.
Przyjedź pan kiedy do nas. — — Jeśli mnie zaślepi
Miłość róży, przyjadę.

— Ot, tańczymy lepiej.

* * *

— Już dosyć!

— Lećmy dalej.

— Siądźmy na tej sofce...

— Tam zwykle taniec wiedzie.

— Czasem na manowce,

Nieuważał pan w tańcu, jak mi mocno bije
Serce?

— Kto sercem żyje, ten dwa razy żyje.

— Nie zawsze to iść dobrze za uczuciem szczerem.

— Często chwila jest liczbą, reszta życia zerem.

— Jak to smutno powracać do domu po balu
Z głową pełną chaosu... pan nie czujesz żalu?

— Ja wróczę do mych dzieci.

— Ach! ja nie mam dzieci!

Nie oglądnie się duch mój, gdy z ziemi odleci!

Ja nie wiem co bezsenne nad kołyską noce!

Serce moje bezludne, a życie sieroce,

I żadna nie zostanie tu przy mnie pamiątka.

O! czemuż ja jednego choć nie mam dzieciątka!

Wtenczas, choćby po cierniach chodziłabym gładko,

Ta już jest pół aniołem, którą nazwą matką.

Jabym była aniołem, cnotliwą jak święta...

Cóż robić? z biedy muszę już kochać kocięta,

Kiedy nie mam nikogo. Stworzeńka dowcipne!

Czasem zła jestem, ach! zła... więc kotka uszczypnę

I w dobry wpadam humor, tak to się naszczurzy;

Nie uważał pan nigdy jak się kotek chmurzy?

O! to bardzo zabawne! Jednego mam kotka

Cudo! taki rozumny, ledwie nie szczebiotka,

Pojęciem jest natchniony, a jako myśl wartki

Kiedy czytam, na rozkaz odwraca mi kartki...

KORNEL UJEJSKI.

Czytałeś pan *Lirenkę*? Jakże pisze ślicznie
Lenartowicz, — tak jakoś miодно, balsamicznie,
Jakby siedział pod lipą, a do jego skrzypki
Splywały brzęki pszczołek, woń kwiatów, miód lipki.
Ja, na jego lirence co wieczór się modłę...
Mój mąż czytać nie lubi, on ciągle na siodle;
Mówi, że dla próżniaków niezły wynalazek —
Ślepemu nie przedstawi natury obrazek!
No! kiedy pan przyjedziesz?

— Z różą, czy po różę?

— Na pogodne me czoło sprowadzasz pan burzę,
Burzę... jak mamę kocham, pono się odczepi,
Weź pan ją.

— Podziękuję.

— Ot! tańczujmy lepiej!

O! muzyka ustała... pięknie, w samą porę!
Kiedy już swoje palce wysunęłam skore —
Tak bywa i fantazjom moim, jeśli szpetnie
Niežnośna rzeczywistość w pół drogi je przetnie...
Schowaj pan! żona pana ot ku nam się zbliża.
— Mąż pani, to znajomość moja aż z Paryża,
Gdzie pono z nas obojga nie zrobiono ryżu,
I mówiliśmy właśnie wiele o Paryżu...
O! jakże ja szczęśliwa żem poznała panią,
Jak za snem pięknym zdawna już tęskniłam za nią;

Do poezyi „Niebezpieczna“ K. Ujejskiego.

Rysunek E. M. Andriollego.

KORNEL UJEJSKI.

Jak gwiazdy jej szukałam — tak słodkie zjawisko
Czy radość mnie przyniesie? mieszkamy tak blisko...

* * *

Zbudziłem się — nademną moja bladolica,
Jak lilja nad zmaconem źródłem się kołysze.
— O czym śniłeś? twarz twoja dotąd się zachwyca
Rozkosznem przypomnieniem.

— Ach! grzeszyłem we śnie!

— Cóż takiego?

— Czarowną, ot, roztrzepanica
Bałamucila ze mną.

— Czy zbudziłam wcześniej?

— Już pierzchno, widzę ciebie!

— Piękne rzeczy slysze...

Więc za karę, opiszesz to wierszem?

— Opiszę.

TEOFIL LENARTOWICZ.

ur. 1822 r.

DO POEZYI.

Kochanko ducha, dziewico słońca,
Z mieczem i w zbroi hartownej!
Nikt się nie oprze gdyś jest walcząca,
Nikt się nie oprze, dziewico słońca,
Twojej piękności czarownej!

Gdy miecz ukażesz, gdy helm przywdziejesz,
Białoramienna dziewico!
Gdy na wiatr sztandar śnieżny rozwiejesz,
Zapał szalony w serca rozsiejesz,
Rycerze bronie pochwyć.

Uchwyć tarcze, — miecze ostrzone
Wstrząsną w żyłastych prawicach;
Z krzykiem rozpaczy rzucą się w stronę,
Gdzie im ukażesz grody zniszczone,
Na który widok — zapłomienione
Piekło — wystąpi na licach!

TEOFIL LENARTOWICZ.

A gdy bohater padnie w obronie,
Ty znijdziesz w szacie anioła:
I wieniec chwały włożysz na skronie, —
Zwycięstwo będziesz śpiewać przy zgonie,
I śmierć mu przejdzie wesola.

Ty zimne duchy ogniem zapalasz,
W wary przemieniasz chłód lodów;
Ty jedna cudem ludy ocalasz,
Niezwyciężone tłumy obalasz,
Poezyo! matko narodów!

Ty męczennikom pod ręką kata
Rozpiętym w bolach śmiertelnych:
Stawiasz obrazy lepszego świata,
Gdzie myśl ostatnia z krzyża ulata,
Do boskich krain weselnych.

Ty im czarowna dziewico słońca,
Nim śmierci doświadczą chłódów:
Za życie męczarni — światłość bez końca,
Ukażesz zdala w promieniach słońca,
Poezyo! wiaro narodów!

Na czarodziejskie twoje skinienie,
Stanie się niebo na ziemi;

TEOFIL LENARTOWICZ.

Dzikiej niezgody zgasną płomienie,
Na twej czarownej palmy skinienie,
Ludzie się staną świętymi.

Na kogo twoje wejrzenie padnie,
Ten ziemi świeci na wieki!
W imieniu twojem serca owładnie,
Ludziom ich przyszłe losy odgadnie,
A czas je spełni daleki.

Ty będziesz wiązać dłonie szermierzy,
W czas ślubnych świata obchodów;
W ołtarzach stawisz duchy rycerzy;
Przez ciebie ludzkość — w siebie uwierzy,
Poezyo! prawdo narodów!

ZŁOTY KUBEK.

W szczerem polu na ustroni,
Złote jabłka na jabłoni,
Złote liście pod jabłkami,
Złota kora pod liśćiami.
Aniołowie przylecieli,
W porankową cichą porę:

TEOFIL LENARTOWICZ.

Złote jabłka otrząsnęli,
Złote liście, złotą korę.

Nikt nie widział w całym świecie,
Ludzkie oczy nie widziały,
Tylko jedno małe dziecię,
Małe dziecię z chatki małej.
Pan Bóg łaskaw na sierotę,
Przyleciała z nad strumyka,
Pozbierała jabłka złote,
Zawołała na złotnika.

— Złotniczeńku! zrób mi kubek,
Tylko proszę zrób mi ładnie;
Zamiast uszka, ptasi dzióbek,
Moją matkę zrób mi na dnie.
A po brzegach na około,
Liść przeróżny niech się świeci;
A po bokach małe sioło:
A na spodku małe dzieci!

— Ja ci zrobię śliczny kubek,
I uleję wszystko ładnie;
Zamiast uszka — ptasi dzióbek;
Twoją matkę zrobię na dnie;

TEOFIL LENARTOWICZ.

A po brzegach na okolo,
Liść przeróżny się zaświeci;
A po bokach małe siolo;
A na spodku małe dzieci.

Ale czyjeż ręce, czyje,
Będą godne tej roboty?
Ale któż się nim napije?
Komu damy kubek złoty?
Kto się w dłonie wzięć ośmieli?
W złotem denku przejrzyć lice: —
Sam Pan Jezus i Anieli,
I Maryja i Dziewice. —

— Złotniczeńku! patrz weselój ...
Czemu twoje w łzach źrenice?
— Sam Pan Jezus i Anieli,
I Maryja i Dziewice!

ROZMOWA ZE SŁOWIKIEM.

— Powiedz słowiku, powiedz mój mały,
Błagam na wszystko w świecie!
O czem ty śpiewasz przez wieczór cały,
W naszym ogródku w lecie?

TEOFIL LENARTOWICZ.

Czy opowiadasz swoje przygody
W miłym, rozgłośnym śpiewie;
Jakieś przeleciał wonne ogrody,
Na jakim spoczął drzewie?

Czy jak się kryjesz w liście zielone
Gdy skwarne słońce pali?
Jak rankiem strząsasz piórka zroszone,
W cichej powietrza fali?

Czy o gwiazdeczce maleńkiej, drżącej,
Na lazurówem niebie?
Czy o tej wodzie zwolna ciekącej?
Powiedz mi, proszę ciebie.

— O! ja ci powiem śliczna pastuszko:
Śpiewam piosenkę twoją,
Kiedy ci za czemś tęskni serduszko,
I oczy we łzach stoją.

Kiedy zanika twój uśmiech słodki,
I patrzysz smętna, blada;
A z rąk ci lecą bratki, stokrotki,
Kwiatek po kwiatku spada.

CYGANKA.

W młodości mej, raz w cudny maj,
Pomnę, jednego ranka,
Wołając wciąż: — Rękę mi daj!
Kłaniała się cyganka.

— Dajże mi dłoń chłopczyku, hej!
Powrócę ci, coś powiem:
A Bóg że cię w swej łasce miej,
A darz cię Boże zdrowiem. —

Z zczerniałych bark opadał szmat,
Ręce się trzęsły stariej;
Spojrzałem nań, posłuchać rad,
Choćby i nie dać wiary.

Wśród gaju drzew, cyganów lik,
Po drodze mknął z pośpiechem;
I w cieniach drzew powoli niął,
A gaj rozbrzmiewał echem.

Otwarłem dłoń: — Ha, patrz gdy chcesz!
— Ah! złoto, srebro moje:
Szczęśliwyś ty — oj wierz mi, wierz,
Szczęśliwe życie twoje.

TEOFIL LENARTOWICZ.

Jak dąbek zdrów przeżyjesz wiek,
Nieznając co choroby,
Przez żywot twój ni żadnych lek,
Ni żadnej ciężkiej próby.

Dla ciebie kraj, dla ciebie świat,
W szczęśliwej wiosce błogo;
Każdy ci druh, każdy ci brat,
A z wrogów — ach! nikogo.

— I nigdyż ztąd od gajów, wód,
Nicze mnie nie odgoni! —
Toż stara wnet, bystro jak wprzód,
Spojrzała po mej dłoni.

Patrzała wciąż, myślała wciąż,
Na czoło palec kładła:
— Przygotuj kij... a torbę zwiąż!...
To jedno stara zgadła.

KAROL BRZOZOWSKI.

ur. 1821 r.

NA PRZESILENIE WIOSENNE.

Po niebie gna tumany chmur,
Szalony wicher marcowy,
Rozdziera strój na szczytach gór,
Twój zimo strój lodowy.
W tych kłębach chmur co błyskawicą
Czerwone, gromem biją:
Zawitaj nam Dziewico,
Zawitaj nam Maryjo!

Strwożonym mów, że w gromie burz
Twe państwo już się rodzi;
Że w grozie tej, jest pączek róż!
Lecz Matko, świeć tej łodzi —
Co z mórz się szaleł grzmiącym łamie;
O! Gwiazdo mórz Ty święta!
Wierzącym daj Tve ramię,
Niech plynie łódź nietknięta!

W dolinach kwiat zbudzonych drzew,
Na wół wygląda z paków!
I po nad niw zielony siew,
Wzlatuje rój skowronków;

KAROL BRZozowski.

O! Maryo! Ty miłości zdroju,
    Rolnika spełń nadzieje,
Niech Twoje nań w pokoju,
    Błogosławieństwo wieje.

I ptaszkom daj na gniazdko cień,
    W rozkwitłem państwie lasu;
I ludziom daj miłości dzień,
    I rozkosz daj wywczasu;
Gdy przyjdzie maj, krynico łaski!
    Cór ziemi przyjmij wieńce;
Ty w cnót je ubierz blaski,
    Ty daj im oblubieńce!

Dla wielu, wiesz — że wicher ten,
    Jest innej wiosny zwiastun:
Że kości ich, na wieczny sen —
    Grób zimny weźmie piastun;
Pocieszycielko konających,
    Maryjo! Matko święta:
Z dusz w Ciebie ufających,
    Zdejm ciała ziemskie pęta.

I ucho daj modlitwom łez,
    Na mogił smutnem polu;
W Twą pieczę weź: mirt, lilję, bez,
    Posadzon ręką bolu.

KAROL BRZO ZOWSKI.

Siej Maryo, Matko Ty boleści!
Na groby zapomniane,
Lub skryte gdzieś bez wieści:
Podarki Twe wiośniane!

LIRNIK.

Wśród drogi,
Śmiertelne dwa wrogi
W drzemiącym się boru spotkali:
Skoczyli
Z rumaków, zrzucili
I pancerz i szyszak ze stali;
Natarli na siebie jak wściekłe dwa lwy —
I sieką mieczami aż sypią się skry.

I była
Zaciekłość i siła,
I zręczność jednaka ich w boju;
Zbroczona
Krwiał, pierś ich zdyszona,
I czoła krwi pełne i znoju;
I pół dnia szczęk mieczów rozlega się w borze,
A jeden drugiego przelamać nie może.

KAROL BRZOZOWSKI.

I drogą,
Odziany ubogo,
Szedł lirnik i w stróny uderzy;
I dziką
Zawtórzy muzyką,
Strasznemu bojowi rycerzy;
Z pod ręki mu tonów wytryska kaskada,
A w takt jej burzliwy, za ciosem cios spada.

Jak w burzy,
Gdy słońce wynurzy,
Z chmur kłębow twarz jasną, wspaniałą;
Z niw, z łąki,
Wzlatują skowronki,
Hymn niebios rozlega się chwałą:
Mistrz-lirnik tak burzę akordów uśmierzył,
I z liry wspaniała hymn mężki uderzył.

I toczy
Z powagą, uroczej
Cudownej harmonii strumienie:
I wpływa
Do duszy, porywa
Za sobą i myśli i technienie:
Dwaj wrogowie nie czują jak sama ich ręka,
Poważnie w takt hymnu i bije i szczęka.

KAROL BRZozowski.

W tem — jękiem,
Straszliwym rozdźwiękiem
Czarodziej hymn święty zamąca;
Do głębi
Rozdziera, i ziębi
I na dno przepaści aż strąca;
To zda się z piekielnych otchłani wykrzyka,
Rozpaczą, boleścią, zgryzotą grzesznika.

I chwiały
Się miecze, w struchlałej
Szermierzy zaciekłych prawicy;
A dźwięki,
Z pod starca znów ręki
Tryskają jak z żywej krynicy ...
I płyną i szumią, — że zda się, anieli
Cudowny miłości chór z nieba zapieli.

Czar dumy,
Owładnął drzew szumy,
Zawtórzył tak las harmonijnie;
Wód zdroje
I wdzięczne pszczół roje,
I wiatr co nad lasem tam płynie,
I cały świat życia, w krynicy zakłętej,
Do pieśni lirnika przelewa się świętej.

KAROL BRZOZOWSKI.

Jak lody,
W słonecznej pogody
Topnieją gorącym promieniu;
Tak kona,
Topnieje, szalona
Zaciekłość i zemsta w tem pieniu:
I wrogie dwa miecze, iskrami przed chwilą
Sypiące, bezwładne ku ziemi się chylą.

Przez lica,
Łez długa krynica
Śmiertelnym się wrogom stoczyła;
Spojrzeli
Na starca, zdumieli:
Tak pieśni ovladła ich siła,
Że miecze skruszyli — i wzajem na piersi
Upadli w uściski jak drухy najszczerzi.

— „Gęślarzu!
Ty cudów mocarzu,
Przez jakich zesłanyś ty bogów?
Weź konie,
I złoto i bronie,
Żeś w braci przemienił nas wrogów!
O! starcze, lirniku, za pieśń twą to mało,
Co tylko zapragniesz: dziedzinę bierz całą!“ —

KAROL BRZozowski.

— „Słuchajcie,
Zapłatę schowajcie,
Mnie dosyć uścisku jest ręki;
Pan słońca
I światów bez końca,
Darował mi z nieba te dźwięki.
Zapłaty nie biorę — bo stokroć przeklęty,
Kto Bogiem frymarczy, sprzedając dar święty!

Ot, z ziemi
Rękami waszemi
Miecz jeden podniosę skruszony;
Aniła
Gdy głos mię powoła,
Przed boskie bym stawił się trony:
Pan spyta — jak darów użyłem śpiewaka?
— Miecz złaman pokażę i szatę żebraka!“

Do poezyi „Złoty Kubek“ T. Lenartowicza.
Rysunek Wojciecha Gersona.

ŚMIERĆ ŻYSZKI.

Ż Czech wyruszyli bracia, panowie,
Na Rakuszana w Morawę.
Na bój ich wiodą wielcy wodzowie:
Jan Żyszka dzierży bulawę.

Jan Żyszka ślepy: niemieckie strzały
Oczu wyżarły mu dwoje;
Lecz widzi duchem jakby w dzień biały,
Gdy przyjdzie z Niemcem wieść boje.

I straszne wrogów gromi ramieniem;
Szeroko grzmi o tem sława...
Pierś mu goreje wielkim płomieniem;
Ten płomień — światło mu dawa.

A tym płomieniem: szlachetna, święta,
Miłość swej ziemi, cześć Boga.
Wieki hetmana Czech zapamięta,
I nie zapomni kark wroga

MIECZYŚLAW ROMANOWSKI.

Do Przybysławia przyszli wieczorem,
Rozgrzani bojem i drogą:
W krąg zatoczyli wozy taborem,
I warzą strawę ubogą.

I o zwycięztwach gwarzą weseli,
O klęsce Niemców i zgrozie;
Jutro, gdy pierwszy promień wystrzeli,
Będą w Albrechta obozie.

Lecz cyt! wieść głucha gromady miesza,
Mieszają tłum rozhowory;
Pod namiot wodza ciśnie się rzesza:
„Nasz hetman, Żyszka Jan, chory!“

Zaniemógł Żyszka po boju srodze,
Na twardem posłaniu leży;
Do koła niego strapieni wodze,
I orszak smutnej młodzieży.

Ale nie złaman hetman na duszy,
Choć wie, że przyszła godzina;
Z twardego łoża jak lew się ruszy,
I wodzów tak napomina:

MIECZYŚLAW ROMANOWSKI.

— „Czesi — Morawcy — Polacy mili,*
Serdeczny, druży narodzie!
W ostatniej bracia proszę was chwili,
Miłujcie wy się we zgodzie.

Noście otwarte serca przed Bogiem,
Czyste jak wasze powietrze.
A kto z was kiedy bratał się z wrogiem,
Niech we krwi hańbę tę zetrze.

Nieszczędźcie trudu, rąk, ni oręża!
Tchórz tylko spokój wybiera...
Kto ród giermański w bogu zwycięża,
Szatanom głowę ten ściera.

Oni tu wnieśli hańbę, niewolę,
Jak śmierć szatani do raju.
Kłamstwami bożą zasieli rolę,
Cześć ojców wyparli z kraju.

Toż w boju z nimi nie odetchniecie,
Nie opuście ramienia!
A nienawidzić ród ten będziecie
We setne aż pokolenia!

---

* W wojnie przeciw cesarzowi Zygmunutowi i Niemcom, wspierało Husytów pięć tysięcy Polaków.

MIECZYŚLAW ROMANOWSKI.

Gdy skonam, ciało moje ciśnijcie,
Niech sępom na żer posłuży;
Skórą z mych barków bęben pokryjcie,
Niech bębniąc — Niemcom zgon wróży!“ —

To rzekł, i skonał — i zwiesił głowę
Na pierś ostygłą, bez tchnienia.
Ale hetmana słowa gromowe,
Z pokoleń grzmiały w pokolenia.

I zawsze rolnik w nocy majowej
Gdy zanocuje na błoni:
Słyszy w powietrzu bęben Żyszkowy,
Bijący na gwałt: — *do bron!*

RAJ UTRACONY.

Nieraz, gdyś miała uśmiech na twarzy
Myślałem sobie, że ja na straży
Aniołem twojego wdzięku;
Nieraz — tyś ani wiedziała o tem —
Duch cię mój skrzydłem osłaniał złotem,
Od bólu — od łez i lęku.

Twój świat był moim — za twem marzeniem
Umiałem cichym sunąć się cieniem,

MIECZYŚLAW ROMANOWSKI.

Two życie przeczuć — zgadywać . . .
A kiedym nie miał twego widoku,
Senny — lecz z blaskiem natchnienia w oku
Siadałem jak ptak — by śpiewać.

I zdało mi się, że całe życie
Będzie uśmiechem ducha w błękicie,
I serca drżeniem w promieniach;
I tylkoś jedno: „zapomnij“ rzekła,
I duch się na dnie obaczył piekła,
A serce w mroku i cieniach.

I stało im się pusto, grobowo,
Z trudem pielgrzymkę podjęli nową . . .
A rwą się jak bezprzytomni . . .
Ciągłe ku tobie — wiecznie do ciebie,
I śnią i tęsknią po swoim niebie —
Nad niemi twoje — „zapomnij!“

RYSZARD BERWIŃSKI.

1820 † 1879.

PRZESTROGA.

Kobieto! odwróć wzrok twój od mojej źrenicy,
Przestań szukać w mem oku serca tajemnicy,
Bo wierzaj, że niebacznie w serce moje wglądasz,
A żądając spojrzenia — nie wiesz czego żądasz!
Nie żądaj — ale dozwól niech w niemej rozpaczy,
Kolano uczci ciebie, a mnie wytłomaczy.

Niebaczna! ty się śmiejesz że przed tobą klękam,
I głowę moją skłaniam a spojrzeć się lękam.
O! nie śmieję się! i raczej proś stróża anioła,
Abym nigdy nie podniósł schylonego czoła;
I nigdy z pod ciemnego mych myśli obloku,
Oka mojego w twojem nie utopił oku;
W tem oku tak przejrzyłem jak zwierciadło wodne,
Przez które niebo widać jasne i pogodne!

Gdybym ja z szczytu cierpień mych spojrział na ciebie,
A z chmury, która czarno zeszła na mem niebie,
Kilka tylko kropelek na twą duszę spadło —
Jużby się zamąciło to czyste zwierciadło;

RYSZARD BERWIŃSKI.

I od tych kilku kropel zgorzkle by ci życie,
I może byś mi później zlorzeczyła skrycie!

JAWNOGRZESZNICA.

Pięknaś jak anioł! zdumiony świat wola,
Piękniejszaś — wołam — nawet od anioła!
Nie anioł wdzięków — lecz sam bóg miłości
W tobie o! piękna, między nami gości.

Oko twe: — miłość w twem oku się żarzy;
Miłość na czole zadumaniem marzy;
Miłość ust twoich bawi się uśmiechem;
Miłość muzyką gra w twojej rozmowie;
Miłość w milczeniu, miłość w każdym słowie:
A ty powiadasz — że miłość jest grzechem?

Jeśli to prawda: o! jawnogrzesznico!
Płacz z Magdaleną — i w świętej pokorze
Dni twoje czarną okryj włosienicą;
Nocami twarde zalegaj rogoże;
W szczerzej pokucie i głębokiej skrusze,
Ratuj — o! ratuj grzeszną twoją duszę!

RYSZARD BERWIŃSKI.

Ach! bo ty grzeszysz każdym twojem tchnieniem,
I każdym słowem i każdym spojrzeniem;
Grzeszysz urokiem ócz twych tajemniczym,
I włosiem kruczym i śnieżnym obliczem;
Grzeszysz łzą smutku, grzeszysz ust uśmiechem:
Jeśli to prawda że miłość jest grzechem.

Jeśli to prawda: o! piękna grzesznico,
Przestań być piękną . . . lub się zrzeknij świata;
Bogu się poświęć — zostań zakonnica!
Siostró w Chrystusie! znajdziesz we mnie brata;
A niegodnego rozwiązać rzemyka
U stóp twych, — weź mię, weź za spowiednika!

W ZBROJOWNI.

W żelazie chodzili od stopy do głowy,
Ich konie, w żelaznem okryciu —
Na boje ich nosły, turnieje lub łowy,
A strój ich, był równy ich życiu.

Bo życie to było i twarde i krwawe,
A głośnie — jak bitew fanfary;
Do świętej szli ziemi po śmierć lub po sławę,
Pod krzyża białemi sztandary.

Na twierdze pogańskie po trupach się darli,
Zatknęli swój znak na wieżycy;
A kiedy spoczęli — to dłonie oparli,
Na krwawych swych szabel głowicy.

A jeśli wracali w obronne swe dworce,
To z blizną na piersiach, na twarzy;
Ze złotym księżycem pogańskie proporce,
U pańskich składali ołtarzy.

A jeśli kłęczeli — to tylko w kościołach;
A jeśli się bali — to czarów;

ADAM PAJGERT.

Po wojnie, przy wielkich, dębowych swych stołach,
Ze złotych pijali puharów.

* * *

Dziś mądre ich wnuki, co z czarów się śmieją,
Bojowym się znojem nie trudzą;
I jeżdżą wygodnie żelazną koleją,
W kraj cudzy — gdy swoim się znudzą.

I z nudów, gdy chwilę poświęcą muzeom,
To rzadkim tam dziwią się rzeczom:
Ogromnym puharom, pancierzom, trofeom,
I ciężkim pradziadów swych mieczom!

PRZEMIANA.

Miłość ma władzę metamorfozy:
Za jej czarowną podniętą,
Człowiek powszedni, syn nagiej prozy,
Nagle się staje poetą.

Jakby po zdjęciu z ócz katarakty,
Nowe piękności odkrywa:
I chwyta duszą tej pieśni takty,
Którą przyroda mu śpiewa.

Wie już co ptaszki w krzakach świegocą,
I szmer strumyka rozumie,

ADAM PAJGERT.

I lubi jasną, wiosenną nocą,
Patrzeć na gwiazdy w zadumie.

Nic już dla niego nie jest powszedniem,
Wszędzie cud umie wysledzić;
W pole, na łąkę, biegnie przededniem
Słońcu dzieńdobry powiedzieć.

Lubi samotność, jasność i ciszę;
Milczący na darniach siada:
Słucha jak z wiatrem las się kołysze,
Omal że wierszy nie składa.

Lecz gdy się kocha, kto już sam z siebie
Czuł boże piękno na świecie:
To chyba równych poszukać w niebie,
Zakochanemu poecie!

Serce uczynił domem wesela,
Gdzie światła blask stotysięczny;
Gdzie wszystkich uczuć głośnie kapela,
Gra szczęścia hymn zgodno-dźwięczny.

A taka дума z czoła mu świeci,
Jak gdyby królem był świata:
Roztacza skrzydła, ku niebu leci,
I z aniołami się brata!

ROMAN ZMORSKI.

1824 + 1867.

PIEŚŃ WIOSENNA.

Jest w życiu czas — ach! jeden w życiu całym,
Czas żądź olbrzymich, czarodziejskich snów;
Święty szczerością, promienny zapalem,
Wiek pełen dziwów i zaklętych słów:
Młodości wiek.

Jest jeden kwiat — kwiat jak wiosenne zorze,
Tak pełen blasków i woniących tchnień;
Lecz rwać go można w rannej tylko porze,
Jak słodką mannę we wschodzący dzień —
Młodości kwiat.

Więc zrywaj kwiat! korzystaj z błogiej chwili!
Miłość — w uroczy wiąż z młodością ślub!
Nim słońce życia na zachód się schyli,
Nim wrzące serce zmrozi bliski grób:
Korzystaj z lat!
Rwij miłości kwiat!

ZABŁAKANA.

Oh! jak smutne jest to życie,
Mój Boże!
Jak to w bajce biędne dziecię,
Zbłąkane w borze.

Próżno woła, próżno luka:
Mój Boże!
Próżno na świat drogi szuka,
Znaleźć nie może.

Szukam, wołam, nadaremno
Mój Boże!
Od łez, głodu, w oczach ciemno,
Zewsząd bezdroże.

W puszczy ludzi bez miłości,
Mój Boże!
Już ja tu me młode kości,
Marnie położę!

W uszach dzwony niby dzwonią,
Mój Boże!
Powieki się gwałtem kłonią . . .
Czyż je otworzę?

ROMAN ZMORSKI.

Niechbyż choć nad mą mogiłą,
Spraw Boże:
Choć dla drugich zaświeciło,
Miłości zorze!

CHRYSTUS I PIOTR.

LEGENDA ŁUŻYCKO-SERBSKA.

Kiedy Pan Jezus żył jeszcze na ziemi,
Chadzał po świecie z apostoły swemi,
Z miasta do miasta i z wioski do wioski;
Szukając prostych serc a kochających,
W serca zranione lejąc nektar boski:
Łzy ocierając z oblicza cierpiących. —

Raz z Piotrem spoly, w *Budyszyna* strony
Do serbskich Łużyc zaszedł także cudnych;
Zobaczyć — jadem szalbierzy obłudnych
Trwa li poczciwy lud ten nieskażony.
I zdarzyło się, jednego wieczora,
Zaszli do malej wioszczyny Zahora.

Cicho i pusto było na ulicy.
Do chat od pracy wrócili rolnicy,
I długie ławy zasiadłszy przy stołach,
Odpoczywali po dziennych mozolach.

ROMAN ZMORSKI.

Przez jednej chaty okno uchylone,
Migalo światło kaganka czerwone,
I nieuczonym zborem brzmiały dźwięki,
Z żywym natchnieniem nuconej piosenki.

Chrystus się wstrzymał, podchodzi — i ucha
K'oknu skłoniwszy, prostej pieśni słucha.
Ale Piotr, chatę pominawszy z wzdargą,
Pełen powagi dalej kroczył hardo.
Aż kęs uszedłszy, gdy przy swoim boku
Nie baczy Mistrza — zatrzyma się w kroku;
A obejrzawszyś, widzi ze zgorzeniem,
Jako światowem ten zajęty pieniem.
Więc doń powraca, rady czy nie rady,
Boć w Mistrza słuszna iść uczniowi ślady.
I długo obaj przy chacie tak stali
Pieśni słuchając; — wreszcie poszli dalej.

Idą i idą . . . A wtem, po nad drogą
Stoi gmach pyszny. Okien szyby rżnięte,
Jarzących światel jaśnieją pożogą;
Dobrane głosy pieją psalmy święte.
Na to przystanie Piotr, słuchać ochoczy —
Lecz Chrystus dalej niezważając kroczy.
Pełen zdziwienia, rady czy nie rady,
Piotr zatem musiał zdążyć w Mistrza ślady.

ROMAN ZMORSKI.

Idą. — Po drodze Piotr zachodzi w głowę,
Jakby tej rzeczy wyłożyć osnowę.
Wreszcie, niezdolen pojąć Zbawiciela
Czynu, — z pokorą pytać się ośmiela.

Chrystus, gdy mowę wysłucha Piotrową,
Rzecz z uśmiechem: — O! głowo ty, głowo!
Tam w onej chacie z szczerego natchnienia,
Lud nucił swoje narodowe pienia;
Tu obłudnicy, psalmy pieją usta,
Lecz bez natchnienia — brzmi głos z piersi pustej!

PRZYPOWIEŚĆ WSCHODNIA.

Do Mahometa jako przystoi,
Ze czią przystąpił młodzian nieśmiały:
— „Pomarli — rzecze — rodzice moi.
Cheiej mię pouczyć, czy nie ustały
Me obowiązki względem nich wszelkie?“

— „O nie! Zostały cztery i wielkie:
Do Boga modły wznosić za niemi;
Długi ich wiernie spłacić na ziemi;
We czi zachować co szanowali;
Strzedz od ruiny co zbudowali!“

PIEŚŃ DZIEWICY.

Pierś rycerza drą pociski;
Rolnikowi uschnie kłos;
Matka płacze u kołyski:
Najszcześniejszy dziewic los.

Gdy ma igła jedwab plecie,
Chwil przyspiesza srebrny strzał;
Dzięki Panie, żeś kobiecie,
Świątą miłość pracy dał.

Harfa moja wiarą dźwięczy;
Pióro szuka wiedzy bram;
Sztuki piękne! w waszej tęczy
Niech przymierze z niebem mam.

Wśród przyrody, jam królową,
Tron mój się nie lęka burz.
Gdy koronę mam liljową,
Mało dbam o berło z róż.

DEOTYMA.

Być pieszczotą w rodzin gronie;
Rajskiej strzechy kochać próg;
Mieć żar w sercu, piosnkę w łonie:
To mi tylko kazał Bóg.

MODLITWA.

W szczęściu — jestem szczęściem samem,
W enocie — wytrwania potęgą,
W cierpieniu — pociech balsamem,
W grzechu — poprawy przysięgą.

Bóg się w swem istnieniu błogiem
Nie modli, bo w żadnem niebie
Nie zna wyższego nad Siebie:
I dla tego też jest Bogiem!

Anioł, z pochylonem czołem,
Wiecznie zachwycon w pokorze:
Bez modlitwy żyć nie może —
I dla tego jest Aniołem!

Człowiek, z każdym stanem, wiekiem,
W cierpień, lub radości kole,
Modli się gdy chce, ma wolę,
I dla tego jest człowiekiem.

DEOTYMA.

Szatan wszystko wie, rozumie,
Ale cóż mu jest nieznanem?
Modlitwę odrzuca w dumie,
I dla tego jest szatanem.

CZEMU MI SMUTNO?

Czemu mi smutno? Czy że wiatr jesieni
Lasy i pola już odarł z zieleni,
I tam, wysoko, po niebie, nademną
Dachem ołowiu rozbił chmurę ciemną,
I w uszach skargą jękliwą przewiewa,
I pędzi tuman liści spadłych z drzewa,
Jakby liść każdy był duszą człowieka,
Co wirem szału i losu porwana,
Po szlakach drogi nieznanej, nieznana
Leci, aż padnie smutna i daleka,
Gdy wiatr ucichnie, lub jej zbraknie siły,
Nad brzegiem jakiejś tam obcej mogiły? . . .

Czemu mi smutno? Czy że tu w okolo
Żadne przyjaźnią nie promieni czoło?
Żadna dłoń bratnia z podróży nie wita,
Żaden głos chętny: co słyhać? nie pyta . . .
I że tak wszyscy w różne chodzą strony,
Každy ku swojej gwiazdzie obrócony.

NARCYZA ŻMICHOWSKA.

Każdy niedbały co na drodze jego
Przepaść, czy kamień, czy serce bliźniego;
Czołga się podle, lub zuchwale leci,
Byle tam stanął gdzie ta gwiazda świeci —
Co w oczach jego tak piękna, bo złota,
A w oczach bożych: garść łez, krwi i błota.

Czemu mi smutno? Czy to, że widziało,
Mądrości świata, na duszę mi padło,
I tak głęboko zapuściło szpony,
Że już niepomnę, że już mi się nie śni —
Ani o cichej modlitwie zmówionej
Na łonie świętej, dobrej mojej matki,
Ani o szczęściu naszej biednej chatki,
Ani o starej ojców naszych pieśni,
Pieśni pamiątek — bardzo, bardzo starój,
Pono na nutę nadziei i wiary.

Czemu mi smutno? Czy że moi wszyscy
Duszą jednacy, serca sercem blizcy,
Już sobie dawno pod ziemią spoczęli,
Już sobie dawno po trudach wytchnęli;
A ja samotna jak ptaszyna biedna,
Co z swego rodu zostanie się jedna,
Gdy inne, w kraje szczęśliwsze ulecą —
Sama zostałam — i gdy gwiazdy świecą

NARCYZA ŻMICHOWSKA.

To ja tam patrzę, czy która nie gaśnie,
Błada gwiazdeczka, lecz z którejby właśnie
Duchy, mojego życia promień zwiędły
Jak mi to niańka mówiła — uprzedły.
Oh! bo mi głucho i pusto na ziemi,
Oh! bo mi tęskno, tęskno za mojemu,
Co się w dębowej trumnie położyli,
Co poszli sobie jakąś ciemną drogą,
Lecz poszli razem, a mnie zostawili
Tak samą, że już nie mam kochać kogo!...

Więc smutna jestem — smutna, bo wiatr wieje,
Bo między złemi ludźmi sama chodzę,
Bo mi nauka zabiła nadzieję,
Bo mi dokoła śmierć pobrała srodze
Wszystkich kochanych. — Oh! tak nie jest przecie!

Mężniejsza nad te ciosy dusza młoda:
Wiem, że nie zawsze na niebie pogoda;
Wiem, że nie zawsze cnota jest na świecie;
Zdawnam przywykła, w jesienne zawieje
Czekać, aż kiedyś słońce zajaśnieje;
A złością ludzką — dobrego nie mierzyć,
Boć cnota ludzki wyraz, więc w nią wierzyć,
Wierzyć bezwzględnie, bez warunków, szczerze,
Jak w przyszłość, w mądrość, w litość Bożą wierzę.

NARCYZA ŻMICHOWSKA.

Oh! nie, mnie nigdy ksiąg uczonych karty
Świętego słowa w sercu nie zaćmiły.
A Bóg, to wyraz niczem niezatarty,
Co jak go wieki w naturze skreśliły —
Tak znowu wieki z wieków się wyprzędą,
I zawsze w końcu: Bóg — Bóg, czytać będą.
Po wszystkie strony był lot myśli mojej,
Wszystkich ustami zaczerpnęłam zdroi,
I próbowałam pomysłu każdego,
A tłem wszech rzeczy, było imię Jego.
Więc też spokojna na Boga się zdałam,
I nie tak gorzko umarłych płakałam,
Ja co mam umrzeć — oh! ja nie na groby
Tyle wylałam cierpienia, żałoby,
Ale mi smutno — bo dziś jako cnotę
W serca brać trzeba boleść i tęsknotę...
I Bóg sam duszę dał mi do nich zdolną —
A chyba w sądu godzinę okrutną,
Ja powiem Bogu, czemu byłam smutną,
Bo ludziom mówić nie wolno!

NARCYZA ŻMICHOWSKA.

CIRCULUS VITIOSUS.

KRAKOWIAK NA DWA GŁOSY.

ON.

Wezmę świecę i latarnię i głównię z komina,
Pójdę szukać czy jest w świecie poczciwa dziewczyna.

ONA.

Wezmę księżyc, wezmę gwiazdy, wezmę jasne słońce,
Może znajdzie w którym chłopcu serce kochające.

ON.

Toć szukałem i patrzyłem i wiem teraz o tem,
Że nie znajdzie najpoczciwszej kto nie brzęknie złotem.

ONA.

Toć patrzyłam i świeciłam i dojrzałam tego,
Że z nich każdy bardzo kocha, lecz — siebie samego.

ON.

Już znalazłem najpoczciwszą, znalazłem kochaną,
Piękną, cichą, ale w sklepie — lalkę malowaną.

ONA.

Już znalazłam choć jednego, już znalazłam przecie:
Piękny, dzielny, wojak młody — na starym portrecie.

NARCYZA ŻMICHOWSKA.

ON.

Niechaj lalka malowana tkliwsze zwróci oczy,
To może wojak z portretu na konika skoczy.

ONA.

Niechaj wojak malowany dosiędzie bachmata,
Może w lalce malowanej serce zakolata!

MARYA ILNICKA.

STRACONA.

Gwiazdo! gwiazdo spadająca
Przez lazury:
Jaka siła tak cię strąca
Na dół z góry?
Czy ty pójdziesz jak komety
Światłość drżąca,
W niewstrzymany bieg bez mety,
Lot bez końca?
Czy zapadniesz w cieniów morze
Ty — promienna!
I zapomnisz, spocznieś może
Cicha, senna.
I gdzie ujdą twoje blaski,
Z nocy cienia?
Czy nie było dla cię łaski
Przebaczenia?
Gdy zawołał głos Anioła:
„Nie ma ciebie!“
Jaki tobie strzelił z czoła
Błysk po niebie?

MARYA ILNICKA.

Coś ty czuła, nieśmiertelna —

A skazana:

Czyś ty gasła jak weselna,

Lampa z rana?

I kiedy cię moc tajemna,

W otchłań parła:

Czyś już była bryła ciemna

I zamarła?

Czyś ty drzała tą straszliwą

Trwogą w sobie?

Jak ten, kogo z piersią żywą

Kładą w grobie?

Powiedz! powiedz o! strącona,

Gwiazdo blada!

Jak ta światłość — która kona

W noc zapada?

Czy tak ćmi się, jak kobieta

Co ślub łamie;

Czy się trawi jak poeta

Gdy pieśń kłamie;

Aż stli w męce niepojętej

Sił ostatki;

Jak odstępcą, co się świętej

Zapał matki?...

MARYA ILNICKA.

W I O S N A .

Wiosna! wiosna!
Wieść radosna
Z ciepłem tchnieniem wiatrów płynie;
I sasanki,
Już na wianki
Rozwinęły się dziewczynie.

Wstaj skowronku!
W złotem słońku
Wykap piórka twoje szare;
I skrzydlaty,
Nad te chaty,
Nad te ziemie wyleć stare!

Wyleć z pieśnią!
Ludzie prześnią,
Świtu chwilę uroczystą;
Więc do Pana,
Choć ty z rana,
Głos za niwą wznieś ojczystą.

Dobra niwa,
Jak poczciwa
Pierś rolnika co ją orze:

MARYA ILNICKA.

Tylko trzeba,
By im z nieba,
Przyświecało światło Boże.

Niem ogrzane,
Ziarnko wsiane,
Zdrowym kielkiem w górę strzeli;
I wnet potem,
Żniwem złotem,
Starą ziemię uweseli.

Leć więc ptaszę!
Prośby nasze
Niech piosenka wzniesie drżąca:
Słońca Boże!
Na niw zboże
I dla myśli ludu — słońca!

PRZED SADEM.

Drobny, wychudły, z oczyma jasnemi,
W których łyzy wielkie i srebrne wzbierały
I gasły w rzesach spuszczonej ku ziemi;
Blady — jak nędza, a tak jeszcze mały,
Że mógł rozplakać się i wołać: „matko!“
Gdyby miał matkę... i mógł stroić psoty,
I pocałunków żądać — i pieśczoć
I spać na piersiach ojca... a tak drżący,
Jak ptak wyjęty z gniazda i już mrący...
Wiejski sierota stał w sądzie przed kratką.

A dziwna była ta sala sądowa:
Wielka — i pusta — i zimna — i chłodna —
I bezlitośna — i łez ludzkich głodna —
I nigdy w ustach niemająca słowa
Miłości bratniej, — i taka surowa,
Tak spiskująca ławkami w półkole,
Na ludzką nędzę i ludzką niedolę:
Że Chrystus biały, co stał tam w pobliżu,
Zdawał się cierpieć i drzeć na swym krzyżu.

MARYA KONOPNICKA.

Przy winowajcy nie było nikogo.
I któżby bronił dziecięcia nędzarzy?
Chyba te wielkie dwie łzy, co po twarzy
Leciały jakąś pełną iskier drogą...
Chyba dzieciństwo nędz pełne sieroty,
I chyba tylko promyczek ten złoty,
Co mu przez okno upadał na głowę,
Jakby Bóg gładził włosy jego płowe...

Wszedł sędzia, spojrzął i rzekł: „Gdzie rodzice?“
„Nieznani“ — odrzekł pan pisarz z powagą.
Chłopiec wznosił zgasłe, błękitne źrenice,
I ściągnął świtkę na pierś swoją nagą.
Jak gdyby nagle, od jednego słowa,
Zdjęło go zimno i pustka grobowa.
Sędzia zadumał się, pochylił czoła
I spytał znowu: „Czy w wiosce jest szkoła?“
— „Nie“. — Pisarz zwykle chmurny był w urzędzie;
Przytem pytanie było jakieś dziwne...
Więc się zawahał, czy właściwem będzie
Odpowiedź chłopca pisać w protokóle...
Milcząc, sprostował palce swoje sztywne
I bębnił z lekka po szarej bibule...

A sędzia patrzył na drżącą dziecinę,
Na ręce nagie, wychudłe i sine,

MARYA KONOPNICKA.

Na pierś zapadła i nędzne łachmany,
Na blask tych oczu zmacony i szklany,
Gdzie przecież mogły odbić się niebiosy ...
Na drobną główkę, gdzie myśl ludzka śpiąca,
Nie знаła świtu innego, prócz słońca,
I innych wrażeń ożywczych, prócz rosy!

I dziwnym cieniem zaszło mu oblicze ...
I uczuł w piersi drżenie tajemnicze,
Jakby ta sala pusta była tronem,
Na którym przyszłość, z czołem zachmurzonym
Zasiada, pełna klęsk i spustoszenia ...
I jakimś grzmiącym i ogromnym słowem
Oblicza płony na polu jałowem,
Przed sąd wzywając całe pokolenia ...
I widział, jak szły gęste, ciemne tłumy
I tamowały ruch globu w błękicie,
I spostrzegł, pełen trwogi i zadumy,
Że były chmurą ogromną o świecie,
Przez którą przebić nie mogło się słońce,
I zmierzch na ziemi trwał przez lat tysiące ...
Widział że tłum ten, to siła stracona
Dla wielkich celów i dążeń ludzkości;
I czytał w groźnym spojrzeniu przyszłości,
Że chce rachunku ... z miliona.
I ujrzał nagle, jak wydziedziczeni,

Do poezyi „Przed sądem“ Maryi Konopnickiej.

Rysunek Xawerego Pillatego.

MARYA KONOPNICKA.

Za społeczeństwa swego, cierpią winy...
I przerażony, posłyszał w przestrzeni
Sąd po nad głową chłopczyzny...
„Niechże was Chrystus — głos mówił — rozsądzi,
Kto więcej winien: czy ten nieświadomy,
Co drogi nie zna i w ciemnościach błądzi; —
Czy wy, co grube spisujecie tomy
Karnej ustawy wpierw, nim każdej chaty,
Bronią od złego słoneczne anioły
Braterstwa, prawdy, swobody, oświaty...
Co wpierw więzienia stawiacie — niż szkoły.
Niechże was Chrystus sądzi!..“

Lecz krzyż czarny

Stał nieruchomy i zimny na stole,
Jako milczące w obec łez ołtarze...
Więc sędzia powstał i szedł, gdzie pachole
Blade, czekało na wyrok sądowy;
I dotknął ręką sierocej tej głowy
I rzekł: — „Pójdź dziecię! ja cię uczyć każę!“

J. I. KRASZEWSKI.
ur. 1812 r.

Z HYMNOW BOLEŚCI.

Bądź pozdrowiona, bądź błogosławiona,
Święta boleści, co mi serce krwawisz;
Z krzyżem Chrystusa cisnę cię do łona,
Ty mnie podźwigniesz — ty ubłogosławisz.

Zdrętwiały żyłem... Słońce zapadało krwawo,
Na zachód pogładając z pragnieniem, obawą,
Tęskniłem za młodością, czując żem nie przeżył
Siły, którą mi Pan Bóg na żywot wymierzył;
Gdy boleść ocuciła z uspienia długiego,
I krew na nowo wlaną wzdęte żyły biega.
Odrodzony nią dyszę: z letargu powstałem,
Otom znów młody, silny, otom znowu żywy,
Piersią oddycham całą, sercem cierpię całem,
Wskrzeszony od umarłych bolem — i szczęśliwy.

Bądź pozdrowiona korona cierniowa,
Opasz mi skronie, wpij się w czoło moje,
Opleć mi myśli, niech płyną krwi zdroje,
Chrztem jej, skalana obmyje się głowa.

J. I. KRASZEWSKI.

Bądź pozdrowiony krzyżu, co łamiesz ramiona,
Różgo która mię chłosczesz, bądź błogosławiona!
Jęk bólu niech ust nigdy nie przejdzie wybladłych,
Niechaj z hymnem zwycięstwa wstanę od upadłych,
I od krzyża Chrystusa zanucę w pokorze:
Wielki Bóg! niezbadane są wyroki Boże!

Bądź pozdrowiony gwoździu co mi ranisz ciało,
By zranione ożyło i z martwych powstało!
Bądź pozdrowiona włócznio, co przebijas serce,
Urągania, obelgi i śmiechy — szyderce!

Bądź pozdrowiony octem i żółcią przejęty,
Na pragnienie żywota dany mi napoju;
Kielichu mej goryczy promienny i święty,
Zdroju moich boleści, szczęścia mego zdroju!

Witam cię, czarna godzin samotnych tęsknoto,
Niezgaszone pragnienie, głódzie nienasyty!
Szpony które mię szarpią, brzemia co gniołą,
Szato błotem skalana którąm jest okryty!

Bądź pozdrowiona śmierci, matko litościwa!
Słabość blednie przed tobą, męztwo cię przyzywa:
Witam cię dniu swobody — pielgrzymki mej celu,
Gdzie sakwy, kij złamany i po latach wielu,

J. I. KRASZEWSKI.

Po próbach wielu, serce złożę żółcią złane
I u drzwi Bożych z krwawym szponem moim stanę.

Bądź pozdrowiona święta cierpienia godzino,
Bolu, coś życiem nowem i tych łez przyczyną,
I Ty — coś mi go zesłał niezbadany Boże!
I wy, których szyderstwo urągać mi może;
Wy — co mi litość dacie, — wy co nie pojmiecie:
Błogosławię to brzemię co mi serce gniecie.

Bądź pozdrowiona, bądź błogosławiona,
Święta boleści co mi serce krwawisz:
Z krzyżem Chrystusa cisnę cię do łona,
Tyś mię dźwignęła, ty ubłogosławisz!

Z FANTAZJI DRAMATYCZNEJ

„SZATAN I KOBIETA“.

Widziałem duszę poety wielką,
Leżała u niebios proga:
I była tylko rosy kropelką,
Przed oczyma Boga.

Widziałem duszę mędrca niepojętą
Leżącą u niebos proga:

J. I. KRASZEWSKI.

I była perłą na wpół rozciętą,
W oczach Boga.

Krółów i panów dusze widziałem,
Gdy dumne w niebo leciały:
Lecz były tylko proszkiem tak małym,
Jak świat ich z nieba był mały.

*

Lecz była dusza — dusza kobiety,
Ta wieniec cierpień nosła u czoła:
Była większa od duszy mędrca i poety,
Była tak wielka — jak dusza Anioła!

ADAM PŁUG.

ur. 1824 r.

BIEDNY JANEK.

Z PAMIĄTEK DOMOWYCH.

P przed pół wiekiem, dawniej może,
Ten zgarbiony dziad znękany,
Był to chłopiec malowany,
A miłował dziewczę hoże.

Lecz bogaty w krasę lica
I w serdeczny skarb przemnogi,
Na zagrodzie syn szlacheica,
Jaś, w chudobę był ubogi.

A u dziewczki, jak w piosence:
Cztery woły, jak sokoły,
Dość w oborze i w stajence,
Pełne śpichrze i stodoły.

ADAM PŁUG.

Jedynaczka matki wdowy
Tłum chłopaków k'sobie nęci,
Co szaleje bez pomięci,
W ogień dla niej biedz gotowy.

Lecz najmilszy Janek Zosi,
I mateczka jemu rada;
Cóż ztąd, kiedy z ojcem biada!
Darmo chłopak się mu prosi;

Darmo we łzach ściska nogi;
Dziad uparty ani słucha:
„Nie dla ciebie to dziewucha;
Ona *Pani*, tyś ubogi.

„A chcesz ptaszki, miejże klatkę,
Miejże dla niej piękne ziarno . . .
Pójdzieź ona w naszą chatkę,
Ubożuchną, niską, czarną? . . .

„Ja zaś nie chcę, by mi chłopiec
Szedł na łaskę za *prymaka*,
By miał prawo ktoś mu dopiec,
Że go karmi jak żebraka“.

Jak się zaciął dziwak stary,
Ani rady! Biedny Janek,

ADAM PŁUG.

Gotów sercem na ofiary,
Rzuca z płaczem swój zaścianek;

Żegna łzami swą jedyną,
Ściska nogi dobrej matki,
I w świat rusza gdzieś z wiciną,
Po swe szczęście — po dostatki.

Ani wieści, ani słyhu;
Przepadł jakby kamień w wodę!
Gorzko płacze dziewczę młode,
Ojciec modli się po cichu.

Zosia z żalu ledwie żywa
Wypatrzyła za nim oczki!
Czy to kotek się umywa,
Czy na płocie skrzeczą sroczki;

Na pagórek wnet wybiega,
Ponad Niemen spieszy siny,
Smutna chodzi koło brzegu,
Czeka w trwodze na wiciny.

Przy wesółym płyną śpiewie
Do rodzinnej flisy ziemi;
Ale Janka niema z niemi,
I nic żaden o nim nie wie!

ADAM PŁUG.

Odkąd poszedł, Zosia stawi,
Z cienką przędzą trzecie krosna,
Po raz trzeci brzmi żalosna
Pieśń, lecących w świat zórawi.

Bujny wicher po raz trzeci
Miota liśćmi poźółkłemi;
A wciąż tęskna myśl jej leci
Ptakiem, wiatrem, w dal po ziemi.

W modłach się ku Niebu wzbija
I o Janku szuka wieści;
Lecz ni Chrystus, ni Maryja
Nie litują się boleści! . . .

On nie wraca! . . . Śród tęsknicy,
Jak w niewoli czas przechodzi!
Darmo necą chłopcy młodzi,
Dziewczę nie chce wieczornicy.

Od wesołej uczty stroni;
Na głos skrzypki łkać gotowa;
Doma swoją załość chowa,
I przystępu gościom broni.

Cały dzionek, wszystka w oku,
Cały wieczór, w słuchu wszystka,

ADAM PŁUG.

Dojrzy drobną muszkę w mroku,
Słyszy lada szelest listka . . .

Szkoda oczu, słuchu szkoda!
Ale dziewczę wierzy jeszcze;
Bo w miłości dusza młoda,
Ma przeczucia i sny wieszce.

A więc śniła dziś o brzasku,
Że Jan święty, co u boku
Ma sokoła na obrazku,
Dał się widzieć jej w obłoku.

Patrzył chwilę na jej łezki,
W oczach błysła litość tkliwa,
Skinął, — alić ptak niebieski
Od nóg jego wnet się zrywa —

I mknąc ku niej przez błękity,
Złoty pierścień trzyma w dziobie,
A na szyi ku ozdobie
Ma wianuszek z mirtu zwity.

Wróci Janek! Tak nieboga
W wieczór marzy u prąśnicy;
Ale zawsze łza w źrenicy;
Zawsze w duszy boleść sroga!

ADAM PŁUG.

A żal matki któż wypowie? . . .
Przez łzy patrzy na swe dziecię
I zlorzeczy może skrycie
Nieszczęśliwej Janka głowie . . .

Cyt! . . . warknęły wierne psiska . . .
Słysząc tętent . . . skrzypią wrota . . .
Dziewczę dłońmi piersi ścisła,
Bo się w bólu serce miota! . . .

Słysząc kroki . . . ot, już w sieni! . . .
Tchu już braknie! . . . cudu, Boże!
Kto bądź niech się w Janka zmieni,
Bo tak serce pęknąć może! . . .

Cudu, Boże! zmiłowania! . . .
I bez myśli, jak myśl chyża,
Ku obrazom, i wśród łkania
Padła na twarz u stóp krzyża . . .

I cud stał się! sen ziszczony
On to! on to, wytęskniony!
U nóg matki, u nóg Zosi
Rzewnym płaczem się zanosz.

— „A witajcież, o jedyne
Ptaszki rajskie, złote moje! . . .

ADAM PŁUG.

Ach! myślałem, że w łez zdroje
Z tej tęsknoty się rozplynę!

Tyle czasu! Boże miły!
Te trzy lata, to wiek cały! . . .
Czyście tutaj choć tęskniły?
Czy choć kiedy wspominały? . . .“

— „I tęskniła, i płakała,
Bez słów liczko odpowiada,
Taka łzawa, taka błada
Gołąbeczka moja biała!“

Matce, Zosi, rzewne łkanie
Tłumi oddech, tłumi słowa;
Jeden wykrzyk — cała mowa,
Całe z serca powitanie.

I w łez czystych rosie świętej
Cała błogość rajskiej chwili,
Zanim w duszy wniebowziętej
Myśl z uczuciem się przesili . . .

A jak pszczołki z brzaskiem słońca,
Rojem z ula mkną ku lipie,
Tak z ust potem już bez końca
Tłum się gwarnych pytań sypie:

ADAM PŁUG.

— „Gdzieżeś bywał? w cudzej ziemi
Doznał szczęścia, czy też biedy?
Czy choć tęsknił za swojemi?
Czy choć w smutku wspomniął kiedy?“

Długa powieść, smutne dzieje!
Zawędrował na kraj świata,
A przeboleł przez trzy lata,
Co przez wiek nie odboleje!

Och! bo ciężko w cudzym kraju,
Gdzie człek nie zna ani mowy,
Ani wiary, ni zwyczaju:
Za grosz, kark swój dać w okowy.

Ciężko z srogim bólem w łonie
Na wiatr smutne ronić jęki;
Ni życzliwej nie mieć ręki,
Co by krwawy znój ze skroni —

Nam otarła, kroplę wody
Na spalone dała usta! . . .
Ludne siola, wielkie grody,
A dla serca — ziemia pusta! . . .

Ej nie pusta! biedne serce!
Jakby w czyścju dusza grzeszna!

ADAM PŁUG.

Obcym żalność jego śmieszna,
I łzy święte w poniewierce!

A więc tylko Bóg z wysoka
Widział boleść jego duszy:
Wiatr bywało, łzy mu z oka
I ze skroni znój osuszy;

A skowronka szczebiot tkliwy,
Przypomina mu co rano,
I ojczyste, drogie niwy,
I Zosieńkę ukochaną.

Nie upada więc na sile,
I nadzieją słodząc życie,
Liczy dzionki, liczy chwile,
Liczy skrzętnie grosz w kalécie.

I oto już dola w trzosie!
Okupione srogie znoje!
Już mieć będzie chatkę swoją,
Już mieć będzie swoją Zosię!

Niechno tylko zima minie,
A wraz z kwieciami, w rannej wiosnie,
Cudem domek sam wyrośnie,
Sam po tęczy z Niebios spłynie.

ADAM PŁUG.

Już wiosniane słońko świeci,
Z pieśnią gniazda wiją ptacy,
Z pieśnią biegnie Jaś do pracy,
W imię Boże chatkę kleci.

Cudem, cudem domek rośnie!
Taki śliczny, wycacany!
Jeszcze tydzień, a radośnie
Raj obejmie swemi ściany . . .

Tydzień minął: chatka nowa
W drzwi na oścież gości prosi . . .
Biednaż, Janku, twoja głowa!
Nie sprowadzisz tam swej Zosi! . . .

Bóg jej zsyła inną dołę,
Ejże, inną chatkę zdarza!
Pod jedliną, wśród cmentarza,
Cztery deski w ciemnym dole!

Legła w grobie, a z nią razem
Cały Janka piękny świat,
Cała krasa młodych lat
Pod grobowym legły głazem!

Odtąd, jednym już cmentarzem
Wszystka jemu ziemia stoi,

ADAM PŁUG.

A on wiernym jej grabarzem
Przy mogile Zosi swojej.

Bez bluźnierstwa, bez rozpaczy,
Z pożegnaniem domek pusty
Czarnym krzyżem na drzwiach znaczy;
Sklada kraśne swoje chusty:

Złote lamy składa w skrzynię,
I korale, i bursztyny,
Co z dalekiej niósł krainy,
Na podarek swej dziewczynie.'

Strój żebraczy na się bierze,
Bierze topór za popręgę,
W rękę kij, pod pachę księgę,
Na pierś krzyżyk i szkaplerze;

I z swym kramem na tułactwo
O żebranym rusza chlebie,
Niosąc ból swój i bogactwo
Na ofiarę Bogu w niebie.

Bo tam Zosia jego droga! . . .
Jej miał oddać życie całe,
Więc to życie już dla Boga,
I na Jego tylko chwałę.

Do poezyi „Śmierć Czarnieckiego“ A. Czajkowskiego.

Rysunek Juliusza Kossaka.

ADAM PEŁUG.

I te lamy i korale,
Co miał złożyć Zosi w darze,
To już tylko na ołtarze,
Już ku Bożej tylko chwale.

Więc w pokorze i żalobie,
W modłach łzami zlewa lice,
Stawia krzyże i kaplice,
I obrazy święte zdobi.

A w nagrodę bólu, trudu,
Za ofiary i łez tyle,
Wciąż Bożego czeka cudu;
A tym cudem — sen w mogile!

Lecz przed ludźmi żal swój chowa,
Ani jęku, ani skargi;
Tylko pacierz szepcą wargi,
Błogosławieństw tylko słowa.

Lecz ta trupia odrętwiałość
I tych zmarszczek sieć pajęcza,
Jasno świadczą, jaka żałość
Biedną starca pierś udręcza.

I nie dziwy, ej, nie dziwy!
Kto znał w życiu takie bole,

ADAM PŁUG.

Kto w grób złożył całą dołę,
Ten już pewno nieszczęśliwy!

I nie dziwy, ej nie dziwy,
Że ów dworek pustoszeje
Gdzie grób szczęścia i nadziei,
Tam dach pewno nieszczęśliwy!...

ANTONI CZAJKOWSKI.

1816 † 1877.

PAJĄK.

Pająk się Matce Boskiej sprzeciwia,
Bo chociaż Ona przędzie tak cienko,
On cieniej snuje swoje krosienko,
I srebrne barwy jaśniej oszklwia:

Więc nie grzech zabić pająka.

Lecz pająk wieszczek: po srebrnej sieci,
Zrana nieszczęścia zwiastować leci;
A gdy wieczorne godziny wieją,
Wróżbita złotą cieszy nadzieją:

Więc szkoda zabić pająka.

A pająk muzyk: na gruzach gości;
I starym grodom, z bratem słowikiem,
Promieniejącej barwy językiem,
Kwili gdzieś w kątku dumki przeszłości:

Więc żal zabijać pająka.

A pająk prorok: w złocistej sali,
Na brudnej przędzy pierś swą kołysze,

ANTONI CZAJKOWSKI.

I szarym kłębkim po ścianie pisze
Baltazarowe: „Bóg cię obali!“

Więc strach zabijać pająka.

A pająk kapłan: kraty osłania,
Więźniów pociesza, urny zaprzędzie,
I z trupich główek tęczę dobędzie —
Po hymnach śmierci, hymn zmartwychwstania:

Więc grzech zabijać pająka.

A pająk mędrzec: gdy mu sieć zmiotą,
W nadziejach piersi swej nie rozleni,
Ale ze starych serca promieni,
Wnet rzeczywistość uplecie złotą:

Jak nie iść w ślady pająka?

Pająku! Maryi się nie sprzeciwiaj!
Ale na cześć Jej swoje krosienko
Osnuwaj gęsto, osnuwaj cienko,
I złocistemi barwy oszkliwiaj:

A ja cię Kocham pająku!

ŚMIERĆ CZARNIECKIEGO.

W Sokółwce, przed chatą u proga,
Pachołkowie i ludu czerń mnoga;

ANTONI CZAJKOWSKI.

Stoi stępak u żłobu powolny,
A w świetlicy leży Hetman polny.
Hetman głowę pochylił na łożę,
Krzepkiem ciałem już władnąć nie może,
Złożył ręce jakby do modlitwy;
Ale wojak ciągle marzył bitwy.
To o Szwedach odmawia pacierze,
To Stawiszczan rozhukanych bierze.
A przy świetle gromnicy, ksiądz cichy,
Świętym krzyżem maże ziemskie grzechy;
Prosi Boga w pokorze i skrusze,
By do rajy przyjął starca duszę;
A lud słowa powtarza kapłana:
— „Sługę Twego — zbaw Panie, Stefana!“

Zarzął stępak u żłobu powolny,
Wzniósł na łożu głowę Hetman polny,
Bielmem zaszele roztworzył źrenice,
I popatrzył na smutną gromnicę;
Witał księdza — jak ze snu powstały,
I znów słuchał jak rżę jego biały.

— „Wprowadźcie go!“ — skinął na husarzy.
I wnet biały po izbie się waży,
Na pierś starca kładzie łeb swój suchy,
(A obadwaj biali jak dwa duchy).

ANTONI CZAJKOWSKI.

Śmiał się hetman jak dzieciak szczęśliwy,
Tuląc ręce między śniegi grzywy: .
— „O mój biały!“ . . . A biały, spokojnie
Zda się z panem rozmawiał o wojnie;
Raz po raz to czerepem ruszy,
Aż starcowi jakoś tęskno w duszy,
Wzniósł buławę, spojrział w koło groźno
I rzekł: — „Królu! dałeś ją za późno!“

Potem opadł na łożę bez siły;
Znowu rzesze pacierze mówiły,
Znowu stępek u żłobu powolny,
A w świetlicy leży Hetman polny . . .
Pan Kijowski nie daje rozkazów;
Twardych z ust swych nie ciska wyrazów;
Ani rzeniem rozbudzi go siwy:
Bo wódz wielki już leży nieżywy!

A twarz jego szlachetna, uczciwa,
Jeszcze jakimś postrachem przesywa;
Jeszcze z śmiercią nawet walczy samą,
I szeroką odzywa się szramą:

*Jam nie z soli, ani z roli,
Ale z tego co mnie boli!*

ADAM ASNYK.
ur. 1938 r.

KRÓL JUBA.

Chodź, Petrejuszu, rzecze król Juba —
Po co nad klęską chmurzyć swe czoło —
Nie czas żałować . . . skończona próba —
Potrzeba zginąć wesoło!

Cezar zwycięzca — my zwyciężeni —
Już się nie dźwigniem więcej z pogromu;
Pole zabitych krwią się rumieni,
I nie ma walczyć już komu.

Cezar nas wszystkich osaczył w matui,
Na cóżby wszystkie skargi się zdały!
Czy my to pierwsi? czy my ostatni,
Co nędznie giniem bez chwały?

ADAM ASNYK.

Ktoś musi zawsze ustąpić z drogi . . .
Dziś na nas kolój — oni są górą . . .
Lecz, Petrejusz, klnę cię na bogi . . .
Czemu spoglądasz ponuro?

Czy żal ci tęczy złudzeń rozwianej?
Żal ci wolności jasnych sztandarów?
Rzymu — co będzie dźwigał kajdany
Pod stopą swoich cesarów?

Żal ci szlachetnej myśli co ginie
A której inni podjąć nie zdolni?
Rozpogódź czoło, mój Rzymianinie,
Zgon nas od troski uwolni.

Ja, barbarzyńca, syn dzikich plemion,
Nie będę waszym rozpaczom wtórzył;
Gdy lud zwycięzcy gnie się do strzemion,
Ma los, na jaki zasłużył.

Ja, barbarzyńca, nie znam co smutki,
Walczyłem z wami wiernie do końca —
Teraz chcę jeszcze przez ten czas krótki —
Ucztować do wschodu słońca.

W moim pałacu czeka biesiada,
Więc ciebie na nią zapraszam w gości —

ADAM ASNYK.

Zanim nam usta zamknie śmierć blada,
Wypijem na cześć wolności!

Cóż, miły gościu? czyż nie ochoczo
Bawim się tłumiąc myśli złowieszcze,
Zanim nas tutaj wrogi zaskoczą,
Do picia, mamy czas jeszcze.

Niech żyje słodka winna jagoda!
Niech żyje napój zesłany z nieba!
Takich nektarów zostawiać szkoda,
Amfory skończyć potrzeba.

Więc prędzěj, czary wychylmy do dna,
Każda z nich z czoła chmurę nam strąca,
Niech żyje męztwo i myśl swobodna,
Niech żyje wolność ginąca!

Chodź, niewolnico moja ty biała,
Śnieżném ramieniem opasz mi szyję;
Niech żyje powab pięknego ciała,
Cypryjskie bóstwo niech żyje!

Weź jeszcze swoją lirę do ręki
I śpiewaj grecką piosnkę miłosną,

ADAM ASNYK.

Niech żyją pieśni rozkoszne dźwięki,
Od których serca tak rosną.

Dość . . . dość, Greczynko! dolej nam wina
I ucisz ust twych śpiewne słowiki.
Niech nam numidzka teraz dziewczyna
Zatańczy taniec swój dziki.

Dosyć i tańca, jutrzienka hyża
Niedługo dzieńne światło odnowi,
Więc nasza uczta także się zbliża
Teraz ku swemu końcowi.

Wszystko się kończy co się zaczyna,
Czy złe, czy dobre losy człowiecze . . .
Ostatnią czarę spełnijmy wina
I weźmy w dłonie dwa miecze.

Zmierzym się z sobą, tak, dla zabawy —
Wiem, że się stałą zabawim ładnie.
Komu los będzie sprzyjać łaskawy,
Ten z ręki drugiego padnie . . .

W walce umierać jakoś najładziej,
I cała przykrość namysłu znika.
Kto pozostanie niech sobie radzi,
I ginie z rąk niewolnika.

ADAM ASNYK.

Cóż, Petrejuszu? rozjaśniasz lica
I za żelazo chwytasz z pośpiechem?
Mój pomysł widać ciebie zachwyca,
Bo usta krasisz uśmiechem!

A więc skrzyżujmy nasze oręża,
O cios śmiertelny będziem się spierać,
Walczmy jak wrogі, walczmy jak męże,
Z których chce każdy umierać.

Co? ty się chwiejesz pod moim ciosem . . .
Padasz na ziemię, o! Rzymianinie . . .
Słusznie żeś został wybrany losem,
Wszak byłeś u mnie w gościnie.

Musisz mi przyznać, że byłem hojny,
Niosąc ci w końcu ten dar żelazny —
Już nie nie pragniesz . . . jesteś spokojny,
Poległszy z ręki przyjaznej.

Teraz i na mnie nadchodzi kolój
Daremnie żądać pomocy bratniej —
Greczynko! jeszcze wina mi dolój,
Daj pocałunek ostatni! . . .

Hej, niewolniku! zwiędły mi róże,
Przygotuj świeży wieniec na skronie,

ADAM ASNYK.

Popraw draperye na mój purpurze,
A teraz — ujmij miecz w dłonie.

Posłuchaj, chłopcze . . . wolnym cię robię
Tylko idź ślepo za moim rozkazem:
Kiedy różami czoło ozdobię —
Przeszyj mi piersi żelazem!

PROŚBA.

O! mój aniele, ty rękę
Daj!
Przez lzy i mękę,
Przez ciemny kraj,
Do jasnych źródeł ty mnie doprowadź,
Racz się zlitować!

Serce me zwiędło jak marny
Liść;
Wśród nocy czarnej,
Niewiem gdzie iść,
I po przepaściach muszę nocować,
Więc ty mnie prowadź.

ADAM ASNYK.

To com ukochał, com tyle
Czcil:
Zdeptane w pyłe,
Padło bez sił . . .
Rozpacz i hańbę widząc po drodze,
Stałem w trwodze.

Widziałem zbrodni zwycięzki
Szal;
Widziałem kłęski
Duchów i ciał;
Więc obłąkany boleścią — chodzę
We łzach i trwodze.

I niewiem teraz w co wierzyć
Mam?
Jak dzień mój przeżyć
W ciemnościach — sam.
Niewiem, czy zdołam wytrwać niezłomnie,
Więc ty zstąp do mnie!

Lękam się wstąpić z zwątpieniem
W grób,
I z utęsknieniem
Do twoich stóp,
Chylę się z prośbą, i nieprzytomnie
Wołam: zstąp do mnie!

ADAM ASNYK.

Pokaż mi tryumf w przyszłości
Dniach!

Tryumf miłości
Kupiony w łzach,
I upragnione zwycięstwo jasne
Pokaż, nim zasnę!

Pokaż mi ciszę wschodzących
Zórz!

Zmartwychwstających
Królestwo dusz;
A dbać nie będę o szczęście własne —
Spokojny zasnę!

S Z K O D A.

Szkoda kwiatów, które więdną
W ustroni —
I nikt nie zna ich barw świeżych
I woni . . .
Szkoda pereł, które leżą
W mórz toni;
Szkoda uczuć, które młodość
Roztrwoni.

ADAM ASNYK.

' Szkoda marzeń, co się w ciemność
Rozproszą;
Szkoda ofiar, które nie są
Rozkoszą.
Szkoda pragnień, co nie mogą
Wybuchać;
Szkoda piosnek, których nie ma
Kto słuchać.
Szkoda męztwa, gdy nie przyjdzie
Do starcia;
I serc szkoda, co nie mają
Oparcia!

KARMELKOWY WIERSZ.

Bywało, dawniej przed laty,
Sypałem wiersze i kwiaty
Wszystkim dziewczątkom;
Bom myślał, o piękne panie,
Że kwiat, lub słowo, zostanie
U was pamiętką.

Wierzyłem — zwyczajnie młody,
Że jeszcze nie wyszło z mody
Myśleć i czuć;

ADAM ASNYK.

Że trochę serca, kobiecie
Świetnej karjery na świecie,
Nie może psuć.

Aniołków brałem na serjo,
I z śmieszną Don Kiszoterją
Wielbiłem lalki.
I gotów byłem — o zgrozo!
Za Dulcyneę z Tobozo
Stanąć do walki.

Lecz dziś — komedję salonu,
Jak człowiek dobrego tonu
Na wylot znam;
Z serca pożytek niewielki . . .
Więc mam w zapasie karmelki
Dla dam!

Do poezyi „Król Juba“ Adama Asnyka.
Rysunek Franciszka Żmurki.

GUSTAW ZIELIŃSKI.

1809 † 1881.

POWRÓT WIOSNY.

Słońce się z mglistych otrząsa chmur,
Z dolin i gór —
Zimowe, śnieżne spada okrycie,
Jasnym połyskiem srebrzą się wody,
W łonie przyrody,
Wre życie.

I znów na ziemię powraca raj.
Pola i gaj
Napelnia nuta jakaś radosna,
Kwiat swe tulące zrzuca osłonki,
Wonią tchną łąki.
To wiosna!

Skowronek wzbił się w powietrzny szlak;
Miły to ptak —
Gdy na skrzydełkach zawieszon, śpiewa,
I cały urok rozkwitłej wiosny,
W swój śpiew miłosny —
Przelewa.

GUSTAW ZIELIŃSKI.

O! gdyby serce mogło tak żyć,
Tak słodko śnić . . .
Z uwiędłych marzeń, z uczuć zawodu,
Po burzach życia znów się ocucić,
Kochać i nucić —
Jak z młodu!

Z POEMATU „STEPY“.

Wszedł śpiewak . . . miejsce zaszczytne mu dali
Obok sultana; bo choć niewidomy,
W stepach szeroko z pieśni był znajomy;
Jak Hodzę, szatę jego całowali;
Gdzie się ukazał zbierały się tłumy,
W ślad za nim biegły kędy się obrócił,
Bo im do serca były tęskne dумы;
Ślepy — wesółych już dawno nie nucił;
I gwar umilkł, skoro pierwsze dźwięki
Z pod jego bieglej wypłynęły ręki.

Tam widzieć trzeba, jak stepu synowie
Pojmują wieszczą, gdy im go Bóg zdarzy;
Ile radości błyszczy w każdej twarzy,
Jaka potęga w jego jednym słowie:
Niebo, step, konie i życie pastusze

Tłem jego pieśni, z którego ciąg zdarzeń
Snuje w natchnieniu, i proste ich dusze
Porywa z sobą do krainy marzeń.
Ich lica, to jak zwierciadło bez skazy,
Na którym władzą słowa czarnoksiężką,
Pieśń w rzeczywiste kształci się obrazy.
Zaledwie nutę posłyszają zwyciężką,
Im się wydaje, że już nogą jedną
Stoją w strzemienu, oczy blaskiem świecą,
Usta i śpiewak z przed ich wzroku bledną,
Bo duszą w stepie, na swych rącznych koniach,
Ich oczy, myśli, ich uczucia, lecą
Niedoścignione, jak wichry po błoniach;
Pieśń brzmi — i długo tłumiony w płuc cieśni
Okrzyk wojenny, co dotąd nieśmiało
Z piersi słuchaczów zrywał się nawałą
Jak wtór piekielny, wybuchnął wśród pieśni.

Śpiewak łagodniej struny gęśli trąca,
I niby jutrznia majowej urody,
Na dzikie lica zstąpił blask pogody;
Uśmiech jak promień wschodzącego słońca
Na chmurne czoła złoty połysk ciska;
I pieśń wesoła z różnych stepu końców,
Przed chwilą wrzących, rozproszonych gońców
Zbiera, i w jurcie sadzi u ogniska.

GUSTAW ZIELIŃSKI.

Znów śpiewak ujął w posłuszeństwa karby
Słuchaczów serca, lecz niechże ton zmieni,
Niech do obrazów żywsze weźmie farby,
Niech do swej pieśni dorzuci płomieni;
A jak w noc ciemną kiedy stępy płoną
Niebo się smugi krwawemi oświeca:
Takim pożarem wre namiętne łono,
I taka luna oświeśla ich lica.

Śpiewak, to jedna dusza pośród koła,
Która wszechmocnie każdą cząstką włada;
Dotknie strun, piosnka popłynie wesola,
I zaraz radość huczy jak kaskada.
Uderzy w smutne, już obraz odmienny,
Jak gdyby wichur zaszumił jesienny,
Każda twarz, rysy przybiera posępne,
I oko w bólu na łzy niedostępne,
Widzisz, jak rzewnym zanosi się płaczem.
O! w takiej chwili i z takim słuchaczem
Niechaj kto rzuci gorejące słowo,
Jedną myśl straszną, jak chmurę gromową,
A świat ten zburzy. Oby się chciał zjawić
Wieszcz, coby takim słowem mógł świat zbawić!

GUSTAW ZIELIŃSKI.

Do was się z wracam wieszczę mojej ziemi:
Gdy Bóg w twą duszę piękności zarody
Rzuci jak gwiazdy palące, któremi
Wiecznie masz świecić, słuchaj bracie młody:
To ogień niebios, tyś jego kapłanem,
Jak ołtarz Westy, chroń go nieskalanym;
Strzeż jako arki dawnego przymierza;
I pierwszych iskier, myśli twojej plonów,
Nie rzucaj płócho na pastwę salonów,
Boś ty skowronkiem w cudne odzian pierza,
Nad poziom martwy masz wzlatać i śpiewać,
I wiosną tonów skrzeplę świat ogrzewać.
A tu z złoconem czekają cię sidłem,
Wabią, i skoro upłączesz się skrzydłem,
Olśnią cię blaskiem nieszczerej pochwały,
Lot twój wylamią dowcipy ostremi,
Z piórek oskubią, z tych marzeń co miały
Wzniesić cię pod niebo — byś pełzał po ziemi;
A potem puszcza, cóż poczniesz? bezpióry,
Rozczarowany: czyż wzlecisz do góry?
Że wśród swych braci żyjesz zapoznany:
Boś ty oazą, tą palmą nad zdrojem
W ogromie pustyń; liczne karawany
Ciągną i miną, a rzadko zbłąkany
Przyjdzie wędrowiec spocząć pod twym cieniem,
I zwilży usta spalone pragnieniem.

GUSTAW ZIELIŃSKI.

Królestwo twoje nie jest z tego świata,
Nie tu, lecz wyżej namaszczeń zapłata;
Tu nędza, zawiść i szyderstwo czelne;
Chcesz być wyjątkiem, chcesz dostąpić cudu?
Masz serce ludu — więc śpiewaj dla ludu,
A pieśni twoje będą nieśmiertelne!

Bo pieśń, to boskie w dziejach ludu słowo...
Jako piastunka nad dziecięcą głową,
Tak lud niemowlę kołysze i pieści
Czarownym wątkiem cudownych powieści.
Później, jak dziewczę w dniach pierwszej miłości
Namiętą iskrą jednego spojrzenia
Młodzieńcze piersi ludu rozplómienia,
Urokiem szczęścia, sławy i wielkości.
A gdy lud kona, jak matka w żalobie,
Boleść swą w jęki przelewa i łkania;
I długo pomnik mchem zrosły na grobie,
Mgłą nieśmiertelną jak krepą osłania.

STANISŁAW KOŹMIAN.

ur. 1811 r.

MOWA POLSKA.

(W WYJĄTKACH.)

Polska mowo ma świetlana,
O jedyna ty na ziemi,
Na tle niebios słońce wszystkimi
Promieniami tęczowana!
Twój jedyny strój natchniony
Wszystkie dźwięki w sobie mieści,
I anielskich luteń tony,
I anielskich chórów treści.
Nie obcegoś szczepu kwiecie,
Nie obcegoś rodu dziecię,
Nie ze szczątków, nie w odmęcie
Zgasłych plemion tyś zrodzona;
Lecz w prost z niebios twe poczęcie,
Tyś bożego tchnieniem łona,
Cudem cudów objawiona.

Wszelki kształt się zmienia, łamie,
Ty trwasz wieki niepożyta;

STANISŁAW KOŹMIAN.

Wiecznie z ciebie bo wykwita
Bezpośrednie Boga znamie;
Z każdą myślą a potrzebą,
Twój kwiat w nowe się rozplemia!
A co bujna zrodzi ziemia,
To na wieczność święci niebo:
I jak wszystko co z przymierza,
Co z niebieskiej tchnie opieki —
Zawsze nowa, młoda, świeża,
A ta sama co przed wieki
Na tle twojem błyszczą cecha.
W Pańskiej służbie ochotnicy,
Dziś śpiewają do Dziewicy,
Bogarodzicy,
Jak śpiewali za Wojciecha.

Choć nam życia wciąż ubywa
I pękają sił ogniwa,
Ty królujesz po nad nami,
W pełnym ducha majestacie;
A gdy do cię my się sami
Wzniesić nie możemy, — ty nam w porę
Schodzisz na dół w niskiej szacie,
Wskrzeszasz zmarłe, cucisz chore,
Mdle ukrzepiasz, — brata w bracie
Poznać dajesz, — idziesz w gości

STANISŁAW KOŹMIAN.

I do zamku i do chatki;
Wznosisz gnuśnych w powinności,
Gromisz braki, niedostatki,
Nie tą grozą co oniemia,
Lecz miłością która stwarza.
Tyś nam prorok z po nadzieimia,
Tyś nam kapłan u ołtarza!

A my, jakąż się odplątą
Wywdzięczamy tobie za to?
My się z ciebie naigrawamy,
Wyszyszmy wiano złote,
Płon wiekowych twych zdobyczy —
Zwiem dzieciństwem wstyd dziewiczy,
A prostactwem twą prostotę.
I niepomni, że się w mowę
Ten narodu obraz żywy,
Wszystkie cechy narodowe:
Wdzięki, chluby, chwały; dziwy,
W treść zbiegają, jak w kryształe
Rozpierzchnione światła fale;
I niepomni, że przystoi
Mężnych mowie hart ich zbroi,
I że tylko jednolita
Z całoszczepem w kwiat wykwita, —
My w to godzim, by w twą przedzę

STANISŁAW KOŹMIAN.

Wsnuć szych obcy, obce nędze;
Twoje wątki przepząść na nieć
Różno-barwnej, zwodnej krasy,
Twój dźwięk rozbić w słów hałasy;
By cię zgnuśnić, przedworzanić
W mdłą przesadę, — z twardej stali
W puch przewinać, — by zapasy
Tylu wieków hojne żniwo,
Co ojcowie nam zebrali
Pracą ciężką a uczciwą,
Strwonić na raz, w mgnieniu oka;
I do szczętu w grze pustoty —
Wianem z tobą dan z wysoka
Przegrać posag szczeroloty.

Lecz napróżno, my Kaimy,
Przeciw tobie od kołyski
Aż do grobu knujem spiski;
Bo lud własny — twój rodzimy,
Twoich ogniów wiecznie strzeże.

Więc miłujesz go jak matka,
Obejmujesz duszą całą,
Dzielisz się z nim do ostatka,
Co z rozbicia ci zostało;

STANISŁAW KOŹMIAN.

Barwisz prace, koisz żale,
Łzy ozłacasz, bo od syna
Co na zbytek plon twój ścina:
Stokroć miłszy ci w siermiedze
Syn ten młodszy, który w dziale
Dostał tylko trud i nędzę.
Zawsze przy nim jest widoczną,
Nieodstępną w każdej porze;
W pieśń go budzisz, gdy na zorze
W niebie chóry nucić poczną
Hymn poranny. — Kiedy orze,
I z skowronkiem kiedy sieje:
Wyśpiewujesz mu nadzieję.
Nad żniwiarzów krążąc kołem,
W rytm radości wiążesz społem
Z dźwiękiem sierpa, z chrzęstem kosy
Złotodzwonne ziarnem klosy.
Gdy na wieczór przy rodzinie
Siedzisz razem u ogniska:
Kto płomieniem po ścian bieli
Strachy, dziwy, czary ciska?
Zkąd im tyle pieśni płynie,
Czy od sierpa, czy od pługa?
Zkąd się snuje powieść długa,
Razem z nitką od kądzieli?

STANISŁAW KOŹMIAN.

Jakiż, jakiż duch to żywy,
Wszystkie sny te, jawy, dziwy —
Wiecznie sieje i poczyna,
Z słowa rodzi, wciela w słowo?
Duch to — duch twój, ach! jedyna,
Ty ojczysta polska mowo!

BRODY KRZYŻACKIE.

Mnogi lud krąży w Piastowej stolicy,
W wesołe, gwarne gromady skupiony,
Hymn spiżu z każdej wybiega dzwonnicy,
Huk dział Wawelu grzmotem tłumi dzwony:
A w mieście domy przybrane uroczo,
Kwiaty, opony, na każdej ulicy,
Cechy, chorągwie, ziemianie się tłoczą,
I tłum napływa chłopstwa z okolicy.
Więc zewsząd pany, książęta wspaniałe,
Jadą na zamek wśród licznych orszaków,
Ujrzyć monarchę, co w świecie wzrósł w chwałę,
Uczcić Zygmunta i podziwiać Kraków.

Więc możne króle, dalekie książęta,
Hołdowne mistrze i cudze narody,
Ślą swoje posły, by w dzień tego święta
Uczcić Zygmunta i uświetnić gody.

Katedra w zamku, ojczyściej gmach sławy,
Stroi się w jedwab, złotogłów, purpury —

Deszcz blasków zlewa sklepienia i nawy,
Stalle, ołtarze, kaplice i chóry.

Co tylko skarbiec kościelny, królewski,
Chowa w swem łonie — ku ozdobie dane:
Monstrancje rżnięte w cudne arabeski,
I apostoły szczerozłote, lane,
Świeczniki złote, baldachy, obsłony,
Jabłka i miecze, starożytne berła,
Odwieczne książąt i królów korony,
A wszędzie złoto, dyjament i perła.

Pysnie wystąpi świątynia na gody.
Jutro królewska ślubować ma para:
Syn Kaźmierzowy, król Zygmunt, pan młody,
A pani młoda: Zapolyi Barbara.
Ruchem i zgiełkiem kościelne brzmiały mury,
Gwar ludu bije w sklepienia kolumny,
Radość wokoło — i tylko ponury
Krzyżak, stał w środku milczący a dumny.

W śnieżystym płaszczu, na którym się mieni
Krzyż czarny, w stalnej zbroicy, w szyszaku,
Jak na grobowcach posągi z kamieni,
On ani zadrgnie, ni da życia znaku.

Tylko wzrok groźny wlepił w szczyt kopuły,
Pod którą biskup Stanisław legł święty;
Znać złe wspomnienia krzyżaka pierś truły,
I wiodły w ciemne przeszłości odmęty.
Srebrzystą trumnę, w sztandarów obsłonie,
Namiotem drugie sklepienie objęło,
W Grunwaldzkiej bitwie, na dumnym zakonie
Zdobyte, tutaj zawiesił Jagiełło.
Widok ich zbudził w Krzyżaku przed laty
Słyszaną powieść — więc jednym poskokiem
Dosięga stopni, uczepia się kraty
I bystrym, trwożnym, przenika głąb wzrokiem.

I nagle zgroza rycerzem wstecz ciska,
Wstrząsł się i chwieje, i z przestachu blednie,
Strwożony widmem wstrętnego zjawiska,
Za czarną brodę chwycił się bezwiednie.

Tam — liczne brody mistrza i komturów,
Srebrzyste, płowe i rude i czarne,
Wiszą a stropu kościoła, u sznurów,
Wiszą jak godła męczeńskie, ofiarne.

Wybiega rycerz — w zewnętrznych podwojach
Wsparł się w pół martwy — ociera pot z czoła,
I pierś ściśniętą kąpie w wiatru zdrojach.

Wtem go ktoś trąca, jakiś głos zawoła:

— „Co wam rycerzu? ...“

Lecz Krzyżak ponuro

Spogląda tylko, a nie odpowiada.

— „Cóż wam oblicze zaciąгло tak chmurą?

Co się to znaczy? wzrok dziki, twarz blada,

Snać jakieś licho do serca się wkradło!

Czy nie bogdanka? dziś zakon tem żyje“.

— „Nic mi“ — rzekł rycerz.

— „Ba! twarz jak zwierciadło,

I najtajniejsze affekta odbije“.

— „Mości Decyuszu, rzecze Krzyżak gniewnie,

Porzućcie drwinki — a lepiej te godła

Ohydne, zdejmcie — boć chwały wam pewnie

Wcale nie przyda, rzecz sromotna, podła!“

— „O czem to prawisz? o jakiej sromocie?“

— „O czem? o brodach!“

— „Cóż znowu za brody?“

— „Brody mych braci; — źle jakoś przy zlocie

Odbijać będą w Zygmuntowe gody“.

— „Ha! ha! ha! Decyusz buchnął całym głosem,

Ha! ha! ha! ... brody ... ha! ha! ...“

Krzyżak harde

Rzucił spojrzenie z podelba, ukosem,
I woła: — „Jakto? do okrucieństw wzgardę
Dołączasz, czyniąc z męki pośmiewisko,
Wiem że padł zakon, spekał gmach krzyżowy,
Lecz Niemcy żyją — może pomsta blisko,
Rychlej niż myślisz padnie wam na głowy!
Ni dziez litewska, ni tatarskie hordy,
Ani was zbawią wasze silne grody:
Niemców jak piasku! morderstwo za mordy!“

— „Lecz powiedz, gdzież są tych morderstw dowody?“

— „Gdzie? tam przy grobie, na wstyd, hańbę wieczną,
Dowodów waszych okrucieństw — setkami“.

Decyusz tłumiąc wesołość serdeczną,
Ociera oczy z śmiechu zaszłe łzami.

I rzecze: — „Brody, śmieszna baśń niemiecka,
Baśń nędzna, głupia, aż słuchać nie miło;
Przed sześciami laty dość tych bród z pod Klecka
Przywieźli, choć tam Krzyżaków nie było.
I dziś wieść przyszła: Przeclaw Lanckoroński
Zniósł kosz tatarski — a więc po Tatarze,

WŁ. L. ANCZYC.

Wkrótce nie jeden ujrysz buńczuk koński;
Boć to buńczuki, nie brody — bazarze.

Pójdź a oglądaj, że to włosień koński . . .
Niech na wstyd własny staną ci dowody,
Niech świat się dowie, że rycerz teutoński,
Wziął koński ogon — za swych braci brody!“

WACŁAW SZYMANOWSKI.

ur. 1821 r.

N I E D O Ł Ę G A .

Niechaj-że was święci strzegą
Ludzie mili,
Byście jak ja do niczego
Kiedy byli;
Gdziebądź pójdę, cobądź zrobię,
Każdy gęga:
Daj tam pokój, jesteś sobie
Niedołęga.

Niedołęga . . . mówić łatwo,
Głupi tłumie;
Robić piórem albo dratwą
Każdy umie.
Czembądź z pracy zysk się bierze:
Butem, księgą,
Furda . . . lepiej zostać szczerze
Niedołęgą.

Co po myśli, kiedy ona
Ledwie wzlata —

WACŁAW SZYMANOWSKI.

Ciężkiem skrzydłem i wraz kona
W krańcach świata.
Co po pracy . . . chyba w grobie
Spokój daje,
Bo gdy masz jeść, zębów tobie
Już nie staje.

Co po ludzkiej całej owęj
Krętaninie,
Z której tylko zawód nowy
Ciągłe płynie;
Człek obarcza głowę własną
Wciąż kłopotem,
W końcu, jak dzień widzi jasno,
Że nic po tem.

Niedołęga, choć mu w głowie
Braknie klepki,
Jestto — wierście mi panowie,
Człowiek krzepki.
On przed siebie śmiało patrzy,
W zgodzie z światem,
A jak zliczy już raz, dwa, trzy,
Dość mu na tem.

Niech się ziemskie tam półbogi
Pną w niebosa;

WACŁAW SZYMANOWSKI.

On, nie szuka sobie drogi

Wyżej nosa.

Idzie, za nic ważąc chwałę,

Wciąż ostatni,

I wynosi kości całe

Z ludzkiej matni.

Szczęścia kupić nikt nie w stanie

I nie kupi;

Wielkie jeszcze jest pytanie,

Kto z nas głupi?

Czy ten, który z ludźmi w wojnie

Mary łapie,

Albo-li ten co spokojnie,

Śpi i chrapie.

Patrzcie, jak się ziemskie koło

Wciąż obraca,

Jak marnieje nie wesolo

Ludzka praca.

Ciężkiej doli nie upiększy

Miecz, ni księga ...

Światem rządzi los, — największy

Niedołęga!

WACŁAW SZYMANOWSKI.

PIESŃ EGIPSKA.

Królów córa, Phto wspaniała
Z enót tyłu:

W pięknej wyspie zamieszkała
Na Nilu.

Gmach z marmuru był sklepiony
Od szczytu;
A u wejścia miał pylony
Z granitu.

Straż czuwała nad nią we dnie
I w noce,
Uzbrojona w łuki przednie
I proce.

Phra stawiano postać mściwą
U wzgórza,
I lwy strzegły z czarną grzywą
Podwórza.

Bo Faraon kazał wielki
By ona:
Mogła zostać nad twór wszelki
Uczczona.
I ku gwiazdom kazał strzaly
Słać w górę,

WACŁAW SZYMANOWSKI.

Kiedy gwiazdy mu patrzyły
Na córę.

Nil popędza szybkim biegiem
Na wiosnę;

Błysło oko ponad brzegiem
Miłosne . . .

Skarb, choć z taką strzeżon siłą
Niepewny:

W pustym gmachu już nie było
Królowy!

WŁODZIMIERZ ZAGÓRSKI.

ur. 1834 r.

HISTORJA PATRJARCHY NOEGO.

Nasz praszczur Noe świętym był,
I chadzał wciąż przed Panem;
Jak ognia tak się wody bał,
A wino — pijał dzbanem.
Za to go też miłował Pan,
I w wszelkiej strzegł przygodzie;
I gdy potopu nadszedł czas
Niedał mu zginąć w wodzie.

Przez dni czterdzieści padał deszcz:
Pan ziemię wodą raził!
Przez dni czterdzieści Noe pil:
Z pod beczki nie wylał!
Tak ocalona ludzkość trwa,
I będzie trwać najwieczniej;
A dowód ztąd, że gdzie, jak gdzie,
A w szynku najbezpieczniej!

Przeminął potop. Noe dank
Jehowie ofiarował:

WŁODZIMIERZ ZAGÓRSKI.

I obręcz z próżnej beczki zjął
I Panu podarował;
A Pan ofiarę przyjął rad,
I nakrył tą obręczą
Przepaście chmur, i obręcz ta
Do dzisiaj dnia — jest tęczą!

Żył potem Noe mnogie dni,
I chadzał wciąż przed Panem:
To jest, jeżeli chodzić mógł —
Bo wino pijał dzbanem.
Wody się tak jak ognia bał,
I była mu przeklęta:
Za to, że nią poraził Pan
Lud mnogi i zwierzęta.

Aż raz się strąbił praszczur nasz,
Przebrawszy trochę miarki:
Zrobiło mu się „jakoś — tak“,
I poszedł spać do Arki.
I przyszedł Cham, i począł drwić,
Że Noe taki ścięty . . .
I za to Chama przeklął Pan,
I Cham do dziś przeklęty!

Historji tej, moralny sens
Jakby na dłoni leży:

WŁODZIMIERZ ZAGORSKI.

Że świętym jest Noego cech,
I drwić zeń nie należy;
Bo kto ze sprawiedliwych drwi,
Co pijąc aż do spodu
Potrąbią się jak praszczur nasz:
Ten jest — chamskiego rodu!

FELICJAN FALEŃSKI.

ur. 1925 r.

POGRZEB IBISA.

W Memfisie starym, cóż za orszak mnogi
Niby to stoi, a idzie,
Mając zwrócone głowy, ręce, nogi,
Ku wielkiej — ku piramidzie.

Idą: Wszechmocny wół o plamie białej,
Wszechmiłosierne krogulce,
I chrząszcze pełne wiekuistej chwały,
W najświętszej skrzydlatej kulce.

Wąż, trzymający w zębach ogon śliski,
Przedwieczne bóstwo bez końca;
Szakal — moc twórcza, opatrzności błyski
Padlinę wszędzie widząca.

Dzielny krokodyl — bóg na wszystkie strony;
Lotus, co z dniem noc przesila;
Święta cebula i błogosławiony
Szczur wodny, wróg krokodyla.

FELICJAN FALEŃSKI.

Lecz zkąd te zewsząd smutki i rozpacze?
    Apis kopytem dół grzebie;
Zmartwił się lotus i krokodyl płacze,
    Szakal wziął ogon pod siebie.

Stał Anacharsys, utrapiony Scyta,
    Wielki ciekawiec jak wiemy.
Pyta się wszystkich — ale próżno pyta,
    Bo każdy głuchy, czy niemy.

Tedy się spyta Sfinksa z czołem płaskiem,
    Lecz z bystrym rozumem w głowie.
Sfinks, nie był jeszcze zasypyany piaskiem,
    Więc mu w te słowa odpowie:

— Spojrz na te mary, które z czią żegnamy,
    A sam się zmartwisz nie mało;
Bo na nich stoi spowite w balsamy,
    Ibisa najświętsze ciało. —

Spojrzał, lecz jakoś nie zmartwił się wcale,
    On zatwardziały nasz Scyta.
Wtem, widząc zewsząd coraz nowe żale,
    W prostocie ducha znów spyta:

— A cóż ten Ibis? — Ibis, w gęste błoto
    Włażąc po lądki, świat czyści. —

FELICJAN FALEŃSKI.

— No, więc cóż z tego? — Więc go za to, oto,
Grzebiem jak najuroczyściej. —

Więc Anacharsys, barbarzyniec duży,
Nie pytał więcej ni słowa,
Tylko w zapiskach ze swojej podróży,
Taką uwagę zachowa:

„Kto chce świat czyścić i być wiele wartym,
Niech w błocie brnie po kolana . . .
Dan w tysiąc ośmset siedmdziesiątym czwartym,
Przed przyjściem Chrystusa Pana.“

ZASADY.

Oddycha dla ogółu,
Jasno swój sztandar niesie:
    Warjacja! warjacja!
Ssie bliźnich bez skrupułu,
I coraz wyżej pnie się:
    Racja! racja! racja!

Stracił i zlikwidował,
Został w jednej kapocie:
    Winny! winny! winny!
Trzy razy bankrutował,
Ma składy, sklepy, krocie:
    Czynny! czynny! czynny!

Uboga, głodna wreszcie,
Skradła bochenek chleba:
    Złodziej! złodziej! złodziej!
Skradł miljon — dał na kweście
Aż tysiąc; wielkie nieba!
    Dobrodziej! dobrodziej!

MIKOŁAJ BIERNACKI.

Pisze, lecz piruetów
Przed mitrą nie wyrabia:
Zero! zero! zero!
Autorem trzech pamfletów
Na temat: wiwat hrabia!
Cycero! Cycero!

Chce obmieść pył z kościoła,
Nie wierzy w Boga — kata:
Przeklęty! przeklęty!
Do biednych poście, woła,
A sam półmiski zmiata:
Święty, święty, święty!

Pracuje i oszczędza,
Nie poi swe sąsiady:
Sknera! sknera! sknera!
W sercu i w głowie nędza,
Zaprasza na obiady:
Wiwat!... — Et caetera...

O P I N J A.

Mój przyjaciel Kalasanty,
Był mężem niezwykłej miary:

Jadł, pił, pożyczał na fanty,
I ciulał bite talary.

Za jakąś wekslową chryję,
Przesiedział rok na uboczu;
Raz dostał w twarz, a raz kije,
Potem, straciłem go z oczu.

Nagle, widzę go w Tryjeście,
Z duszą cokolwiek zbolalą;
Miał on majątek nareście,
Ale humoru zbyt mało.

Biedak, lękał się opinji;
Stał się drażliwy i dziki;
Do brata, gdzieś tam, w Wirginji,
Chciał jechać, do Ameryki.

Odradzałem. — Zostań, rzekłem,
Spocznij po żywota trudzie;
Kraj nasz nie jest jeszcze piekłem;
Wierz mi, i u nas są ludzie.

Został. — Podobno we Lwowie
Otwiera dom. — A Wirginja?
Głupstwo! ani mu już w głowie,
Pojechała tam — *Opinja*.

LEONARD SOWIŃSKI.

ur. 1831 r.

Z ŻYCIA.

Wieku wylęgly w grobach, wzrosły na ruinie!
Straszny dla mnie twój polysk w czartach i w aniołach!
Przerażająca pieśń twa co w sercach nam płynie,
I troska tajemnicza na porytych czołach,
I zapal gorączkowy w bezpotomnym czynie!

Nie jednemu co jęczał po czci twej kościołach,
Co krzyż twój włókł po trudu bratniego wyżynie
I myśl młodą gruchotał w mądrości twej kolach,
Dzisiaj skroń cała — we krwi, nadzieje — w popiołach,
Trumnami zavalone pamiętek świątynie.

Życie! duszo służebna prochów i poziomu,
W kształty bytu, jak w kleszcze potworne ujęta!
Tyżeś-to, drobna, cieniem bożego ogromu?!
Iskro woli, w otchłanie konieczności tchnięta!
Ciemna! tyżeś-to rodem z tęczowego domu?!

Gdzieś tam w piersi poetów ma być ziemia święta,
Wielka jak przepaść niebios, czysta od pęt sromu;
Spokojna ciszą bogów, zmazą krwi nietknięta,

LEONARD SOWIŃSKI.

A piękna, jak myśl świata w twórczym śnie poczęta,
Jak grecki duch — gdy wyjdzie ze skalnego złomu.

Ach! i tutaj wiek cisnął głownie swych pożarów...
Ideał, rozogniony żądzą i cierpieniem,
Buchając dymem walki ze skarbcą swych czarów,
Przezrocze nieba swego zbrukał ziemi tchnieniem,
I w deszczu łez roztopił błękit swych obszarów.

Zagaśł promień pogody nad wieszczów natchnieniem...
Wicher życia powiewa wśród ciemnych bezmiarów...
Świat sztuki — zasepiony bojowem marzeniem,
Niezdolny porwać ducha archanielskiem pieniem,
Przestrasza zgrzytem gromów i burzą sztandarów.

Nigdzie szczęścia w tym wielkim żywota odmęcie!...
Wola zmarniała waśnią, nie dźwignie go z siebie,
Nie odbuduje pieśni potężne zakłęcie,
Od kiedy, po olbrzymim wszystkich wiar pogrzebie,
Pierś człowieka, zwątpienia przygniotły pieczęcie.

Świecie typów mych jasnych! stań się! wzywam ciebie!
Zlatuj powiewny roju w drżące słów objęcie!
Dam ci życie, krew, miłość, łzy i śmierć w potrzebie:
Szczęścia nie dam — bo w bólu jest twoje poczęcie,
I smutna twoja gwiazda na ludzkości niebie!

LEONARD SOWIŃSKI.

ERG O S U M.

Duchu mój senny, bezwładny!
Myśli w mogiły wryta!
Zbudźcie się! . . . Dość już wspomnienia całunem
Otulać świat, urokiem ciszy martwej zdradny!
Niech lot wasz znowu obłoki powita!
Niech pierś rażona piorunem
Powiew żywota chwyta!

Nie! sił już nie mam! . . . Mój Boże!
Śmierć-że to? — Serce bije!
Nie, nie! — Wszak niegdyś tak wielkim płomieniem,
Huczało życie! . . . Dziś jeszcze pod czaszką się sroży
Rozpaczy wichrem, wzgardą gniewną wyje,
Tęsknotą jęczy, zwątpieniem . . .
Cierpię — więc żyje!

DYSSONANSE.

Świat mi w oczach wiruje,
Śmiechem huczy, pustuje,

LEONARD SOWIŃSKI.

Grucha, bawi się, pieści . . .
Witaj chwilo szczęśliwa!
Pierś do szalu się, zrywa . . .
— O boleści!

Nic to, nic! Krew mi płonie,
Dusza w orgii tonie,
W mętach, w burzy, w rozdźwięku . . .
Drży, zamiera szalona . . .
Serce już, już — już kona
— Wgłuchym jęku.

Nic to, nic! Dalej, dalej!
Uczta! puchar mi nalój!
Zdrowie, zdrowie wzniesć trzeba!
A więc wszystkim wam życzę,
Pany, panie, panicze:
— Gromu z nieba!

BEATUS ILLE . . .

I.

Są dusze wielkie z niebios zesłane
By ziemskim duszom panować;
W hartowną męztwa stał przyodziane,
Idą niebaczne na ból, zawody,
Pustynie ziemskie zmieniać w ogrody
I ludziom niebo zwiastować . . .

II.

W duszach tych wzniosłych, już dni dziecięce
Nadziemskie budzą wrażenia,
Dla jednych skarbem: gwary ptaszęce,
Baśń o królewnie, fletnia wioskowa . . .
Będą to z czasem — lutniści słowa
Będą to męże natchnienia . . .

III.

Inne — na wzgórek biegną o świetle,
Wschód słońca witać i zorzę;

ALEKSANDER KRAUSHAR.

I szukać blasków w nieba błękicie . . .
Gdy pędzel chwyca do dłoni śmiały,
Ujrzysz — jak w martwe płótna kawały
Przeleją myśli swe boże . . .

IV.

Innym, zaduma chmurzy blask czoła . . .
Zaziemskie ścigając cele —
Kreślą na piasku: kwadraty, koła,
Śledzą bieg planet wśród jasnej nocy;
Będą to z czasem mędrcy, prorocy,
Odwiecznych prawd krzewiciele . . .

V.

Jednym z nich ludzkość wawrzyny splata,
Posągi stawia spiżowe;
Udziałem innych — zawody świata . . .
A gdy ich walka z losem nie znuży,
Znajdują w końcu życia podróży,
Bolesne wieńce cierniowe . . .

VI.

Stokroć szczęśliwy, kto w jutrzni życia
Nie czuł za rajem tęsknoty!

ALEKSANDER KRAUSHAR.

Komu się ziemia śmieje z powicia,
Ten w śnie rozkosznym dążyć nie będzie
Tam, — gdzie się łamią w wieszczym zapędzie,
Duchowych orłów poloty . . .

W I E R Z Ę.

Przeciwko burzom i wichrom żywota,
Co gaszą w ludziach święte ognie ducha,
Przeciw zwątpieniu, które myślą miota,
Jak wiotką brzozą śnieżna zawierucha,
Przeciw szyderstwu, to tchnieniem lodowem
Przenika dusze w mroźnej atmosferze,
Bronię się jednym uczuciem i słowem:

Wierzę!

Wierzę! — talizman niezłamanej mocy,
Którym mnie matka uzbroiła święta,
Gwiazdą mi świecił w najciemniejszej nocy,
I dawał siłę zrywać z duszy pęta.
Ilekroć fale wątłą łodzią chwieją,
Od skał mnie bronił grożących rozbiciem,
Był moją siłą, miłością, nadzieją —
Życiem!

Szydercze śmiechy gdy usłyszysz ucho,
W duszy mej smutnem odbijają się echem,

STANISŁAW GRUDZIŃSKI.

O trumnę ziemia uderza tak głucho,
Śmiech taki zda się jękami nie śmiechem!
Ach! a pierś owa pustką i mogiłą,
Na której widok łzy płyną do powiek,
Pustką, mówiącą o sercu, co biło,
Gdy był w niej człowiek.

Słyszę te śmiechy . . . jak pogrzebne dzwony,
Jak śpiew puszczyków huczą naokoło, —
Chłubić się wiarą — o! to czyn szalony!
Czapkę z dzwoneczkami włożyć mu na czoło.
Niewolnik, wolny wraca do łańcucha
I kocha wiary zardzewiałe kleszcze!
Dziś, kiedy przyszła błoga wolność ducha
W cóż wierzysz jeszcze?

W co? — świat mej wiary wielki i szeroki:
Dobro i piękno, i prawda i wieczność,
A szczytem jego — błękitne obłoki,
A jego cechą — pogodna słoneczność.
Wszystko co pięknem, czystem jest i białem,
Co tchnie miłością, słodyczą, ofiarą,
Wszystko to duszy mojej ideałem,
Wiarą!

Wierzę w te światła, co ręką matczyną
W dni mych zaraniu w sercu zapalone,

STANISŁAW GRUDZIŃSKI.

W pomroku życia wciąż błyszczą, nie giną,
Błyszczą i grzeją, a wciąż w ową stronę
Kierują myśli, gdzie w lazurach świeci
Miljon gwiazd wiecznych, a ich mleczna droga
Wiedzie do Ojca wszystkich ziemskich dzieci:
Do Boga!

Wierzę, że wieki przeminają jak mary
I pokolenia całe w proch się zwieją;
Sto razy świat się przeobrazi stary;
I tyleż razy zwyczajną koleją
Mądrość zawiedzie — i śmierć hojną dłonią
Miljony mogił porozwiewa wszędzie,
Światy się znużą wieczystą pogonią
A On wciąż będzie.

Wierzę, że dobra, piękna świat wspaniały,
W Nim ma przedwieczny istnienia początek,
I że ludzkości wszystkie ideały
To Jego myśli szczerozłoty wątek.
Że jest ogniskiem, do którego płyną
Duchy strudzone żywota ogrojecem,
A ludzkość cała jest jedną rodziną,
A On jej ojcem!

Wierzę i w ludzi, że na dnie ich duszy,
Jak na dnie morza czyste perły drzemią,

STANISŁAW GRUDZIŃSKI.

Że, gdy je ręka miłości poruszy,
Odblaskiem nieba zaświecą nad ziemią;
Że więcej słabych, chorych, niż zbrodniarzy;
Że choć najmocniej szaleństwo opęta,
Jeszcze gdzieś w głębi duszy się rozżarzy
Iskierka święta.

Wierzę więc w przyszłość tej wielkiej rodziny,
Bo chociaż niebo skryje chmur nawala,
Choć grom szaleństwa rozwali w ruiny
Wszystko co ludzkość czczyła i kochała;
Znowu na niebie błysnie jutrznia złota
I tem piękniejsze po nocy świtanie,
Przeminie burza, która światem miota,
Prawda zostanie.

Wierzę, że idziem po postępu drodze,
Chociaż ta droga idzie nad otchłanią . . .
A czem jest krwawy cień w pielgrzymia nodze,
Tem doświadczenia co nam duszę ranią.
W mrokach błądzimy czując strach i żalność,
Co krok — to rany i zawody świeże,
Lecz, że w błękitach czeka doskonałość:
Wierzę!

ZŁOŚNICA.

Oh! drzę cały, drzę jeszcze, kiedy wspomnę ranek,
Ów ranek, gdy z za białej kotary firanek,
Wyrzalaś tłumionemi łkaniami wstrząsana;
I słońce nie świeciło nawet tego rana,
I kwiaty nie pachniały — i świat tobie cały,
Wydawał się szkaradny, niewdzięczny i mały.
Tak, mały... — Bo w twej piersi, jak w piersi Nerona
Wrzała burza namiętna, tyrańska, szalona!
Podnosiła pierś białą, na serce się kładła,
A nawet, gdyś podeszła wreszcie do zwierciadła,
O! zgrozo, oczy były od płaczu czerwone!
Magnetycznie uczułem wtedy, — w moją stronę
Żeś zwróciła się drżąca gniewem i pogardą.
A potem, odrzuciwszy z dumą kosę hardą:
„Przebaczyć mu!? — wołałaś — nigdy! Wielkie nieba
Czerwone oczy z czarnych, czyż więcej potrzeba
Żeby mię zeskaradzić! Nie, lustro się myli,
Ach, to lustro fałszywe! czyżby w jednej chwili

Oczy się tak zmieniły i lice tak zbladło?
Jeśli to prawda... Boże! ja umrę z rozpaczy...
Ale pierwej się zemszczę i Bóg mi przebaczy!
Rozbiję jego serce!"

I... zbiłaś zwierciadło.

Złońco! figła tobie wyrządę w sekrecie:
W miejsce zbitego lustra, na twej toalecie
Postawię serce moje... A gdy twoje oczy
W rozkochanej się jego zagłębią przezroczy:
Cofną się przed pięknością nieznaną — choć własną!
Ujrzą twarz, — ale inną: — promienistą, jasną,
Twarz wiecznie jednakową, w jednakiej piękności,
Twarz swej pani, odbitą przez pryzmat miłości!
Tak, przejrzysz się w mem sercu... A za to oszczercę,
Zwierciadło, ukarane w ów szkaradny ranek:
Ja wezmę na pamiątkę z przed białych firanek,
Przez wdzięczność, że mi biedne ocalilo serce!

PO ŁZACH.

Goląbko ty moja: co szepczesz tak z cicha?
Z ust słowa zrywają się drzące —
I biegną skrzydlate, jak z róży kielicha
Motyle do słonka lecące.

WŁADYSŁAW ORDON.

Co? schyłasz się — w oczy mi patrzysz miłośnie,
Śmieją się, powiadasz — i płoną...

A potem twarz moją całujesz zmarszczoną:

O! zmarszczki powiadasz, nieznośne!

I włosy mi gładzisz i pytasz dla czego

Te włosy, choć kruczają kaskadą

Do czoła mi biegają, to czoła nie strzegą

Brzydkiego! od zmarszczek brzydkiego!?

O! jasna ty moja! Ty lubisz tak słońce

I kwiaty na słońcu i twarze słoneczne,

I lasy szumiące i chóry piejące

O wschodzie, i słowa serdeczne.

A kiedy grom tętni, gdy burza się sroży,

Gdy jęczą topole w łzach nieba skąpane:

Ty biegiesz Mateńce pokłonić się Bożej,

Splakana — jak niebo splakane.

A kiedy mróz kwiaty pachnące powarzy,

Gdy słońce oziębnie, twarze się zasmuca,

Gdy lasy milczące, śpiewacy porzucą,

Po smutnej łzy płyną ci twarzy...

Tak, płyną... wciąż płyną; lecz słonko majowe

Całusem je znowu osuszy...

I kwiaty do słońca podniosą znów głowę,

I radość powróci do duszy.

Lecz dla nas, nadziei gdy zgaśnie nam słońce —

WŁADYSŁAW ORDON.

O! nie drżij ... na długo gdy w łonie
Chłód wielki zamieszka; gdy zziębłą gorące
Uśmiechy — i serca — i dłonie ...
Ptak-miłość odleci, a w duszy zaśpiewa
Ironja, — gdy rozpacz morderca
Zabiera łez jady, — i wciąż je przelewa
To z serca, to znowu do serca:
O! wtedy jest chwila, gdy wreszcie zwyciężkie
Łez fale, kurcz powiek roztrąca,
I na twarz się lawą wyleją gorącą ...
Drżij moja gołąbko! ... łzy męzkie —
Okropne łzy! ... przejdą po twarzy, po bladój,
Zawstydzą się, w serce odpłyną:
Lecz żar ich na twarzy zostawił już ślady,
Tak, ślady co nigdy nie zginą!
A matka twarz taką przeżegna ze łzami;
A ojciec ze czcią ją powita;
A moja maleńka obejmie rączkami —
I zmarszczki: — od czego? — zapyta!

WIKTOR GOMULICKI.

ur. 1851 r.

EL MOLE RACHMIM.*

3
I o było na podwórku żydowskiego domu,
W letni wieczór. Dostałem się tam pokryjomu,
— Wiara, zamiast jednoczyć, dzieli i oddala —
Wśród murów poruszała się głów czarnych fala.
Żenił się Icek, waciarz, z tandeciarki córką,
A goście i ciekawi zalegli podwórko.

I miejsce było szpetne i ludzie zwyczajni.
Kilka zbudzonych gęsi gęgało przy stajni,
Na poręczach galeryi pościel się wietrzyła,
Z kuchni woń ryb skwarzonych płynęła niemila,
A w kącie, dwie akacje marły na suchoty.

Niebo od gwiazd błyszczało, jak — szabaśnik złoty,
Obłoków nie plamiła nawet chmurek wełna,
I noc była królewskiej wspaniałości pełna.

---

* Od słów „El mole rachmim“ (Boże, pełen miłosierdzia!) zaczyna się żydowska pieśń za umarłych. Podczas obrzędu ślubnego, jeżeli jedno z narzeczonych jest sierotą, pieśń tę odśpiewuje *chazen*, czyli kantor.

WIKTOR GOMULICKI.

Icek stał pod szkarłatnym, starym baldachimem,
W odświętnych sukniach, światłem obłany i dymem.
Był-to śniady wyrostek, pół-mąż, a pół-dziecko.
Miłość u żydów chwyta człowieka zdradziecko,
Z zamkniętymi oczyma wiedzie nad otchłanie,
I w objęcia kobiety rzuca niespodzianie.

Tłum składały powszednie postacie z ulicy,
Ludzie, których się widzi w dzień na targowicy:
Tandeciarze, faktorzy, przekupnie, tragarze;
Gorączka rozpalala brodate ich twarze,
A złościło je światło woskowych *hawduli*,
(Świeczek, w których się płomień do płomienia tułi,
Jak w plecionym z błyskawic mieczu archaniola).
Chwilami, nakształt kłosów chyliły się czola.
Szwargotali, lecz obrzęd nie zdał się żadnemu
„Uroczystą śmiesznością“ jako Beaumarchais’mu.

Icek zakrył twarz chustką, a jeden z gromady,
Nie kapłan lecz człek zwykły — bardziej tylko blady,
I smutniejszy od innych — wzrokiem wodząc wkoło,
Śpiewał. Pieśń, choć weselna, nie była wesołą.
Dwóch chłopców kędzierzawych wtórzyło jej krzykiem,
A tłum cały szemraniem, pół rzewnem, pół dzikiem.

Patrzyłem na ten obraz ciekawie, lecz zimno.
Icek, choć skryty chmurą świetlaną i dymną,

WIKTOR GOMULICKI.

I poważny na śmieciach, jako przed oltarzem,
Był dla mnie tylko Ickiem, ubogim waciarzem.
I w innych nie widziałem nic poetycznego:
Zdawali mi się ludźmi zwykłymi, co strzegą
Z równą pilnością bród swych, jak — wiary i mienia.
Próżno od blasków nowiu i od świec płomienia,
Śniade lica ich brały tajemnicze piętno:
Zaden nie nęcił twarzą natchnioną lub smętną.

Nagle, śpiew ucichł. Rzekłbyś, że — rozwiął się w dali.

Otwarto z trzaskiem okna od weselnj sali,
Kędy oblubienica, pośród niewiast grona
Siedziała, płacząc. *Chazen* wznosił nad nią ramiona
(*Chazen* o skrzących oczach, z patryarchy brodą)
I wspomniał o jēj ojcu, który umarł młodo,
I którego dziś brakło przy rodzinnem święcie...
Płacz na to powstał wielki, a on, przy lamencie,
Przy niewieścich szlochaniach i łamaniu dłoni,
Zawiódł pieśń, która nutą pogrzebową dzwoni:
El mole rachmim...

Najprzód, choć łzami wezbrana,
Pieśń płynęła spokojnie, niosąc do stóp Pana
Ból serdeczny, rozwagi wstrzymywany siłą.
Tak płacze syn dorosły nad ojca mogiłą.

WIKTOR GOMULICKI.

Potem, przesiąknięty smutkiem, który z grobów wieje,
Traciła po iskierce wiarę i nadzieję,
Rosła w moc, i porwana zamętem boleści,
Topniała w łzach gorących i w skardze niewieściej.
Już nie jednej mogiły, lecz grobów miliona,
Stała się głośną płaczką, i z bólu szalona
Biegła, nad cmentarzami zawodzić staremi,
Nad kośćmi Izraela, co po całej ziemi
Rozsiane są, jak piasku bezpłodnego ziarna,
I nad tem, że ta siejba będzie może marna,
I nad tem, że na grobach chwast wyrasta głuchy,
I nad tem, że skarłały słabe synów duchy,
I że ta noc niewoli tak długa, tak długa! ...
Już jej nic nie więziło; rwała się, jak struga,
Kiedy po burzy, w rzekę zmieni się spienioną. —
Śpiewak miał iskry w oczach i drgające łono,
A czoło, które odkrył, w tył zsunąwszy czapkę,
Ciekło potem. Śpiew wzruszył nawet starą babkę,
Którą paraliż trupem uczynił i skałą:
Szkło jej źrenic, napoły martwych, zapotniało.
Wszyscy w izbie płakali, zdjęci wielkim żalem,
A kiedy Chazen wspomniął świętą Jeruzalem,
Matkę! która, choć zdala, białą twarzą świeci,
Od wieków już umarła dla swych pierwszych dzieci ...
Gdy wspomniął bezlitośne losów okrucieństwo,
Nędzę, prześladowanie, tułactwo, męczeństwo,

WIKTOR GOMULICKI.

I szczęście utracone na zawsze, na zawsze —
Boleść stała się żywszą, rany serca krwawsze,
Po izbie szął rozpaczy powiał tchnieniem dzikiem,
I zawrzała ogromnym, beznadziejnym krzykiem ...

Słuchałem pieśni z łonem czułością wezbranem;
I ci ludzie, skarżący się głośno przed Panem,
Dumni wielką przeszłością, bólem wielkim śmieli,
Dziwnie wzrosli w mych oczach i — wyszlachetnieli.

Nie widziałem już szpetnych plam na baldachimie,
Nie raził mnie strój Icka, ani Icka imię,
Znikła dla mnie powszedniość z tych brodatych twarzy,
I stałem się jak człowiek, co na jawie marzy.

Podwórko ... Nie, to była już kwietna dolina,
Kędyś, u stóp Libanu, co się w niebo wspina,
I lasem ciemnych cedrów szumi, jakby śpiewał.
Księżyc na tę dolinę zdroje srebra zlewał,
Niebo ją nakrywało kryształowym dzwonem,
Pustynia przewiewała tchnieniem rozpalonem,
A palmy ochładzały wachlarzami z liści.
Między ziemią i niebem nie było zawiści;
Twarz Jehowy patrzyła z góry uśmiechnięta,
Błogosławiąc dolinę, ludzi i jagnięta;

WIKTOR GOMULICKI.

Tłum wiernych szeptał modły i kłaniał się Panu,
W powietrzu pływał zapach nardu i szafranu,
Strumień, jak wąż, rozwijał srebrnołuskie sploty —
. . . . .
A gwiazdy tak błyszczały, jak — szabaśnik złoty.

JÓZEF TRETIAK.

ur. 1841 r.

CICHA WODA.

Nie straszną mi jest fala, gdy z odmętów łona
Wyrwana wichrem, wstaje gniewna i szalona:
Pod wiatr śmiało napinam żagiel kruchej łodzi.
Daremnie nimfa groźna targa się i godzi
Na łódź chybką: łupiny drobnej nie pokona,
Już zgubiona w przepaściach łódź na wierzch wychodzi.

Ale kiedy przedemną cicha, ciemna fala,
Patrzy wielką żrenicą bez ruchu i drżenia,
I tajemnice swoje milczeniem zachwala:
Czuje słabnący opór wobec jej spojrzenia,
Czarodziejskiego czuję tam siłę ramienia,
Co z głębi ciemnej chwyta mię, ciągnie, obala.

Znam oczu dwoje; patrzą, jak zwierciadło morza
Gdy cisza letnia fale zmarszczone wygładzi,
Chcę wiedzieć, co tam na dno rzuciła dłoń boża.
Spoglądam — ciemna fala dna swego nie zdradzi.
Przecież czar mię nie puszcza i myśl mą prowadzi
W kraj perł i koralu, co ścielą wód łoża...

W głąb zamkniętego duszy dziewiczej przestworza.

JÓZEF TRETIAK.

ŁÓDŹ U BRZEGU.

Łódź już u skały czeka przywiązana,
Dąsa się fala, tłucze nią o brzegi;
Mkną rozhukane grzyw wodnych szeregi,
Stacza się po nich z głuchym szumem piana.

Milczące niebo, twarzą ołowianą
Spogląda chłodno, mgłę w oczy wiatr ciska.
Płynę w krainę ciemną i nieznaną,
Zkąd żaden promień zachęty nie błyska.

Wiotka i wątła, jak lilji kwiat kruchy,
Maszże odwagę, dziewczę, zemną płynąć?
Nie straszysz cię tych wód łoskot głuchy?
Nie lękaszże się w ciemnych falach zginąć?

Tu brzeg kwiecisty; choć się niebo chmurzy,
Od wichru, słoty, łatwe tu schronienie.
Tam pierś otwartą trzeba stawiać burzy,
Na chybkim czólnie wciąż stać niewzruszenie.

A jeśli wiatry umilkną i fale,
Czatuje na nas jeszcze wróg podwodny;
Rozbić się może na zdradzieckiej skale
I zatoniemy razem w fali chłodnej.

JÓZEF TRETIAK.

Ty drżysz, na brzeg swój spoglądasz z żalobą...
Chcesz zostać? powiedz! Sam popłynę w drogę,
Wciąż śniąc o tobie, gdy cię mieć nie mogę.
Milczysz? Bądź zdrowa!

— Stój! Ja płynę z tobą!

BRONISŁAW KOMOROWSKI.
ur. 1847 r.

Z FANTAZYI LUDOWYCH.
BAJKA O NAJPIĘKNIEJSZEJ Z KRÓLEWIEN.

Był król jeden, człowiek starodawny,
Czarnoksiężnik w całym świecie sławny —
Miał rozległe ziemie, jasny dwór,
I dwanaście miał rodzonych cór.
Wszakże wdzięki jedenastu błedną
W porównaniu z tą dwunastą, jedną,
Najpiękniejszą z wszech królewskich cór.

Jako pszczoły wśród wiosennej niwy
Kwiat upatrzą sobie osobliwy,
Do którego wszystkie rade lgną,
Lubo inne, wdzięczne, marnie schną:
Tak wśród jasnych owych dziewic grona,
Zalotników celem tylko ona —
Ona jedna kwitnie, tamte schną.

Lecz królewna pełna też i dumy,
Zdała trzyma zalotników tłumy,

BRONISŁAW KOMOROWSKI.

Wszystkich zbywa słowem tem raz wraz:

„Sercu memu jeszcze snać nie czas!

„A toż przecie, spojrzcie jeno waście:

„Oto siostr mych macie jedenaście,

„Których sercu snać już wielki czas“...

„W siostrach zazdrość gorzka się roznieci.

„Ojczy! — rzekną — cóż, że my twe dzieci,

„Kiedy ona wszystek dzierży miód...

„I urodę po nad cały ród.

„Dasz-że królu dla jednego listka

„By zmarniała twa latorośl wszystka?

„Upośledzać dasz swój cały ród?“

Potrząś król sędziwy światłą głową,

Wszystkie dzieci kochał jednakowo;

Myślał chwilę, wreszcie kończąc swar —

Ten z królową śliczną czyni czar:

„Duchy! — krzyknie — stwórzcie dla mej panny,

„Bursztynowy dwór na górze szklanej —

„Czarodziejce, niechaj służy czar!“

Rzekł — a szklane pnie się w lot urwisko

Wyżej, wyżej — a już niebios blisko,

Kędy sklepi się słoneczny stwór,

Bursztynowy wznoszą duchy dwór;

BRONISŁAW KOMOROWSKI.

I królowę wraz też czar osidla,
Niewidzialne zaszeleszczą skrzydła
I w podniebny ją unoszą dwór.

Sen zaklęcia zmorzył wnet królowę,
Lecz zostały w niej uczucia rzewne;
Żal za światem, żal daremnych dni —
Widmo życia w sennem sercu łśni,
Ciągłe postać się jej jedna marzy,
Aż zatęskni! rychło-li los zdarzy
Ujrzeć gwiazdę co w jej sercu łśni?...

Król tymczasem z tronu swego wstaje,
Idzie między zalotników zgraję
I tak rzecze: „Niech wie cały świat
„Komu ja, król-ojciec, będę rad:
„Jest-li gdzie młodzieniec taki śmiały,
„Co sprowadzi pannę z szklanej skały,
„Weźmie ją! takiemu będę rad!“

Ledwie rzekł, obruszą się gachowie,
Wrzasną: „Alboż lotni my orłowie?
„Patrz starego! mądry gdyby żyd!“ —
Mierzają okiem szklanej góry szczyt,
Szkłanną stromość mierzą — nie przelewki! —

BRONISŁAW KOMOROWSKI.

„Królu — mówią w końcu — tamtej dziewczki
„Nie dobędziem! duchów jest jej szczyt!“

„Ot, te dla nas... Panny, wasze szczęście!
„Jedenastu świta dziś zamężcie“...
Wtem, jak wiatr przypadnie rumak; — z grzyw
Para skrzydeł rwie się — istny Gryf!
„Wiara lasza! hej, jak mknie — widzicie?
„Sadzi w górę — wyżej — już na szczycie!“ —
Czarodziejkę wziął wyśniony Gryf.

KWIATY MISTYCZNE.

O cudownej prostoty kwiatku! co w poranku
Wiosny, nie gardząc glebą najlichszą w ustroni,
Kędy słońce promyka nawet nie uroni,
Wyrastasz — samotności smętnej wychowanku!

I nie dbasz, jakiej żywot swój masz oddać dłoni;
Czy, byś świadczył kochance o wiernym kochanku,
Czy o duszy w złożonym Pani Niebios wianku —
Fjolkku! skąd ty nabierasz swej miłosnej woni?

BRONISŁAW KOMOROWSKI.

Fjolek.

Zapytaj tych duszyczek, co w ciszy ustronnej
Roztęskniają się wiecznie za edeńską wiosną,
Blasków tu nieszukając, ani sławy płońskiej!

One powiedzą: jakim cudem fioletki rosną,
Skąd barw swych nabierają i swej treści wonnej,
I dla czego twarz mają dla wszystkich miłosną.

AURELI URBAŃSKI.

ur. 1844 r.

LEŻAŁA W TRUMNIE.

Leżała w trumnie cicha i w spokoju,
Pośród żałobnej leżała komnaty...
W śnieżny ją całun przybrano i w kwiaty
I uwieczono listkami powoju.
Milczenie w koło — oprócz szeptu mnicha;
Leżała w trumnie spokojna i cicha...

Błada twarzączka tonęła w atlasie,
Miętko spowita w jasne włosów zwoje;
Wśród nich, u skroni, wybrał miejsce swoje
Wonny kwiatusek o wiosennej krasie,
Co nieśmiertelny, nigdy nie usycha;
Leżała w trumnie spokojna i cicha...

Krzyżyk do piersi tuli rączką białą;
A pierś ta zimna — i niema — i pusta;
A do uśmiechu złożone jej usta
Zimne i blade mówią: *przeboleło*...
Spełniony napój z goryczy kielicha!
Leżała w trumnie spokojna i cicha...

AURELI URBAŃSKI.

Modre źrenice szczerze śmierć zasłania,
Już mi nie świecą szczęściem jej oczęta;
Lecz u jej rzęsy błyszczy perła święta,
Jej łza ostatnia — ciężka łza rozstania.
I cisza w koło . . . oprócz szeptu mnicha;
Leżała w trumnie spokojna i cicha . . .

SIEROTKA.

— Dlaczegoś, papo, tak czarno ubrany?
Na gości czekasz dziś może?
Sukienkę wdzieję nowiutką, w falbany,
I włoski w loczki ułożę.

— O będzie dziecię, dziś gości tu wiele,
Lecz nikt ci bajki nie powie . . .
Ksiądz proboszcz przyjdzie, co chrzczył cię w kościele,
I przyjdą czarni panowie . . .

— Dlaczegoś papo, tak smutny i blady,
A w oku twojem łza wieczna?
Czy po mnie idą ulicą te dziady?
Ach, przecież byłam tak grzeczna!

AURELI URBAŃSKI.

— Z bezsennej nocy mam bladeść u czoła . . .
Nie płaczę, ptaszko ma droga . . .
Zaś dziadki idą do kruchty kościoła,
By prośby zanieść do Boga . . .

— Dlaczego, papo, u mamy tak ciemno,
I pachnie, jakby w kaplicy?
Dlaczego łamiesz twe ręce nademną,
Gdy dzwon zahuczy z ulicy?

— Tam grządki twoje w ogródku, me dziecię,
Podlewać pewnie zaczęto . . .
Ztąd zapach kwiatów, zwyczajnie jak w lecie,
A dzwonią dzisiaj . . . bo święto.

— Ty milczysz, papo i służba strapiona;
A chociaż płaczę od wczora,
Wpuścić mnie nie chcą do mamy — o ona
Samotna leży i chora!

— Więc na paluszkach pójdź ze mną powoli,
Jej bóle pewnie ustały.
— O tak, pieszczotko . . . już nic ją nie boli . . .
Śpi cicho . . . skarbie mój mały . . .

— A więc jej nie budź . . . Wzbronione dziś krzyki . . .
A zato jutro, pieszczotko,

AURELI URBAŃSKI.

Zawiodę ciebie, gdzie czarne krzyżyki,
Gdzie ptaszki nucą tak słodko . . .

— Tam, przy sosence pagórek urośnie,
A ja cię wezmę na ramię,
Zaniosę jutro . . . kłękniemy przy sośnie
I gwarzyć będziemy . . . o mamie!

BOLESŁAW CZERWIŃSKI.

ur. 1852 r.

KTO SILNIEJSZY?

Hej, na górze wyniosłej
Zamek sterczy wysoki.
Stopy myją mu fale,
Głowę czeszą obłoki ...
Nad nim, złota chorągiew
Igra z wiatrem, powiewna —
A w tym zamku król wielki,
A w tym zamku — królowna!

„Hej, rycerze! Kto siłę
„Z was największą okaże,
„Temu konia bachmata,
„I rysz tunek dam w darze;
„I sokoła z kapturem,
„I puchary złożone,
„I połowę królestwa,
„I mą córkę za żonę!“

BOLESŁAW CZERWIŃSKI.

A więc jeden podskoczy:
I ogromnem ramieniem
Z ziemi skałę, co rosła,
Wyrwał z twardym korzeniem.
Za nim drugi podskoczył
I nie długo się bawił,
I na miejscu wyrwanej
Drugą skałę postawił . . .

Król sędziwy wyrzeczce:
„Siła w obu was równa,
„Więc, którego z was zechce
„Niech rozsądzi królówna!“
Jak malina dziewczeczka
Schyla modre oczęta:
„Burzyć, ojeze, rzecz wielka,
„Lecz budować — rzecz święta!

„Komu oddać mą rękę
„Ja nie waham się chwili.
„Lecz twe słowo monarsze
„Niechaj szalę przechyli!“
Król z lzą w oku spojiera
Na obydwu rycerzy:
„Który skałę postawił,
„Temu dank mój należy . . .

BOLESŁAW CZERWIŃSKI.

„Tyś, witeziu silniejszy,
„Niż najwięksi mocarze;
„A więc tobie bachmata
„I rynsztunek dam w darze . . .
„I sokoła z kapturem,
„I puchary złocone,
„I połowę królestwa,
„I mą córkę za żonę!“

M A T K A .

Gdy przy boku niewiasty zakwili dziecina,
Nowe się dla niej życie, nowy świat zaczyna . . .
Przeszłość, przyszłość, świat, wszystko, dla niej w nicosć
tonie,
Bo wszystkim dla niej dziecię, które ma przy łonie . . .
W niem widzi ból i szczęście, radość i rozpaczę,
Śmiechem dziecka się śmieje, płaczem dziecka płacze;
Wdwójnasób czuje radość, łzy i niepokoje —
Zaczyna żyć za dwoje — i cierpieć za dwoje . . .
Modląca się nad dzieckiem z pochyłoném czołem,
Jest anielskim człowiekiem — i ziemskim aniołem! . . .
Kiedy dziecię z uśmiechem wyciągnie rączęta,
Cała zmienia się w miłość, szczęściem wniebowzięta

BOLESŁAW CZERWIŃSKI.

I nadziemskiem uczuciem swem rozeskrydlona,
Świat cały, wraz z dziecięciem przytula do łona!
Lecz kiedy do kolebki choroba zagości,
Kiedy wróg się przybliży, co nie zna litości —
Anioł zmienia się w lwicę, co swych piskląt broni . . .
Ustąp, widmo straszliwe! nie zbliżaj się do niej!
Precz szatany! Któż widok jej znieść się ośmieli?
Wszak ma szpony orlicy — w oku lżę gazeli!!
Dziecię wzrosło . . . Jak motyl na słońce wylata
Zbierać miody rozkoszy z ciernistych róż świata . . .
Lecz kiedy tylko słodycz ssą usta dziecięce,
Matka ciernie usuwa, krwawiąc święte ręce,
I bez tchu prawie dąży za swym skarbem w ślady,
By strzec je od nieszczęścia, od burzy, od zdrady! . . .
Lecz dziecięciu za ciężka matczyną opieka . . .
Nie zważając na prośby wciąż dalej ucieka,
Niewdzięcznością odpłaca za miłość matczyną,
Niezważa na lzy święte, co jej z oczu płyną,
Ni na ten miecz, co serce jej biedne przenika,
Gdy za nią boża kara ściga niewdzięcznika!
A ona? Wciąż jednaka, święta, miłująca,
Jakby grzech, gniew swój słuszny, od siebie odtrąca,
Żyje tylko nadzieją że wróci zbłąkany,
Że miłośnem swem technieniem zagoi mu rany,
Które każdy syn ludzki odbiera od świata . . .
Z takich smutnych nadziei żywot jej się splata! . . .

BOLESŁAW CZERWIEŃSKI.

Żywot jej — krzak ciernisty u stóp zimnej skały,
Na którym czasem błysnie kwiat błądy i mały,
Lecz w krzewie tym, najświętsza część Bożego ducha,
Z niego, jak na Horebie żar miłości bucha:
Ogień, zamienia w popiół rdzeń świętego drzewa,
Lecz daje innym życie — i światło rozlewa.
Miłość matki za grobem nawet jeszcze działa . . .
Jako wspomnienie święte, jako kształt bez ciała;
Nad sierotą unosi się dusza matczyna —
I, że miłość jest szczęściem, wciąż jej przypominna! . . .
Miłości macierzyńska! W matki mej osobie
Schylam czoło przed tobą i hołd składam tobie!
Tyś potężna i święta . . . Kto ciebie nie czuje,
Świat go winien żałować — i ja go żałuję!

120.
43089/30965

Biblioteka UJK Kielce

UJK

0472167

CIM ✓
3722
NULOWANO